

אחרי הטמטום הנפשי כמו התלקח המוח בגלגולה, וכמו מאליו, בלי יגיעת בעלים
 סקר את כל העבר, את כל החיים — מפולשים. התמהון וההבנה נתמוגו יחד,
 ונתבקשה איוו מלה חזקה, כבידה, שתהא הולמת את העיקר.
 — יוליה איננה! .. — התפרץ אובהקורוב בבכיתו ההיסטרית, ויפול על השלג
 הפושר.

— אל נא תבכה, אל נא תבכה! — גחן אליו שמיה, ולפתע, בפעם הראשונה
 בחייו, יחד עם האהבה הישנה, אהבת-הנעורים, שנתמלא אל רעו עכשיו, גם הבין לו,
 ה ש י ג את בכיתו הפראית — ויבך.
 אך הרוח החפשי טרף את הליל האנושי, השתעשע בו, וזרק אל עבר המצבות
 האפורות והרשובות הברות מדולדלות, הסרות-אונים:
 — ירליה, ירליה! ..

ומדוכדך ולהוטרענים פרנס בתוך החדר אילך ואילך.
הללו קמו ובקשו את המגבעת.

— הריהי! — מצאה אותה יוליה. שלותה ברנע זה היתה נוראה.

בחזרה מסו בחלונות הווגון השדות המושלגים — יומיים, קודרים, ומלאי רקק של אדמה שהורה. הנשים, שנודמנו בדרך, הבהבו בדמות בובות נמוכות, מגוחכות, מתוך איזה ערפל מזור. לא היתה שום אחיזה.

ההלילות אחר כך היו כבד-קושמרים. הכאב עם הצות נשתתק קצת. אבל יחד עם היקיצה, כעלות השחר, הקיץ גם הוא, הבהיר, הוא.

VII.

כעין עקירת שן לָעָה, שגרמה הרבה לילות של אי-שנה וקדחת הוויית, הרגיש שמיד, בקבלו בכוקר אחד של תחלת האביב תלגרמה מאובסקורוב: יוליה מתה בלילה העבר בחבלי-לידה. בוא!

רוח פושר, אבל הזק דחף את ההלוייה הקטנה אל בית העלמין. דלפו הננות של הבתים הנמוכים, הבודדים שמאחורי העיר, ותחת כפות הרגלים נתללו חבילות שחת, אניצי פשתן הטובים, בצדי הדרך בלטו ערערים שהורים, עקומים, רקובי-לב. נדף אותו הריח האביבי, שנדף בשכבר הימים, נאביבי הילדות, אבל בלי הבטחת-העתיד הנפלא, הטמיה, שהכיל בתוכו או, בלי עתיד.

— כמה הייתי רוצה ללכת עם ההלוייה שלך, יוליה! והריני הולך, והריני הולך. בנחת-רוח מיוחדת נפלו המכטים התיעים על זה האיש, רחב הכתפים וחוק המצה, שניטלטל עכשיו בין המלזים אילך ואילך, ולא מצא את מקומו. לרגעים התכנס תחת המטה וסיע קצת להנשואים, ואז נשא, כבימים הראשונים, את כל הסבל העולמי. לעיניו שב הסנריר שלהן — נשתברו הזוגיות של החלונות החדשים.

ובחללו של עולם היתה הרוחה!

ברחשי תודה עמוקים הביט שמיד אל לוע האדמה הצהוב, שבלע לתיאבון את ארון הקרשים החדש עם היופי שבקרבו, זה היופי, שלא נשאר כמותו בין החיים. שלוח מוצקה התפשטה בכל האיברים, שלוח, שמדגנת את נימי-הצחוק, ושמיד חך, חך, כשם שמחייך העיף, בשעה שהוא מתפנק בתוך מטה רעננה, וחבלי שינה מתחילים ללפפו.

בחזרת המלזים אל העיר נשב הרוח אל הפנים, נשב בכח, והכריח לחזור וללכת אחורנית. האנשים המעטים נתפורו לכל עבר, ושמיד ואובסקורוב נשארו בדרך יחידים.

לסוד לשם אין למהר כלל. היא כבר לא תמלט. מה נפלא הדבר להשתעשע בודאות זו סתור. סתור לאותו בית — היא כאן, היא כאן! או אולי, מבלי לסוד לשם. לנסוע מכאן לגמרי? לנסוע תיכף? אדרבה, יודע נא לה אחיב: הוא היה כאן בבוקר השכם — ויסע!

אבל עם הנץ החמה נתלנל לתוך אותו פרודור, כמו מאליו, מבלי שהרגיש בכך. הריהו מתנשא על מדרגת האולם. החקדנישמה ופיקדונים — עוד מדרגה עוד מדרגה... ותמוה: מעין שעמום מוזה, שעמום של חולין, תוקף לרגעים באמצע כל דא — מה?... ובכבוד לב דפק על הדלת.

VI.

בקורו המושכם הפריע, בניכר, להונג הצעיר ונול מהם מה, שניהם הציצו עליו מתחת השמיכות השעירות החדשות, וכאלה שהוציאו בעל כרחם מתוך עולם אחר, עולם זה, כמו תהו והתמרמו. בחורן חדש זה, בבואת השלג מבחוץ, שהיה שפוך על פני יוליה, היתה אצורה גם איזו זרות, התנכרות. שמיד נתפכח בכת-אחת — מה לי פה, מי לי פה?!

חמשת הירחים עשו את שלהם והספיקו לשעבד את יוליה לבעלה שעבוד עמוק, עקשני. תבנית גופה עכשיו העידה בודאות נוראה על אותו האושר המסותר, הלילי, שהיא מרוה את אוכסקורוב, וששמיר אפילו לברמיונו, נכנע מפני היופי התחומי, לא הרחיב לטפל בו הרבה.

— אני נוסע מכאן עוד היום! — הודיע שמיר לאחר שהתלבט בתוך החדר הצר לו כשתי שעות.

— למה אתה נחפו כל כך? — הפציר בו אוכסקורוב בקור רוח, בשבתו על הספה, ובהשתעשעו בראשו של יוליה, שזו הפקירה אותו על ברכיו, גפופיו עכשיו היו כבר עזים, ולזוליים, כאלה של זה, שהוא בטוח באשרו ויודע, כי שום כח מעתה לא ינזלהו ממנו.

מה יהיה, אם אשהה כאן עוד? — הציץ שמיר לתוך עיני רעו השבעות, המאושרות, ומשטמה עמוקה התחילה תוססת בכל איבריו, משטמת עשוק אל עושקו. יוליה אנב הצי-שכיבה התחטאה בינתיים לפני בעלה:

— לא נשקתני היום אף פעם אחת. נו מהר, תיכף!

ובעטה בקרקע.

— נו, אני נפטר מכך! — קרא שמיר, אבל קולו נחלש, נפל, ולא נשמע

לאוכסקורוב ויוליה, שהיו שקיעים בהתרפקות הרדית.

— היכן היא מגבעתי?!

הרהוקה והעגיבה היגיעה אליהם בעד נופי האילנות ואשי הפנסים.

— וליה וליה!

שכחתי אשר תעה שמיר יום אחד ברחובות, לאחר שקיבל ממנו בבוקר כרטיס מצויר, ניכר שעשתה את הרבר בלי דעת בעלה, נהגה והביטה שם אל הלון-הראות, ובחרה אחר מבין הכרטיסים המרובים, בחרה והסתכלה כעיניה שאין דוגמתן ליופי על פני כל כחור הארץ!

וכמה יופי בסגנונה, בכתב ידה! ושוב הכל על כל אותם המכתבים הארוכים והמשעממים של כל אותן העלמות הרעבות לאהבה, ששרידיהן חרוים וקלושים, עיניהן נבעתות ומתחננות, ונידים דקים כחולים מסתעפים על רקותיהן הנאצלות והטעונות רחמים, הוי, אותם המכתבים המלאים קובלנא, תוכחות והשתפכות הנפש! הכל!

והשלוחה הפנימית נשררה יותר ויותר, קטנה היה לראות את כתמי הידה על אדני החלונות, על הפנסתה, לשמוע את שריקות הלוקומטיבה, ובאחד הערבים, כשנימניסמות רכות, ורדיות מקור, שבו מכבר והחלקה, כשהן חולכות לאורך הקורות והגדרות המכוסים אפישות ריחניות על דבר קונצרטים וניסים, וחורח השתקף במחלקים החדשים, שהתלבשו וקשקשו על כתפיהן, לא יכול שמיר להתאפק — ויסע, ננונים פנימיים, ננונים נפלאים לוי, את שקשוק האופנים, נגה בקרב זו הדואות המתוקה והמשכרת — המסע מוביל עכשיו ישר לשם, לשם, לשם! עם כל נשימת הלוקומטיבה יוליה נעשית קרובה יותר ויותר, השדות, עם כהרות השלג הקלושות על גביהם, מסתובבים, שטופי-ידה, מסתובבים וחולפים, מסתובבים וחולפים, גורף ריח הפחמים הדרוף, וכעין אבן חמה וקטנה, אבן-האהבה, מזו עוצת ומתלבטת בקרב...

לאט, לאט ירד שמיר מעל מדרגות הזנון, לאט, לאט, עדיין יש לו שחות, שלוחה מוחלטה בכל האיברים, לכשירצה, הרי הוא יכול להפוך שם תיכה, אבל יותר טוב לדהות את הרבר לאחר שעה, שעתים, ובינתיים לתעות כאן סתם, בעלמא... מי מעם את טעם התעיה בעיר זרה, שישם שוכנת הנפש האהובה, זו תעית-השחרן שחורר שחור לאותו בית — בחורף, לפנות בוקר?!

היא כאן!

המשעולים, הגדרות, ערמות השלג לפני הבתים, עם כתמי-הפיח השחורים שעל נביוהן, הזכירו בעלטה את עיר המולדת, את הילדות, שם מנגד על החר, מובדל מיתר בתי הרחוב, בית ליפשיץ ממש.

בימים הראשונים, ויחד עם כאלב הניש בקרבו גם את התנכרות וזונה ואכזריותה של היה טורפת, ברנעים שטרפת מתחיל מפיר לפניה.

ועוד באותו הערב, כשאובסקורוב לא היה בבית, ניש אל יוליה, ששכבה על הספה על צדה, וקלט לתוך כך ירו הכנפופה את סנטרה ההה, החביב כל כך, הר הוק כל כך, ושנשמתר בריחוקו אפילו עכשיו... היא לא התנגדה, זו היתה הפעם הראשונה, שלא התנגדה לנניעתו. אז נחן אליה ונישק במשקע לחיה נשיקה, שמאליה נמשכה כמה רנעים ולא רצתה להפסק. אנב כך ראה בעלטה את עיניה, שנתרכו ונתמלאו טל-אהבה, ויחד עם האושר הרנעי, החטוף, שהאיר והסמ את כל היותה, נעשה צר לו עד עצמו בשל כל אותן הנשיקות המזויפות, הריקות, שכונו עליהן את מיטב נעוריו, יש שהאושר משחק לו לאדם הוק באחרית ימיו. — לחש בינו לבין עצמו את דברי אובסקורוב, כשהלך הביתה באותו לילה, נע ומטולטל, כמו ברוח חוק, איזה ערך יש לאותו האהבים יש הרחק, בין הרים, מפלמים ונשרים, אם עיקר העיקרים אינו אלא כאן! מה שם יש? האושר האמתי הוא כאן, כאן, כאן!

V

אובסקורוב ויוליה עקרו את מקום מגוריהם לעיר אחרת, מבעד להלגות הזונן הצלולים, לפני העתק הטפע ממקומה הבישו שניהם אל שמיה, שעמד בין המוטות, על גבי ערמה של שבדי פחמים, עיני יוליה היו מעורפלות בערפלים כחלחלים ולחים, ערפלי אהבה.

בבית הנתבות, כמו אז נשמעו פסיעות קולניות על גבי קרקע השישי, פסיעות זורקות הד עיבו למרומי החלל המקומר. על גבי המאנים האויזומטיים שקלו אנשים את כווד נופם. הוטרו הברזל הגדולים על גבי השעונים הענקיים נראו היך הם זזים ממקומם.

שבועות אחדים הי ימיר שלו, שבצרצון, מבלי רצות, מבלי ההרה, ואולם אך נפל השלג הראשון, נקפו לבו בכח: יוריה! הוא טיל יחידו בנן על פני כל אותם המשעולים והשבילים, ששם נמוז קורי אהבתו הראשונים, ושעכשיו היו מכוסים בשלג רענן ורב-אורות. אנקרים בהזרים, עליוזים וקרים פרחו בלי צפצופה אילך ואילך, ניערו אבק-שלג ממרומי הסרעפות על ריסו העינים, על החושם, יררו ארצה, ובחודי אברותיהם אנב כך כתבו על השלג פה ושם את כתב-העופות הממיר שלהם. הספסלים השחורים בלטו נמוכים מתוך המרי השלכת המושלגת, אלו הספסלים הישנים, הלחים, הרקובים, שבתוך הריציהם וסדקיהם האפלים כמו משתרות עדיין אהבות-הקיץ החטופות, הגנבות של כל אותם הזונות, שישבו כאן בלילות, בחשאי, ושהמוסיקה

בין שלשתם נתגלגלה פעם שיחה על דבר אותה האשה, שע"י תעלולי האהבים שלה, תעלולי הרמיז, היתה לנבורת היום, ושכל העתונים טפלו בה אז. יוליה, בהערותיה, בתנועות ידיה ובנפופיה, שנפפה אנב דבור את בעלה, אלו הנפופים הטהורים, הנאצלים, האמיים, כאילו רצתה להוכיח, שכל עיקרו של ענין זה אינו אצלה אלא מין חומר רחוק בשביל וכוח והבנה עיונית בלבד; היא עצמה אינה משיגה נשים ממין זה, והריחי עתידה לתת לחיי המשפחה מגמה חדשה, שלה, היא, יוליה, תתחיל הכל מבראשית.

כך נדמה לכאורה, אבל לא! הלילית הנצחית נודעוזה סוף סוף, אותם התחומים, שעד עכשיו היתה כל כך זהירה בהם, התחילו משטששים לאט, לאט, אנב רפרוף נגוב היתה מטפלת לפעמים בכלוריתו של שמיר, וזה, אחרי הערות ותנועות שונות בשעת טיול בחוץ, התחיל מרגיש את עצמו כרובה זה, לאחר שכוון את ה"זכוב" בדיוק תחת נקודת-המטרה המבוקשת — היה בטוח של א החטיא; הבטחה עליו אז מאחורי כתפיו של בעלה, זו הבטחה, שאנב טיסה לא נתקלה באובסקורוב שעמד באמצע, כאילו איננו כאן כלל, נעשתה כבר אי-שלוה, חדה, עקומה, עיניה, שתחת הרקיע המעונן קיבלו נון-עשת, לא שהקו עוד והבהיקו לפתע כלהב אולר חדש תיכף לאחר השחזה...

— סורה נא, משה, אל אותה הגות, וקנה סוכה, כבר אזל הסוכר אצלנו, אני ושמיר נמתין לך כאן, בקרן הרחוב.

— לבי נא גם את עמי, נלכה כלנו! — התחנן אובסקורוב.

— כמה אכזרי הוא! אני כל כך עיפה, כל כך...

ושני הרעים התחילו משום-מה מונעים את עצמם מלהשאר איש עם אחיו ביחידות. מבטיהם זה כלפי זה נזרקו באלכסון: יראו מפני התנגשות, אובסקורוב קולו נעשה נכנע, אטום, צרוד קצת; קול כזה פולטת קדרה, כשמנקשין עליה בפרקי האצבעות — לאחר שנפל בה סדק...

— מה כותבת לך אולגה שלך? מתי תבוא? — שאל פעם את שמיר, בהותרם לבדם על שפת הנהר.

— מה לי ולאולגה? לא אהבתיה מעולם! ..

הציצו זה לתוך עיני זה, כך מחליפים מבטים טובעים בלב ים, ברנעים שהם מתאבקים חד את אחד בשל כפים עין — בשארית הכחות, בלי מלים.

— לא ניחא לי עוד מאז הבוקר! — פריץ אובסקורוב בבכיתו ההיסטרית,

מה שלא אירע לו זה כבר, והתחיל מתחבט ומתבוסס בדשאי האחו.

— אל נא תבכה, אל נא תבכה! — גחן אליו שמיר, כמו שהיה רגיל לעשות

על שטרה ומצא יופי זה, שעכשיו הוא מהנה גם אותו, את שמיד הימנו. ורק כשנפטר מהם לבסוף, ושמע את נעילת הדלת מאחוריו, הבין, כי כבר אין שותף לו בנשיאת השעמום והריקות הכבדה. הלה, כאלו השליך את המשא מעל כתפיו הרחבות והמיל את כלו עליו, על שמיד, ובמקום האחזה אז, בעינייהסתיו של אובסקורוב, הופיע עכשיו, בעינייהאביב שלו, רק מעין צל של רחמים בלבד.

הוא הלך יחידו על פני הדרכים והשבילים החורים מנוגה הירה — בלויית צלו הארוך. כשנכנס תחת הגשר של מסה"ב, או רכבת ארוכה-ארוכה, הבת-יוגונים שקששה וחלפה מעל לקדקרו.

IV.

על גבי הספה התורכית החדשה, שבהנאה יתרה קנתה אותה יוליה, התנלנל שמיד כל הימים והצאי הלילות, עם עצבות יפה בעיניו האפירות. כעין עופרת הוצקה בכל איבריו, עיניו נתלהטו ונתחדדו, וכמו מאליהן תרו וארבו לכל תנועותיה של יוליה, שהיתה, כדרכה, תועה בעצלתים מחרר לחרר בסנדלי הארנ שלה, ותמוה: כל פעם שהיתה מתעלמת מעיניו, שוכה היה את רשמי-פניה בדיוקם ובמלואם, ובסקרנות חדשה הסתכל בה אחיז, מתאמץ להטביע בזכרונו — ויהי מה! — את הכתם הקטן בצד הוטמה, את משקעי לסתותיה, את סנטרה, אבל אלו, החוקים ובלתי-נתפסים, לא נחאחו בדמיון. השתמשו, ובקוצר רוח ובגיוועת-לב הכה שמיד להתנלותה לפני עיניו עוד הפעם.

באמנות ערמומית, ועם זה שלא מדעת כמעט, היה זורה את קורי רשתו אילך ואילך; אלו היו קורים דקים, מגוונים, שהתאמץ לזוננם כלפי יפיה, וביחוד כלפי אותם מקמטיו המסותרים, שעד עכשו עוד לא טפל בהם שום עיון, ואפילו זה של אובסקורוב.

— רוצה הייתי לראות, היך את בוכיה, יוליה, בלי ספק שוחקות עיניך גם א שחוק עיניה זה, שתמיד הכיל בתוכו גם מעין לגלוג דק, לגלוג על אותה האהבה, הרת היסורים, שהוא נושא בחובו, הפיל את לבו עליו, וכדי להכריעו ולמשטשו לפחות, להגע אחד, היה משתמש לפעמים בשיעולה הקטוע או בנשימתה הכבדה, שכל כך כשפה אותו, וקולו היה רותת:

— לא תארכי ימים, יוליה, יודעת את — כמה הייתי רוצה ללכת עם ההלויה שלך! ..

אבל בקלות נפלאה, דלוג ופסוה, השתמטה יוליה מבינות לקורים אלו ומעניבותיהם המסוכנות, וכשמשעה אובסקורוב היה נכנס הביתה לפתע, מיד היתה מציצה עליו כמנצחת: „רואה אתה, יקירי, — לא נסתבכתי!“

ועוד באותו ערב טילו שלשתם בנך, אכלו ענבים מילקטזניר אחד. מעין לבנונית כפור היתה שטוחה על אשכולי הענבים ועל גופי האילנות מסביב. הספסלים היו רטובים, שהורים ומלאים שלכת.

העבר ההחוק, עבר העלומים רבי-החיות, המשותף לשני הרעים, העיק מאהה, ותבע איזו מלה חזקה, שהתא כובשת והולמת אותו, אבל המלים, שנורקו עכשיו מפיחם, כל כמה שהיו חוטטות-רקומות, לא הלמו את העיקר. כך, לפעמים, בשדה מתעורר צורך לשיד איזה נגון נפלא, שיהא הולם את היופי המנוון מסביב, את גלי הקמה, רחש האילנות וצהצור הצרצרים, אבל הרה החפשי מורק את הקול האנושי בראשית יציאתו, והנגון מתמלט — חסר אונים, כבד, מדולדל.

— וניבליוב שלנו מה, אותו ניבליוב!

— כך, יוספ'קה, ניבליוב מה, ואנו היים, ואנו היים!..

זה נפל כבר לתוך האקסטזה שלה, הבק את הכרו ובן מולדתו בנרועותיו הכבדות, ונשקו, ונשקו. ויליה ענתה:

— אהם התנשקו לכם, ואני אכל את הענבים!

— איזה קול יש לה!.. — צווח שמיר.

הקול הזה, הריאתי, הנחר קצת, לא נשתתק באוזני של שמיר כל אותה הלילה; יחד עם זה לא חדל להרגיש גם את לחיצת ידה. זו היתה לחיצת-יד מיוחדת במינה — כאילו לא את כף היד לחצה, כי אם את הלב.

וכמו אמרקה חוק הרפו מאהה, כשרין בבוקר חשכם למחרתו אל אכסנית אובסקורוב. כל היום לא סר מעליהם וסיע להם בחפשי דירה, תעו ברהובות ובמשעולים רחוקים, לא-ירועים, בכל קצוי חוכך. פעמים היו שמיר ויליה נשארים לבדם בחצרות, עם קטעי ננים בתוכם, או בפרוזודים אפלים, שאור מנוון חדר לשם בעד זמניות החללות, זמניות אדומות וכחולות, זו בצד זו.

ושכרין משונה תקף את הנפשי יותר ויותר. היתה ערבוביה עמקת-חוכן: העלים הנושרים בננום, העלים הצהובים, הקדים והטקופים, ששקיעה יפה, שקיעת-זהב, האירה אותם תחת רקיע מעונן, שעייה הבלונדי והריחני של יליה, קולה המלמל, ומשיב את הילדות, ועיניה — רסוסי טל מתנועעים ברה בוקר.

דירה נמצאה לבסוף באחד המשעולים שבקצה העיר, בין סוללת מסלתי-הברזל מזה, ובין הנחר מזה. שמיר, באבוד לו פתאם מושג העת, אחר לשבת שם עד לאחר הצות. הסמור השקיע בהרהורי אהבה, רתח כבימים הראשונים, כשעוד צלה של פייגל היה מלוח על כל פסיעה, בהחשי תודה עמוקים הביט שמיר אל ידיר נעוריו,

בהדרייהדרים, חוקק, ואחריו האביב כדאשתקד. המנגן העור בקרן החוב מנגן את נגונו הישנים בהרמוניקה השהורה והמטולאה שלו, והרוח האביבי מפלג בעצלותם את זקנו הסריחצבע. ושוב קיין... אותן הנערות, שזה אך אשתקד היו עולות-ימים וגבורות הכולור עיי' יפין הפורה, נפגשות עכשיו, מכובדות, עם הרמטיות-כלת מתחת לעיניתן, כאילו בכו כל הלילה, וכך הולפים, הולפים, החיים, מתרבים, החרוצים הדקים מאהורי נבות העינים, מתעוררת איזו נטוה להשתעשע בתנוקות, ובשעת ריצה מהירה — כעין רגבי עפר מתרוצצים ומתפורדים בקרב.

השירים של המשוררים הצעירים, שצווחים מתוך נועה, מתוך אושר, ושירים על אהבה אמיתית, רחוקה, אהבה בין הרים, מפלזים ונשירים, מעוררים משטמה, כעס; בנהתייה נקראים השירים של המשוררים העיפים, הקובלים, שבזריה-הכנפים, אבל עוד עולים על אלה הם מכתביו האחרונים של אובסקורוב, היוצא התחומי שלהם כמו בולע, מבטל את זה של אחר. ברגעים הקשים נעימה כל כך הידועה, כי יש אדם בהללו של עולם, שסתיו תמיד בעיניו, ועל כתפו הרחבות כמו טעון כל הסבל העולמי, יש אדם כזה, יש!

III.

לחך עצבות חדשה, שרא ידע אותה קודם, נפל שמה, כשהפתי בבוקר אחד מכתב עליו מאובסקורוב, "יש שהאשר משחק לו ראדם דוקא באי ז' ימיו", כך, בין שאר הדברים, כתוב באותו מכתב, ובסופו: "בשלהי קיין זה נבוא אליך, להשתקע בעורך, נבוא — אני ויליה שלי, אני ויליה שלי!"

ובערב הנועה, כששמד התנשק עם ירד-נעוריו בבית-הנתיבות, כמו הרגיש על שפתיו את הלחלוחית של האושר עצמו. עיני אובסקורוב, שלפנים, בשכבר הימים, היו תמיד אפלות כל כך, קרנו עכשיו, ועשו רושם של הלונות קבועים בבנין הרש, הלונות, שבמקומם, עד עכשיו היתה העין הנילה לראות רק את החורים הנכובים, השחורים.

— וזהו יליה שלי!

עם לחיצת ידה הראשונה, מבעד לתחובתו של בית-הנתיבות, הצינו לחך עיני שמד עינים כהלחות, שחוקות, אביבות — עינים מודעות, הפסיעות על גבי קרקע-השיש נתנו הד קולני בהלל המקומה, הנמוה-גבוהה, השעינים העגולים הענקיים פה ושם היו כבד מואדים, מכפנים, והוטרו הכיול הגדולים שלהם נראו היך הם זויים ממקומם.

שמד זקן אל הכרו הישן הבטה ערמונית מן הצד:

— הלא היא דומה לפייגל. מצא הננב!..!

.11

נודדים בכרכים שונים, בארצות שונות, ורחוקים מעיר מולדתם וגם איש מאחיו ריהוק מקום וריהוק זמן, היו יוסף שמיד ומשה אובסקורוב, זה בלוית צלו של זה, צלו הקורר של אובסקורוב נגרר אחרי שמיד, וזה לא פסק להרניש מרחוק את הנפש הקרובה אליו, שמחבתו, מעריצתו ויורדת לסוף דעתו והרנשתו. את מכתביו העצובים היה שותה כיון, הללו היו מלאים חבה לטפנית, יאוש וקובלנא בלתי פוסקת על השעמום, על הריקות, על חסרון העיקר.

ולא בכדי היתה קובלנא זו, וגם לא בכדי לטפה כל כך את שמיד, אותה האהבה, שנקבעה מקדמת דנא בעמקי לבם בצירוף נערות מיסודה של פייגל ליפשיץ, אותה האהבה האמתית ניתנה, יחד עם אותה פייגל גופא, לאחרים, לאחרים, ובמקומה בובזו את הלב לבטלה אלו חכוכי-האהבים הקלוקלים, המזויפים, אהבים מתוך שעמום, מתוך אפס-מעשה, מתוך פחד-הריקות. האהבים הללו והעלמות הללו! אלו הנפשות המרוכבות, הרעבות לאהבה, ששריריהן חורים וקלושים, עיניהן נבעתות ומתהננות, ונידים דקים, כחולים מסתעפים על רקותיהן הנאצלות והטעונות רחמים, נשיקה מזויפת מרטיבה את עיני-העגל שלהן, ואו, יחד עם גועל הנפש, שהן מעוררות באותה שעה, גם צחוק מפרכס לצאת, ואתה ממחר, לכבוש את פניך במשקע צוארץ ולנשק להן עוד — רק כדי לטשטש אנב כך את הצחוק ה"מאסרי" הזה, שמתגנב ויוצא.

והחיים חולפים בינתיים, חולפים בין החומות, הדומות זו לזו, ועל גבי האבנים המרובעות של מרצפת-הרחוב, חולפים, חולפים החיים, הנה קיין כבד-שרב, מבעית במנפותיו ובריה הקרבולי שלו, משחיר-מבהיק הצועני בחמה הלוהטת, ועיניו הערמומיות — הסילי-בית להים על גבי הלבון של ביצה צלוייה, אסירים במלבושיהם האפורים, גווזים ומיוזעי-מצה, נושאים משאות כבדים באמצע הרחוב, בלוית השוטר המזויין שמאחריהם. קרקס, נהם החיות נשמע מבעד לכתלי הקרשים הדקים שלו, ועל מוט במבואו מתנועעות האנדרפות האדומות, הורב, אבק וקושי נפשי, תכופות נפגשות ברחוב מרכבות-המתים הקתוליות, אלו המרכבות הכחולות, עם ארבעת השושבינים, הלבושים כחולים, בארבעת קצותיהן — כשהן ריקניות עדיין ומוכנות לקלוש... סתיו. האפישות על הכתלים, הקירות והגדרות, קרועות כבה, ונשארו עליהן אך קטעי הקיבורות הענקיות, שיוירי תמונות האתליטים של אותו קרקס, שכבר נסע מכאן, בין ערבים ברחובות נראים הריטי הבתים, כשהם מובאים בהורה ממעונות הקיין, ופרחי-הקדרה הנבוהים, הקודרים והמאובקים קצת נישאים לחור, ומטילים בחללו של חוץ את העצבות הטרקלינית, אלו הצמחים הביתיים הכבדים, הניזונים מהעפר השחור שבעציציהם העמוקים, אלו עדי הראיה האלמים להגסיסות והמיתות השונות, ההשאיות, בלילות,

במית, לשיר עליו ולציירו מצדדים שונים, כאילו בכדי להתרומם עליו ולנצחו, מתו סוף-סוף כאהד האדם, ושבוך להם, לשמיד ולאובסקורוב, את כל אותן הנערות הרכות, הנבלאות, הנאהבות שלא ביריעתן, את הירח, את הנהר, את טהנות הרוח, בעלות כנפים אלו, שמשכיב להן כל כך נוחא לתעות בלי משרה, להרהר ולהוות, ולהוות.

אובסקורוב הקורה, עם הקמטים הפקחיים על מצחו החזק והאנרגי, אהב אהבה אבהית את שמיד הרך, הרפה והזקוק לחסות; וזה גם הוא נמשך אל דעו, אל קדרותו, אל יסוד החושך שבו, כי אף-על-פי שאובסקורוב באביב, או בימות הקיץ, רבי החום והאורה, היה פנוס-דמות ומכוער כמעט, הרי היה יפה, יפה מאד-בלילות הסתיו האפלים, אז היו מבהירות עיניו הטובות, המעודדות, כח מושך מיוחד-ניתן להן, וחפץ התעורר להתרפק עליו, לחסות בצלו, להלחין אל אדרתו.

מתוך בדידות ועצבות בלילות כאלה היו שני הרעים אוהבים ללון אצל חברים, ניבילוב, ההליכה לשם היתה נעימה ביותר, צריך היה לעבור על פני בית ליפשיץ, בעל החלונות הגדולים, עם וילאותיהם ופרחיהם, לרדת באותו השביל הצר, שמתפל-במורד החר ומוביל אל הגשר, ללכת אחיכ לאורך הנהר הרחב, הכרסני.

וניבילוב היה מקרם את פניהם, כדרכו, בהעיוותיו המשוונות ובמנהגיו השנועוניים-ציניים, בהראותו להם אנב כך את שיריו הקצרים, התאוניים, השותתים-דם, שכתב בלילה האחרון. זה היה צעיר חולני עם לסתות נופלות, חוטם עקום, דק וחד כסנין, ועם שעור-ראש שחור-שהור ויבש-יבש, שמעל לאש-העינים, עשה רושם של פית ואבק-פחמים מצוננים על גבי משואות-שרפה, כאן, ביו הכתלים העצובים, שרו, התפלספו, התגלגלו על הדרגשים והספות, אובסקורוב, כדרכו, היה נופל לתוך אקסמות משונה, כאילו הוארה והתלקחה בלבת-אש כל ישותו האפס, נהם כחיה, מקפיץ ומחבק את חבריו בזרועותיו הכבדות ונושקם, ונושקם בשפע אהבה, אבל אחיכ שקעת: האש לפתע, ואו, רחב כתפים וחזק מצה, היה מתחבט בקרקע, ובוכה, ובוכה.

— אל נא תבכה, אל נא תבכה! — היו גוחנים אליו שמיד וניבילוב, מתכסלים בעיני עצמם לגבי יללה אי-מובנה זו, איזו יללה עילאית, שלא מעלמא הדין, דבורי ההרעעה השונים הורגשו בטלים, מחוסרי-כת.

היו עדים כל הלילה, שתו תה מסמוור שקוע בהרהורי אהבה, ואכלו תפוחי-אנמונובקה, החלונות השחירו והודעו מסופת החוץ, ובבקר השכם, כשיצאו אל המעקה — שלב, השלב הראשון, הרענן כסה את גוו של בית ליפשיץ, שעמד מנגד-על ההר, מובדל מיתר הבתים.

אהבה.

לם-קה ס-ז.

I.

נערים, בני שבע עשרה, שמונה עשרה שנה, היו יוסף שמיד ומשה אובסקורוב, כשהיו נפגשים שניהם בעיר מולדתם היפה, ואגב מצמוץ עינים כלפי האוסף הזה והתפלספו על דבר האהבה, כזה כן זה הרגרו באותה שעה אודות פייגל ליפשיץ, זו הבלונדינה, דקת-הצוואר, עם העינים השוחקות, האגיביות, שהיו פוגשים אותה לפעמים בשביל הצר, המתפתל במורד ההר והמוביל אל הנשר, ומבעד לערפלים, שהכהבו לפני עיניהם משפעת השירים והספורים, שירי וספורי אהבה עצובים, ששניהם היו סגונים בהם, הביטו בצפית-דרת אל אותו הנכבב הכהלחל של החומות והמסגדים הרחוקים שבשפת האופק, ושמשערי-הברזל, נתפס לעינים בקושי, וחל שם לאט-לאט, מעולף בקיסודו, ושרק מרחוק את שריקותיו הקמועות, שריקותיו המבטיחות.

— עיקר האהבה הוא בזה, כמדומני שרוצים, כי לאהובה נופא היא מושג נכון מיפיה, מתנה, רוצים, כביכול, שתהא היא אוהבת את עצמה. אתה מבין? רוצים ממש, שתהא היא אוהבת את עצמה, כשם שאנו אוהבים אותה, ומכיון שהפין מוזר כזה אי אפשר לו שיתמלא, לפיכך מורגש תמיד אותו אי-הספק שבאהבת אותו הצמאון, שאינו מתרוה לעולם. אתה מבין?

כן דבר יוסף שמיד ונשתתק, משה אובסקורוב הביט עליו כל העת בעיניו האפלות, שהבה עוה, הכרת-שובה וקנאה דקה השתמשו בהם עכשיו בערבוביה. אחיב נענע בראשו קצת והעיר:

— קשה לצמצם את כל האהבה בהרגשה זו בלבד, אבל קורטוב של אמת ודאי יש כאן, יש!

אחרי שיהא נכון זו היו שניהם נהנים הנאה יתרה, והיו מרנישים את עצמם המשכים מהמשוררים וכל דקי-המחשבה והרגש של הדרות הראשונים, ושנשמותיהם נתלגלו בהם, בשמיד ובאובסקורוב. הללו, לאהר שביצירותיהם אהבו להשתעשע

יעקב כהן.

בְּשׁוֹרְהוּ.

על פְּנֵי חֲלָפָה יִזְנֶה
וּמִדֶּךָ בְּנִפְתָּה בִי ;
מֵאַיִן, לֹא יִדְעָתִי
וְאַנְהוּ עֲפָה הִיא.

מִמַּעַע בְּנִפְתָּה נִבְקַע
אוֹר חֲדָשׁ בִּי וְנִפְתָּה ;
הִיא הִוְתָּה לִי כְּשׁוֹרְהוּ
מֵעוֹלָם כְּלוּ נָה.

הַבְּטָחָתִי אֶחְרִיךְ
וְלִבִּי כְּמוֹ בַּחֲלוֹם -
הַבְּטָחָתִי אֶחְרִיךְ
וּבְרַכְתִּיךָ דָּם.

יָמִים הוֹלְפִים...

בָּאִים יָמִים, הוֹלְפִים יָמִים,
יָפִי הוֹלְפִי, יָפִי בָּא,
וְאַנִּי צוֹפָה עוֹד וּמַצְפֶּה,
וְאַיִן אָנִי יוֹרֵעַ לָמָּה.

וְאַנִּי הוֹלְפִי יוֹם יוֹם דְּרָכִי,
וְאַנִּי שִׁירֵי שִׁיר יוֹם יוֹם ;
הוּא, אֵיךְו גְּבוּל הָעוֹלָמִים ?
מִתִּי אֲשִׁיר כֹּל עַד תּוֹם ?

וּבֵין כֹּה בְּתִיִּים עוֹבְרִים,
נְמוֹג חֲלָדֵי עִם כָּל שִׁיר ;
עוֹד מַעֲט וּבַעֲלֵ-הַחַרְמֵשׁ
יָבֹא, יִדְפַק עַל הַקִּיר...

— מפות, ולקנוח סעודה תחלואים, עונה לו האשה, כשהיא מסתפנת באלונגת
הלבנה, ולאחר שהיא מתקנת את שערה הסתור, היא ננשת אל המטה, מורקפת
מבליטה קצת את כרסה ושואלת:
ומה, בעלי חביבי, אולי תואיל להתפלל תפלת ערבית?
זליג סוקר רגע בפני אשתו הרעננים, מעביר את מבטו על הזה החשיף, על
זרועות ידיה המעורטלות, על בטנה — ומתרומם להתפלל.

כעבור שעה, שוררת כבר בתוך הבית הקטן הרממה. בתוך גל הסמרטוטים שעל
הדרגש מוטל שלמיקה הקטן, כשעיניו עצומות ונשימתו תכופה, המטה העומדת בתוך
החווית השניה, ריקה וקרה, ועל הכתלים משתמחים הצללים האלמים. זליג פומך
את שתי ידיו בדפי המטה, מרים מעט את ראשו ומביט החוצה: חשך ודממה. רק
עלי האונים הזקופים מרפרפים סמוך לבית הגדול ומועזעים את האויר בלחישתם. דרך
סדקו של אחד התריסים מציץ קו אור, והוא חור ורועד — קישונו של הזקן בעל
הבית הוא שם... וזליג הזור וצונה על המטה, כשהוא כובש את ראשו עמוק עמוק
בתוך הכר, ושוכב שעה ארוכה בלי נים, אך פתאם הוא מתהפך על משכבו ומסלק
את כל שמוכתו הגדולה הצדה, למרגלותיו, ובהמינו מתלבטת עכשיו תמונה ממאורעות
היום: צעיר הררי, עם מקל תחת בית שחיו ופפירוסה בתוך פיו, מורקף ומתכוון לעלות
ההרה. וכאן קופץ עליו רוגזו של המסולסל, הוא מונק עליו, אוהו בציצית ראשה,
משמיטו לקרקע, נושכו, סורטו ומבקש לקרעו כד... ואיזה זרם הם מציף את לבו
הקבואב של הזקן.

— "פס־קרב", א!... — כך מהלל הוא את הכלב במחשבתו, פניו המהולדלים
עיפים הם והורים, אלא שבין שפמו ושפתיו מחלחל עכשו החיוך.

זליג, מסייה עם זה בעניני השפלה, על אדות ביתו של הנביא :
 — זקן אשמאי זה — מה הוא סבור ? לכית התפלה אינו בא, ואפילו ביום
 השבת, והלא שערותיו מלבינות כבר...

זליג מנענע בראשו :

— ובכמה היית מעריך את כל הנחלה? הוואת ?

ועד שבן השפלה מסתכל בבנין הגדול, מגרר בזקנו ונמלך בלבו — זליג מבין
 את ידו פעם כלפי הרה, ופעם כלפי גדרו של הגן ומצביע :

— ושם יש עוד רפת גדולה וכאן ארוה! ... אלמלי נמצא רק קונה בעל כיס, א? ...

בתוך בבות עיניו מהלחלת התקוה.

ומעבר לנהר השפלה גוססת בינתים שמשו של היום, בקצה הרחוב נראה
 העדה, ההודר מן המרעה, וזקני השפלה מתכנסים לבית הכנסת, מצטרפים למנינים,
 ומתפללים תפלת ערבית ברגש ובקול. מלמעלה, מתוך ארוכות הכתים הקטנים מתמיד
 ועולה העשן, ועל גבי הכירים מהבהבים צרורות וקסמין ומתזיזים נצוצות לתוך האויר:
 שם לשות הנשים את עיסתן ובצקן ועושות כונים לבעליהן, מתוך החלונות המוארים
 והפתוחים מתפרץ צחוק של ריבות וגיחוך תנוקות.

ובתוך הבית הגדול מתכוננים עכשו לצאת לטיול. הבת האורחת — מנבעתה כבר
 הבושה לראשה ועל פניה ההזנומה השחורה, שני בניה הקטנים — מנוהצים, והצוארונים
 הזקופים מבצבצים מתחת למעיליהם — מניסים עכשו את העתם בשלמיקה הקטן,
 מברחים את עצמם ממנו ומשרבבים לשון לעומתו. אל החבורה מתלווה גם הכלב
 המסולסל. הוא מנער את גופו מהאבק, מכשכש בזנבו ומתרפס לפני הבת האורחת
 בהכנעה יתרה, יוצאת לבסוף גם העלמה, בת הזקונים, לימינה הולך עכשו בין
 האפתיקר מהרה, והיא יורדת מעל מדרגות המרפדה בקפיצה אחת ומפרפת את כסיותיה
 השחורות מתוך הליכה, ולטה, סמוקה ומויעה מחמת עבודה קשה, משמיטה לרגע את
 המטאטא מודה, מודדת את העלמה במבט ארוך וחד, ומטיחה מתוך שמהה לאיר :

— וכבר בלה היא זו — והתן אין...

— טאָרטאָטאָ — וחמשת אלפים לנדוניה — זה אינו שוה כלום? ... חמשת
 אלפים, התביני? כך זורק לה זליג דרך החלון וצונח אין אונים על הכר, וכשמבחיר
 אחרי כך בתוך האפלה סנורה הלבן של המשרתת, היוצאת לסגור את התריסים,
 מדליקה ולטה את המנורה הקטנה, נוטלת את התיבת הבורית הריחנית, מסירה את
 מעילונה ומתרחצת, זליג מרגיש עכשו ביסורים החשאיים, התוססים ברגליו, מתאנה
 ותולה את עיניו באשתו :

— שמא הכינות דבר מה לארוחת הערב, ולטה ?

— ומה ?

— פפיוזות ...

זליג שומע, כי דלת החדו הרעועה הורקת ונסגרת ברעש, ועוד מצהו פולט את הזעה.

וכשמגיע אליו אחרי כן צהוקה הכבוש של אשתו, הוא מתבונן, כי שם, בתוך הגן נגמרה כבר הסעודה. הבת האזרחת שבה למלאכתה, והקטנים, בניה של זו, מנבבים את פיותיהם השמנים במפיות קטנות, נפטרים ויוצאים מן הגן. על גבי העשב שבתוך השדרה ממתין להם עוד שלמקה הקטן, כשמכנסיו פתוחות וכתנתו מופשלת; דבר זה מהנה אותם ביותר, והם מנענעים לו בראשם:

— הבה, שלמהילי, עכשו נתחיל מבתלה...

אך כאן מעכב אותם מאודע אחר. מתוך ביתו של זליג יוצא איזה צעיר חרדי, זקוף עם פניו צהובים — הוא מוציא מתוך קופסתו פפיוזסה דקה, מציחה, זורק את הנפידור הבעור הצדה ומבקש לעלות החרה. הכלב המסולסל — מי יודע, המציית הוא למבטו של אדונו הזקן, העומד עתה על הצינע, ואולי מתרגו הוא גופו על זר זה, העובר ברשות בעל הבית שלו — הוא זקף פתאם את שתי אגניו מנביה את צוארה, ומתוך נביחה וחריקת שינים הריחו מונק עליו, על הבחור, ופוער כנגדו את כל לועו הגדול, המיטונה. שמן ולהוט לנשיכה — הוא אינו הושש למקלו של איש רבה קובץן ואוחז בציצית ראשו, משמיטו בין רגע ארצה, קורע ופורס את בגדיו, סורטו ומטלטלו ממקום למקום, סוחבו ומגלגלו בתוך האבק כפקעת קטנה וקלה.

זליג — זקנו הלבן מתנועע ביהר עם כל פניו המדולדלים, ונבות עיניו ורקדות ורוקדות:

— אָ, אָ, אָ, אָ, אָ — מתקפל הוא כלו מהמת איזה רנש נעים — אָ, אָ, אָ, אָ, אָ... עורה... עורה... הרהרה, כך, כך, תיתי לו, אי-אי, תיתי לו...

והוא מהקן את השמיכה שעל רגליו ושואף רוח ברוחה.

— כשם שאני הנני יהודי!...

כעבור זמךמה באה המשרתת, חגורת הסנור הלבן, ומודיעה:

— האדון צוה לכבד את כל הרחבה שלפני הבית.

זלטה משלשלת את מטפחת ראשה ומורידה אותה עד לריסי עיניה, נוטלת מטאטא גדול ויוצאת אל הרחוב. הזרדים היבשים מרקדים עכשו בין אצבעות ידיה מתוך רוגז וקפדנות משונה, ומעל הקרקע מתרומם עמוד של אבק ומכהה את אוירה של העירה, אנשים עוברים ומזוררים, יש שמאן-דהוא מתעכב גם על יד חלונו של

הקיר ותוחב את חצי גופו דרך החלון החוצה. וכאן, ברחוב רב עכשיו השאון הגדולה התנועה. אנשים מטפסים בירכתי ההר, עולים לרחוב הנוצרים, ויורדים אל השפלה. עוברות עגלות טעינות סחורה ומשאורות אהריהן עמודים של אבק. בתוך החצר הגדולה שמנדר מקרקרות התרנגולות, אהריהן רודפת המשרתת עם פנים מתולעים ונשימה כבדה, ומבקשת לתפוס אחת מהן. הזקן בעל הבית מסייע לה אף הוא, ונתקל בכל פעם בחזה של ריבה זו. למעלה, על היציע, יושבת הבת הנשואה, האורחת, שבאה מהכרך, ומטפלת בסרינת איזו מפה מצויצת, ולמטה, בצדו של אחד האונים מתרוצצים בניה הקטנים, תלמידי הנגנסיה. שלמקה אף הוא שם. אליו נטפל עכשו הגדול שבילדים, נוטלו ומשטחו על גבי העיטב ומצוה:

— הפשל את מכנסך — ואלקה!

הקטן ממצמץ בעיניו באיזו מהירות משונה, ומנין בשתי ידיו על גופו הכחוש:
— איני רוצה ...

ואז מוציא תלמיד הנגנסיה מתוך כיסו שתי-שלו סוכריות, מנרנדן בתוך האויר ושואל:

— ואת אלו אתה רואה?

והילד עקום-הרגלים מתמתח על גבי הקרקע, מקפל בעצמו את שולי כתנתו וסופג את המלקיות מתוך סבלנות מרובה. מרחוק, מתוך שדרת העצים קופץ ובא נער כבן תשע, מנענע את ידיו באויר, ולהושי-פנים, שואף גם הוא לכאן ...
את המשהק מפסיקה העלמה הננסית, בת הזקונים, לבושת שהורים — שמלת אבל לבית אמה — אל תחת לצוארונה נעוצה לה מפיה לבנה, ואת מתניה מלפף סגור של משי כחול.

— אל הארוחה, רבותי! — כך הולכת-טופפת היא לבין עצי השדרה ועל שפתיה החיוך. ואת ארוחת הצהרים אוכלים היום בתוך הגן. את זה רואה זליג דרך הסדקים שבין כלונסאות הגדר. המשרתת מגישה פנכה אחרי פנכה, וכל אחי מהן מעלה הבל שריהו מגרה את התיאבון. הזקן בעל הבית אוכל הרבה ומדבר הרבה, זקנו הלבן והמזהיר מתנועע אצלו בלי הרף. מספר הוא, כנראה, אנקדושות מגוהכות ביותר, מטום שכמעט בפעם פורצים המסובים בצחוק. הכלב המסולסל אף הוא שם. עוד היום בבקר קבל בתוך המטבה אלפס מלא שיורי-אוכל, ועכשו בוצע כל אחד מהלקו וזריק אליו אל תחת השלחן, והוא בורר את הבשר היותר רך, וכולעו בלי לעיטה ... מעל ההר יורד עתה איזה צעיר, מנקש במקלו בכל אבן ואבן, שמזדמנת לו בדרכו, ואת פסיעותיו הוא מכוון כלפי החלון הקטן:

— היכן היא זלטה?

האבן המזויפת, הקבועה בטבעתה הקטנה, בשעות כאלה נוהגת היא להסביר לו, כי זקן אחר במקומו היה נוטל הכל עב ונתלה בו, כי הרגלים שלו מסואבות הן, ובמשך העת ירקב כל גופו, ויהא נושל איברים, איברים, ועוד היא אומרת לו, כי הקרקע, שעליו עומד ביתם הקטן, של הגביר הוא, תפול החורבה הזאת, והרי אותו ואת מטתו יירקו לכל הרוחות — והסל!

זליג גומע במתינות את המרק, לועס בקיפוי כל כולבוס וכולבוס, שמזדמן לו בכף-העץ, ומאיר את פניו לנער הקטן, המתחבט באחת הזוויות:

— שלמה-לי, ומי נתן לך את השוקולד, א?

הדוד — משה הקטן את ידו כלפי הבית הגדול, ושוואף רוח בשעת מעשה, כשהוא גומע אל החוטם פנימה את המיץ הרב השופע מתוכו.

והזקן ממלא כף של מרק, גומע ומפרפר בכל גופו מתוך צחוק:

— הרוד — הוא אומר — ה"ה"ה... לא, השומעת את זלטה, ה"ה"ה"ה

ה"ה"ה"ה"ה"ה...

ושערות זקנו — אחת, אחת מזרעזעות הן, נפזרות ונשמטות על הוהו החשאף.

כעבור שעה קלה, מכניס זליג את רגליו אל תחת השמיכה המזוהמה, מתכוין

ומכון את פניו אל החלון, שם, מעבר לרחוב, עומד עכשיו לפניו הבית הגדול, ביתו

של הגביר, מגוון ובעל שתי קומות, שמיציעו ומעלה גבוה הוא מכל בתי העיר.

קומינתו זקופה ומעלה עשן, התריסים אינם מוגפים כבר, החלונות פרוחים אף הם,

והוילאות, ארוכים ובלתי מקופלים, מתנפנפים עכשו על ידי הרוח כננפים גדולות

וצחורות של איזו צפור ענקית, סמוך למרברדה משתטח הכלב המסילסל, מתחמם

כלפי השמש, וקולט זבובים מן האויר, המשרתת, הנורת הסנור הלבן, עומדת על

היציע והובטת במקל מרבר מנומר ויפה, ובתוך הטרקלין פנימה מרפרפת איזו יד

על קלוישי הפנסתר, נוגעת ואינה נוגעת; הגה רועד צליל אחד בתוך האויר, אחריו

בא השני, השלישי, — ומטר של קולות ויקים וצלולים משתפך פתאם החוצה, החוצה,

זליג מרכיב או את ראשו הגדול, סומכו על כפות ידיו, ושתי דמעות גדולות נללות ורוטטות

בריס עיניו. מרחוק, מתוך החדר השני מגיעים עוד אליו דברייה הקשים של זלטה:

— את החלון יסתמו, עוד היום יסתמוהו, והוא, בעלה — תפח רוחו בתוך האפלה

וכי מה איכפת לה? ... ואצל הגבירי עליה להיות היום בערב, מאה בפירוטות הזמין,

אצלה, והיא לא תשגורן לו ביד שלמקה בשום אופן...

ביהר עם האיזמים הללו מתגנבים עתה מתוך אפלוליתו של הפרודור עגולים

בדורים של עשן בפירוטה, זליג — ברי לו, כי שם, על הקרקע הלא מתמתה עכשו

אחד מדרי השפלה ומצנן את גופו החם, — והוא לוחץ את שתי רגליו הכואבות אל

שהוא ימכור את ביתו ומטלטליו ויצא אל הכרך — א? .. עורבא פיה? ...
 ושעה ארוכה הוא יושב אחרי כך על מקומו, ומכה באצבע צרידה, כשהוא
 מגביה את קולו:

יִנְה תַמָּה הָיְתָה לִי וְעִכְשָׁו יֵשׁ לִי פֶרֶס.
 בַּיִת נָצָה הָיָה לִי וְעִכְשָׁו הוּי—רַק הָרֶס!

ופה הרי רקבון וריח רע, הא־חֶא־חֶא...

ומתכון היא לבאר בזה, כי אשתו הראשונה, טובת-הלב, מתה עליו זה כבר,
 כי זלטה זו השניה, פרוצה היא, ואת תאותו של "הגביר" היא ממלאה, כי ביתו
 הקטן חרב, והוא עומד בנס, ולבסוף — כי רגליו הכואבות שוב אין להן תקנה
 עולמית.

— רקבון וסיאוב, חי-חי-חך...

בנו הקטן ודקדגנו, היושב בשעה זו על גבי הקרקע, ומטפל בהפירות גומות
 קטנות, מתהלחל פתאם ומצליף בו באב מבט של תמיה, כשהוא מתאמץ להבחין,
 אם בוכה הוא זה ועיניו יבשות, או שמא פניו מתעותים מתוך צחוק. גבות עיניו של
 הנכה ועופות הן, ובהן מהלחל כבר עין הכסף.

כשמשתרר אחרי כך השקט בבית, והקירות מתעטפים בצללים שהורים וגדולים,
 ובתוך המטה השניה מוטלת אשתו הצעירה, ופניה הפוכים אל הכותל, — וידע אז
 הזקן, כי עזוב הנהגו, כי זה חדשים ושנים, שיר רכה לא לטפתו, ולב חם לא דפק
 בקבתו, ואיזה דבר קשה מתכוין פתאם בתוך לבו, מפרכס וחונק את גרונו:

— וזל-טרה! — זוקף הוא שתי ידים צנומות להללו של החדר ומתחנן.

קול יש לו צרה, וגווע הוא בתוך האויר, כחריקת שער בודדה בתוך דמי
 הלילה.

פרודור יש בביתו של זליג, והוא מרווח וקרקעו טהוב, מהוסר חלונות ותקרה
 שוררת בתוכו אפלולית קרירה גם בימות הקיץ היותר חמים. בבקב, כשזלטה קמה
 משנתה, היא מכרבלת את עצמה במעילון רחב ורב הכפלים, נוטלת קופסה מלאה
 שפופרות של קלף, טבק ומכשירים, ופורשת אל תוך החדר האפל. שם היא מערשלת
 את חזה הגבוה ומשפשפתו בכורית ריחנית, שם היא גם מסגנת מיני לביבות טעימות,
 ואוכלת אותן, בשעה שהחמאה הרותחת מבעבעת עדיין בקרבן. לפרקים, כשריח
 התבשיל מפעפע ובא גם אל החדר השני, ומשם מגיע אליה, אל זלטה, כעכועו
 התכוף של הזקן, — היא נוטלת פנכה מלאה מרק, נותנת אל תוכה כף של עין
 ומעמידתה לפני בעלה, ועד שהוא אוכל, היא צונחת ויושבת ממולו, סוקרת את

דבורה בארון.

עַל יַד הַחֲלוֹן.

נמוך ביותר, בעל כתלים מפוחמים ונג של חבן מפולש — כזה הוא ביתו של זליג. הלון יש לו קטן ומחוסר תריסים, ומפנה הוא אל קצהו של הרחוב, במקום שבצת השפלה פוגעת בדשאיו של ההר, רוחצתם בנוזליה המסואבים, ומשקה אותם להנאתם.

באכזב, כששמייה של העירה מפשילים את ענניהם לאחוריה ההר, והשמש, מעורטלת ובהירה, מבהיקה כאן את זיו הדרה, מכבצבים בצדי הרחוב עשבים ירוקים, ולרגליו של ההר מלבבת כל אותה שדרת האילנות הזקופה, הסוככת ומצללה על ביתו של „גבירי“ העירה. מרבדה יש לו לאותו הבית, והיא גבוהה ומעוטרת צפת ירוקה, זמניות הלונותיה הגדולים מגוונות אף הן, סמוך לפתחה צצים מדי קיץ בקיצו סגלים גמושים ונאים, בצהרים, כשהסעודה נגמרת שם, ובעל הבית הזקן מודין בסיגרה, ומסתלק לקוטונו — יוצאת העלמה, בת-הזקונים, מקפלת ומרימה קצת את שולי שמלתה, גוהנת וקושפת פרה, פרה לבדה, קולעת את גבעוליהם ומצרפתם לאנודה אחת, זליג, בשבתו בתוך מלתו שעל-יד החלון, מסתכל בתנועתן של אצבעות דקות אלו, אומד בדעתו את הטבעות הקטנות שעליהן, ומוזן את מכטו מברקן. מלמעלה, מתוך הקומיניה שעל נג הרעפים, מפציע ועולה עשן אפור וריחני, ובתוך המבשל מקשקשות הקדרות והפנכות, שעות, שעות.

בערב, כשהתריסים מוגפים כבר ובתוך הרחוב משתררת הדממה, יש שדלת המרבדה דופקת שם בחשאי, והמשרתת, הנורת סנור לבן, מתננבת ומביאה לו שיורי אכל, כוס של שכר. ידיה של זו חמות הן תדיר ביותר, ונודף מהן אותו הריח, שבו ספוג כל דבר השרוי בבית ההוא, וזליג — קשה לדעת אם נורמת לזה גמיעת השכר, הבאה אצלו אליבא ריקנא, או שמא נעשה מבוסס מאותו הריח העדין, המדגדג בנחירי אפו — שתי כבות עיניו מתרחבות עכשיו באופן משונה, ועל לסתותיו פורחת האדמומית :

— ובעל הבית שלה לא יסע לחוץ לארץ בשנה זו — לא ? ... ומה שמסחיהם

אבני אבן לך נתתי .
 עת את ידה לי הושיטה ;
 בלעדיה - עבד נרצע .
 מלך בא ועריץ - אתה .

קנאת-איש ונשיקות נושכות
 ומשפמה על לא דבר ;
 עתה ארעו פי אהבני .
 ואיני קובל על שעבר .

היא לא תבוא ; לא, לא תבוא .
 ואנכי לא אתרפס ;
 אין לנשק פי דוב-שכול ,
 ואחרי סנינית אין לטפס .

ילד שזכר את בבתו .
 למצא נפשה זה רצונו...
 ואני נפצתי אשרי -
 עתה למה לי בתרונו ?

II.

עֲמָה אֲדַע כִּי אֶהְבֵּתִי !

עַל פֹּס יַיִן אֲשֶׁב שׁוֹמֵם.

אָדָם יַיִן מִצְהִי חוֹר,

וְהַבֵּית דּוֹמֵם, דּוֹמֵם.

אֶת בְּשֵׁר לְבִי אֲנִי אוֹכֵל, —

בִּם שִׁפְתֵי הָ אֲנִי שׁוֹתָה,

וְאִינִי קוֹבֵל. עֲמָה אֲדַע,

כִּי אֶהְבֵּתִי — גַּעַר פּוֹתָה !

עֲמָה אֲשֶׁק מִכְתָּבֶיךָ,

אֶת הוֹתְמָתָם הַמְתִּירֵיֶשָׁה;

כְּתָמִי-דְמָעוֹת יִשְׁנֵם שְׁמָה,

כְּתָמִים חֲרִים — דְמָעוֹת-אִשָּׁה.

עֲמָה אֶקְרָא, עֲמָה אֶבִּין

אֶת כָּל תְּנָה, אֶת כָּל זְדוֹנָה; —

כְּעֵנְכִים אוֹתָם אֶבְלַע

עַד שׁוֹרְתָם הָאֶתְרוֹנָה.

הֵן עַד עֲמָה לֹא יִבְעָתִים;

יִמְדוּעַ ? רְוִי, רְוִי —

אֶךְ קַבְלָתִים: , הִנְנִי נוֹשְׁקָה...

וְהַשְׁלַכְתִּים אֶל אֶרְצוֹי.

רִקִּיד-אֶהְבֶּה רְקִדְנִי:

אֶהְבֵּתֶיךָ עַת כִּי שָׁנְאַה,

וְשָׁנְאתֶיךָ עַת אֶהְבֶּה;

כֹּה הוֹלְלָנוּ חֲמֹשׁ שְׁנָה.

בשְׁבִילי.

I.

הִיָּה לְיִלְהַ וּבְיִזֵּן הַיָּה
פָּאָת הַיָּם הַתְּקַדָּהּ כְּלָהּ ; —
עֲנִיָּה רְבוּ בְּרָקִים,
וּפְהַר צְעִיר זָרַח מוֹלָהּ.

הִיָּה פֶּעַר וּפְהַר הַיָּה,
זֶהֱרַר בַּף וּבְרָבֵן-מוֹרָא ;
וְלִימַת-תְּבִלַּת עֲטָף שְׁחָק,
וְעֵנָן קוֹדֵר לֹא-הַנְּזָרָה.

בֵּין עֲנָנִים וּבֵין סַהַר,
עַל הַדָּר אָנִי אֹז עוֹמֵד ;
הוֹדִי-הַפֶּעַר מִלְּהֵיב דָּמִי,
אוֹר-זָרַח אָנִי חוֹמֵד.

סָפַת שְׁלוֹם, חַיִּי-תְבִלַּת,
אֲשֶׁת-חַן וְגַלְד צוֹחֵק ;
אוּ מִשְׁשָׁמָה, קָרֵב וּנְדוּדִים —
וְשֶׁר-נְעוּבֵי אֵין וְדוֹחֵק :

מַחֵה, מַחֵה, פִּנְהַר דְּרָף,
פֶּן יִסַּח וְהָ וְהָ תִּאֲחֵרִי,
רָשַׁת לִילָהּ, בְּקַפְיָקִיף
כְּבָר מִתְקָרֵב אָדָם אַחֵר..."

— שלום! — אבל אהוני טועה: לא איבסן שמו, אלא דונסן, מיסטר הערדי דונסן.
 — ומה הפצך הימני, מיסטר דונסן?
 — קנה מעיל זה, — הוא קורא אלי.
 — אין לי צורך בו.
 — רק שילינג אחד.
 — אמרתי לך פעם, כי אין לי צורך בו.
 — וגם שש פענס לא תתן?

כעסתי, על שמציע הוא לפני סמרטוט כזה לקנותו. הבאמת כה נפלתי, עד שמרשה הוא לו זקן אשמאי זה, להציע לפני את מעילו הישן לשאת אותו על גוי? לא תהיה! אראה לו שמעה!

הוצאתי את שלשת השילינגים שנשארו לי ותהבתי לתוך ידו. הוא הביט עלי רגע משתומם, הביע תודה במבוכה, הגיה על הגשר את המעיל והסתלק! — גנצלמן, קח אתך את סמרטוטך! — קרא האישי, שעמד קרוב אלי אחרי הזקן.

הלכתי הלאה, פגשתי באשה אחת, משלנו" ותרום לי, נגשתי אליה ובקשתי מאתה צינרה לעשן, היא הושיטה לי את זה, הציתה גפרור, וכלי מלים נפרדנו. הפנתי ראשי לאחורי, וראיתי אותו, הגנצלמן הולך אחרי כצל. צלצלו פעמוני בית תפלה לפרוטסטנטים, הדרך דלתותיו הפתוחות שפעה אורה רבה, נכנסתי.

האורגן שר ננונו בקול שלזה ומרגוע, על הבמה עמדו כומרים ומשוררים, עטופים בטליות ושרו, ואתם יהדו שר כל המון המתפללים, ובכרוע כל הקהל על ברכיהם, ותפלה על שפתיהם, נשאיתי עומד רק אני לבדי בתוך, נשען על אחד העמודים, והיה הדבר דומה, כאלו כרעו הם כולם לפני, ועב וקר היה העמוד שעליו נשענתי, והלקלק היה, מדרתי בעיני את גדלו, והשבתו, שעד נצה לא אטפס אל ראשו...

ב"והויטשפאל" עמדתי רגע אצל הפוסטה, שם עמדה קבוצת אנשים וילדים, דלק פנס ומסכיב לפנס — אנגליות צנומות, עם ספרי תפלה בידיהן, ובאמצע עמד מיסיונר, בריה גוצה עם עינים נוצצות, ודרש על הפסוק, "הנה העלמה הרה", סרתי, נטפל לי איזה כלב, נתר והתהכך בי והודקק לכבודי, נהנתי והחלקתי-י בגשתי לביתי, הסירותו את כובעי לפני הכלב, ולפני אותו האישי שנצב מרחוק, והשתחוויתי לפניהם:

— יהיבתי!

— יקחהו אופל, סוף סוף רמה הוא אותי!

* * *

אצל קרן הרחוב עמד פוליסמן.
עברתי עליו והשמטתי מידי שילינג אחד, שנפל על הארץ בקול צלצול,
והלכתי הלאה.
עוברים אחרים עמדו לקול הצלצול, ושנים מהם נתקלו זה בזה, בהצטם לעצור
בעד מרוצתו.

— אי, מיסטר! — קרא הפוליסמן אחרי.
המלה "מיסטר" נאמרה בהלצה, במבטא של "זר", מבטא "איסט-ענדי".
לא הקשבתי. השיגני ותחב את השילינג לתוך ידי.
תעיתי בלי תכלית. ננשתי אל ה"תימו", עמדתי על הגשר סמוך ל"ווסטמינסטרי",
מאזנה הטיל הגיעו קרעי-מוזיקה אדירה ומלאה צהלת חיים. עברו איטומובילים
ומרכבות. מרכבה אחת העירה תשומת לב. היא היתה מגוהצה ורתומה לשני סוסים
אבירים. על דוכנה ישבו בצילינדריהם הרכב ומשרתו, שני אנשים חסונים ויפים, ובתוך
המרכבה כלב שהור, גדול, וגם הוא יפה, ואצלו איזו אישה פשוטה, צל אדם, ופניה —
לימון סהוט.

אד אמוין עמד בין שמים וארץ, דומה כאלו זרק האל מלא חפניו אפר על
הארץ. הירה מצמיץ כעיני הפקוחה של סני-נהור.
אורות כהים של גוונים שונים נראו מתוך המים הדלוחים, חסרי הצבע, ואניות
משא שרכו דרכיהן, ונראו כבריות שחורות, מזוהמות.
לא רחוק ממני עמד איזה ג'נטלמן ומקטרתו בפיו. הסתכל בי ולא הסתכל.
גהנתי למים, הוא התקרב קצת אלי.

בשביל להעיר עלי את תשומת לבו יותר — הוצאתי מצלחתי שילינג אחד
וורקתי המימה. אנב — רציתי גם לדעת, אם קול נפילתו יגיע לאזני מתוך רעש
הכרך והמיתו.

לא שמעתי כלום. הוצאתי שילינג שני וורקתי.
הפעם, כמדומני, שמעתי איזה שכשוך במים.
ברגע ההוא ננש אלי איזה סבא, ועל זרועו מעיל נושן.
פניו ידועים לי כבר, ודאי שנפגשתי את הוקן הזה. אלא, רבש"ע, מתי? איזה?
אהא, נזכרתי! הלא זהו איבסן, איבסן בעצמו עומד לפני. אותם הפנים, אותו
המצח, אותם הקמטים בזוית הפה.
— שלום, מיסטר איבסן! — אני קודא לו.

דהיים אובדים אז כל חוכך, ושוב אין להן תקנה לנצח, לנצח.
וצר לי על היו הנהרסים בלי תכלית, ועל ימי ההולכים לטמיון בלי מטרה.
נמך אני ללא תועלת, ולבי הונת עולמים תקוססנו.
האופק כבר כבה, האפלה בחדרי הולכת וגדלה, צללים נערמו והשתטחו על
הספרים שנתיחמו עגומים.

התעורר בלב זכרון ערב כזה. היתה אפלה גם אז, וגם אז ישבתי באיזה בית,
בקומה עליונה, עם עוד אנשים-צללים. זה היה כבר הליל השלישי, ליל שמורים לנו,
ובהוף עדין המו ועשו קולות משונים של אנשים-חיות, שרגליהם התבוססו בדם,
העבודה נמשכה והתרכזה מסביב לבית, שבו הסתתרנו.

ישבנו על הרצפה בחושך לכל יראו פנינו בהיון, אורם של פנסי הרחוב חדר
קצת לתוך כפיפתנו.

ישבנו דוממים, ונראה לי אז, שזה רבות בשנים, ויבלות ודורות, אנו יושבים
על המקום הזה, ויובלות ודורות עדין נשב ככה באפלה.

לרגלי התגולל איזה ספר. זה הית זורנל רוסי. עלעלתי בו לאור הפנס. נגלה
איזה שיר. עוד עכשיו הרניו זוכר אותה, זה היה שיר אביב, שהתחיל ב"האביב בא",
ואחר כך — סימן-הקריאה.

— רבותי! — קראתי אל אלה, שישבו סביבי מהרישים, ופחד המות בעיניהם —
הנני להקריא לפניכם שיר:

— "האביב בא"!

איזה בן אדם זהל ונגש אלי, עיניו התפרצו מהוריהן, וקולו רתח בלחש:

— הנח את הספר! הנח, אני אומר! ואם לא, ואחנקך כרגע!

הנני זוכר גם עכשיו את שתי ידיו, שנהפכו לשתי קשתות, והקשתות נוגעות
בצוארי, והן קרות:

התערב עוד אחד, והטף את הספר מירי. הלז הרפה ממני.

פקתי וקראתי:

— אבל מה רב השעמום!

כשירדתי למטה ומסרתי את הרשימה של הספרים להגנבלמן, מנה על ידי
המושטה שילינג אחרי שילינג, המשה שילינגים.

— והשילינג בעד הכובע?

— הבאתיו בחשבון.

והשמש יורדת, התלקח המערב, והכל משולהב מלבת השקיעה. נזכרתי בשקיעה אחרת על הים. עמדתי או על מכסה האניה, שבתי בה מארץ אבות. משני העברים זורמים והומים המים, ומאהוריה רותה קצף לבן, שביל שלג בתוך הים, זביעות של עופות טסות אחרי האניה, ורודפות אחריה, עולות ויורדות, עפות באלכסון ובהוג, ומרוות אותה, כמול השחור, המלוה את אומתי בתבל הגדולה הלזו. והים נושם בנבורתו. אויר קריר טופח על הפנים. מסכיב רק מים ונגינתם זשמים, ובשמים גוסס וגווע השמש, והוא שותת דם.

ומגואל בדם גם הים. כבואת השמש הוא, או דם אחים ואחיות, שקלטו אותו כל הנהרות, כל הימים?

ואני עומד על מכסה האניה. מארץ אבות אני שב, ומכל המראות שראיתי באותה ארץ, מבצבצת לפני כאותה שעה משום־מה דק תמונה אחת בכל בהירותה, ומאפילה על כל זכרונותי:
בין השמשות, ומסביב להרבות יהודה מוטל לו סרוח על הארץ בדווי צעיר. ידיו למראשותיו, פניו כלפי רקיע, והוא שר בחשאי ובנגון עצוב, והוזר על מלה אחת: "יחיבתי!"

עיטות ומאות פעמים הוא הוזר על מלה זו, כבר כסוהו צללים, והלילה בלע אותה, והיא עדין שוכב לו ומסגן: "יחיבתי!"
ועמל אני לגרש מזכרוני את התמונה הזאת, רוצה אני לחשוב על אומתי, לעשות השבון, למצא איוו תנחומים, ולפני עיני הריהו אותו הדווי ושירתו: "יחיבתי!"
יחיביתי!"

צנחתי על גל הספרים, צללים כהים באו והתחילו משתרעים ומתלחשים סביבי. מאיוו פנה נשמע רשרוש עכבר בין הספרים והוא מנרסם בשינוי. התהלתי קובל על עצמי, על הקניטי את ארון הבית הזה. מה אני רוצה הימנו? בשם מה באתי להגניז ולעורר עליו שחוק? מה יש לי אחרת לתת לו? צפו שוב פני בתו, ונעשו קרובים ורחוקים. מה יקרות הן, ואחת אחת הן הולכות ונשמטות, מי שבכונה ומי שלא בכונה, עפות הן להן, כצפרות הללו העוזבות קניהן, כשאין עוד שמש מהמם, והטרפים נושרים מהאילנות, ומסכיב רקבון, רקבון. ומגוס אין! ברחתי היום מעמק עכור ואמרתי לא אראה פניהם ואנוח, והרי שוב אותו המעגל המחניק, הנה סביבי עדים על מכאובי כל הדורות והתקופות ועל היסורים, שסוף אין להם, והרי הם מתגוללים ורוקבים, ודורש אין להם, כמצבות נהרסות על קברי אבותי, שנשכחו כבר, ואי אפשר לחיות! לחיות אינו נותן אותו הצער. אז לו למי שננעצו צפרניו השחורות לתוך לבו, טפין טפין הוא מוצין את הדם.

— מדוע משונה ?

— כך.

— ואת ההיית רוצה לדעת שפה זו?

— אני? — היא מנענעת כתפיה — „הרברנד“ שלנו יודע היטב. אבא

אומר שיודע הוא הרבה „היברו“.

היא מושיטה לי את הספר שהרימה, ויוצאת, בהשאירה את ריחה בחדרי. אני

נושק את הספר ורושם מהירו פֶּונט שלם.

כשנכנס אחר כך אביה, הודיתיו שוב על הלוח, שנתן לי במתנה.

— מתנתך שזה היא הרבה — אמרתי אליו — לא לזה פשוט הוא. יודע

אני איש אחד, שיתן לי בעדו פֶּונט שלם, ואפשר גם שנים ואולי עוד יותר.

את הדברים האלה אני אומר לו ביהודית פשוטה.

הוא עומד ופניו מופנים לחלון, כאילו לא ישמע כלום, אלא, שתיכף הוא נניש

אלי וקורא בקול יבש.

— השב לי את הלוח!

— כיצד? הלא קבלתי במתנה.

— ומדוע לא אמרת קודם, שיש לו ערך?

— אבל מתנה היא מתנה.

— החזיריה תיכף ואם לאו — אקרא לפוליציה! — מאיים הוא עלי, בהושיטו

אצבע מזדעזעת.

רציתי רק לנסות אותך, אם יודע אתה יהודית, אני אומר לה, ובאתי לידך

החלטה, שבשעת התרגשותך יודע הדבר, והנה לא טעיתי: מדבר אני אתך עכשיו

כל העת בשפה זו, ואתה מדוב כעסך לא השת בדבר. בנוגע להלוח אין הוא שזה

כלום. אף אנורה לא יתנו בעדו.

— טוב, טוב, נראה, עכשיו נוכחתי שרא טוב באמת לבא במגע ומישא את הרוסים.

והוא הוטף את הלוח ויוצא בחרי אף.

איוה דבר מתחיל יונק ומכרסם הלב שוב. שם מעבר לחומות-האבנים

והארובות הפולטות עשן כבר מסמיק האופק. קול עמום של שועת הכרך ורעישו מניע

לחדר, ונפשי סופגת צער עולמים. מרפרפים זכרונות נושנים, שטות תמונות ומרחפות.

ונשמתי מקשיבה אנחת כל הדרות.

אני ממישך את עבודתי. פסוקים ושברי פסוקים מרקדים לפני עיני שמשמטו

בהם ידי נשים זקנות ויהודים בבתי תפלה. נפרו עליהם דמעות של אמות וסבתותי

והדמעות נתיבשו.

באותה שעה נפתחה הדלת ובתו הופיעה בחדר.

— אבא, קוראים לך בבית המסכה.

הוא יצא והיא אחריו.

אל אלהים, מה יפה הוא פרה צהבהב זה בן י"ח אביבים! התערבותו של הזופי האנגלי, זה הזופי העדין והשוקט, עם הזופי הישראלי, זה הזופי הדורס והלוהט, אלא ששדיה אינם אנגליים כלל. מלאים הם ורוטטים, ואתם יהד רוטטת הנשמה בקרבי. עזבתי את עבודתי, יצאתי מההדר והחלתי לטיל בפרוודור.

והיכה נפתחה הדלת השניה שבאותו פרוודור והיה נראתה בפתח.

— הרוצה אדוני באיזה דבר?

— לאו. כן... האפשר להשיג כוס מים? ... נרוני נחר מאבק.

— בעונג, אדוני.

כעבור רגע נכנסה אלי וכוס מים בידה. היא איננה שוחקת יותר. להפך, הפנים היפים רצינים קצת ומביעים הושתתפות רבה, המכניסה קלוח של מתקות ללבי. כנראה, רוצה היא להקן ולהחליק את הרושם של צחוקה הקודם.

לוקח אני את הכוס מידה, שותה קמעה.

— ודאי אביך הוא הגנבלמן שהביאני הנה. — אני פונה אליה בשביל

לעכב אותה בחדר.

— כך, ואתה רואי?

— יהודי רואי.

— האם אנרכיסט אתה? — שואלת היא אותי פתאום ומסמיקה.

— מגדל אני בלורית, משום שמתאימה היא, לפי דעתי, לקלסטר פני.

היא עומדת נבוכה קצת, בכדי להוציאה ממבוכתה, אני מסב עיני ממנה מרים

איזה ספר ורושם מספרו, בשביל לעשות נחת רוח לאותו גנבלמן, שאביה הוא,

אני קוצב את מהירו עשרה שיליונים שלמים.

היא נזהנת ומדימה איזה ספר ופותחת אותו. הן של צניעות ילין בתנועותיה.

— הספר „היברו“ הוא?

— כך.

— ואתה יודע לקרא בספר זה?

— קורא.

— אנא, קרא קצת. לא שמעתי מימי.

— ומה שראו הכמינו זכרונם לברכה לפרש את הפסוק... ..

— משונה.

- שיהודי אני. טשמברליין בעצמו הוא אחד מקוני זה כעשר שנים.
- טשמברליין! — השהומתי וגם שרקתי בשפתי.
- טשמברליין! — ענה בהנאה ושפשה יד ביד.
- הבתך היא העלמה שנבנשנו אתה על המדרגות? — שאלתי בתאים.
- כן יחודתי.
- היא יפה.
- א, ודאי. — עיניו אורזו — לא אתה הראשון המכיר את יפה. היא מושכת עליה עין רבים, ואופיער אחד מחיל-הים כבר בקש את ידה. אלא שצעירה היא עדין, בת שמונה עשרה היא. אמרתי לז' שאם רוצה הוא בת, הרי יכול הוא להכות עוד כשנתיים. כמובן שהסכים.
- נוצרי?
- כן, נוצרי. ומה?
- לא כלום.
- השיחה האינטימית נפסקה ביננו.
- בין הספרים נפלו לידי כרכים אחרים של „הברית החדשה“ בעברית ויהודית. את אלו הנהתי הצדה מבלי רשום אותם.
- מדוע אינך רושם אותם בקמלוג? — שאל אותי.
- בארתי לו שזהו ה„ניו טסטמנט“. אותו מהלקים המיסיונרים בחנם.
- ואנכי קניתי את כל הספרים בשביל אלו. כריכותיהם הן חדשות לגמרי. הוא נגש אלי, גחן והסתכל ברשימתי.
- רשמת פה ספרים אחרים וקצבת את מחירם שילינג אחד. בבקשה, לתקן ולרשום במקום שילינג שני שילינגים וחצי. פחות מזה לא אקה.
- והרי לא יתנו. מחיר הסדור הזה הוא רק שילינג גם ב„איסט-ענד“.
- הקונים שלי אינם „איסט ענדים“ ואינם באים להחב.
- מילא.
- לרגלי התגולל איזה ספר קטן, נהנתי והרימותיו והתבוננתי בו. זה היה לוח לשנה תרמ"ח.
- תן לי זה למתנה. — קראתי אליו.
- מה זה?
- זהו לוח שעבר זמנו.
- טוב, קחהו.
- שמתי את הלוח בכיסי והודיתי לו.

יד נופה לעיני פאָרט, המתגוררת בלונדון, במזרח העיר, ובתוך הספר מעטפה, ועליה כתוב: למוכרת ממישהו, ובה עלי הבצלת יבשים.

הרימותי את הספרים אחד אחר, הדבקתי עליהם נזמרים ורשמותי מזרחים, ושוב נכנס הנצטלמן להרדי.

— הישנו לספרים איזה ערך?

— ודאי.

— שלמתי בעדם סכום מצער, כמעט כהנם קניותם. אלא שמעטים הקופצים על סחורה זו. ואתה הלמדת בספרים הללו?

— היו ימים.

הוא הציץ בי ברצון. הכרתי בו, שמתעניין הוא כי האדם הזה ורוצה לבא אתי בדברים, איזה זיק התחמם בתוכו, זיק שנתכסה כבר אפר.

הוא התחיל לעזור לי בעבודתי. אחר-אחד הרים את הספרים והגישים ליד.

ופתאם התקרב אלי צעדים אחדים ובקול חונג. קרא:

— גם אנכי יהודי, התדע?

צפה ועמדה לפני תמונה נושנה, איזה קטע מדומן אינקוויזיציוני-הישפניאי.

השר הוֹן-מינואל, אחד האנוסים, עשה משתה גדול לשרי המלך והכמיו ויועציו, וכמוכ לב האורחים בייך, התנגב הוֹן מינואל מארמונו, ובאורח נסתר נכנס דרך מרתף להתבודד את אלהיו, אלהי העברים. שמה למעמקים. לא יגיע קול המולת הרחוב, קול שומר וגוש. מסביב רק ספרים וספרים. שם ישב השר הוֹן מינואל, ושקד על התורה, תורת קדושי-ישראל.

פתאום הוא מפנה ראשו לאחוריו ופחד מות נופל עליו. לפני עינו עומד השר הוֹן-טולדי.

הוֹן-מינואל חוטף את הרבו מתערה.

— אל תפחד יקרי, פונה הוֹן-טולדו אליו נרגש. השב חרֵבך אל נדנה. לא,

לא מרגל הנני. עברי אנכי כמוך, ואת אלהי העברים אני ירא.

— שמע ישראל!

— ה' אלהינו ה' אחד!

והם נופלים מאישירים איש בזרועות רעהו, נושקים ומחבקים זה את זה.

אנכי לא נפלתי על צוארי הנצטלמן העומד לפני. אלא העיפותי עין על חוטמו וקראתי:

— באמת קשה להכיר שיהודי אתה.

— ודאי. כמעט כל קוני הם אנגלים, ובטוח אני, שאף אחד מהם אינו הושר בני

— מדוע?

— הספרים הם ספרים קדושים, ספרי הובריו הם, והלא אסור לאיש יהודי לנעת בהם בנלוי הראש.

— אינני מדקדק במצוות. אין אני רוצה.

צחוקה של העלמה ומשפטה עלי הרגיעני קצת. ננשתי אל הקיר והחלתי להתלבש.

— מה איכפת לך? — קרא אלי — האם כה קשה עליך הכובע?

— הספרים מלאים אבק, והכובע חדש הוא. כשתשלם לי בעדו שני שילינגים, או נכון אני למלאות רצונך.

— את החצי אשיב לך.

עמדתי רגע ונמלכתי בלבי. מההדר השני נשמע קולה של העלמה, והיא משוררת בחשאי.

הסכמתי. הסירותי את מעילי שוב. את הכובע השארתי לראשי.

הוא יצא וסגר אחריו את הדלת.

הרימותי ספר אחר, עלעלתי בו והוא נשמט לארץ, הרימותי ספר שני, פתחתי והשמטתיו לרגלי. מצמצו בי רגע אותיותיהם, והעבר המת קם לתחיה, צפו זכרונות נעורים. בין דפי הספרים הללו נארגה ילדותי. הנני שוכ באותה הסביבה, שממנה התנערתי זה כבר. מים רבים שטפו מני אז, ואלהים רבים כבר נפצתי, ועדין אין מנוחה, אין מנוחה.

איוו נענועים רחוקים, ספוגי-עצבת, וזהלים אל הלב ומרעידים מיתרי. הנם עדי האלמים, עדי המתים. מצבות על משואות עברי המת.

מצאתי פה מסכתות ישנות וספרים של דפוסים אמשטרים וליורנה, ולקוי ופוזרדא, ספרי מוסר והסודות, ספרי דרש ואגדה, פרושים ובאורים שונים, פלפול ומחקר, הנחות, מהוויים, סדורים, קינות ותחינות, שנתכרכמו עליהם. ספרי השכלה שונים, חלק מהתועה, הוברות של "הבוקר אור", הרשותיהם של רבנדים אנגליים, לכבוד עלות על כסאו המלך "אדוארד השביעי" או "הספר מר על מות המלכה ויקטוריה", דף אחד בעברית, ודף שני באנגלית.

ועל רבים מהספרים כתבות, לכבוד השר הצדיק פאר ישראל ותפארתו ועטרתו וכו' וכו' ר' משה מנטפיווי נרו יאיר וזופיע" או, לכבודו של הלורד רוטשילד". מהן כתובות בפרוזה, ומהן בחרוזים.

וזרי גם אלגברה רוסית לדיודוב, השייכת, לפי הכתובת הרוסית, לתלמידת הנימזיה אנא איסקובנה רפופורט, או לפי הכתובת האנגלית, הרשומה מלמטה באותה

מלמעלה הגיע לאזני קול מנגינת פסנתר, שנפסק פתאום לקול צעדינו. תיכף אחר זה נראתה על המדרגות העליונות תמונת אשה. היא ירדה נגרנו, ולאט-לאט נגלתה לפני עלמה יפה ורעננה. מתחלה — רגליה הקלות והפעוטות, אחר כך חמוק ירכה, רך וסגלגל, הוזה אמיץ ורוטט, ולבסוף פנים יפים, עדינים, וראש מוקף גלי שער צהבהבים, מסולסלים.

כיון שנפגשה אתי פנים אל פנים, התגלגלה פתאום בצחוק עז, ושבה בריצה למעלה.

— שובבה! — קרא אהריה הנעטלמן המוביל אותי, וקולו חציו מוסר וחציו אהבה.

והוא פנה אלי ויאמר:

— דרכה בכך. צוחקת תדיר בלי כל סבה.

לסוף עלינו ובאנו לתוך חדר גדול. לאפי הגיע ריח של טהב. כנראה, היה חדר זה עזוב, ואיש לא בא לתוכו. על הלונותיו וקירותיו עלה אבק רב, ועל אחד מהם זמזם והתחבט בנגינת זבוב גדול. דרך החלון השני נפלו אלומי אורה לתוך אחת הפנות שכנגד, והאירו רשת של קורי עכביש, ובתוכה המון זבוכים יבשים, מתים. בחדר לא היו כל רהיטים, מלבד גלי ספרים, שנצברו ונעדמו על הקרקע בלי סדר, ישנים והרשים, גרולים וקטנים, עם כריכות ובלעדיהן.

— הגה הם הספרים, — קרא הנעטלמן אלי — כאמור צריך אתה לסדרם, להדביק נומר על כריכת כל ספר, ולרשום בתוך הוכרת „שאביא לך“ את הנומר של הספר ומחיר כל נומר, והדי לך קטלוג עברי, שיהיה לך לעזר בנוגע למחיר הספרים. — ניהא.

הוא יצא. הכרתי את קולו עולה מחדר השני:

— לא טוב, עדיטה, להתפרץ בצחוק בעיני איש זר ולהעליבו.

— סלה, אבא, הוא כה משונה.

הוצאתי את הראי הקטן שלי מכיס והסתכלתי בו. פני לא היו מנואלים כלל.

ופדצופי פרצוף כדבעי.

תיכף נכנס והביא לי את המכשירים הנחוצים לי לעבודתי.

הסירותי את מעילי ואת כובעי וננשתי אל העבודה.

— כמה תדרוש ממני בעד עבודה זו? — שאל אותו הנעטלמן.

— לא אעמוד על המקח. מלבד זה אין אני יודע כמה תארך.

— שפיר, אלא במטותא לחבוש את הכובע.

לא הבנתי מתחלה דרישתו משונה זו.

מיניאטור, שקספיר באילוסטרציות, ושקספיר בלי אילוסטרציות, שקספיר עם פירושים ובאורים, ושקספיר כמו שהוא, בלי כהל' ובלי שרק, אהריו רובינזון קרווא, שרלוק הלמס, וכו' וכו'.

— עקסקיו מי סר! — שמעתי קול מאחרי.

הפניתי את ראשי, והייתי לפני איש באמצע שנותיו, גלוחזקן ושפם, גינטלמן נמור, אלא שהוטם לאותו הגינטלמן מאותם החוטמים, שאפשר לראותם באילוסטרציות של עתונים אנטישמיים ושמתחת להם רשום: כהן או לעווי.

— הרשני לשאלך איזה דבר. סלה נא לי...

— שאל אדוני! הנני עונה ומכיט בפניו הנראים כאשמים.

— כמדומני, שרוסי הנך.

— ממ...

— ואם אין אני טועה, הנך יהודי.

— כן.

הוא שאל אותי, אם יהודי אני בנמנום וברטט. כנראה, ירא שמא טעה, ואשיב לו בהרפות, כיון ששמע תשובתי, אורו עיניו.

— א, אם יהודי רוסי הנך, או בודאי שיודע אתה, היברוי.

— אדוני טועה מאד, בחשבו שכל יהודי רוסי יהודי יודעי עברית הם — אני

עונה אותו — . אחד בעיר ושנים במשפחה הם היודעים עברית ברוסיה.

ואני מתחיל לספר לו על יהודי רוסייה בכלל ועל התיחסותם אל השפה העברית בפרט, אך הגינטלמן מפסיקני תיכף:

לצערי, אין עכשיו עתותי ביד, רוצה אני רק לדעת, אם יודע אתה עברית.

כן, אני יודע. על פי מקרה נודמן לו יהודי רוסי היודע עברית, אלא שאין

להקיש על השאר.

— הרוצה אתה להרויח שילינגים אחדים? — הוא מפסיקני שוב.

— ודאי שרוצה אני, מדוע לא ארצה?

— ובכן הכנס אתי אל בית מסחר הספרים שלי, יש לי שם עבודה בשבילך.

נודמן לידי לקנות ספרים עבריים, ורוצה אני לקצוב מהירים ולערוך קטלוג מונחים

הם אצלי בקומה העליונה, אם מוכשר אתך לעבודה זו — לך אחרי.

נכנסתי אהריו, העוורים האחדים, שפגשו בי, למשו עיניהם עלי, ואחד מהם,

שעמד באותה שעה על סולם, הטח את ראשו הצדה, וקרץ עין אל מנהלת החשבונות.

בהראותי עלי, וכמעט שמעדו רגליו.

באנו משם לפרוודור והתרוממנו על המדרגות.

הכל יעמוד, מוריד — והכל יזוז ממקומו. קסם באצבעו, ואלפי אנשים מקשיבים לו. דיה הרמת אצבעו, בשביל שיהפכו לדוממים, קפואים על מקומם כפסילי שיש, ושוב מתרוממת האצבע, והפסילים ישובו לחיים, ורוח יפוח בגלי העצמות הנקפאות.

— איפה פה בית מסחר לספרים? — אני נגש אל הפוליסמן.

— ברחוב הסמוך, ימינה.

— תודה, האשיג שם ספרים אשכנזים?

— לא אדע.

— וספרים רוסיים?

הוא מעיף עלי עין, וסוקר אותי רגע.

— לך, ראה ותוכה.

לבי מתחיל דופק בי מכעס.

— תודה בעד עצתך, — אני עונה — אלא שרוצה אני לשמוע מפיך, אם

אשיג שם ספרים רוסיים או לאו.

— סור מזה תיכף! התסור?

הנני סר רועד, והוא נשאר עומד שלו ורציני.

— איפה פה בית מסחר לספרים? — אני פונה לפוליסמן שני.

— ימינה, אחיכ שמאלה.

— תודה, האשיג שם ספרי אוסקר וויילד?

— תשאל.

— ומדוע אתה כועס? — אני שואל ושפתי רועדות מכעס.

בודאי ראוי אתה.

איך זה? לא מן הנמוס הוא לעשות ככה.

— את הנמוס לא ממך אלמד. לך!

דמעות חונקות גרוני, אלא שאני הולך. בודאי דרש החוק מאתו, שיצוה לי ללכת. באתי, כנראה, עד גבולו של החוק והפרתיו, אלמלא כך, אזי לא צוה ללכת. משום מה שאלתי את שני הפוליסמנים דוקא על בית מסחר לספרים, ומדוע

הלכתי לאותו מקום?

וראי שאצבע אלהים היתה בזה.

שם עמדו בשורה הוצאות שונות של „הביבל“ הישנה והחדשה בפורמטים שונים, באותיות גדולות „מאירות עינים“, באותיות קטנות, בפשיט, דקות ועבות. אחר כך שורה של שקספיר: שקספיר בכריכה אחת, שקספיר בשתי כריכות, בשש ובשתיים עשרה כריכות; שקספיר רוה ודק, שקספיר עב הכרס, שקספיר

וצר נעשה לי ביניהם, צר עד להחנק, נפשי חובעת היום היים, ואני יודע שדיה רק נגיעה קלה בפצעי הנושן, והקרום יקרע, והלב יתכווץ שוב במכאוביו, יתבוסס בדמו. לא, לא תהיה! נחוץ להמיר היום את הדיקורציה, צריך לברוח בעוד מועד מזה. היה שלום, וזהיטשש! יוצא אני לאנגליה הסמוכה, אתערב יום אחד בתוך בני אותו העם הזר, שקומתו זקופה, והוא הסון וגא, אבלה יום אחד בקרבו, ולא יכאב הלב, ולא תשבת מנוחתו.

אני הולך. לאט לאט הולכים ונעלמים הפנים הקרובים לי, הם בטלים כבר ברוב ונשארים מאחורי. ההתולים המתים פג ריחם, ובמקומם מגיע לאפי ריח אהה, סרחון הכרכים הגדולים, סרחון אירופה.

ומסביב רעש, המולה, תנועה וחיים, מי ברכב ומי ברגל. השעה היא שעת אכילה, ומהבנקים והפבריקאות והמחסנים מתפרצים רבבות אדם, נבהלים ורחופים, והם רוחשים כנמלים, מוזמזמים כדבורים, פוששים כארבה על בתי המשתאות, ודרך הדלתים הפתוחות עולה הבל של מאכלים המים; מקשקשים מולגות וכפות, ופקקים עפים למעלה.

ואני נסחב עם הזרם בלי תכלית ובלי מטרה, מתנכל לעבור את הרחובות, לכלי היות למרמס, ק'פ'ין ומדרה, עומד ומחכה, ונסחב שוב, ובראש כל היצות ובפרשת דרכים עומדים שוטרים.

שוטרים! כנופיה זו ידועה לי היטב מכבר. כמשך ימי נדודי הכרתים למדי, יודע אני את ה"גורדונו" הרוסי—עבדות ושלטון בכת-אחת, ולכל לראש קהות. יודע אני את ה"שוצמאן" הפרוסי, בר-נש עב זה שתמיד הבית שכר בתוך מעיו וערפו חזירי. יודע אני את הפרנצי, ש"אהבה, שויון וחופש" הותמו, ואגרופיו — ברזל. יודע אני את השווצרי הדמוקרטי והאכזרי, וכלם יחדיו, הלואי שיהיו כפרתו של ה"פוליסמן" האנגלי.

הכרתיו בלילות נדודים, כשהוא אוסר את הישיבה על מעקות המחסנים, ואת השינה בעמידה אצל דלתות הבתים, והוא מגרש, והוא מכה, תיבשנה זרועותיו, רבשע! ראיתו, כשהוא נושא על ידיו ילד תועה, מושיב זקן או זקנה על עגלת הטרמוי, או בשעה שהוא מרים אותם מרוסקים מתחת לעגלה, או מושיט עזרה ראשונה לרעבים, הנופלים ברחוב, ברכתך תחול על ראשו, רבשע!

והכל ברצינות, כאב את ילדיו, והעיקר הוא החוק. ברנע זה עולה על מוחי, שלא ראיתי עדין פוליסמן אנגלי בשעת כעסו, ומתעורר בי חשק גדול להקניט את האדם הגדול, היפה והחסון הזה. הנה שם על פרשת דרכים עומד פוליסמן ומפקח על נסיעת האוטומובילים, הטרמויים, המרככות, הכרכרות, העגלות, הקרונות, הדיראופנים וכו'. הוא מרים אצבע

מיס־טימס !

בוֹהֵי־שֶׁעֶפֶל עֲמַדְתִּי.

— נָה, וְעִשְׂוִי מַה ?

— צִרְךָ לִבְקֵשׁ פְּרִנְסָה.

אליבא דאמת לא היתה דאגתי, דאגת הפרנסה, גדולה ביותר. במשך ימי נדודי מארץ לארץ ומעיר לעיר כבר קרה לי לא אחת לצאת החוצה בידים ריקניות. וכלי כל תקוה להשתכר, ובכל זאת חי וקיים אני כהיום הזה, ולא נועתי ברעב. היום—עבודה אצל ה„אזוב הראשון“, מחר—מכתב מאשה לבעלה ולהיפך, או מכירת עתונים בהויץ, או לשמור על מת עד בואו לקבורה, וכיוצא בזה. הצרה היא פה, באנגליה, שאי אפשר לשאול ממכר איזה ספר ולמכרו אחר כך בשוק, כמו שהורגלנו להתנהג בארץ המולדת, או מטריה, ולפעמים גם כף של כסף. יקה האופל את האנגלים עם הצדק שלהם, בעד כל דבר קטן סוחבים הם לבתי הערכאות ומכבדים במאסר ובמלקות ובסיום ה„ביבלי“ פעם אחת בשבוע, ולבסוף נוזרים לעזוב את אנגליה, שוטלנדיה, אירלנדיה ווויילס—לצמיתות.

אפשה, שמשום שזהיר אני „בהצדק“, הנני מתענה יום או יומים בשבוע.

צריך לבקש פרנסה, ואני בתוך הגולה, ומסביב לי הומות ונעות אותן הבריות, שגורלן קרוב לי כל כך, שמכאוב אלם הריהו כל פיצוץ, והיוו תאניה אדת ארוכה. נודדות הם, זרות ומנודדות, בלי כל אחיזה בתבל, מנולות מהמת היים שאינם היים כלל, והשמש מבליטה היום עוד יותר את הגבים הכפופים מעול הגלות, ממדקרות מבטי שנאה, שנאת עולם. אלו נודדי נצה, נפצי הרש, וזחלי אישפה, שקועי זחמא. אלו אודי החורבן הגדול העשנים, עשנים ואינם איכלים, איזו מרה־שהורה שרויה פה תדיר ביניהם, ליל נצה תלוי על ראשיהם, ואת רננת השמים אינם שומעים ואינם מקשיבים ואינם צריכים לזה כבר, והבגדים מכוסי רפשי, ובכל רחוב ורחוב כאלו מוטל התול מת ומטריה.

והפרנרמה של היום ידועה לי מקודם, תעבור עוד שעה, שעתים, ובני אדם נעים ונדים שנסחו מעל אדמתם ומחוסי־קרקע כמוך, יתקבצו לחדר אחה, וכל אחד יביא אתו את בדירותה, התומה בנושפנקא של דלות, והפנים דלים והעינים נוצצות, לחוז, וכל אחד יביא אתו לב כואב וזכרונות של יערות ויאורות רחוקים ויאוש ובטול היאוש, ויתחילו וכוחים, שכבר נשנו אלפי פעמים, אלפי פעמים, ויצלצל צחוק חולני, ויפסק באמצע, ותפלט איזו שירה מלאת געגועים רחוקה וקרובה מתוך שפתים נחרות וצרובות, וכל אחד ישוב כלעומת שבא, עם כאבו הגדול בתוך לבו, כעין זה שנסח מעל אדמתו, והוא רוקב, והוא גזוע.

מעום ספק־ספיקא מששתי שוב את כיסי ועשיתי בדיקה המורה, מצאתי הצי בפירוסה, הצי היותר גדול.

שתי הפענס נבלעו כעבור הצי שעה בארגונו של בעל הריסטורן „ביאליסטוק“. הריסטורן הזה היה נקרא לפניו בשם „בודפשט“, אלא משעה שנתפרסמה העיר „ביאליסטוק“ בכל תפוצות הגולה, משום מעשה שהיה, החליף בעל הריסטורן, יהודי גליצאי, את שם „בודפשט“ בשם העיר הנזכרת, בשביל סגולה לפרנסה.

ובשעה שהיטבתי את לבי בכוס תה ולהמניה ממולאה נבינה, באותה שעה נופא נפתחה הדלת, והאוחב הראשון של התיאטרון היהודי בלילה, והתופר בנדים לגברים ביום, נכנס אל הריסטורן.

— הללה!

— הללה!

ומה עם השילינגי שנשארת חייב לי? — אני שואל אותו — התוכל להשיבו לי האידנא?

— אידוזה! — הוא מתחיל ממשפש בכיסי החזיה שלו — סליחה, לצערך אין אתו מטבעות קטנות, אלא כלום מטיל אני ספק בזה, שיהויר לי את חובי? עוד בשבוע זה יהוירנו לי, אנב, יש לו בשבילי עבודה; בעוד ימים אהדים יציגו את הרמה החדשה והנפלאה, בתולה שנתארמלה. ניע האָט מאן זאלכעס געשפיעלט, איך זאל אַזוי דערלעבען אַלעס גוטס! — ובכן יתן לי את תפקידה, תפקיד דוכס הישפני, להעתיק בשבילו מכתב יד לסידור אותיות עם נקודות, מפני שאין הוא קורא דברים שבכתב, נו, נו, דרמה! „משה“ יפקע מנחת, המחיר הלא ידוע לי; שילינג אחד בעד כל תפקיד. יחד עם החוב הרי זה סך הכל של שני שילינגים, שיהוירם לי בפעם אחת, כה יעזור לו השם בכריות גופא, ובפרנסה, שיהוירם לי בפעם אחת.

העליתי על המוקד את הצי הפירוסה שלי, ונקי מנכסי עובתי את „ביאליסטוק“, מיס־מים טם!

האביב דופק בלב, מצלצל בו הד איוו שירה נושנה, ששמעתיה כבר בחיי, אין אני זוכר איפה שמעתיה ומתי, אלא שהדו של אותה שירה מצלצל בלב. הוא מספר לי על עולם אחר, עולם יפה, אין אני זוכר איפה ראיתיו ומתי, אלא שההד מספר לי על עולם אחר, עולם יפה.

וקל ללכבי, הריני כאילו נולדתי היום מהדש בשנת העשרים ושש לחיי, מה קל ללכבי! בודאי אשמים בזה השמים, חדשים הם וטהורים, כאילו נולדו היום גם הם, מהיזכים הם, והחיוך מתפורר, ושברורי אורה נתזים הימנו, נפתח אוצר אלהים וקלוחי זהב נשפכים לארץ, קלוחי זהב, שטופת־ננוהות היא התבל, והכל רוהץ בננוהות.

— צפרא טבא, בני! — ענו השחקים בחיוך שמימי.

על העין הדל והקרה העומד בין תיבת האבנים, שבתוכה אני דר ובין התיבה הסמוכה לה, שעשרות דירים אחרים חיים ופרים ורבים בתוכה, ישבו להם באותה שעה ישיבה ארעית שתי סגנונות, אם היו אלו שני יודים, שכדרך מעופם ישבו להם לנוח והמשיכו ביניהם איזו שיחה מענינת, או אהב ואהובתו, שברחו והסתתרו פה מעין זר להתעלם באהבים? קרוב יותר היה לשער, שהללו היו רב ותלמידו. האחד פתח את פיו ראשונה, והתחיל ב: ציין-ציין-ציין-ויין-ויין! השני הקשיב רגע, והתחיל לשיר אחריו, אלא שתיכף סר מן הדרך וסיים „בעורבא פרח“. הפסיקו הראשון והתחיל שוב מהדשו, נכנס התלמוד לתוך שירת הרב, פתח שוב כתלמיד מקשיב ב: ציין ציין, ופתאום השתפק ופוצץ את שירת הרב לרסיסים דקים מן הדקים.

לא, לא! איך לא הבנתי זאת תיכף! עכשיו אני יודע מי הם ולמה באו הנח. האחד הוא חון, והשני הוא משוררו. שרים הם את תפלת ההשכבה לנשמת שפרן שהלך לעולמו. שפרן איננו עוד. הנה שם בפנה עומדת מטה ריקה ועלובה, ומאחורי העיר נצב תל עפר חדש, שמתביש מול קוי השמש, ומתהתיו שוכב לו שפרן עם לשונו המושטה. נשארנו בעולם הזה רק הלומותיו המרהפים פה בנפות ערב, וצלה של הלשון המושטה מתפשט ומשתרבב בלילות, מתחבא כשאני שב הביתה ועומד לפני שוב, כשאני עוצם את עיני. הו, מה התנוללתי מצחוק, כשהושיט לי הקברן, „ענגלישמין“ גמור, לבוש בגדי אבל, את „הסודר“ עם תפלת ההשכבה, בעמדנו שנינו ב„בית-הטהרה“ ושפרן כבר שכב מתוח בארון עץ, מכוסה במטלית שהורדה, כשהתחיל הקברן לומר בקול צרוד את ה: אל מלא רחמים“ בעברית עם הברה אנגלית, ובהזכירו את נשמת „החתן ר' מנחם בר' צבי הכהן“, העיפותי עיני על הארון, ופתאום ראיתי את לשונו המושטה של התן דגן, התפרצתי בצחוק גדול. בשום אופן לא עלה לי לכבוש את צחוקי^ה השבתי, שהקברן יגער בי בנויפה, אלא שהוא הציין בי רגע ואמר: „הרגע. אפשר רוצה אתה בכוס מים?“ צחוקי הלך וחוק מרנע לרגע והתנלנל בלי הרף, כבר הושב הגו אל העפר, ואנכי צחקתי עדיין, צחקתי. זכרתי, איך אנשים אחרים התרחקו מסביבי, גהנו אלי בעינים גדולות, קוי פנס בוער הדגנו את עיני, והקוים צחקו, צחקו אתי יחדו.

עכשיו כבר מנוחה בנפשי. שטפו קרנים לתוכה והכל הודה, מידה אני לפניך מלך הי וקים שההורת בי נשמת, ותהא נפשך, שפרן, צרורה בצרור החיים!
אמן.

קפצתי מעל אדן החלון והתלבשתי.

בכיסו נשאר שני „פענסי“ מיום אתמול, את השבועי זה ידעתי ברור, אלא

עוד יום אַחַר.

(מ'רשימוחי של נודד עברי)

לונדון, יום... ה'דש... שנת תר...

— התקום היום, 'שלים מול' ? או אפשר שקנאת ב'ש פרן שלך, ותלית שם את עצמך כמותו ?

ה'שלים מול' הוא אנכי בכבודי ובעצמו. שפרן הוא חברי, שהיה נודד אתי יחדו בשתי השנים האחרונות על פני חלק גדול של כדור הארץ, ובימים האחרונים היה דר אתי פה בחדר זה, וישן על המטה שכנגד, ולפני המטה ימים נמצא תלוי על וו הספון, ולשונו מושטה. השואלת, היא 'המיסים' שלי, הנוקשת באגרופה על דלת חדרי.

לתלות את גופי כשפרן לא עלתה על דעתי כלל וכלל. שוכב אני לי מקופל כילד טרם שיצא לאורו של עולם, עטוף כלי באדרת, שוכב ומחליט לקום ממשכבי, כשתדפוק ה'מיסים' שלי פעם שניה.

קימתי את ההלטה, כשרדפקה פעם שלישית, בהוסיפה עוד את הכנויים: 'הולך בטל' ו'...' את הכנוי האחרון קשה להעלות על הכתב. מלבד זה איננו נכון גם כן. חי נפשי, שהעלילה עלי אותה 'מיסים'.

מצב רוחי היה דומה לאותו, שהייתי חש בילדותי ביומא הפגרא. באור חדרי הכרתי, שהשמש זורחת היום אחרי שבועות שלמים של ימי גשמים ואדים אפורים ושחורים וצהובים עמדו בין שמים וארץ. ואף כי לא חדרה השמש לתוך חדרי מפני הכותל הסמוך לחלוני, בכל זאת חשתי בה. קייה רקדו בתוך נשמתי.

האביב בא! האביב בא!

קפצתי ממשתי, נגשתי אל חלון, הוצאתי את ראשי החוצה, והסתכלתי בחתיכת השחקים שהיתה תלויה ממעל. פס תכלת, ובקצהו מהפרק אטון לבן, דק ושקוף. האל הישיש כבר ישב לו במרומים, עשן במנוחה את ה'פיפא' שלו, והוציא מפיו עשן צהור כשלו, שהתמתה ותעה על פני השחקים הבהירים.

— צפרא טבא! — קראתי אליו בנענוע הראש.

.IV

נחלה העולם בדממת השקיעה
 אורות יום חור הם כבים ;
 הם ! פורשה יד-פלא את שמלת הלילה
 וזרעה עליה כוכבים. —

גלים של חבלת משתפכים ברעדה
 עומד העולם בתפלה ;
 הם ! שופכות נשמות עמקות וניגות
 צערן בשירה אצילה...

הימים פוסעת השכינה הצהורה.
 נועה ומלמדה בבגדה —
 רעד במרחק הר אגדת-האדם
 ונמוג בדמקה היגדה...

.III

הם! שְׁלוֹת־הַמְדוּמִים מְבֻרְכָתוֹ.
 טוֹיוֹת קַרְנֵיב מִבְּתֵם
 עִם צְלִילִים עִמְקִים-רַבִּיבִים.
 מְרַחֵפָה בְּחִבְלַת-וִילָאוֹת
 עַל יְשׁוּרֹת עֲדוּיֵי שְׂבָבִים...

שׁוּר! שְׂרִיר הַשַּׁחַק מִתְעַמֵּק
 לְמֵאוֹרוֹת שְׁעָלָיו נִזְרָעִים. —
 הַכְּנִיסָה הַסְּנִינִית הַצְּנוּעָה
 אֶת רֵאשָׁה מִתַּחַת לְכַנְפָּהּ
 וְחַנְמָנָם מַצְעֵר וְשִׁמְחוֹת...

כְּנִשְׂמָה מְעוֹלָם שְׁנַנְנִי
 נֹנֶעֶת נִשְׂמָתְךָ הַמְּעֵנָה;
 רִנּוֹן הָאֲשֶׁר הִנְעַלְתָּ
 מִשְׁתַּפֵּף נִבְמִירוֹת מִסְבִּיבָה
 וְשׁוּר לְךָ חֲבִלֵי-חַלּוּמוֹת...

.II

אֲנֹכִי לִי אֲצַא דָם בֵּין־הָעַרְבִים
 בַּק לְרֹאוֹת הַמְדוּמֵי־הַחֲמָה;
 אַתָּה תִּקְחִי אֶת פְּדָה, הַתְּמָה.
 וְתֵצְאִי דָעֵמֶק בַּק לְשָׂאוֹב לָךְ מִים.

עַם מוֹרֵד הַפְּלִג יֵשׁ סִלַּע לֹא־נִרְאָה.
 שָׁם אֲשֵׁב וּלְבֹאֵף אֲמַתִּינָה.
 עַם גִּילְדָף תְּבֹאִי, עֲדִינָה.
 יַחֲסִפְרִי: הָעֵדֶר כָּבֵר שָׁב מִן הַמְרַעָה...

אֶל זְרוּעֵי תַחְפְּנִסִי: פְּתָאוּמִים בּוֹדְדִים
 דָּם נִקְשִׁיב בְּעֵמֶק הַשׁוֹקֵט
 אֶל קוֹדֹשׁ הַפְּעֵמוֹן הַפּוֹקְעִים, הַכְּבָדִים.

דָּם נֶעְמָד מִסְתַּפְּקִים בְּמַעְרָב הַיּוֹקֵר,
 וְנִסְכִּית בְּנִשְׂימָה, עֲצוּרָה
 אֶל שִׁירַת הַחֲמָה הַשׁוֹקְעָה תוֹף גְּבוּרָה...

אשר ברש.

שְׁקִיעָה.

I.

תִּמּוֹל נִתְקַלָּה הַחֲמָה בְּנִטּוֹתָהּ לְשִׁקּוּעַ
בְּעֵינַי וּבְעַפְאֵיִי,
וְחָשַׁבְר כּוֹס-גְּבוּשׁ עַל גּוֹפוֹ הַיְרוּק,
וְחָצַף אוֹתוֹ זָהָב.

תִּמּוֹל נִתְקַלָּה הַחֲמָה בְּנִטּוֹתָהּ לְשִׁקּוּעַ
בְּעֵבֶב בְּהִיר־כְּנָפִים,
וְחָשַׁפּוּף מְלֹא-קִחוֹן שֶׁל אֲרָם עַר רֹאשׁוֹ
עַם שְׁפַעַת קַרְנִים.

תִּמּוֹל פְּנֵעָה הַחֲמָה בְּנִטּוֹתָהּ לְשִׁקּוּעַ
בְּרֹאֵי מִי-הַנְּהָר,
וַיִּשְׁקַף יַם-מִשִׁי מִתְקַמֵּט מוֹל מַעְרָב,
שְׂדֵדוּמָם לוֹ בְּעַר...

תִּמּוֹל נִשְׁפָּף הַזָּהָר עַל גְּבִנוֹן-הַגְּבָעָה
וַיִּרְמֹז: תְּפִשְׁנִי!
וַתִּשׂוֹר אִו קָרֵן מִשְׁקִיעַת-הַחֲמָה—
וַתַּצֵּת אֶת עֵינַי...

מונה על השולחן, כבוש בסנינור, אף הגה לא השמיעה, רק כתפיה נתכוזו ונתרחבו לסרוגין והעידו על הסינור, שהוא סופג עכשיו אל קרבו קלוחי-דמעות חמיס-חמים... שלמה-חיים עמד נשען אל זיו החלון מעוה-פנים והיה כוסס את זנב-קננו.

כבר הניעה הצות הלילה והתינוק עדיין לא חזר!... האכרים שבמגרש לא נתקלו בו בשום מקום. ומטיל, אם רגשנית זו, התחיל הפחד מהכהב בעיניה ולבה מרתת: תינוק הולה... מהלך כל הימים ולבו כל עמו... והנבאין של השיית מחוריין אחריה ומבקשים הזדמנות להפרע ממנה... מי יודע!...

ובשעה שגוף האם הנלאה התנמנם, והדמיון התחיל רוקם לו מקרי-זועות והלב שזע מן המצר לעזרת היקר לו, ובקרב האב היתה מתוחה איוו נימה של אדבה מהססת ועורגת, נפתחה הדלת בבהילות, וגוף מרוסק ומשונה נדחף לתוך הבית ונתפרקד מלוא קומתו ארצה, ואחריו התפריץ יצור קטן פרוע-שעה, גדל-עינים ומעוקס-פנים, והיה מתנחן ומזדקף חליפות. מטיל זנקה ממושבה בנהימה טרופה, כשעיניה פקוחות וזרועותיה פשוטות, ואולם לפתע סלדה לאחור וכרעה תחתיה. ושלמה-חיים, שהתנער ממחשבותיו, נעין אצבעותיו בעור הלחיים, הפשיל את הראש למעלה וריץ בחדר אילך ואילך כשהוא צורח מר — בכל כחו.

לבו.

קדחת ... והרי נסתמתה עין אחת... ראה, ראה! ... אח"כ סכר משהו את גרוני וקשתה עלי הנשימה ובקיץ — כשבא האבק אל תוכי תקפני שעול ארוה. חשתי שהקרב מתפתל ומצטמצם כפקעת, ולא יכולתי משום-זה להשתעל ונפלתי רק על הקרקע" — מברכס בכל אברי ולבן-עינים ... והכחות מסתלקים לנמרי ... אין בית ללון, אין תבשיל חם, אין מכנסין את החלוק ... ולפתע, בליל-נדודים אחד נתחור לי, שרגלי נעשות צבות ותפוחות כניגיות, והגוף מצטנן ומאור העין שרודה ניטל קמעא-קמעא ... מיד הרהרתי: אהא, היהו כבר רוכב על גבך ... הוא שולח את גרמי-ידיי לנפפך — המות! ... ודבר מה קשה כאבן התחיל ללוחץ את הלב: בודד כערער אתה ... אין עין שתדמע בניגך ... ככלב נוצרת וככלב תנוע ... ונעשה כיצ צר! ... וגדמה שאף האב שבשמים מת ... והיה דומה שלעולם לא אמות מיתה נמורה בבת-אחת, ורק הענניים יתגברו וגופי יגוע פרורים, פרורים ... וכל-כך קשה היה למות מיתה עלובה כזו! ... ואז זכרתי אותך ובן-רנע היית לי הכל: אב ואם, אח ואחות, בן ובת ... ואיזה כח איתן התלקה בי ... רק פניך אראה ואגוע בשלוח ... לדמעתי כמהתי ... לדמעה אלת שתנצנץ בעינך — ולסוף! ...

פיטרא, שישב כל שעת הדודו בלי-זנוע, כגוש מסומר, ואור-הסחר זלף על פדחתו היבשה ועל פרצופו המכורכס והבהיר את עינו הסמויה והברתה השקועה כמו במחלת-עפר עמוקה, ואת שפתותיו השחורות כפחמים, והיה דומה, שאיזה צנור נסתר משיף לתוך האויר את טפות-המלים הללו השחורות כופת, — פריץ עכשיו מעינו הפקוחה קלוח של רמעות צלולות, וזרועותיו הארוכות נתפשטו למול לייבקה. ואולם הלה, שישב כל הזמן מחשה ועיניו פקוחות באופן משונה ופיו מעוקם, זנק פתאם והתחיל מרדה סחור-סחור, אח"כ אחז ביד הסבא ומשכו בתקפה, כשהוא צוהל בקול מטורף:

— בוא, בוא, בוא!

וזה התרומם לאט-לאט, נמשך אחרי מנהיגו הפעוט ונאנק מאושר:

— בנחת, זעירא, בנחת!

בחדר היו כבר סדרים למחצה, ורק על הרצפה החדשה התגוללו עוד, בין כתמי-סיד לבנים, כלים והצאי-כלים. העששית הקטנה, יוצאת-הדופן, טפטפה מעל השולחן אור קלוש לתוך ההלל התפל, הכתלים היה סידם החדש מבחיק מתוך לבנונית, ועל הספון נראו משיחות המברשה. הזנוניות היו כחולות-לילה, ואיוו מזמת-שטן סודית חיכה מעליהן, יתוש נפוח התלבט בזוית ריקה בזומום של יתמות. במטות ההרוסות היו מוטלות גופות התינוקות הפוכות וכרוכות. מטיל היה ההצי העליון של גופה

הוצק הרש קול מרוסם ולח לתוך האויר השקט.

— אתה !

צלצל קול רם וצלול באזני לייביקה. ושוב הטל הכל לאורך גיסא. מנגב היו זורמים ונדחקים גלי-אזר חוררים, הכל מקרוב התבהה, ואולם המרחקים נתערבלו יותר. שני הפרצופים היו חורים ומוארים כבאור-קסם. לפתע נשמע פשפש המים וסבוב הנלגל שבטחנה נסר מאחורי הגב, הורגשה רטיבות הטל הצונן, הסתוי, בריחוק מקום מעט עברה סיעת סוסים ואכרים, הכושי מצנפות גבוהות, רכובים על-גביהם, ורגליהם המכונסות במגפים כבדים משלמלות בעצלתיים, בקעה צהלה עליוה-אבלה וענתה לעומתה מן המרחק צהלה עמומה ותאותנית, ונדמה שממעמקי המים היא בוקעת ועולה לאט-לאט, נסתלקה הסיעה בתוך העלטה הלבנבנה, וננינה חוקה, לבבית, הרתר-חלומות הכתה גלים באויר.

פני פיטרא הרזים והגרומים כשלה, היו מוקפים סבך של שער מסואב, עין אחת היתה סמויה לגמרי, וחברתה שקועה עמוק בהורה ומוגלא עכורה נגרת מתוכה. הסרמוטים שעל גופו הרצוף היו פרומים, תרמיל קרוע נסרה על הקרקע ונגע ברגלים צבות, שסחכות מוזהמות כרוכות עליהן.

הקול המרוסם והלח נטף לתוך האויר טפות-טפות :

— כזב, כזב ! לא לפודיליה הלכתי ... אין לי קרובים, בודר כערער אני בעולמו של הקביה ... אין אני יודע איזה כלב היה אבי ... ואמי הבלתי אחזרי גדר דהויה, ודאי שאחזרי גדר ... אף אותה, את הכלבה לא ידעתי ... בודר כערער ... בושתי בפני אבא שלך והערמתי : לקרובי אני הולך ... אל הבריות הלכתי, עבודה בקשתי ... והבריות מלעיגות : 'הע, סבא ! לעבודה אתה צריך ? שוב אין אתה מסוגל לעבודה, ראה, שערך הלבין ... הע, סבא, טול כתונת ישנה ותפור לך תרמיל ! ... הבריות יחוסו ... יתנו בעין יפה, סבא ! ... והכחות פוחתים, פוחתים ... והברכים כושלות כשהקיבה מצטמקת ... התחלתי ממלמל את התפלות הקדושות, מנענע ראש ופושט יד ... בימות הקיין לנתי תחת כפת הרקיע ... זחילה, זחילה ופתאם שקעה עליך החמה, התנבלת לתוך הקמה — וכבר אתה חולם חייהיחי, החלומות !

— ראיתך בחלומי, היי ראשי, שראיתך בכל לילה ... ובבקר בא אכר חסון ומצאני : 'בקמה אתה סרוה, סבא ? ! כך : דרכך לילך ולהויק ? ... כתר זעיר ואהוק, סבא ! ...' ובעט ברגל-הברזל, בעט בצלעות, בבטן עד שיצאו בני-המעים ... ראה, ראה ! ... ובהורף — צנה, רוח, סועת-שלג מתהוללת באויר ומערבבת שמים וארץ ... אתה זוחל כלפי מעלה ... זחילה, זחילה ופתאם — נעקרה רגל אחת, והשניה נמשכת בכח למטה, ואתה מתהפך ומתפלש בשלג, ואחיכ כאב בוער בכל אבריך ובמוח —

שהם שקועים בהקשבה של־דבקות לפטפוטי המים הבוקעים ועולים מטחנתו של גוליצקי, ששכנה במדרון, ורק גב נגה המזופת הסתמן מתוך הצייהעלטה שבתחלת בין־השמשות, האופק הצפוני הכחיל בענניו, שירדו בשפוע כוילאות ככדים ונבלעו מתחת לכדור הארץ, החמה, שעמדה במערב ולא שקעה עדיין, היתה מסננת את קלוחיה הארגוניים מבעד להררי־העבים, ואלה היו נשפכים לכל הצרדין ומנונים מגדלות וצבורים של אש תלויים על בלימה... ולרגליהם מלמטה נסרחה לאורך, כשובל־תולע, עב עגולה, שקבלה את זווה הצנוע ממקדש היופי שבער מלמעלה... היעה, שנמנם במרחק קצת, היתה תחתיתו מאובקת באבק כתם, והגועים ההסונים, המפוצלים והמבוקעים שוו עליו איזה נזי קדמון, והוא ינק בצמא את זרם הנהר אל קרבו; מלמעלה היה מסובך ומלוכד לחטיבה אחת ירוקה, שרק זעיר־שם, זעיר־שם פוזו על־גביה בהרות־אור ורדיות מלאות נצים, כגלויי רו סמיר, ועדות בני־הכנף, שהיו חבויות בתוכו, פצחו ברנה קולנית, כמו רוצות להסיה את הדעת מן הקדש: ,בת־אים! אל תסתכלו, אין כאן כל־ום"... אבל אזהרה זו מרתקת את העין עוד יותר... הנשימות התהילו להיות ארוכות וספוגות־אוויר עגמומי, כאלו שלפני פרידת בתולה נאה... — התלכדות הגונים השונים עם הקולות הדקים נעשתה עם כל רגע ביתר עוזו ומהירות, הלב נמשך לצד אחר, והעינים הרטובות צפו למרחקים תהומיים, איזו נימה צעירה, תינוקית רעדה במעמקי הנפש, ונענועים אלמים פעפעו מלגו... כנפי־ענק אדומות צמחו מאיזה עבר, והלבינו מתוך התקרבות בוקית, נטלו את הנשמה הקלילה ברכוכית דמיונית, וטלטלוה מתוך גפוף של רוח־אם מעלה, מעלה... — — —

גופות העננים עם אבריהן המשונים התנהלו מלמעלה, כהות ומסובלות, דומות לערמות רמין עוממות, ורק במזרח הדרומי נתפשטו מפלשים בחורים, שכהו ואזרו לסרוגין על־פני הדרך הנרדמה, הנמתחת מן היער ועוברת ליד הטחנה, שרבעה בשעה זו בשפל, שחורה ומקופלת, כעטלף ענקי, וחלה איזו קומת־אדם כפופה, וצלה הארוך ננדר בצדה, פעם בפעם נתעכבה בהליכתה, ודמות גלגולת התנשאה דומם ונפנתה אילך ואילך. לבסוף סרה הצדה וזחלה על־פני הכר הכסוה לאורך הנהר הרזוע, קלחי הדשא הכרותים היו דוקרים קצת, והקרע היתה להם וצוננת, פתאם הונחה יד כברה על גבו של לייביקה, שעדיין היה מוטל ישן על התלולית, וקומת־האדם הטילה את עצמה לקרע מתוך אנקה רסוקה משונה, הגוף הקטן נזדעעז ונתכרך כנחש, אח"כ התרומם קמעא־קמעא, כהווי־ליל, כון את הראש, הגבות עלו, עלו, וצווחה של רתת נבקעה וצללה בתהום השתיקה.

— ראיתי גוף מוטל ודמיתי עלוב שכמותי, והרי — אתה!

ומרוכז, כששבר-הברזל בידו, דלג לפתע ממקומו כמו שנכחה ברותחין, פאותיו זוקנו סמרו מתוך חמה, עיניו האדימו וכל יצוריו רתתו:

— להשביט את שמחתי את אומרת מכשפה? הגידי! ... את גלגלתך ארוציץ, או אשים קיץ להיי ... מה את רוצה? ... הגידי, מנוולת! בכבי את מהנכת לי את הבית, בכבי? ... למה אתם יורדים להיי, הא? את ובנגך — שונאים אתם אותי בנפש ... לדמי אתם צמאים, קטלנים! ... ואני — למי אני עמל? לכס אני עמל, ממזרים! ... לך, מכשפה! ... מהרתים, הנוכת הבית" ואת להשביט שמחתי את רוצה? ... הבית שלי הוא, אני בעל-בית כאן ... אני נוזר עליך שהאָלמי ... נבלה, ה—אָל—מי! ... זו היתה הפעם הראשונה למשיל, שראתה את בעלה בכך. פניו היו דומים לפני שד משחית וריר עכור נזל מתוך פיו הפעור וזחל על זקנו המבודר. היא נבעתה מפניו ונתכנסה לתוך קרן-זווית, שלייפ'קה ישב בה, לפתח את גופו הצנום ולהצטרף בכל כחותיה, אף התינוקות נצטמצמו בוויית והציצו משם רועדים וחורים כסיד.

שלמה-היים פסע זמן-מה בחדר ועם כל פגיעה נכר היה, שנעסו הולך ופוחת, ונדמה שדרך החוטם הוא מתנדף, וכשפג לגמרי, נתקרב אל משיל ודבר אליה כבר בהכנעה של פיוס ובהיוך מר.

— מטיל! כיצד כתיב שם „בפרק“? הא? „הזמן קצר והמלאכה מרובה“ ... הרי צריכין לתקן איזו סעודה ... לשבת רוצה אני להזמין את „הקלויז“ ... בעיקר הדבר, מטיל, הרי צריכין להנך את הבית ...

מטיל נתפיסה מיד והתחילה מטפלת בסדור הכלים מתוך דמיעת עינים, שאינה פוסקת. התינוקות יצאו ממקלטיהם והתחילו מסייעים לאמא, נבעתים ושותקים, ושולחים פעם בפעם מבטים חשדניים לצד אבא.

ולייב'קה יצא בחשאי להויץ, נשא עיניו לרקיע הכחול, הרחר משהו, וכשהוריד את את ראשו נאנה אנה סולדת עמוקה והלך לעבר הטחנה.

VII.

לייב'קה היה מוטל פרקן בפשוט ידיים ורגלים על תלולית ירוקת-דשא שעל חוף הנהר. בתוך הנחשולים הקטנים, הירקקים והפזיזים, השתקפו קרעי עננים מתוללים, כתמרות עשן לבנות, שנפלטו מקנה-רובים ענקי, והיו עולים ויורדים עם כל זעזוע המים. הרגולים גבהי-כרעים נתרו בחוצפה כנגד העשב שביבשה ונתעו לאהור, ופעוטי-דגים פתלתולים החליקו על-גבי הגלים, מתגלים ונבלעים, מתעלים ושוקעים. מן הסוף, שהתחיל כבר מתכרכם קצת, הגיע רשרוש של נעימות שאננה, ונתן דמות לריח הערב שזלף מעברים. במרחבי הכרים הכסוחים היו מפוזרים כה וכה צבורי השש-שני לכסוה, מוקפים ערפלים כהלהלים ודקים כמשי, נוגעים ואינם נוגעים, ודומה היה.

ומשלחו לאכילת אטריות עם מרק־דגים, והאכרים היו מודקפים וממלאים צחוק פיהם, צחוק פרוץ וטפשי, וזורקים בו שבבים דקים אנב סנון:

— אַרְקִישׁ, אַ—קו—שֵׁשׁ!

אבל על אלה לא התמרמר כלל, איפכא, אלה שעשעוהו ובכל שעת שהיו: ביניהם היה שוכה עולם ומלואו, מתבונן לכל הנפת גרון ונהנה מזה, ורק כשהור לבית אבא ופגע באותו ההרישה והוזהמא, שהיה מתעבן כי, סלד בו הלב לרנע, ואז גם התנערה בקרבו המשטמה הכבושה, ורצה לנקום בבית זה איזו נקמה שתהיה. —

ביום ה' שלפני "שבת סליחות" העתיק שלמה־חיים בעזרת סוסו הקרח של הילקא כל כליו ורהיטיו לתוך ביתו החדש. פניו היו נהירין באיזה אור עילאי ויריו הרוות היו עוסקות במרץ ובכה, חוץ לדרך הטבע; איזה כשרון מיוחד נתגלה בו באותו יום: הוא היה רץ מוויית לוויה, מסיע דבר ממקומו וקובע לו מקום אחר, מתרחק אחרנית ומסתכל מתוך עצימת עין אחת, אם כיון כבר לנקודה הנכונה. כפעם בפעם אין אל התנות, (הבית החדש נתפלג לשני חצאים, בחצי הימני, שבנינו נגמר תחלה, היתה הנות ושלט על־גבה, ובחצי השמאלי היה הדר אחד גדול מחברו, הקטן ממנו בצדו — זה האחרון שמש הדר־ילדים ומבשלות כאחד), מביא ווי ברזל חלודים וקובעם בשבר־ברזל בכתלים הלבנים, כשהוא מכון שלא יהא, הלילה, לשיווי־המדה, מטיל טלטה מלא הסינור כלים קטנים, סודרה שמוט ופניה טבולים בועה, שלשה חינוקות כרוכים אהריו, אהווים בשמלתה ומשועים, והיא מקללתם ובוועטת בהם לאחוריה, וכשנכנסה לתוך החדר התנפלה על האצטבה שליד הכירים, הרפתה מן הסינור ונדרדרו הכלים לקרקע בקול רעש גדול. נחיריה התרחבו ושפתה נודעועה:

— דירה, הרי לך דירה חדשה! ... ומה, למשל, היה חסר לי בדירה הישנה? ... לדידי היה ניהא גם כך ... ובכלל אין אני יודעת איזו טובות הגיעו לך מכל העושר שנתעשרת ... שכר ועונש בצדו ... ניתן לך ממון וניטלה בריאותו של בנך ... נוח היה לי שלא יתרגש עלי גם הא וגם הא ... והאמת אניד לך, שהיית אכזר, אכזר מנוול ומנונה ... לא די שלא חסת על "הערל" הזקן, אלא סיעת לרעתו ... עוד סרסור לדבר־מצוה שכוה היית צריך להיות ... ועכשיו "משנתחמת" קצת, הרי מיד דירה מלתא וזרתא! לא נאה! ... לעניני "הקפה" ... אין אני יודעת מה הטובה שתגיע לך מזה שיחא נאה ויהיו מקיפין לך ... באמת אשה פשוטה אני ואיני יודעת "הכמות", אבל לבי אומר לי, שכל זה הוא רק "מעשי שטן" ואני מהססת, שלמה־חיים, אני מהססת! ...

שלמה־חיים, שעמד כל שעת מענותיה של אשתו ליד הכותל והסכית, שותק

ואת השאר פנה בשביל מטיבו. ההחזק היה כאן גדול ותוהומא עולה על גבו : דיוקנאות, הקדושים" היו מטישטישים ומצופים רעי של זכוכים, הכתלים היו כפופים וטיחם מהוק ושלוליות של שופבן ומיהגלים מלאו את כל משקעי הקרקע השתנה. פרהה-הזורים שדופים ושקועי-גרים, מוי-כפן ועקנים היו מתפרצים כפעם בפעם לתוך הדירה, מתדחקים בינות להינוקות ומחמטים בפימותיהם הרטובות אנב הרהור מהדיש אונים, והתינוקות אף הם היו צוהים ככרוכיות, כשהם מנינים על עצמם בידים העירומות. מטיל קללה את יום הולדתה על שהכניסוה לתוך "גיהנום" שכוז, וטפחה דברים כלפי בעלה על שהתחיל בכלל בבנין בית חדש. ברם שלמה-החיים לא הלשה, הלילה, דעתו משיחת אשתו והיה מתחכם :

— פתיה שלי! אמת, בקיאה את בעסקי-עיסה, לכל הדעות, ומה לך עוד אצל ענין שנתן לגבר? העידע, שמא תחוי כבר דעה אף בדבר מגוי רב דמתא?
 נתאדמה מטיל מתוך עלבון ונתלחלו עיניה, ושלמה חיים ריכך את קולו יותר :
 — וכי מה, שטיה? לדור במכלה כוז נחא לך? הרי עכשיו יהא לך היכל-רוזנים ועוד לקבול את צדיכה? ... וכי שערת לפני שלש שנים, שלעת כוז נגיע לדיי כך? ... צאי ולמדי, שטיה, כמה גדולים הסדיו של הקביה... רצה לזכות את הקבצן שלמה-החיים ושגר לו את מלאכו בדמות פִּירְקָא, העידע! אין מה לקבול, מטיל, בעוד עשרה ימים נהיה בביתנו, ואז —

איזו רוח ישנות נכנסה בשלמה-החיים באותו רגע, היא שלב את הדעותיו סביב גזרת אשתו המלוכלכת ורצה לרקד עמה בתוך בית האכה, אבל בור-ביגע נפגש במבטו הקם של בנו בכורה, נתביש ויצא. —

לייביקה, אעפ"י שקרוב היה "לבר מצוה", עדיין פעיט היה כמקדם, אלא שהוטרתו נתבלטה על גבו יותר. לסתותיו העלו אמנם קצת כשה, אבל ירקון הרזון היה נכר בהן, ועיניו נעשו משוגות ועמוקות כל-כך : עינים, שבשעת הסתכלות בטל הגוף שהן קבועות בו, ורק הן בלבד נשארות במציאות, ונדמה, שאיזה כאב עתיק, בן כמה דורות כבוש בתוכן... ארבע שנים רצופות היתה עליו נפשו נכתונה בצכתות מלובנות עד שאוכלה כליל, וגם עכשיו כשקם הגוף קצת לתחיה, מתוך שכהה, הרי הנפש נשארה רצוצה והסרת-לה. אין אפילו אותה ההתקוממות הפנימית נגד העול, אין אפילו אותם הגעגועים הטמורים על נפש טהורה שנסקעה בנפשו, הכל נצטנן ונטשטש ורק סלוד הלב נשאר לעתים, כזה הבא לאחר בכית יאוש ממושכה...

כל הימים היה מצוי במקום הבנין, בעיון רב בעבודתם הזרויה של האכרים ומעיו לפעמים ליטול בעצמו את הנרזן הכבד ולהטוב בגור עין לשם הטיבה בלבד, ואולם מיד היה מתיגע וקנה-נשימתו כמו נסתתם במשהו, ואז היה טרוכים משטה בו

סלון האוויר הצונן, שולף לתוך החדר בעד פרצת הונוגיה, והזכיר לו את ריה הנחר ביום-קייץ. וכשפנה היום ומלאכת הבנין נעצרה, נטלתו משיל בזהירות המימה והשכיבתו שוב במטה, כסתו יפה-דיפה ואמרה אנב הפשלת העינים למעלה:

— ברי לי, שזכותה של הסבתא מיריל תעמוד לי והתינוק יבריא; ברי לי, רבוש"ע; כמה שעכשיו בין השמשות!

ובעצם נכרו בגופו של לייב'קה סמני הבראה: תאבנו גבר במדה מרובה, לסתותיו התחילו מתוררות ומעלות בשר קמעא-קמעא, וירדותיו מן המטה נעשו יותר תכופות, וכשהימים נתחממו יותר, והמגרש נתברך שוב בעתרת המודותיו, היה לייב'קה כבר יוצא להיץ, נשען באחת הקורות ומזין עיניו במלאכת האכרים הורזים, עמודי-הכתלים היו כבר זקופים ועומדים, ורק הקרשים טרם הוכנסו לתוכם, ובערב, כשירדה אפלולית קלושה על המגרש, והסחר היה מכסף את מערומי העיץ, היתה הדירה הישנה שבפנים מציצה כלפי הויץ, כאילו הורבת-קרומים אהווה בורעות-כשפים, מגופי הקרשים וקורות-הארנים בצבצו עכשיו רסיסי-נשף כתומים ונמסים לשרב-החמה, והגרונים, המלוטשים היו צוחקים בזהר מעור בידי מניפיהם, שבכים וכפיסים היו מתגולגלים על הקרקע, ונסורת דענה היתה פזורה על-גביהם, וכפות הרגלים היחפות היו מדבקות בה. — הללו היו מושכים את לבו של לייב'קה וכל הימים היה נשאר בחויץ, האוויר הטוב והיסה ההרהורים החזירו לו במקצת את בריות הגוף, וחדות החיים התחילה נאחזת בלבו כשלחבת בתילה כבויה, אף משיל, משראתה את בר-בטנה, שהולך הוא ומבצר לו מעמד בהאי עלמא" נעשו רחמיה כמעין המתגבר והיתה משפעת לו מכל מאכלי מעדנים. בבקר בבקר שלחה בידי אחד התינוקות אפרוח רך לתוך העיריה אל השוחט והיתה מכינה לו כף מרק מתוק כדבש, הגמיאתו הלב-העז הכתום מושן ומשדלתו בדברים המימים שיאכל ויבריא, שהרי עליו להתחיל בשלהי הקיץ להניח תפילין, והנחת תפילין כח גברא היא טעונה... "ובשעת אמירת הדברים האלה כוצו הדמעות את גרונה: תולעת תשושה שכזו... הבילת עצמות יבשות, שרק עור דק קרום עליה... גדול כגרוגרת דר' צדוק — וכבר הוא בן שלש עשרה ובהזקת גבר!..." ושוב נקב את מחה יאוש שחור: "שמא אין עוד תקוה לשבר כלי זה?..." ברם, הלב, לב אס, התנהם מיד והטפוח נמשך ביתר שאת ובל' לאות. —

ונגפו של לייב'קה השביח יותר ויותר. —

עד שתקבע רצפת-הנסרים ויעמד התנור של לבנים שרופות (כפעם הראשונה זכה המגרש לתנור של לבנים שרופות...) התגורר שלמה-החיים עם משפחתו בדירתו של הילקא ברוק, זו שעמדה בירכתי המגרש מנגב, הילקא הב לשלמה-החיים חוב הגון, פלפוכך כשנצטרך האחרון לדירה ארעית, הצטמצם זה עם בני-ביתו לתוך זווית אחת,

בשבת, כששלמה-החיים הלך כמשפטו להתפלל, והתינוקות נתפורו לכל קצויה-מגרש, והיא יושבה שוב שהוחה על סדרה הסרה-הלוהות ומנמנמת מתוך עיפות — אזי תקפה בו שוב התשוקה לקרב ולהלחץ אליה ולשפוך לפנייה את כל מרי שיחו, וברי היה לו, שהיא תבין לרעה, תלחצנו אל לבה החם, ותנשקוה נשיקה סולדת העורפת על הנשמה המעונה כטפת-טל צוננת, אולם כשנוכר באבא ושהכל ברשותו, נרתה דמו ומוחו נחלש פתאם, כאלו נשתתק, ושוב היה מוטל באותו המבט העמום של אפרוח גוסס...

מייל, שהיתה בשעה זו מטפלת בעיסתה, השגיחה בכרך שנצנץ לפתע בפני בנה החולה, ונחפוזה אליו, כשכולה טבולה באבק-קמח, פרשה את זרועותיה הדלות וקראה:

— מה לך, בר-בטני? הוקל, הוקל?

ושפתה התהתונה נשתרכבה והתחילה זעה ודימעות-גיל כעבצו בעיניה, ובאותו הבקר התלתו בגלימה ישנה והציגתו ליד החלון. שיראה בני-אדם עוסקים במלאכה שלו — ויגיל התינוק? כפתה-הרקיע היתה כחולה מאד, ולהקות עבים צהורות ננרפו למרחקים במהירות יתרה, ששחו של המגרש היה כבר ירוק ברחבי, ורק במקומות השקעוריים נשתייר עוד שלג מלוכלך ומנוקב ע"י קרני-החמה. אמת המים שבאמצע המגרש היתה מלאה על גדותיה, מתנפחת וסואנת, מעלה בעבועים דלוזים ובולעתם. סנונית פרושת כנפים וארכת-זנב גזרה את האויר המטהר בטיסה אלכסונית מלמעלה למטה, התייצבה על רגב בודד והשתדלה למלאות מקורה טיט, אבל הרוח הנביה את אברות-המשי שלה והדפה ממקומה, זכרי-האווים הלבנים טפפו נטוויי-נרון וקשקשו, קפרנים ומרוגזים, כאברכים הללו שניטלו נשיחם ללידה, רוח קריר נשב מצד היער והיה מהפך ביונקות האוג החשוף ומיליל ברוגז כבוש, לפני הבית היו מוטלים בערבוביא מעשיי-יער ממונים שונים, אכרים אחרים במכנסים רחבים, מתקפלים לרוח, היו כפופים על הקורות, מנופפים את קרדומותיהם המבריקים ומשקיעים אותם בבשר העץ הלבן והרענן, מרוכבים, זה ששפמו השחור עשוי אל-על, נצב בקומה זקופה ואמת-הבנין בידו, מורו את הבנאים בהלצות מהודרות, ושלמה-החיים עומד ליד תלולית של עפר תחזה שקוע בהרהורים, הרוח מניף את פאותיו, מבדרן ומרקידן מעלה-ומטה, והוא מכרסם את זנב זקנו ורוטן לעצמו, אח"כ זו ממקומו והתחיל מודר בפסיעות גסות את סביבות הבית,

כל אותו היום לא מש לייבקה מעם החלון: כל מה שנתהוה עכשיו במגרש נדמה לו חדש בתכלית החדוש, כל נקודה זעירה שבועירה עכבה את מבטו ולכבתו בדי הזק, ורק כשנראו עיניו משפעת האור הבהיר, עצמן וכוך את פניו הצימקים כרפי

והעמום והיו מציצים בערמומיות ילדותית פקחית. רק־מטיל בלבד לא נשתנתה כלום: אותו הסודר עצמו שלראשה ואותן הגומות הכהות שלמטה מעיניה הרכות, אותו החוטם הבכיני ואותה זיעת השפתים שאינה־פוסקת — הכל כשהיה. שלמה־חיים מוג לכל אחד כוס זעירה ומיד, לאחר ההרקה, הכש לכל אחד על גבו אנב לגלוג משוב לב:

— שתית, אחא, מלא לונמיך — זיל הטל את עצמך על־גבי התנור לצד זוגתך, העי־הע? ובנידון החשבון, רחומאי, לא יתחמין גם לאחר זמן, העי־הע! והאכרים היו מנענעים בראשיהם כאלו כפאם שה, מהיכים מתוך אונם ויוצאים בזה אחר זה.

ותיכף לכניסת האביב, כשהשלגים התחילו מפשירים, ובמגרש נצנצו סמני־החיה, זמן שלמה־חיים את שרוכים הבנאי — אכר חסון וזריז, הכים וממולה, משולל כל קרקע, שהי רק על גרונו — ועמו עוד אכרים אחרים המומחים לעסקי־בנין, והתחילו בהכשרת החומר, ובכדי שלא יזקק להטלטל בדירות־נכה, שעיי כך תקופה פרנסתה, לא קעקע את כתלי הבית הישן, אלא בנה לו מסביב את החדש והגדול הימנו. — ומשנשמעו מכהיין צלצולי המשורות, מלטולי הקורות ודרדורי הקרשים, השחות קרדום שורקת ונסור קרש בצדה, והריח הרענן וההריף קצת של שרף־ארנים התחיל בוקע וחודר לפנים — התרומם לייביקה בתוך המטה שבזווית הכהה, דהה מעליו בידיו הכחושות את הכסת המטונפת, הרחיב את נחיריו והריח, זקף את אוניו והאזין בצמא לקולות הערבים הללו, שנדמו לו עכשיו רחוקים מאוד.

במשך כל ירחי ההורף היה מוטל במטה זה, דוֹזי זכר־אונים, כאפרוח זה הגוסס בקרן אפלה בהשאי ובלא־רואים. הטחב התפל והסאינה התמידית וההדר־גונת שבהדר מצצו את לחלוחית גופו טפין־טפין, וביותר היתה מענתו רוח החרה שקננה בביתם למן היום ההוא מיום שיצא פי־טראָ! על שום־מה הם דצים? מה השמחה הקופצת עליהם?... ומשטמה כבושה, מכלה את הבישר ומאכלת את הגרמים, פעפעה ורתחה בעורקיו... היתניקות, אלה שכרסיהם מגולות, כשהיו מתקנטרין ומתנחזין אהרדי, הרגיש בזה כעין שמחה לא־יו... ורגש זה היה מרתיה בו את המשטמה עד היסוד, ובשעה שאביו היה מונה מעות, ממשמש בשטרות ומצרפם חד אל חד ותוהבם לתוך הארנק המעוך שלו, אז נאנם לעצום את עיניו ולהדק את שניו בהריקה הנוקה, איזה כח הסתכלותי מיוחד נתפתח בו ונתחדד עם כל יום, כשהוא מוטל במטתו. נים ולא נים, מסתכל ושותק, היה תופש כל נדנוד קל של הבריות הנמצאות לפניו, וכל זיע היה מנלה לו את הרהור בעליו עוד טרם יעלה על הלשון.

את מטיל חבב עור, עדיין נראו בה כל סמני הצער וראבון־הלב, ובשבת

פיטרא והתחיל לוחצה וממעה בכל מאמצי כהו הדל, כשהוא מגמגם:

— יש אב בשמים, פני פיטרף, יש... הוא ירחם, הייחי.

הניח לו והתחיל שוב פוסע בחדר אילך ואילך בעינים מושפלות, כוסם את קצה זקנו, וציציותיו מתחבטות במגפיו המחוקים. איזו שתוקה מעיקה ומענה נהותה, גם הנהרות כמו נאלמו, וכשנשמעו, נדמה, שהן מגיעות לכאן מעולם רחוק, בלתי נראה, פיטרף עמד בקומה זקופה, והדמעות זחלו על לחייו הקמוטות, ישרות, צלולות ותכופות. דומה שאך עכשיו הרגיש בכל עמקו של צער הפרידה, בהרות-האור נתפשטו ונתגדלו ומלאו כמעט את כל הלל החדר, והחום הרפה עדיין התהיל להיות סולה, צובת את הנפש.

פיטרף פשט את ידו לשלמה-החיים, הציין רגע לתוך עיניו, וזה האחרון השפילן מיד לקרקע, הניח לו מתוך נדימה טרופה וקרב אל המטה, שחה על לייבקה הישן, פרש עליו את זרועותיו ורצה להבקו. הלז הרגיש בדבר מתוך שינה, נתהפק, פקח לדגע את עיניו המלופפות, נתלה בידיו הכחושות על צוארו של האכר הסבא, ומאחר שזה להצו אל לבו ונשקו — רפו ידיו ונשטט מתוך תנומה שוב על המטה.

VI.

קירות-אלונים שופעות מזומנות להיות יסודות לבית, קרשי-ארנים מוצקים וכבדים למלי הכתלים, נזעים עגולים בקליפתם, שישמשו לאהר הקצעה עמודים לארבע הקרנות, להרונות ולדלתות, הללו היו מוטלים מוכנים ומזומנים מבעוד הורף, בשעה שהשלגים היו מרובים, והדרכים היו מתוקנות ונוחות להובלת משאות. האכרים היו אז חוזרים מן היער, כשהם פוסעים בעצלתים אחרי עגלותיהם הטעונות מעשי-יער עד כדי מעוך האופנים, עטופים ומכורבלים בפרוותיהם המדולדלות, הובטים יד ימין אל כתף שמאל ולהפק, וגלידי-קרה כאגלי בדולח מתגדנדים על קצות שפמם המחופה סיב לבן, ושלמה-החיים עמד על-גביהם בשעת פריקה, מכונס בבורנס חום, קצר ומורפרד מזך, שהדשו עם כניסת ההורף, מצמין בעיניו, שהבריקו כאלו של נוגש אכזרי, והיה כפקד, כשהוא מתוח ועומד, וימינו מושטה באויר:

— כאן, "האמים"... לעבודה! גדולה עבודה שמחממת את בעליה, העידע, (ה"חזי-חי) שלו, שהיה נפלט לשעבר מפיו בציוין של הכנעה שבשפלות, בטל לגמרי, ואת מקומו כבש, העידע, שיצא לאויר במין גאווה שבהכרת ערך-עצמו...

הואיל ופרקו אלה את משאם והיו מנערים את כנפות פרוותיהם אנב נהימת קללה, הכנסם שלמה-החיים אל ביתו פנימה, שהיה ממולא עכשיו שקים של קמח ושלי דגן ושאר עסקי-תבואה. בתוך אותו הדחק ואותה הזוהמא עצמם רחשה כבר עכשיו איזו הרה שבחיים, אף התינוקות העירומים עדיין כשהיו, בטל מבטם העלוב

אבל כרנע התאושש, ונזקק וטפף כנגד פיטרף בקריאה :

— ברוך הבא, פני פיטרף! למה נתעלמת זה עידן ועדנים? הייתי!

פיטרף נשאר בשלוחו, הקיף את כל ההדר בכקירה אחת, ומשראה את הישנים, מצמיץ בעיניו מצמוץ כל שהוא וענה בחשאי:

— די בוזי!

וכשהתקרב אליו יותר נהן ולחש לו :

— שלום! באתי להפדר ממך... היום אני יוצא מכאן... לעולם אני יוצא...

הרי ידעת שאין לי כבר כאן ולא מידי... הרי ידעת... הולך אני אל כפר מולדתי, אולי ירחמוני קרובי... רחוק קצת הכפר, בפודוליה הוא מונח, מרחק של שלושים מיל מכאן, ברם רגלי הזקנות עוד ינטלוני, להתפ... הריהו, ינטלוני, שלום!

שלמה-החיים נתבלבל שוב ורחמנות רבה מלאה את לבו לסבא זה, שלעת זקנתו אנוס הוא לכתת את רגליו ולתור לו מקום מנוחה... הפשיל את עיניו הדלוחות, הכנים את זנב זקנו לתוך פיו והתחיל כוספי מתוך הדוק שנים עצום.

— ומדוע דוקא היום, פני פיטרף?

האכר חיך במרירות דקה, כעכע ובאר בהטעמה מיוחדת :

— אין אני רוצה שיגרשוני, שלום! מהר או מהרתיים יבוא קירילף מלוה עיי בחוריו ויגרשוני, מבין אתה? ואין אני רוצה, שיעשו לי כך, מבין אתה? ... בעצמי וברצוני אלך, וכשיבוא קירילף להחזיק בבית ימצא אותו פנוי... וכסבור אתה, שלום, שאני מיצר על דא? הם לי! רק קוץ אחד—

החיוך נמחק כליל מעל פניו, שהיו אצילים באותו הרגע מאד, ובעיניו שנתארכו בצבצו שתי דמעות גדולות.

— רק קוץ אחד דוקר ופוצע את לבי : כשאני מגיע בעצמי, שלא אראה

שוב את לייב'קת שלך... האי ינוקא קשור בי, שלום! בהיי, שהוא קשור בי...

אח"כ הפנה את עצמו לכאן ולכאן ותר בעיניו הדומעות אחרי לייב'קת, וכשמבטו מצא את הלו, שהיה מושל במטה, גבו למעלה ופניו למטה, נתקרב אליו ורצה להבקו, אבל בז'ברנגע חזר בעצמו ולחש מתוך רתיעה לאחוריו :

— הריהו ינוקס, השפיר, אל תעוררנו, שלום! הריהו מנמנס, מי-סי... הוא

הרכיב את כפו הגסה על הקפ הזעירה על הינוקא הישן ודבב אל שלמה-החיים.

— והבל לי גם על ביתך, שלום אף-בלי מטילי יהא לי משה...

והעיף עין דומעת על מטיל המנממת אצל התנור.

ושלמה-החיים התפלץ מעוצרת-רחמנות, חטמו הצר נודעו, רוחב מצחו נצטמצם, וריסי עיניו התחילו מרפרפין, בא ברלוג מלמטה למעלה, תפיש בכפו הישניה של

רוח! ... ובכך, החשבון עולה לקץ, כך, קץ זהובים, שבין ותקילין" הייתי! נוין
 המיסרסרות וקוץ המימשקין, נו, תהלה לאל! ... חי חי, פידקא זה יצא פשוט
 מדעתו, שהרי זרק את שטרות-הכסף כהרים הנשבר" ... והערלים הם מבושמים,
 הייתי! והרקודה" עם הנפקה, ימח שמה! אלא — אָט, הכלים! ובכך, הסך-הכלי
 עולה למנה וחצי מנה, היינו — קץ! נו, יוקה מעט לתקון בדק הבית וקצת —
 שמא מוטב להמתין משהו בתקון הבית ולהנהיג איזה מסחר בבית? קמה, אורו, דותן,
 דורה? וכי מה? ... הערלים" הרי לכך הם נצרכים ... ממון פורתא יש והשאר —
 עוד לא כלו כל הקצין! הרי אפשר יהיה לאלו גם בהקפה ... בדאיכא קצת ממון
 כים, הרי שאני! הייתי! ושמא מן הראוי להתחיל באמת תיכף-ומיד ב"עסק": אומר
 ועושה, הייתי! עכשיו לפני הקציה, האסמים נתרוקנו והקיבות תובעות, הע? ...

פניו שהיו עיפים מאי-שינה, ועיניו ששמורותיהן היו מדבקות ומתעצמות, התחילו
 קורנים, ואיזה חוץ משוגה, בלתי שכיח אצלו קודם-לכן, נשתפק סביב שפתיו השזופות.
 בהדר שלמה דומיה, ורק נהרתה הכבדה של מטיל ונשימותיהם של התינוקות נסרו
 בחלל. החלונות עדיין היו פתוחים, ורוח צוננת התכנסה ושתרה את האוויר, רצועות
 אור הצליפו כה וכה והבליטו את האבק המתנשא ויוצא, לייבקא היה מוטל במטה,
 עטוי בבגדיו מהופך ומכווץ, ראשו כבוש בכר הדקה.

שלמה-היים בדק בעיניו את כל החדר, והכל נדמה לו לפתע חדש וזה, קרב
 על בהונות רגליו אל אשתו ונחן עליה מתיך חוץ, קרב אל המטה, נחן על התינוקות
 ודבב איזו הברות קטועות ומנחמות, אח"כ התחיל בסדר הכלים, מחזיר הכל על
 מקומו, מישר את העקולים ומתקן את השברים.

— פטור! — מסלם הלאה — ולואי, רבושיע, שתתקטענה רגליהם, כשם
 שקטעו את רגליו של השולחן העלוב הזה! צריך יהא לקרוא את פילקא הנגר...
 הוצאה מיותרת, אבל אין בכך כלום... הייתי, ומטיל מנמנמת לה, מנמנמת ואינה
 יודעת את כל העושר הרב שנתעשרתי, הייתי! — בכל אופן, דומה אני, כדאי יהיה
 להמלך בה בדבר פתיחת החנות... סוף כוף אשה פקחית מטיל, ראש מיניסטר! —
 והתינוקות? שמא —

הוא טרם כלה לדבר, ופיטרא נתגלה בפתח הפתוח, פניו היו גם עכשיו רחוצים
 ושלוים, שערו הלבן למחצה מסורק ותלוי סביב ערפו, אלא שבמקום הפרוזה לבש
 לנופו מעיל קצה, שהגיע עד הברכיים, עשויו בד לבן מבהיק, ומשני פאתי הסדק
 שבאמצעותו מתפזרים גמוניות אדומות בדמות שליש אצבעות מפושקות, ובמקום
 המצנפת השעירה הכושה לראשו מנבעת של תבן בת שולים רחבים ומרורים.
 שלמה-היים נבעת קצת, נדמה לו, שמצאו מי בשעת קלקלתי וסטרו אל פיו,

נתפנה מקום ופִּירְקָא יצא עם הוֹיִנְנִירְקָה אל פנים החדר והתחיל מרקד עמה. הקהל נצטפף יותר ויותר, מהם עלו על הספסלים, על המטות וגם על אֲדָנֵי החלונות, מחאו כף לכבוד המהוללים בקול־קולות, ומהם אהזו זה בגופו של זה והתחילו מסתובבים על מקום אהר, ורקעים בגליהם הכבדות על הקרקע, כופפים את ראשיהם המגולים ומבליטים את ערפיהם האדומים, גם מן החוץ נשמעו כפעם בפעם צעקות מעורבות בתרועות־צחוק פרועות, ולפרקים גם עקירה ושבירה של יתדות גדר, הוצתו איזה להבות אדמדמות־כהלחלות, הבהבו בתוך החשכה והאירו פרצופים גסים ופרועים.

הבוטות נתמסרו במהירות הבזק והורקו בהדא־מתחת לתוך הפיות המופשלים כלפי מעלה. אויר החדר נתעבה מאד וריח הריף של זעה וייש רבץ בכל. ערפל כבד זהל ונמשך מעל הכתלים הכהים, והעששית הקטנה היתה מבלחת ומעלה עשן. הפנים האדומים קבלו איזה צורות משונות מארכות ורחבות לא־יִקְצָה. והתנועות היו דומות לאלו של בריות שלא מעלמא הדין... ופתאם נסחף גם שלמה־החיים לתוך הקהל, הירמולקא נשמטה מעל ראשו פאותיו נתבררו ונתפרחו והטלית הקטנה התנפנה והציפיפה באויר בציציותיה המסואבות, דימקא התחיל מִנְפָּה את לסתותיו עד כדי התפקעות ומנשב בתקפה לתוך המשרוקיתא שלו, והיה מניד במהירות הבזק את מרפקיו המפושקים ומכה בתוף ככה ובגבורה, כאלו אמר לנפצו לרסיסים. האכרים הריעו אחריו בקולות צרודים ומרוסקים, והוֹיִנְנִירְקָה תפשה בו בשלמה־החיים, ושטפה עמו בהיננא פראית. — —

— מטיל, מטיל !

החמה טפטפה כבר בחלון והציפיפה בשפעת נגחה את החדר, שהיה דומה לשדה־קטל : הכל מהופץ ומנופץ ושברי־כלים צבורים ומתוללים בו זה על־גבי זה. שלמה־החיים נצב על אשתו, שראשה היה מוגה על שוליה־הכורים ונחרה מתוך שינה עמוקה, וטלטל את זרועה המקופלת :

— מטיל, מטיל ! הייח, אין כבר איש... הלכו כולם, מטיל ! גם פִּירְקָא הלך למסעו, הייח ! עיפה את, מטיל ? אה ? לכו שכבי במטה ! אף התנוקות סרוחים כפגרים... נו, נו, לילה !... «עם הדומה להמור»... ממש, הייתי נתון בסכנה... [דמיתי שישברו את עצמותי... זו היתה טלטלה, נא !... מטיל ! כיון שראה שאין ברצונה של זוגתו לזוז ממושבה־משכבה והיא נאנקת מתוך תנומה, נתרקק ממנה והתחיל פוסע בהדר אילך ואילך, כשהוא מהכך את ידיו זו בזו וממלמל :

— נו, תהלה לאל !... הש אני קצת בהוטר־השררה, אלא — אַט, רעות

לנכישת־ההטים. הוֹיִנְרִקְה' גמאה יי"ש כמים. שיערה היה מבודר ופרוע, ובלויטות לחייה פרחו אדומות. סודרה נשמת מעל כתפיה ונגלתה גורתה המוצקה והורדית מבעד לאצטליתתה הדקה והשקופה. כפעם בפעם סקרה את כל הנמצאים במבט הרוארב. הנידה את ראשה כבקדחת ושרקה בקול דק ורם:

— פליאנקא יאו! (יי"ש משוכה!)

פִּדְקָא סח לאכרי־המגרש את כל המוצאות אותו. בעולם הגדול ותרגם להם כמה מלים אונגריות לשפתם. ביהוד אלו ש־הקנליא' שלו השתמשה בהן. והאכרים — אף הם התחילו מספרים איש איש מאורעותיו ונסיונותיו בחיים. ריצקא שליטט נשבע. ככלב, וחבט על לבו. פוד חרם' שראה בעיניו — ולא, תסתמינה בו ברנע! — מכשפה בדמות חולדה שחורה, שבאה להלוב את הפרות ועיניה כשתי גחלי־אש; וידוע הוא כמו כן מי היא — ולא — התפקע כרסו! — אלא שאין רצונו לגלות את הדבר ברבים... הילקא ברו'ק ספר, כיצד השיג זרעוני 'באקון' עיי איזה. קום' מקיוב עצמה, והיה זרעם מדי קיין בקיצו בתוך גנתו ליד האורה, ואת הרפים היה מנתה אחיכ ומקטרם כל השנה, עד שהגיע הדבר למלכות והושיבוהו. בחד גדיא, הפח רוחם! — הענק' ספר על אביו, שפעם אהת פנע בזאב ביער העתיק, והיה מהסס שמא יתנבל עליו וישמעהו. מה עשה? כשהפנה הלז את־עצמו לצד אחר, התננב אליו מאהוריו. קפין וישב על־גבו, תפס באזניו — והיידא! גבור שכזה היה אביו, עליו השלום!

הרהות נתרוממו יותר ויותר, הפרצופים נשתלבהו, והיו דומים לסלקים שלוקים מהבילים. העינים נתלדטו והיו מזרות אימה, ופתאם התחילו כל הנרונות מריעים:

— דימקא בוסק! היכן דימקא עם המוויקה' שלו?

דימקא עמד אהורי ההלון מוכן ומוזמן מבעוד יום, וכששמע את שמו יוצא מפורש מפי האכרים, נננס עם המשרוקיתא' שלו, ומאהוריו על גבו תלוי לו תפו הגדול והנפוח, והיה מהלל ומכה בתוף בשני הפטישים הדבוקים אל מרפקיו בבת־אחת. ומכיון שנשמעו אותם הנגונים הידועים לכל נפש והלבביים כל־כך, לא יכלו האכרים להתאפק יותר והתחילו אף הם ממליטים מתוך גרונותיהם קטעי־זמרה, שהלכו והתגברו מרגע לרגע. פתאם פלח את ערבובית־הקולות איזה קול שרוק ורם והיה מתגלגל בחלל ההדר, מתגלגל ויוצא דרך פתחי החלונות למרחב. האכרים נתבלבלה דעתם לרגע ונשתתקו: 'הוֹיִנְרִקְה' נתנה בשיר קולה, שחור שערותיה הבהיק כנפת נמסה ועיניה הירוקות נתנוגו באיזה אדם משונה, גופה כמו נהארך יותר, וצוארה הדק היה מתוח וגידין כחולים מעורין בו. אבל הלמות תפו של דימקא הזקה שוב את הלככות והקולות הקרו מהדש. מרבית האכרים הצטמפה ונדקקה אל הכתלים, ובתוך

למעלה, הגופים הכבדים נתישרו ותרועות גסות עם קטעיוזורים נשמעו. פִּירְקָא נבנם במצב של איקסטוזה, עלה על הספסל וצוה בקול שכור ומרוסק:

— והיכן דימקא פוסק עם „המוזיקה“ שלו? הוֹלֵא־דוֹרֵי־לֵילָא, הוֹלֵא־לָא! הגביה את כתפיו וכפף את ראשו כשור־נגה והתחיל מרַקֵד על־גבי הספסל. אבל קירילא קרב אליו בנגבה, משכו בכנף מעילו ולחש לו דברי־מה, וחמשת הבנים הסתכלו בו במבטים תובעים, שימהר לעשות רצון אביהם, ופתאם בקע את החלל הצר קול צרוד ומנסר: אל הנוטריום! אל הנוטריום!

וכל הקהל ננרף פתאם כנוש מוצק אחד כלפי הדלת, בחוץ נתקל פִּירְקָא בשלמה־חיים, הבטו על שכמו ונער לתוך אוניו מתוך פה מלא צחוק מסואב:

— הע־הע־הע! זוכר אתה, שלום, היאך נפצתי זוגיותך, הע־הע! הכן נא הרבה ייש, לערב נחזור לכאן מן הנוטריום ונתקן לנו משתה — פִּי־ויט! שלמה־חיים נענע בראשו, נהך והסתכל בהמון המתרחק מביתו.

V.

מי שלא ראה את ביתו של שלמה־חיים באותו הלילה, לא ראה מהוה נאה מימיו! עשית קמנה ויצאת־דופן, שוככותה הציה מפהם והציה מנופין, טפטה מעל הארון שבזוית אור דל ודלוה לתוך חלל ההדר, שהיה ממולא באיזה אֵד מעורב מהבל פיות שכורים ועשן מִקָּרָרוֹת מסריחות, החלונות הקטנים היו פתוחים ורוח יַעֲת־אוֹנִים נתכנסה ופלגה את האויר המעובה לקרעים תועים מתחת להתקרה המוזהמה, עולים ויורדים ונתקלים זה בזה.

האכרים עמדו צפופים וגלוי־ראש, פִּירְקָא עם „הוינגרקה“ ישבו בראש השולחן, מבודחים ומבושמים, ובשטו משם כוסות ממולאות בהרחבת דעת מיוהדה, איבן „הענקי“ קרע באצבעותיו הגסות והמלוכלכות ככרות־לחם כדנים, והושיט את הפרוסות המשונות, כרוכות בנת־הימליה לאכרים, בתור „קנה־משתה“, שלמה־חיים עמד על משמרתו, על־יד הארון הפתוח, פשוט־הקפוטוה וסתוף־זעה, כשהירמולקא הדשנה הבתיקה על ראשו, והמציא צלוחיות מלאות אל השולחן, מטיל ישבה עם הכירים, כשראשה מעוטף בסודה, ורק חוד הטמה המאדם מציין כלפי חוץ, התינוקות נתקבצו לתוך המטה, זהם מתהפכים על־גבי המצע הרך, ראשיהם למטה ורגליהם למעלה, ורק לייביקה ישב ליד התנור אחוז בסינור אמו, מקופל ומכונס לתוך עצמה, כשהוא מנמנם ורותת מתוך שינה.

קירילא עם בחוריו לא היו כאן, כיון שנגמר „העסק“, שוב אין הם רוצים לשעות בדברי־הבאי, והלכו הביתה להנפש, בכדי שישכחו מהר עם הנין השחר ויצאו

זוכין „במציאה“ זו? ... אפילו בלבו של יושקא „השוטר“ התנבר היצירה-הרע ונכר לפתע בולדותיו העירומים והצנומים ונתגרד בנבחתו ובעיניו נצנצו דמעות ... אבל המזון מנין? אלו גם אבה למכור חלקות-הלקות, אף אז אי-אפשר היה לזכות באיזו הלקה שתהיה, לבי שכלם הם אביונים כפולים ומכופלים, אין שנה שהישן ישיג את החדש, מדי קיץ בקיצו, טרם קציה, אנוסים הם ליטול קמה בהקפה בעירה אצל „ספודיק“ — זה היהודני „המוסקל“ האדמוני והגמד והמקומה תמיד, המקף להם והפנקס פתוח... — ב הורף הרי הם הולכים אל היער למלאכת-העצים ופורעים באופן כזה את חובותיהם... ופתאם עלה במחשבת כולם: קירילא! זהו אכר זקן, בעל-גוף וכלי מפורסם, דר הוא לבדו סמוך ליער, פרוש מן הצבור, והמשה בחורים לו כארזים, וכולם רוקים ואינם רוצים לנסוב נשים... לקירילא יש „אוצרות-קורח“, מספרים עליו, שזומן הוא את ממונו ביער תחת אחד האילנות, אלא שאין המקום גלוי וידוע לשום בריה שבעולם.

ושלמה-החיים נדקדק ובא :

— הולך אני לקרוא את קירילא, זה ודאי שישלם בעד הכל בבת-אחת, היי, יש לו מזון, יהלמנו הרעם!
לא עברה שעה קלה וקירילא בא, כשהמשת בחורים נמשכים אחריו, הוא — זקן אלים, שפניו מצוקים ורעננים ושפמו גזון, לבוש חלוק של בד חדש וגם, שפייצוארו פרוף בקשור אדום, ובניו — בחורים רהיב-כתפים ואדומי-לחיים, בעלי הבעת-פנים טפשית, פוכעים אחריו, ואינם גורעים עין מאביהם, כתינוקות הללו הכרוכים אחרי סנורה של אמא.

המקה נגמר „בתקיעת-כף“, שהדה נשמע למרחוק. קירילא העלה מחזה-חלוקן מטלית-בתוך-מטלית, התירן והוציא מתוכן שטרות מעוכים אחדים ורצה לתתם לפידקא דמי-קדימה, אבל בו ברגע התנערה „הוינגרקה“, לטשה את עיניה הירוקות ושרבבה יד ארוכה וצרה ליטול את הכסף מידו. נתחלחל קירילא, קפץ את קמצו ונתרע לאחוריו, ובניו מהרו ותמכוהו ונעצו מבטיועם כשפודים בווינגרקה, כאלו היו נכונים לקרעה כדג, על שהעזוה להבעית את אביהם, אבל פידקא פריץ בצחוק מתגלגל:
— היי-היי! נבעת הסבא! נבעת מפני „הקנליא“ שלי, היי-היי! אל תחת, זקן שוטה! הב, הב את „הנירוח“ המעופשים שלך ואמסרם לה, היי-היי, היי-היי!

פידקא מלא שוב את הכוסות וקירילא התרצה הפעם „להריק“ כוס ייש אעפיי שלעת אחרת אין דרכו בכך, אף המשת הבנים „הריקו“ את הכוסות הקטנות הסתכלו אחיב בעיני-תאווה בהחבית, שעדיין עמדה על השולחן, שתה פידקא עצמו, שתתה אף „הוינגרקה“, ואהיב היו הכוסות עוברות מיד אל יד, כל הפנים נתלהטו הנלגות נשאו

ומחדשת הונכסה בלב כולם, הלחיים התחילו מסמיקות והעינים נתלהטו. ריצקא התחיל רוקע ברגלו, חובט באגרופו על הלב וצועק: לחיים פִּדְקָא! אדם נאה אתה, פִּדְרֵי חרם! ... יושקא "השומר" נהך משפּע נחת ומשך בכתפיו כמתגרד. אף האכריות בטלה בישנותן והתרו לשונותיהן זהיו מספרות זו עם זו בקולות צפצפניים, כשהכוסות הממולאות תלויות בידיהן בין אצבע צרדה לאגודל. "הענקי, כמו גבהה קומתו עוד יותר וראשו התגנדד אילך ואילך. מבחוץ נשמעו תרועות "הואטוטים" שהיו מתגרים זה בזה.

פִּדְקָא נקש באגרופו על-גבי השולחן וקרא בקול מושפל:

— אחים! עיניכם הרואות, שאין אני יכול עוד לשבת כאן עמכם, אותי מושך העולם הגדול, הרחב ... ואף זו שלימיני אין קרקע זו מסוגלת בשבילה ... מהר אין מהרתים מוכרתי לילך מכאן שוב וכל עיקר ביאתי היה: למכור את כל הנכסים ולצור את הממון — ופִּשּׁוּל! כסבורים אתם שלומן רב יספיק אותו קומין הממון? אכן טפשים אתם! לשנים עשר חודש בדיוק, לא פחות ולא יותר ... ואח"כ מה? יפה שאלתם, העיזתהו! אחי, אחים, חבל וקולר וכך ...

הוא נעץ את שתי אצבעותיו בגרנתו, פניו הכחילו, עיניו נתבלטו ונסתחפו בדמעות ולשונו נשתרבה כלפי חוץ. האכרים נדהמו עוד יותר ורק "הוינגרקה" נשארה בחיוכה כמקדם, והיתה מלטפתו בידה על בלוריותו המדובללה.

— כרגע הבו לי קונה ואמכור הכל בחצי-חנם! ... מהר או מהרתים מוכרתי לילך מכאן, תפה רהם! ... ואותו הזקן השוטה, פִּשְׂרָא, גרש יגורש, תפה רהו! דוּהוּ, זכורני עדיין את מלקותיו, תפה רוחו! ככלב יגורש, כִּי-לֵב! ... הוא נשתתק לרגע, עיניו להטו; על פניו רחשה איזו אדמימות עכורה ושפתיו זעו כבקדחת. האכרים כצו את כתפיהם ובפניהם עמדה רצינות גדולה ורבת-כבוד.

— הבו לי קונה! ושמא יש ביניכם בעל-מומנים יקרב הלום! בחצי-חנם הריני מוכר הכל כיום! ... כל היום וכל הלילה נשתה אחיכ לשכרה, העי אחים הבו קונה!

האכרים עמדו מבלבלים ושותקים, כאלו נשתתקה לשונם. מהם שלשלו בבלי-דעת את ידיהם המלוכלכות לתוך כיסי המכנסים הגסים וחפשו שם דבר-מה, ומהם התגרדו בנבחתם ועוו את פרצופיהם המגושמים. אליבא דאמת, השקה נפשו של כל אחד מהם לזכות, במציאתו. זה הרי שדותיו כולם עדיות: אותו הניר הנאה והדשן שלימין ההר, המצמיה הטח כקומת-אדם ... אותו הכר הנרחב שמאחורי היער, שישחתו מתוקה כדבש ורכה ככרכום ... ואותה המקשאה הופה שאצל העין ... מצו כיצד

מטיל, מטיל! אלא שקולו נתמסמס בתוך רהישת הקהל — ומטיל איננה, פִּדְקָא ישב ליד "הוינגרקה" שלו כתף־אל־כתף, והיא מבררת במתינות את מהלפותיה וזוכרתן על צוארו סהור־סחר ומסתכלת בו בעיניה המבריקות־מוריקות ובאותו הנחוך הלילתי שעל פיה.

משהורקו הכוסות עד גמירא ונמחו הפיות, התנער "הענק" ופנה אל הקהל בקול מורס ומבודה:

— מוטב שיספר לנו פִּדְקָא מה מהויות העולם!

נהימה פרועה פרצה מאפסים.

פִּדְקָא נודקף שוב והרעים:

— אחים, "האמים"! הייתי בעולם והרבה דברים נאים ראו עיני, תפה רוחם! ...

שנים עשר חודש רצופים כיום אחד שהיתי בבורפשט. יודעים אתם בורפשט זו מה מיבה? ה־הו, זה כרך, תפה רוחם! מי שהמזון מצוי באמתחתו הריהו שם גרף... "הוינגרים" אינם כמותנו כאן, הללו רגילים "להיות" ... היין הטוב ובשר הבקר נתונים שם לכלבים ולחתולים, תפה רוחם! ... "הוינגרי" משתכר כחזיר, במחילה, תופס בנקבתו ויוצא במחולות כסופה בערבה, וכך הוא מומר...

כאן סלסל איזה זמר מדיארי המוני, אלא שבקולו הגם והמרוסם קבל צורה מכווערת, האכרים עמדו כולם כמוכי־כשפים, גלגלותיהם מורמות וזקופות בלי־ניד בקרושות, פיותיהם פעורים ועיניהם מכוונות כלפי נקודה אחת: אל פִּדְקָא.

— אחים! ה־הו, אין זו גליציה, תפה רוחם! "הוינגר" — מאכלתו נתונה לכל עת באפודתו, כך, ואם תפגשוהו בשעת כעסו ויצרך יסיתך להתנרות בו, אזי — תחב! והמאכלת תקועה בין צלעותיך! ה־הו, והריבות שם אין הן יונים פתיות! כאלו שאצלנו... אף הן גומעות יין כמים, מעשנות סיגרות ומתאבקות עם גברים, תפה רוחן! ... הרי ה"קנליא" הזאת כאן, מאה פעמים ואחת כבר רציתי להשתחרר ממנה ולברוה, כי מציקה היא, ה־הו, מציקה... אבל אי־אפשר לך להנתק ממנה, כפות אתה במחלפותיה — והשתגע! תפה רוחם!

איוו להבה שהורה ואיזמה הוצתה בבבותיו, פניו נתרכזו וקבלו הבעת־עניינים פראית, אבל בו ברגע קמה ה"וינגרקה" ונשקתו על שפתיו, אחיז חיבה לעומתו הויך ענבני ערום ודברה אליו באיוו שפה בלתי־מוכנת, וקולה היה חשאי וערב.

האכרים עדיין עמדו מחרישים כמהופנטים, ערב של תמחון ופחד שכן על פניהם, הם הרגישו ברגע ההוא את קטנותם ואפסותם כנגד פִּדְקָא, שרואה כיכ הרבה והסה על עיניו רמים כל־כך.

פִּדְקָא מלא את הכוסות שנית וסדר השתיה התחיל מהדש. כמו רוח הדשה

בינתיים הלך הקהל ונתרבה מרגע לרגע, החרר נתמלא על גדותיו ואף בפרוורור היה הדחק גדול, מסנרות-החלונות נקרעו, למרות התראותיו המרובות והרתחנות של שלמה-היים, שהיה רץ ומתרחק, מבוהל וצווה כמשורף, וראשים על ראשים נתחבו לפנים הבית. רבים, שחזרו מן השדה למנוחת-הצהריים, עכבו את עגלותיהם לפני הבית ונלוו על אחיהם הסקרנים.—

פִּדְקָא התקומם, כשפניו חורים כסיד ורותתים מקצף, אבל בו ברגע נתנה בו „הוינגרקה“ עיניה הירוקות במין מבט ליליתי, ונתישבה דעתו והתחיל מחדך מתוך גלוי השנים, אחר רגע נודקה שוב והתחיל רועם.

— שלום! הב יי"ש! כל מה שיש לך כאן הב! שלום, הרי ממון!
והפדיח לו לבין הדחק שטר בן עשרה-הזבובים, וזה הטפהו בהתלהבות והתחיל נדחק כלפי הויץ וצווה:

— תיכף ומיה, פני פִּדְקָא! יש חביונה מלאה על העליה... בחצי הרגע!
הקהל נדהם לרגע: היכא דמי? האומנם ינמעו עכשיו מן ההרף-החרף הזה? ... והפרצופים נתארכו מתוך תאוה והלשונות התחילו מדבקות אל החכים, איזו שתיקה של חכוי תקפה את כולם.

שלמה-היים הזר וחביונה כרסתנית תחת בית-שהיו, האכרים, עם כל ציפיותם, פנו לו שביל אל הארון, נשמעו תיכף נקישות של כוסות והלחול המשקה כשהוא מורק מכלי אל כלי, פִּדְקָא עדיין היה עומד ומתריע.

— שתו היום, אחי, למען תדעו, כי פִּדְקָא בא אליכם ממדינת הוינגרים, מדינה, שהיין נשפך בהוצותיה כמים והריבות שבה מרדפות אחרי הגברים... הרי זו הוישבת כאן היא בת לאותה המדינה, „קנליא“ מאין כמותה... ובכן, אחים, קודם-כל לחיי „קנליא“ שלי, אחיב לחיי אנז' ולבסוף לחייכם אתם! הו ר ר ר ר א!

הדברים הללו, שיצאו מפי פִּדְקָא עזים ורועמים, ישרו מאד בעיני האכרים, ברם טרם בוא הנזול הצורב אל קרבם היו שניהם מהודקות וגרונותיהם אטומים, ולא יכלו לענות עליהם כהוגן והסתפקו בנחימה גרידא, הכוסות מתמלאות ונמסרות מיד ליד, בראשונה בין הגברים, אחיב הגיעו אף אל האכריות, הללו סרבו מתחלה, הפנו את ראשיהן לצדדין, כשהן מעקמות את פיותיהן מפני ההריפות המרובה שבשקוי זה, אבל לבסוף התרצו לשתיה בשפתים מצומקות, נשמעו כעבועים מאלה, שעדיין לא זכו בכוס, ונהימות הסכמה מאלה, שכבר בא היי"ש אל תוכם, שלמה-היים עמד נשען על השולחן, כובעו שמוט למעלה מפדחתו הקמוטה, פניו מצמחים אנליזעה כקטניות, עיניו מנצנצות וסוקרות בפזיזות עכברית את כל הקהל הצפוף כאן, והוא נושך מתוך אמויץ-המה אה שפתו התחתונה, פתאם נודקד והתחיל צועק:

ברצה בצהוק מחוצה וזוק, שזועזע את הזוגיות. לא-טראט התחילו מתכנשים אף אכרים מגודלים ובאים בימים, הראשון בא איבן, "הענק" שהוא נאלין לכזף את קומתו בשעה שהוא רוצה לעבור את הסף, והאוהב למה על עניני-פוליטיקה ולדעת מה בעולם ומלואו. אחריו נגדו הילקא ברזוק, זה שישפתו העליונה סדוקה והוא צולע על רגל אחת ומקפץ כל ימיו מקטרת קציה ועקומה: פי-פי! נכנס גם ריצקא שליטט זה, שעל כל כוב קל שהוא מוציא מפיו, הריחו רוקע ברנלו ומאמתו בחביטה עזה על הלב ובקריאה: "פוד הרם!", נתגלה אף יושקא "השוטר", זה שנוטר את העירה ומגרשיה מקדמת הנא ומתגדר תמיד בתלבושת-שרד, שעתידי הוא לקבל מגנזי המלך, ועדיין לא נתקיימו דבריו והוא נשאר לבוש בסויטה הקרועה שלו. נתדחקו ובאו גם אכריות, מהן "שתניקותיהן" כרוכים בשמלותיהן, ומהן כרסן בין שניהם, וכתפיהן מגולות למטה מן הדידים המגודלים, וכולן מתרוממות ותרזת אחרי פי-דקא, שבדאי לבשו פניו צורה אחרת לגמרי, וביחוד משתדלות הן לראות את "הוינגרקה" הכרוכה אחריו.

בתחלה עמדו כולם תוהים ומתרישים כתינוקות בישנים, ואף אחד לא העיז לקרב ולפשוט יד לפי-דקא, אך לבסוף הסתכן "הענק" ובסע פסיעה אחת כלפי השלחן: — וכי מה לא תדיד מלחמה עם "הוינגרים"? ... לא, ודאי שלא תהיה, סמן שפטרך לביתך ... וכי לא כך פי-דקא?

כיון שפתח האחה, עברה כעין רחישה בין הגותרים, נשמעו מיני כעבועים משונים וגריפות הטמים, ולבסוף גם קולות בודדים. — מה לי מלחמה? פי-פי! שמא הבאת אתך פי-דקא, פי-פי, קצת טיטון משובה, הרי "פריין" אתה, פי פי!

סנן הילקא בעד שפתו הסדוקה אנב עשון מקטרתו. — כאן הכל כשהיה, הישנים קשות, קשות ... ומה שם מהיר הצי כור בולבוסין? נגמם יושקא והתחכך במשיכת כתפיים. — ודאי, שאשתו היא זו!

נשמע ציוין דק ושרוק וצא מבין האכריות וכל העינים נפנו פתאם אל "הוינגרקה". פי-דקא שישב עדי-עתה וההריש, הודקה פתאם, נקש בצלוחית הריקה בשלחן והתריע: — ראו "האמים"! אף-על-פי שאין זו עדיין אשתי, מכל-מקום ... רוצה לחבקה ולנשקה שוב לעיניהם, אבל היא נודרה ושפחה על לסתו בתוקף כל-כך, עד שנפלא אחרנית על המטה.

צהוק משונה, הדומה לנעירת המורים, מלא את החלל. — אשת היל, הו-הו! התריעו האכרים ונפפו את ידיהם המסואבות, והאכריות גחכו בקול הנוק לתוך עצמן.

במקום המטפחת עטר עכשיו את ראשה שבים בעל-כפלים לבן, שמתחתיו הציצו קדקדה ופאותיה הגוונים. פניה היו משולהבים מאד ופתילי-זעה נגרו עליהם. כשהכנים פִּידְקָא את ראשו לתוך הפרוודור ומטיל הכיורת, נתחלחלה כ"ב, עד שהכנר נשמטה מעל המרדה ונפלה ארצה.

— היש מה 'לשטיפת הגרון' ?

נהם בפתח בקול המזועזע את הקרב. מטיל נכונה ולא מצאה די-ראון לענותו. רק רמוזה לו בידה ההשופה לצד החדר. החדר היה ריק מאדם, ורק הזנבונים למיניהם טשו בתוך החלל המטושטש ומוזמי כועף ובתרעומת, וגם התדפקו על הזנוגיות המנומרות. פסי קמה הלבנו על השולחן, על כרעיו ועל הקרקע הישחורה, וקרני החמה פוזו על גביהם. התינוקות יצאו אל גנת האשפה שמאחורי הבית, השתטחו על הקרקע כפשוט רגלים והיו מצחקים בהול ובהצין. ושלמה-החיים כיון שהגיעו ימות-החמה, היה מודין יסיונם בטליתות-תפלו ויורד לתוך העירה להתפלל בצבור, ומביא אנב-אורחא גם איזה דברים לצרכי הבית.

פִּידְקָא פרק את המזודה אנב קללה, הטיל בכעס את כבועו לתוך המטה וישב אל השולחן עם בת-ליותו.

— 'צלוחית' מטילי! מן המובהר! — זו כאן 'אהבת'. מטילי, כלה נאה מה?

ותוך-כדי-דבור הבקה ונשקה, והלוו רק רק היכה וסטרתי בחבה על פיו. מטיל לא יכלה עדיין לענותו, דעתה היתה מבולבלת ורסיסים בצבצו בסדקי עיניה, הגישה לו 'צלוחית' יישי, ופרשה מתוך בהלה אל הפרוודור, משום-מה קללה שם את עצמה, ילדיה ואת שלמה-החיים שלה, כשמגרפתה תועה ומחבטת בתוך התנור, ואינה מוצאת מקום להתעכב בו.

ופתאם התכנסו התינוקות מאחורי הבית והתיצבו כנגד החיל מופתעים ומבוהלים בעוד רגע התחילו נוהרים, לתוך הפרוודור 'ואטוטים' מפני המגרש, מכניסים את לגללותיהם המגולזות והגוזזות בפתח, ומציצים מתוך תמהון קרוש על פיותיהם הפעורים, ובכל פעם שמטיל מניסתם במגרפה שבידה, הם חוזרים שוב, סבים את הבית ועטים אל ההלונות הנמוכים ומטפסים זה על-גבי זה לראות את פִּידְקָא החיל.

אח"כ בא גם שלמה-החיים, כשהוא מכעז מתוך ריצה ונושם אויר בכבדות. עה-עה, ראיתי את בתי במצור וסברתי: פלשתים עליך! עה-עה, ורצתי עד כדי יציאת נשמה, נו, ברוך השם! מילא פִּידְקָא, פִּידְקָא! עה-עה לא קרה שום אסון!... מטיל לא ענתה, פניה המשולהבים חורו במקצת, הזעה נתיבשה עליהם וכעסה הומר בחלישות-דעת גמורה.

וכשנכנס שלמה-החיים החדרה הרף פִּידְקָא משום-מה את שכנתו במרפק והיא

דרך זו הובילה אל התהנה הקרובה, ולייב'קה היה יושב כאן, שותק וממתין כל הימים לביאתו של פִּירְקָאָ—

IV.

איוו נקודה קטנה ושהורה נגלתה באחד הבקרים לעיני לייב'קה במרחק הדרך הריק והשוקט על אבקו, ובמדה שנתקרבה נתרחה, ולבסוף נתפלגה והיתה לשתי נקודות ההולכות וקרבות זו בצד זו.

למרות להט החמה, שהתנשאה למרום השמים, היה ראשו נטוי ועומד באויר בלי-נוע מעבר לאמת צלה של התרזה העבותה. הוש ראיתו היה מאומין מאד. משהגיעו שתי הנקודות אל מטמורת-השחת עלה לו להבדיל: גבר בעל קומה ממוצעת ומוודה עמוסה על גבו, ואשה גבהת-קומה וסודר אדם תלוי ויורד מעל כתפיה. הרעיון, שהיה מחולל במהו זה כמה, נסה לצאת מחתוליו, אבל עדיין רפה היה, וקמעא-קמעא גברה הודאות ולפתע נצנין הרעיון בכל בהירותו:

— פִּירְקָאָ !

עדיין היה זה אותו פִּירְקָאָ עצמו, שהלך מכאן לפני שלש שנים, אלא ששפמו שדמה אז לשתי משיחות-זפת דקות, נתגדל ונתעבה הרבה, לסתותיו המשורטות שפו קצת ושהזר-עיניו נעשה יותר מלוהט, יותר איום, מכנסיו הכחולים, שנתנו לו במתנה מגניז המלך, היו מאובקים למעלה מן הברכים, כובעו האדום היה שמוט לצד האזן ובלוריות-פרע שהורה ומטפטפת זעה כסתה את פדהתו המשולהבה, מזורת-עיץ כבדה היתה מהודקת ברצועות-עור אל גופו האלים. לימינו פסעה בפסיעות גסות אשה כבת שלשים, גבוהה ודקת-בשר, פנים המארכים והכתמתמים ועיניה הירקרקות שנבזתיה מופשלות אל על, העידו שבת מדינה אחרת ובת גזע אחר היא, מהלפות-דלילה שהורות ופתלתלות ירדו על כתפיה ונבלעו תחת סודרה האדום, שכנפותיו היו מנפנות ומגיעות למטה מן ברכיה.

פִּירְקָאָ פסע לצדה זועף ושותק, רק בת לויתו פשקה שפתים באיוו לשוין-נכר והנידה בלי-חשך ידיה הארוכות באויר.

מתחלה ישב לייב'קה נדהם לאלה, וכשעברו עליו הפנה רק את ראשו ולום במבטו, אבל משהגיעו אל המגרש והתחילו נכנסים בו, קפין ממקומו ונמשך אחריהם. באמצעיתו של המגרש, ליד הצלב העירום, עמד פִּירְקָאָ ולא הסיר את כובעו, סקר סביבותיו וחיוך אוילי השתפק על פניו. אף בת-לויתו הסתכלה בעינים תמהות ותוניות בכל הנמצא כאן, לבסוף זרק פִּירְקָאָ מפיו אי-אלה דברי התרעמות וסיס בקללה, רקק לפני עצמו ופנה אל ביתו של שלמה-היים. —

משיל עמדה לבדה בפרוודור והוציאה ככרות-לחם חמות וריחניות מן התנור.

חור מן הצבא אדם מהוגן, שלו וענוס-פנים, פים את פיטרא כשהוא כורע על ברכיו ומנשק את ידיו, מתודה על הטאיו ומבטיחו לכבדו ולהיות נשמע לו כל ימי חייו... ורנע נדמה לו: פִּידְקָא חור לביתו שכור מסואב, להוט-פנים ופרוע-שער וקורה בידו, והוא פורץ לתוך הבית ומגרש את פיטרא ורודף אחריו ומלקחו באכזריות... ולייב'קה אף הוא רץ אחריו גלוי-ראש ופצוע-לב ומשוע בקול בוקע שהקים...

כשכלו ימי הפסה, ירד לייב'קה ממתנו. אויר החרר היה מעיק על לבו, הכל היה כאן מאובק ויבש, ולפוכך היה מבלה את כל הימים בחוץ, הטבע לא שדלו עכשיו עוד לדברי-משובה כמקדם ולא תנין עוד את דמו עד כדי הוללות, הוא ראה עכשיו בכל רק מהחרורי לבו, בכל, נדמה, מסוך הלך מצערו, הכל משתתף בעניו ונד לו... וכשהיו הימים לוחטים והשמים בהירים-מלובנים, האכזרים יצאו עם בהמתם לעבודת השרה, והמגרש עמד בדומיתה וצל-העין כמו נשקע בהחרורים, נדמה לו, שהכל עומד כאן וממתין עמו לביאת הרעה, לביאתו של פִּידְקָא.

את פיטרא עצמו ראה עכשיו רק לפרקים רחוקים, הלו היה מטובל בעבודת השרה והוקיר קצת את הגלו מבית שלמה-היים, ובעיקר הדבר לא היה לו עוד צרך בפיטרא עצמו. בפיטרא החי הוא אל בית אביו ומביא להם מתנות... פיטרא הי כעת ברוחו, ודוקא בשעה שהיה רואהו נכנס לביתם היה הוא, לייב'קה, בורה ומתחמק, פיטרא החי הוא במדה ידועה נגד לפיטרא שברוחו. פיטרא החי מתנהג בשלוה, כאלו אין רעה נשקפת לו, כאלו לא נשתנה אביו זה מבשאר השנים... אולם לייב'קה הרגיש בעליל, שהרעה ממשמשת ובאה, הולכת וקרבה יותר ויותר, עוד מעט ונתכה על ראש שניהם גם יחד...

ובמדה שמועד שיבתו של פִּידְקָא נתקרב, כן עצמה בקרבו התשוקה לראות מה יוצר ע"י כך. מובטה היה שפִּידְקָא יהזור וכו' פיטרא יגורש בעצם היום ההוא ככלב נבוה, ואעפ"כ תקף עליו החשק לראות בביאת הדבר, המצב של חיון ואי-בטיחות, שהיה נתון בו, ענהו בלי-מצרים.

ובבקר בבקר היה לייב'קה יוצא מבית אבא, עובר בזהירות ובהסוס-לב את פני כל המגרש והולך בדרך הארוכה והישרה העולה אל יער הארנים עתיקי-הימים, בצד הדרך, ליד כר נרחב המוריק בשפעת עשבו, עמדה תרוה עבותה, שנועה מבוקע ונבוב, ושרשיה משורנים ובולטים מעל לקרקע, באמצע הדרך עמדה מטמורת-שהת חרבה להצאין, כברת ארץ אחריה השחירה טהנתו של גוליצקי בנגה המזופת, ולידה התפתל והכהיק הנהר הצר עם מימיו המווקקים, שדרכו נלפת לתוך עיבי-היער.

תחת נופה של תרוה זו היה יושב כל היום, כשנבו נשען אל הנוע הרהב, רגליו מכונסות ומקופלות תחתיו, ועיניו נטויות על-פני הדרך בקו ישר אל היער.

ובשעה ששלמה-החיים קדש על היין בקול רותת ובכיני ישב לייבוקה בזוית,
כששניו מהדוקות ומהו בוער. —

למן השבת ההיא נקפו עוד שבתות אחדות, ובכל אחת מהן היה לייבוקה אנוס
ללכת עם אביו להתפלל וראה שם צבור של יהודים שונים ומשונים: ולדקנים
ועבדקנים, הטמנתים והרומי-אף, וכולם מעוטפים בשליתות מוזהמות בזעה ומתנודדים
ומרקדים ומשתנעים בתפלתם ונדמה לו, שהללו אינם אלא רמאים ונושאים בלבם
מהיטבות און... וביחוד היה חש בחולה אל רבו, זוסיא המלמד, זה הזלדקן הדק
כלולב, שאוורו הדוק במתניו ופיקה גדולה בולטת מעל צוארו הארוך, כשהיה מתקרב
אליו, צובט את לחיו בקצות אצבעותיו הדקות והקשות כצבתות-ברזל ומגמגם:
"מ-מ-פני מ-מ-מדה אינך מ-מ-תפלל, "ש-ש-קין" ?

אח"כ הגיע גם חג הפסח, ואותו "זמן ההרות" עצמו, שהיה מביא לו בשאר
השנים כ"כ הרבה נחת בכבישת-הצמוקים, באפית-המצות, בהנעלת-הכלים וכיוצא בהן
עבר עליו השתא ללא תענוג. לבו היה נתון כולו לפיטרא המזומן לפרענות. הוא
הגויש את עצמו נכרי בבית, הכל מסביבו קופא ואכזה, רואה בענוייו ומחריש
בשויון-נפש...

כשנטלו אביו ימים אחדים קורם ההג ורצה ללמדו קצת הלכות הפסח ב"קצור
שולחן ערוך", כמשפטו מדי שנה בשנה, חש א"ע נעלב על-ידי כך והתחיל מויל
דמעות, אז חשה האם והגנה עליו:

— שלמה-החיים, גולך, וכי אינך רואה שהולה הוא התינוק? ... סר תאכזרו
ואיזו מדרש-הורה, ר"ל שוכנת על פניו... פוי שלמה-החיים, הייך שאסור לך לטררו
בתורותיך! ...

ובליל פסח כשהיו מסובים אל ה"סדר" המקויש, ושלמה-החיים ישב בהרחבת-
הדעת והגיע בהגדתו אל ה"מה נשתנה" ופסק והמתין שיפתח הבן, נשתמח הלה על-
גבי הספסל, התקפל כחומט זה שדרכו בכך ונעה בכני, נתמלא שלמה-החיים המה-
כסיר נפוח: הא כיצד? מה נשתנה פסח זה מכל "הפסחים"? להעליב את "הסדר"
באופן מכוער כלי-כך? ... כלום תינוק בן-שלוש הוא? ... ופניו הסמיקו כסרפן מבושל
ואגרופיו נקפצו והשבו לטפח על גופו של הקטן, אבל מטיל חשה גם עכשיו
להצלתו בחשאי ובליי-מלים, שבנראה הודתה אף היא בעותתו, נשלתו על זרעותיה,
השכיבתו במטתה וכסתו בכסת יפה-יפה.

כל ימי ההג היה לייבוקה מטל במשה רזה-פנים ותפוש-שרעפים, ביחוד הכב
את ההרהורים, שבאו לו מתוך עצימת העינים, או יכול היה להתפשט כליל מן הבית
המענה-ולחיות בתוך עולם אחר הגזון מתקוה ופחד בבת-אחת: רגע נדמה לו, פִּדְקָא

— ואנשים זרים אוהבת את גסיכך?

כן, בריבטני! כתוב בתורה "ואהבת לרעך כמוך", כלומר: אהב כל אדם כמוך! ...

— ואפילו נכרי?

— ואפילו נכרי.

ראשו של לייב'קה צנח על חזה האם, פקה את עיניו והפישילן למעלה ונשקקע לזמך-מה בהרהורים. אח"כ התנער שוב:

— ואף את פיטראָף את אוהבת?

— בודאי רחמאי! הרי פיטראָף אוהב גם אותנו... אדם טוב והגון הוא

פיטראָף... הכל מספק הוא לנו...

— ולכשיחזור פִּידקאָף?

— הלואי שלא יחזור! וכי למה לך שיחזור? ובאמת מי יודע אם יחזור?...

שמה יהלמנו רעם, שמה יומת במלחמה, שמה תבא עליו סתם איוו מנפחה... הכל בידו המקום, בני, לכשירצה הוא! ...

כאן עותה את פניה הנובלים ונשאה עיניה למרום. לייב'קה שתק, דברי אמו פעלו על דמינו, אבל אח"כ נתעורר שוב ורצה לנהותה בשאלותיו הלאה, והנה ברנע הזה נכנס שלמה-חיים, כשהוא כה ורק, מטיל נבעתה קצת מן השבתא טבא הפתאומי, הזרירותו על הקרקע ונחפוזה לתקן את הכבד והבצלים. נתכנסו אף התינוקות מן החוץ, כששערותיהם מבוררות מן הרוח ופניהם מבורחים ונוהרים מאור היום, התחילו הודפים ונערמים זה על זה מתוך צהוק שובב, מתנבכים הרש אל הכירים וחוטפים פתילי כבד, האם נתרננה ודמעות התחילו מנצנצות בעיניה מהמת רוגזה, ושלמה-חיים, שהיה מקבל טליתו בחדר, כשהאיתקינו סעודתא" מסתנן ומחלהל בנרונה פשט ככל פעם, אגב הליכה, את ידו הכחושה וסטר בה כמצליף על לסתו של אהר הבלבים השומים".

ולייב'קה התכנס לקרן-זווית וצפה משם בעינים דומעות ותמהות לכל הנעשה בחדר ואיוו רגש של תעוב התגבר בקרבו: אביו הוא אדם שפל ומכוער מאד. כשהוא מתפלל הריהו מעצם את עיניו ומקפיץ ומעמיד פנים של צדיק תמים והוא מתכוון רק לרמות את האלהים... ואף אמו, שבעיקר היא רחמניה וטובת-לב, למדה מדרכיו ואפילו התינוקות, או "הממזרים", לפי שקורא להם האב, גדלים בתוך מרמה... ולמה הוא מרמה גם אותו ומלמדו את "התורה הקדושה", כשהוא בעצמו אינו עושה ככתוב בה? ...

לך בשעת הדקך ולא יכניסוך אל ביתם, לא יכניסוך... והרבה ככה בלילה ההוא, אבל משום-מה לא יכול לומר כל זאת לפי-טראָ: נדמה לו, שיגרום לו צער רב ולצערו לא יכול.—

ובאהת השבתות — שלמה-חיים נתעטף במליתו וקשר את מטפחתו האדומה על צווארו, מחמת אסור שלטול והלך לבית-הכנסת שבעירה להתפלל. החדר היה מנוקא ומצוחצה, חול צהוב יבש היה מפוזר על הקרקע הלחה. על השלחן, שכולו היה צפון תחת מפה לבנה, עמדו מנורות של נחשת-קלל והבהיקו לקרני-ההמה שנשתברו בקניהן. לייבקה חש באותו שבת בראשו ופטרותו משום-כך מן ההליכה אל בית-הכנסת, ועדיין היה מוטל במסת האם וחצי גופו מגולה. שאר התינוקות, שרוחצו והולבשו בבגדי שבת נקיים, יצאו למיל לרוח היום הנאה. רק מטיל לבדה ישבה על האצטבא הסמוכה אל הכירים, פניה אף הם היו מרוחצין והוד של שבת היה שפוף עליהם. סודר אפור-בהיר עטר את ראשה וסדרה העבה וחסרי-הלוחות בידה: היא התפללה תפלה השאית, ורק שפתותיה הכמושות ועו, עיפות, שבאה לה מעבודת-הפרך בכל ימות-ההול, תקפתה בישיבתה והדממה הרקה, ששרתה בחדר, נסכה בה תנומה: נשמט הסודר מתוך ידה ונה בחיקה הפתוח וראשה היה מתנדנה אילך ואילך. לייבקה הוציא את ראשו קצת מתוך המטה, סמכו על זרועו והסתכל בה בלי-החשך: אין היא קשה כאבא. ניכר בפניה הרכים והענומים, שרהמניה היא, ובשעה שהיא מלטפת בראשי אצבעותיה על פניה חש הוא שאינו המימות עדינה, מפכה מהם ומשובבתו... יש גם שהיא בוכה להנם בלי טעם, אבל דמעותיה תמיד חמות הן... כשהיה עדיין תינוק פעוט ולא יכול להלך עד השנה החמשית, מחמת חולשה, היתה נוטלתו על זרועותיה, אעפ"י שגופו היה כבר עליה, להצתו אל לבה ובכתה על הלישותו, ואולם אבא היה רק מגביה את כתפיו כמתרעם, מתחכך ומתלוצץ... הוא, לייבקה, דומה בטבעו יותר אל האם. כשהוא רואה דם שותת מאצבע פצועה של אהד התינוקות, הריהו מהויר תיכף כסיד ונוטה להתעלף...

בוהירות של התול ירד מן המטה והתקרב על בהונות רגליו היחפות אל מטיל המנמנמת, גחן והסתכל בפניה. היא הרגישה בו מתוך תנומה וכרכה את זרועותיה על צווארו אח"כ פקדה את עיניה לרוחה ושאלתו:

— כבר כלה הכאב, קדישי?

— כלה, כלה, אמא!

הושיבתו על ברכיה ונשקה לו.

— אמא, את אוהבת אותי, הלא כן?

— בודאי פעוטי! גם אותך וגם את שאר בני הנני אוהבת...

וכשהגיעה התרעמות זו לאוניו של שלמה-החיים נדקדק ובא.

— אליבא דאמת, שוטה שכמותך! מה ראית להסיע הכל מתוך הווית? ...
אדרבה, הגד ונשמע!

ורצה לצבטו אנב הטפת מוסר באוננו, אלא שהבן נשתמש מתחת ידה, והופך רצונו של האב.

נוכה לייבוקה, שדרכו זו לא תצליח, נתחכם ובא אל אביו בעקיפין והשתדל לצודו בפיו.

— אמת, אבא, שכל מה שיש לפיטרא אין זה שלו? ושל מי זה?

— של פִּידקא, וכי לא תרע, פתו שכמותך?

— ומחבב אתה את פיטרא?

— שאלת-הכם שאלת: כלום צריך אני להבנו? ... ובכלל כיצד מחבבין
"ערל"? ...

— ומפני מה תוא מחבב אותנו?

כאן נסתתמה תשובתו של שלמה-החיים, הוא חש בעין הכנעה בפני בנו ונפטר ממנו בנדנוד-ידי גרוא.

ובפעם אחרת הקשהו:

— אבא! למה זה מביא לנו פיטרא? הכל?

— מבני שאדם מהונן הוא.

— ולכשיהזור פִּידקא?

— יעמוד לנו רוח ממקום אחר ...

— לא! אני — על פיטרא אני שואל ... כלומר, מה יעלה לפיטרא?

— אט, גם זו לך דאגה! יעשה מה שירצה, בר שמיא!

אז חש בעין דקירה בלבו: הא כיצד? אותו פיטרא הרואג להם, המשפיע להם רב טובה, אין בלבו של אבא אף זיק של רחמנות אליו, עכשיו כשהוא בא וכליו מלא כל טוב, הרי אבא טופף כנגדו בקידה ובהשתחויה ומכבדו והונף לוי ואחי"כ כשתכלינה המתנות, תכלה אף אהבתו של אבא...

המחשבות הללו אמנם לא היו מתחלה ברורות כי"כ במוחו של לייבוקה, אבל הרגיש בהושע, שעול נורא נעשה לפיטרא מצד אבא ...

פעם אחת החליט בלילה על מיטבבו לומר לפיטרא הכל: אין חורי ראויים לכל טובותיך, ראאים הם, כפויי-טובה, פסק לך מכוא אל ביתם, שהרי לא יעמדו

עם גוריהקש התלושים היו נתונים ומתפורים למרחוק, כשכלה לרוש, צבר את הקש הנדוש לאלומותיו והדקן בעבותות, ובשעת עבודה זו, שעשאה במתינות מרובה, סגן מבעד לשני החוקות איזה זמר עממי מהוצף.

נתהפך לליבקה והציץ לצד פיטרץ בשואל: הבאמת אומר אתה לבוא אצלנו? ברם הלז לא השגיח בו הפעם וטפל בעבודתו בשקיות נמרצה, ורק מאחר שטאטא את הבר לזוית ועשאו כרו, פנה אליו:

— נא, עכשיו רד ונלך לביתכם!

כשיצאו מן הגרן, היתה כבר נכרת ביאת הערב. עלתה היום הקצר נתעבתה ואיזו תכלת עבודה היתה מבצבצת ועולה מתוכה. הדלף פסק, ורק טפסוף מיותם נשמע מעברים, ונקישותיו היו כבר צלולות יותר. איזו דומיה צוננת באוויר, ובשורת החורף הציצה מעל ענפי האילנות.

— נראה שהאורח הלבן יפקדנו הלילה!

זק פיטרא ונתעשה בפרותו, לליבקה טפף אחריו הפויראש, כלי אומנותי מעומסים על גבו וגופו רוטט מתוך צנה.

פיטרא סר עוד אל האסם, נטל מתוכו דבר-מה, הודן בשביל בית שלום, ובצאתו נעל את הדלת הכבדה ובדק היטב את המנעול.

— הרי עוד תפוח אחד שמצאתי, טלהו!

לייבקה נטל את התפוח, תקע בו את שני הקטנות והלך אחרי פיטרא, מהרהר ושותק.

III.

באותו האביב כבר ניכר היה שני עקרי במהותו של לייבקה. איזו עצבות רצינית וכבדה היתה חופפת תמיד על פניו הועירים. התנערות המגרש ובצבויך-דשאיו לא לקחו את לבו השתא. צעיניו עמדה הבעה של בעל נסיון זקן, לאמור: ידעתי שסוף האביב לבוא וגם ידעתי שסופו לילך! שויון-נמש אל כל התרחשות היה טבוע בו, כל ימות החורף התקמה השאלה המענה במהו הצעיר ועכשיו נתבשלה כל צרכה: מה יעלה בסופו של פיטרץ? — הרעיון שישתקע בביתם, נתגדף סמוך לביאתו. מאחר שהבריק אותו הרעיון במהו בתוך הגרן, התחיל מפנה בבלי-ידעת את הוויית שאצל התנור. הכניסה לתוכה מטיל את העריבה שלה, מיד הוציאה משם והקציע לה מקום אחר; הציג שם שלמה-חיים שק בובלבוסין, מיד הסיענו לזוית שכנדה. מתחלה לא השגיח איש בדבר, אבל אה"כ התחילה מטיל רוגנת:

— דעתו נטרפה על "הבחור" שלנו, וכי ראיתם תינוק שיוזי הכל ממקומו?...

שטא, פיתום ורעמסס, דומה אתה, לבנות בוזית זו? ... נה, נה, שגעון של תינוק!

להיות אחר ולדוש במורג או להיות יהודי ולסעוד על בשר-יודנים בשבת ולזמר, מה
 'פית'...? דומה אני, שתבחר בשני. הא? הע-יחה!

אבל לייב'קה לא ענהו כלום, רק הסתכל בפניו מתוך העדר הבנה ושתיק:
 פיטראָ הריהו אדם כל כך טוב, מחבב את היהודים וביחוד את בית-אביו ומרחמם
 ומשפיע להם הכל, והוא בעצמו עובד בזעזע-אפים ואין דרכו להונות שום בריה, ומפני
 מה אין פִּידֶקָּא זה מכברו?... רשע שכמותו!... הבאמת יגרש פִּידֶקָּא את הסבא הזה?
 ולאן ילך? והוא זוכר שפיטראָ אמר ליוסטינא, כי יפשיל את תרמיל-הקבצנים, ונרמה
 לו שהוא רואהו כשהוא מחזיר על הפתחים כפוף-קומה ונשען על משענתו, ראשו
 הקרה מגולה, ומצנפתו המרוטה מקופלת בידו ותרמיל ארוך של בד גם ומוזהם תלוי
 בצדו, והוא נוחן לפני כל עובר ופושט יד כחושה ורועדת ודמעות נושרות מעיניו
 ומתנגלות על לחייו הצומקות... וכאב של המה לחין את לבו הרך של לייב'קה.

אבל לא, לא! פיטרא לא יחזר על הפתחים. מובטח הוא שאביו יתן לו הנינה
 ויאספהו אל ביתו, יקציע לו זוית, ופיטרא ישב תמיד בזוית זו והוא, לייב'קה יגנוב
 בחשאי איזה מוונות ויספקם לו והוא יספר עמו ויעוררו, "בבנינו"... ופתאם הוא מתנער,
 פונה אל פיטרא בשאלה:

— ומה יהא לכשיחזור פִּידֶקָּא?

פיטראָ נבוכ במקצת משאלת-פתאם זו, אבל התאוּשֵׁשׁ כרנע וענה מתוך גחוך:

— אז — אשתקע בביתכם!

יותר לא דנו בענין זה. בשביל לייב'קה היה ברור הדבר, שפיטראָ יבוא עם
 תהלת האביב לביתם, ומקורת-דוה מרובה התהפך על גבי הערמה אחת ושתיים, אח"כ
 ותמתה, גבו למעלה ופניו למטה, ובכה משום-מה לתוך הקש הציון.

ופיטרא נעין את מורגו בעמיר, נשען עליו ונשתקע בהרהורים, כשהוא מסתכל
 תנופו המהופך של לייב'קה: כמה טוב לבו של ינוקא זה! וכמה גדולה היא מדת
 ורחמנות אצל היהודים!... אין לו בעולם אחר שיאחבו כפועם זה... אלו היה
 לו זה במקום פִּידֶקָּא!... אח"כ זכר את בית שלום ודלותו וזיקה של רחמנות גברה
 בלבו: יהודי ישר, עובד את אלהיו באמונה ומכבד את איתו ובניו ואעפ"כ כמה
 מעונה ומרוכא אדם זה!... אח"כ הסתכל בנופו וזכר גם את מצבו: אמנם עודנו
 אלים למדי, אבל זקן הוא כבר ושרוי בלי זרע; ופִּידֶקָּא זה למורת-רוח הוא לו...
 ומה יהיה? וכי לא יגרשהו כשיחזור?...

ההרהורים התחילו מענים אותו בהתכנסם לתוך מוחו הצר המונים, המונים, רקק
 ריקקה גסה אחת לצדדין והשניה לתוך כפות ידיו, תפס בהתלהבות במורג והתחיל
 הובט בו על-גבי השבלים השטוחות בעקשנות ובתקפה כל-כך, עד שגרעיני-החטה

נראו עקבות של טלפי בהמה וגללי-סוסים הצהיבו. בקיץ היה הכל כאן ירוק ומנרף ריחות ערבים, ולייביקה היה מתהולל כאן, מטפס על האילנות וקוטף בפיו את השויפים המתוקים, ואיזה רגש מכאיב תקפהו עכשיו למראה השממה והעזובה שבפרדם.

מתוך הגרון שבירכתים, ליד הבליי-הכרים, נשמעו חביטות עמומות שנפסקו בכל פעם. לפני השער הפתוח לרוחה נצבו אלומות-קש נדושות ומהודקות בעבותות. בתוך הגרן על קרקע-החמר הקשה התנועע גופו של פיטרץ, כשהוא מניף את המורג ומצליף בו על-גבי השבלים השטוחות בשורה ישרה.

— די בוזי!

ברך לייביקה בטון של מגדל.

— די בוזי.

ענה פיטרא והפנה את ראשו במתינות.

סה לו לייביקה בנשימה אחת את כל אשר עם לבו והפציר בו. שניח את הדישה וילך אתו תיכף ומיד אל לשכת-הכלים שלו ויוציא לו את המשור. אבל פיטרץ מחה את הזעה מעל פדחתו וצחק:

— הע-הע, לייביקה! וכי רצונך לקפח פרנסתו של גוליצקי? מובטחני שכל הבריות תובלנה את דגנך וחמתך רק אל טהנתך... ואף אני, ודאי שאעשה כך, הע-הע! ואשר למשור — גדול הוא ממך פי שנים ולא תוכלו אפילו להניפו הנפה כל-שהיא. ראה, לייביקה, עצתי לך לשבת כאן במגורה על-גבי העמרים ובין דישה לדישה נפטפט קצת. הרי בר-דעת אתה ומלומד, שהנך כותב אדריסאות לכל הבריות למשור לשוחח אתך כעם אחד הגדולים..."

דעתו של לייביקה הלשה פתאום. הכיצד? כל עקר ביאתו לכאן היה רק בשביל המשור, והלה מפנה את לבו לדברים אחרים, והמהנה? — כלום אפשר לבטלה כעפרא דעפרא?... הוא העיף עין מתיאשה על כלי-אומנותו הכרוכים בסכה, אחיז תלה את מבטו באפלוזיתיה של כפת-הגרן הגבוהה, והריקה והרגיש שדבר מה נסחט מתוך לבו ונדהק בעד הגרון אל העינים... הוא רצה לקצוף על פיטרא. שבטל את כל חלומותיו, אבל בו ברגע זכרו, כשהוא מסב בביתם עם יוסטינא ושופך לפניו את מרי-שיחו ועיניו לוחטות ופניו מאדמים, ורגש של רחמים תקף את לבו: אף פיטרא זה, שגדול הוא, והוא משפיע לביתם בר ותפוחי-אדמה למכביר ותבן לתוך המטות, מעונה הוא, אף הוא אולי היה רוצה לבכות, אלא שהוא בוש.

ועד שהוא שוהה ומהרהר הניפהו פיטרץ והושיבהו על ערמת העמרים שבמגורה.

— כאן תהא ישיבתך, הע-הע! מוטב שבאת, בחור אתה, בחור פקח... הגד

נא: וכי כל מה שעניןך רואות כאן מוצא הן בעיניך? ומה היית רוצה אתה, למשל:

זוכר בפיטראַ סטפּ שלחם; לו יש מסתמא כמה וכמה משורות, ולא משורות בלבד אלא גם שולחן-נגרים בעל ברגים! והמצאה זו מתחבבת עליו עם כל רגע יותה, עד שהוא קופין ממקומו, מכנס את "כלי-אומנותו" לתוך איזו סחבה בלה, מעמיסם על שכמו, זוקף את צוארונו והולך אל פיטרא.

בשביל להגיע אל ביתו של פיטרא סטפּ, צריכים היו ללכת דרך משעול צד וארך, מגודר משני עבריו גדרות של קנים ואילנות משודדי-סתי, משרבבים את בדיהם החשופים, המושחרים ומוריקים בירוקה, שהעלה עליהם המטרה, מתוך הגנים, והם תלויים מעל למשעול ומעכבים בעד העוברים, ומבעד למקלעת האילנות יש שמציין בית מרובע ושפל קומה, שבתן גנו מקורה ומדובלל ברובו, והלונותיו קטנים ועקומים, והדרך, רבים בה הקלקול, ההתחתים והבצות, ויש שהרגל מוצנת על שירים של נעצוצי-קנבוס ספוגי-רפשי, או נשמעת שריקה מהולחלת, והרפש מסתהט מתוכם ומגיע למעלה מן הקרטולים, באמצע המשעול עומדת גרן כפופת קומה, שקרשיה נתבקעו ונתפקקו מרב זקן, ומבעד להרכים נבטים עמרי-דגן נדושים, עם כלות המשעול, בירכתי גן ריק ומשומם, המשחיר באדמתו הרטובה והתחוחה מרבי הגשמים, עומד למעצבה ביתו של פיטראַ סטפּ, קודר ובודד, ורק מאחוריו נמשך הרחק פרדם גדול ועוזב, כלב זקן "עובר-בטל" והסרי-שנים, בעל צבע משונה, תערובת של כתם-זאפה, מסתובב על מקום אחד באמצע הגן הריק, וננו הארך והמרופש נגרר אחריו, לפני חלון הבית זקף עמוד, בעל יתדות רבות, וכלי-הרם שונים תלויים עליהן, טיקלה, השפחה בבית פיטראַ, עומדת כפופה על עיט רחבי-ידים ובלולת בשחף-עין מוין וסובין שלוקים בשביל החזירים, ותמרות קישור לבנות וריחניות נפלטות מתוכו, עולות סביבה ומלפפות את גופה למעלה מראשה, באופן שרק שולי שמלתה האדומה והקצרה ושני מגפיה הגסים נראים לעין.

ראה לייביקה את הכלב וזוכר, בתורת השקצים, הכנים שתי אצבעותיו לתוך פיו, ויצאה לאויר שריקה צלולה ובוקעת, וזכר גם הכלב בימי עלומיו, זקף את אוזני המורדות, פשט את צוארו ורצה לענות בנביחה, אך לא עלתה לו להוציא מתוך גרונו אלא נהימה צרודה ומשונה, נזרקה אף טיקלה והסבה ראשה כלפי לייביקה, הסבירה לו פנים, היכה במקצת ושאלתו אנב הפשלת הצמה על שכמה:

— את מי אתה מבקש, לייביקה?

— מה? ... לא כלום! ... כלומר, את "הדידקא" צריך אני לדבר...

היכה טיקלה משום-מה עוד הפעם ורמוה לו בידה החשופה והאדומה לאחוריה הבית אל תוך הפרדם.

פתח לייביקה את הפשפש ונכנס לתוך הפרדם, האילנות היו שחורים ונראים בונים מן המטרה, הפארות העירומות היו תלויות וזולגות טפין טפין דלוחות, כה וכה

במלאכתו היתה עכשיו „טהנתו“ טוהנת בזמוזם ובדרודה, וכל „השקצים“ בני המגרש היו באים ומתכנשים, עומדים דוממים ותמהים למראה „המאחינא“ שלו! אלא מכיון שהתחיל מטפל בעסקי „בנין“, הכיר מיד, שבלי משור לא יעשה גדולה וקטנה. מתחלה היה מנסה למלאות את החסרון בשכין מושיחה הדק היטב, אבל המעוך התמידו העלה לו על האצבעות מיני אבעבועים, וכשנתפקעו בצבצו מתוכן כעין מים, ובמקומן נשארה מכה צורבת, שאי-אפשר היה למשמש בה, ומכל-שכן לפסול בסכין. — עמדה לו פקחותו, וגנב את סכין-העיסה של מטיל ועשה בהודה הרויצים-הריצים, משור ממש! אבל משהתחיל מנסר בעין, נסתתמו ההריצים והלהב התחיל מתעקש ומתעקם, מתעקש ומתעקם עד שנשבר.

ועד שהוא מתהלך ומהרהר: כיצד זוכין במשור חדש, קפיץ עליו האביב: התחיל האוג, שכנו של הצלב, מלבלב ומגרה את העינים ביונקותיו הצעירות והירוקות, התחילו העשבים למיניהם מבצבצים ומכסים את פני כל המגרש, הסירו האכרים את המחצלות מעל כתלי בתיהם, פתחו את רפתותיהם והוציאו את פרותיהם המקורחות למחצה ומוכות בהזוית למחצה, הרגישו הללו בעקיצותיה של ההמה הממורטה והתחילו מתהככות ומתגררות בגדרות וכלונסאות, ומשמיעות געיות של התנערות נפש משונה, ממושכה וגעגועים על להיכת-דשא. כל אלה הממו את חושיו של לייב'קה ורעיונו הגדול ע"ד „הטחנה“ נתנדף כעשן, נמפלו עליו עסקים בשלוליות ובתעלות להגירן, מעשים בעדירת גנים ובנטיעותם, בקנית יונים ובגדולן. — אח"כ נכנס הקיץ עם שפעת המודותיו והתחיל מפוזן בנדיבות לכל עבר ומשדל את לבו של לייב'קה לדבריי-עברה: נרתיקי-קטניות מתוקים בשדות הערלים, פרדסים ירוקים ודובדבנים בתוכם, הנחר הנאה שליך הטחנה, עם מימיו הבהירים-הריחניים, קני-צפרים בין שחיי-הערבות שמאחורי היער וגו', והטחנה נשתכחה מן הלב כליל, כליל. — — — כל אלה עלו עכשיו בזכרוננו של לייב'קה, בשבתו בתוך הצריף על „כלי אומנותו“, מהפך בהם ומהרהר מתוך התרעמות על עצמו ועל בטלתו, והמטר הטרון מטפטף בחיץ ומנקש על-גבי משבצת-הגבים שעל הגג, ימי-ההנוכה כבר הלפה, והשולג עוד לא נראה בארץ. אלמלי השליך הקב"ה את קרחו ופזר את פתו שלגו, אפשר היה למצוא בחיץ איזה ענין לענות בו: ליצור גלמים, לפנות את צבורי-השלג מלפני הביאה או להחזיק באפסר העו ולצאת אחריה במחולות על-פני המגרש, אבל עכשיו כשאין כל אלה וכשתנסה לצאת ההוצה, תתקפך איזו קרירות רקובה ותפרק כל עצמותיך, מה לעשות אם לא לבנות „טחנה“?

מציץ לייב'קה שוב „בכלי-אומנותו“ וההכרה תוקפת עליו, שרק שעה זו מוכשרת לעבודתו, ושאלת המשור מתחילה שוב מנקרת ונוקבת את מהו, ופתאום הוא

עונה שלמה-החיים, רוקק ב"עלינו" ומתיר את הרצועה מידו החשופה.

פיטרא רומז ליוסטינא, ושניהם יוצאים. —

II.

לייב'קה, אעפ"י שהיה "קנה רצוין" "מכנים קמעא ומוציא הרבה" לבי עדותה של מטיל, מכל-מקום היה ינוקא פיוזא, שונא עצלות וקונדס מופלג. ביחוד היתה חביבה עליו מלאכה, שדרכה להעשות בינוע-כפיים.

— נמסרהו לסנדלה, מטיל, הא? הריהו תמיד בקורנס: הבט, הבט! ומה תהא

תכליתו? לייב'קה — שוליא דסנדלה, חייה!

חמד לו שלמה-החיים לצון ולגלג על דברי עצמו, שמובטח הוא לראות את

בנו למדן או "בעל-הבית", לפחות, ולא סנדלה, במשפחתו אין ב"ה אף בעל-מלאכה אהה.

בימות-החמה, כשהמגרש היה עטוף שטיחין של ירק לחוך וחרדך-שמש, וכל

מיני בריות שורצות בו: אוזים ובני-אזו טופפים ופעוטותיהם נגררים אחריהם, תרנגולין

מנקרים בקרקע, ומסתכלים אנב נקור בהמה הלוהטת, חזירות מסיאבות עם עדות

ולדותיהן המבדיקים בלבנוניותם, ושאינם גבוהים מן הקרקע, עגלים כבולים מתהוללים

ומכרכרים כרכורים טפשיים ומשונים, "שקצים" במכנסים הפותים "ושקצות" בהצאיי-

שמלות מורמים, מגבלים את טיט-היון שבאמת-המים. — אז היה אף לייב'קה בין

אלה, והללו היו נשמעים לו והולקין לו כבוד קצת על שום פקחותה, וקצת על שום

פת-הסולת, שהיה מעניק להם מדי שבת בשבתה.

ואולם עכשיו, משנכנסו ימות-הגשמים והשממה הקרירה פרתה ורבתה בכל,

בחר לו לייב'קה, במקום ההליכה אל "הדרו" של זוסיא ולדקן זה, שגר היחק מכאן

בתוך העירה, להתחמק אל הצרף ולהישחית שם את הסכנים בשביל האס, או את

הגרזן לשם הטיבת עצים, מלאכה החביבה עליו מאד.

נזכר לייב'קה אנב השחזה בבנין "הטחנה" שלו, והוציא את "כלי-אומנותו",

שנצטרפו ממפסולת רדודה, ממסמר גדול, פצורה-פיים שבורה לחצאין, קורנס שסוע-זקן

וצבת מוזהלדה, שמצאה בגל הגרוטאות אצל מפתחו של סימקא, הסתכל בהם הנע

כנמלך בדעתו: הלהתחיל שוב או לאו? ועלו בזכרונו כל תולדות "הטחנה" שלו:

אשתקד עלה בדעתי לבנות לו בית בן כמה דיוטאות, כאלה שיש, לפי שמספרים,

בכרכים, אבל כיון שנודמן לטחנתו של גוליצקי והסתכל בכל הגלגלים

המניעים, הגלילים, היתדות, הסל והאפרנסה, נצנין הרעיון במהו לבנות לעצמו

ג"כ טחנה שכזו, בועיר אנפין, מהיכן יטול את החומר הנצרך? מחשבה

זו לא סלקה אפילו על דעתו; מלא וגדוש הוא צריפס גוריעין, קיסמין ובפיסין,

ישרים ומהודקים, התובעים ממש: טלונו ובנונו! ואלמלא הסרון המשור, שעכבהו

זקן שוטה! בשני אמלק את גרנרתך! אני לו: אל תצעק ככה. הולך-בטל, במה גבורתך, שכור מסובא? והוא: דום! אני כאן בעל הבית, אני בנו של חודר סולטים ואתה — משרתי! כאן לא יכולתי להתאפק יותר ומתוך כעס התנפלתי עליו בקרדום שבידי בכונה לרוצין את גלגלתו אבל הוא נודרו ותפשני בגרנרתי ורצה לדוני בחנק, ואלמלא עמדה לי זכותה של מרישקא הסבתא, שמחרה החוצה וצוהה לעזרה, עד שבאו השכנים והצילוני מידיו של המנוול הלוה, מי יודע היכן הייתי עכשיו? מן היום ההוא ואילך לא יספתי לדבר אליו: יתגרה בך האשמדאי ואל אתגרה בך אני! — ומה הלאה? — מזורתו יוסטינא כבר בקול רפה-צרוד ובעינים זולגות דמע, כשהיא מזוגת שוב את הכוסות.

— ומה הלאה? — מריק פיטרא שוב את הכוס, כשהוא מפשיל את ראשו לאחוריו ומעמידה בנקוש על השלחן — הרי יודעת את, שנמלוחו לצבא, לשלש שנים נמלוחו. „מוטב — אמרתי אליו — שתבוא בין הבריות ותלמוד קצת מנמוסיהן“ והוא חרק שנים והתריו: המתן, זרמת כלבים, לכשאחזור אשחק עצמותיך כך, כך! ... עכשיו הרי הריהו באונגריא, עוד חצי שנה ישחה שם... באביב יהזור הביתה אותו המנוול... ומרישקא? מרישקא? נפטרה אף היא, זכרונה לברכה, זקנה היתה, הו' זקנה! ואני נותרתי, יחיד ומויהד בעולמו של הקב"ה: אין מי שיכין כף-תבשילין, שיהלוב את הפרות וילעיש את החזורים, במחילה, עמדתי והכנסתי לביתי את טיקלה, זו האסופית, שמיחסים אותה להכומר — זה הוא מסיה בלחישא — והפקדתיה על הליכות הבית, ריבה מהונגה ועסקנית, נשמעת לרצון בעליה, „כלבה“ נאמנה! ... — ולכשיחזור פיידקא? — מעמיקה יוסטינא לשאול מתוך השתתפות מרובה, ומוחה בכנף-סודרה את דמעוטיה השוטפות בלי-הפוגות.

— לשיחזור, אה? — מתבלבל פיטרא במקצת — לכשיחזור את אומרת? — יטלחו הרוח! זרמת-כלבים! בעצם היום ההוא אצא את הבית, אצא! ... מצנפתו משתמטת לאחור, עיניו מתלהטות והוא מנקש בתקפה על-גבי השולחן, יוסטינא משתתפת בצערה עוד יותר ומזוילה דמעוה כמים, והיכלת שעל סנטרה מזדעזעת:

— כך, כך בנוהג שבעולם: עבודה, מרה, ופתאם יבא איזה רוח... — הערה, הייך, שאשה פתיה את, יוסטינא, הייך! וכי סבורה את, שאני מיצר על דא? הם לי! באותו יום אצא את הבית, אפשיל את תרמילי-הקבצנים ואצא... נולדת קבצן, סופך למות מתוך קבצנות!

— שלום! כוז בולבוסין, תמצא מוכן בשבילך מאחורי האס, זכר לך!
— נו, נו!

התדתי בבריסקא, חשפתי הסכתא שישתתה בבתי, שתשניח עליהם השגחה מעולה, והייתי מלבישם ומנעילם כראות.

כיום משתתחול מתבגר אותו "הבחור הנאה" פירקא, התחיל מתעטף ורחב בן. אני מודה בידו ומעבכו מביא בעצת אהם "השקצים" הפדועים שאין יראת אלהים ויראת הבריות בלבבם, והוא דוקא דוקא... אני משלחו אל הסמנה, והוא: לך בעצמך, וכן שושח! השתתו על-ידי הספסל והלקותו והוא תופס ב"שוחק-הפינים" וחובט על פניו... אני לו: אל תרע לרעים, עלזבים הם ומעונים, והוא: יננס הרוח באמם! אחיז התחיל ננב מן הכות ומשתכר, כסבורה את בוראו, שאצל שלום? הם והלילה! שם בעיר ולכאן היה כא כבר, מתוקן כל צרכיו, שכור כלום, ומנפץ את מנוחתו של היהודי העלוב, ולמחרת באה אלי משיל מפדשת כפיה ומתמוגגת בדמעות: פשרא רחמני! הקריב את הכות, הבעית את התנוקות והיום הרי הם משלים חללים, וכל אותו הלילה היתה מתכנסת הצנח ומפרכת עצמותיהם של העלזבים, נתתי לה לשטיל בור העיבו, ובלבד שלא התא קיבלה ואליז פנתי בדבדי כבישין: כיצד לא תבוש, בחור שכמותך, שהגיע לשנות-יבנה ועוד מעט וישלך לצבא, להתגנב "מעשה קודש"? והוא: אין דעתך נודה ממני, וכן שושח? מול תרמולך ומקלך והקלך לכל הרוחות שבמעולם! הרבה חכמות לכאן? המתן, כשאגיע לשנות בנות ואכנס לרשות עצמי, אנדשך ככלב, כידלוב!

כאן נקט פירא באנחופו על השולחן ובעיניו ננצו דמעות של כעס.

— מטלי, עוד צלוחות!

משום שהגיעה הצות היום, ושלמה-היום היה נודד בקרא-הרשעני, שתאמר בונטה, התעטף בטליתו והתעטף בתפיליו, פיש לקינות והוא מתפלל מתוך בלוד ורקוד, מתנדנד אילך ואילך ומעצם את עיניו מתוך כונה עצומה, משיל יצאה אל הפרוודור לרדות את מעשי-בעקרה שתפשו למדי, לתוך התגור, נשאר רק לייבקה הגדול, היהודי שכבית והוא ממחר אל הארון, מטפס עליו ומציא מנוחו צלוחות מלאה "רום" מצינח לפני פירא, ועומד לו בקצה השלחן שכוננה, תוכך את כנפיו על קרנו ומציץ בלי נדעה-עין אל שניהם.

— ומה הלאה? — מרדתי יוסטינא שוב, כשהיא מוזנת את הכסות.

— כלום אין את יודעת, מה הלאה? — ממשיך פירא אחרי הערותו את הכוס — נסטה הלאה במחלת אמה, עליה השלום, התענתה יותר משנה עד שדעכה נשמתה, והוא והבחור הנאה עומד עומד במדיה משחק בשכרות יותר ויותר, כא לתוך הכות ומחריבו, מטכר את הכלים ומנפץ את "התמוגגת הקדושות", שבה נפץ! — אמרתי לו — וכי של מי אתה משחית? משלך, משלך אתה משחית! והוא: רום!

ורפאתו במהיחיד גדידא... והיא מגבבת ספורים על ספורים והיבלת שעל סמורה זעה בשעת שיחה.

ופיטראָ יושב ושותק, מנענע בראשו לאות הסכמה ומציין לתוך עיניה, לו יש רק ספור אחד, ואותו כבר ספר לה כמאה פעמים. מתחיל הוא תמיד במאמר פילוסופי: בן-אדם, נולדת קבצן, סופך למות מתוך קבצנות! ואח"כ מתחיל נוף-הספור, מתחלה בנחת: אסמו ונרנו מלאים, ביה, מון אל זן, אבל כל טובו ועשרו אינם אלא לפי-שעה; משלו אין לו כלום, המבינה היא, לא-כיום, פשוטו כמשמעו... כשורקה נתנה בו עיניה והכניסתו אל ביתה, היה הוא, פיטרא, רק עבד הדיוט, משרת אצל הודור סולטים, זכרנו לברכה, והוא נשא הן לפניו, שהיה בחר כבן ארבעים או יותר, ישיר-דרך, "ופכח", והיא היתה בזמן ההוא ארמלית מאותו הודור סולטים עצמו, כלומר, בעליו — זה שנתמעך תחת אלון-ענק שנפל ביער — ושני "זאטוטיס" לה, תינוק ותינוקה. הוא נטל את "העבודה" לתוך ידו, נקפו שנים אחרות, המזויים שבאפסם נתמלאו יותר ויותר, והשטרות שבארנו אף הם נתרבו וורקה לא המליטה יותר, אשה חולנית היתה ומשתעלת כל הימים והלילות, השתעלה, השתעלה, נסעה אל "ידעניס", ואף יוסטינא בעצמה היתה מלחשת לה — הרי זוכרת-היא? — עד שהתחילה גונחת דם, ומשהתחילה גונחת דם, הוריקו פניה כמליה ולא הוציאה שנתה ונפטרה מעולמה, נתוח בשלום על משכבה, אמן! — כאן היום משהו את מצנפתו והצטלב.

— ומה הלאה? — מזירתו יוסטינא, כאלו זו לה הפעם הראשונה, שהיא שומעת כל אלה, מוזגת שוב את הכוסות והודפתו במרפקה, אזכרה לשתיה.

— ומה הלאה? — מתעורר פיטרא אחרי הערותו את הכוס, — לא-כלום! ורקה מתה ונקברה ברוב פאה, סכום רב נטלו מידי הכומר והדיקון ושאר "כלי-הקודש", תיכף אחר זה בא איזה פריסתקא דמלכא ורשם את כל הנכסים והמטלטלים ולבסוף עמדו ומנו את וואסיל בנדילאָ, זה הסרסור למסחר-הכסוסים, לאפטרופוס על שני "הזאטוטיס", למה האפטרופוסים? שאלתים, וכי מדמה אני לגרשם הלילה מתוך הבית או לקפה את ירושתם? אבל לך צעק כשהם תקיפים ממך! יאה כרצונכם, חשבת, מתחלה, כנהוג, "זאטוטיס" פעוטיס, היו נשמעים לי, מפהדים מפני "הרצועה", שהיתה תמיד תקועה מתחת לתמונת "קטיינה הקדושה", ואני הייתי עושה בכל כאדם העושה בשלו, את האפטרופוס הייתי חי בשלום, וואסיל אעפ"י שהוא בריגוש ערום ורמאי, עלוקה, שטבעה למין את דם התמצית, מכל-מקום קצת ע"י דורון וקצת ע"י בקשה: בעניני לא היה מתערב. ובאמת, הבבתי את "הזאטוטיס" הללו, וביהוד את חתינוקה, נסטה זו שגדלה והיתה ריבה נוהה ושקטה, וכי לא בני אשתי הם? וכי יש לי אחרים שאדאג להם? כך הרהרתי ועבדתי באמונה ובתסלוב, דאגתי להם

מלחשת קודם איזה להש כחשאי, כשהיא מנענעת בראשה „הקולאוו“ אה"כ היא מקמטת את מצחה, לושטת את עיניה ומברכת את הבית בברכת-הבוקר.

מרגיש גם פיטרא איזו קורת-רוח כביאתה של יוסטינא, והוא קם, תוחב את שתי ידיו לתוך כיסי פרותו, מתמתח קצת ויושב שוב על מקומו, כשהוא מסלסל בפאתו של לייב'קה.

— מטיל זו, רק גלוסקאות היא עושה, רק גלוסקאות...

אומרת יוסטינא לשם אמירה, יושבת לימינו של פיטרא ומקנחת את פיה

בכנף סגורה. —

פיטרא מדיר את עצמו ממשקים משכרים זה כמה וכמה שנים, עוד למן היום, שהיה כאן החשמן הגדול מאחיו, ופיו המטיר אש וגפרית על כל אותן הנשמות הנכשלות, רחמנא-ליצלן, „בקליפה“ זו, והעתידות להקלע אהרי פרחן מתוך הגוף, — הוא קברן, — ושהשליח פיטרוס יגרשן מעל פניו באף ובחמה ונוי, אבל מכיון שיוסטינא יושבת עמו בכפיפה אחת, אי-אפשר לו בלי הרקת כוס „רום“ קטנה לפחות, לשם „הרתת הלשון“.

— שלום, צלוחית!

הוא מפקד, מרחיק את לייב'קה מבין ברכיו ומתקרב אל יוסטינא. פניו של שלמה-החיים מתחילים שוב קורנים, הוא מזדרז ונחפו בידים פשוטות אל הארץ, מקשקש בבקבוקים ובכוסות וצוח אנב הפוש: לייב'קה, מים! קצת מים, לייב'קה! „המשקה האדום“ אינו מהול כלל, או-ווא, או-ווא! ומטיל מתנערת ואינה יכולה לראות בוריותו, כביכול של „הבריה המסוגלת“, שלה, והיא מתנפלת עליו מתוך רוגזה, חוטפת מידו את הבקבוק ובורחת אל הפרוזדור, וכרגע היא חוזרת — והכל מוכן למשתה!

יוסטינא בעצמה מוונת את הכוסות, נוטלת את שלה ביד אחת ובשניה היא

דוחפת את פיטרא ומורותו:

— שתה, קום, להיים!

— להיים!

וכיון שבא המשקה ההרף אל קרבה של יוסטינא מתברחת העתה ולשונה מותרת, והיא מתחילה מספרת ע"ד יולדת אחת מן היהודים, שקשתה בלדתה ונמשך הדבר כמה ימים, והביאו „פרופיסורים“ מכל העולם ולא יכלו לילדה, עד שבאה היא, יוסטינא, וילדתה כמשחל ביניא... או מעשה „בפריין“ אחר, שלקה בילפת והביאו מלחשים מארבע כנפות הארץ, ולא עלתה בידם לרפאותה, עד שבאה היא, יוסטינא

שלמה-החיים מתענג על הלצתו של פיטרץ ומגחך מתוך שביעות-רצון. ברם, מטיל מנפחת את לסתותיה, שפתה התהתונה משתרבת ומתחילה רועדת, היא מוציאה מלבה אנה עמוקה, ודובבת:

— לקוי הוא דיו בדי שמים, רבוש'ע!

אחרי הערה בכינית כזו מצד מטיל נופל הכל לתוך שתוקה פתאומית, נדמה, שאיוו כנף שהורה עברה בטיסה מעל לראשים, והקדרות הרגילה שבה לשרות בכל. ושלמה-החיים מודקך ומתחיל משפשף כפיו זו בזו, כשהוא מספר סתם בעלמא:

— אט, אין נחת, אין! ... העו פסקה מתת הלב... כלומר, אם אין מרעה אין הלב... מילא פת הרבה בצמצום מוציאים... אבל, הנה ההורף ממשמש ובא, והתינוקות בעירום ועריה... מילא, אנחנו הזקנים, אפשר לנו במה האית... אבל הפעושות... וכי מה, כלום לא צדקתי, פני פיטרץ? ...

ותוך-כדי-דבור הוא תופס בזרועה הדלה של התינוקת העירומה לחצאין, מנרדה אילך ואילך, ומציגה לפני פיטרץ, כמי שאומר: ראה עמידתנו!

ושוב משתתק הכל, ורק שפתה התהתונה של מטיל עדיין היא משורבבת וזעה, ומעיניה נישרות דמעות, והתינוקות, שפערו את פיותיהם מתוך התענינות מרובה, מסתכלים בפני פיטרץ במבט-תחנונים, כאל מושיעים וגואלים מן הדחקות, לייבקה תמך את ראשו על ברכיו ומחריש כמנמנם, בעינים פקוחות יסחופות דמע. —

מכוון פיטרץ את גבותיו ומתהרהר קצת כנמלך בדעתו, אחיז הוא מעביר שתי אצבעות על שפמו ואומר בשלות-השקט:

— אל תיצה, שלום! תבא הערב לאחורי האסם שלי ותמצא מוכן בשבילך חצי כור בולבוסין, הבלים!

היתה שוב הוה אחרת עם בני-הבית, נדמה, שאיוו כנף צהורה עברה בטיסה מעל לראשים ומתחה בבת-א-הת את כל הקדרות ששרתה כאן. —

ויש שבשעה זו נפתחת הדלת ויוסטינא נכנסת: זוהי ערלית זקנה ותשוש-ת-כה, הדומה בחלוכה לר' אשורית, היינו, חצי נופה העליון כפוף ומורד לפניו והוא מסתמך על משענת נמוכה, ראשה מכורבל בסודר כתוס-מחוק, מסביב לסנטרה, שיבלת שעירה בצדו, תלוי ויורד העור כעין ארנק, ועיניה דומעות תדיר על להייה הבלות והמעוכות. זוהי יוסטינא המילדת והידענית המומחית, שיצא לה מוניטין לא רק בין האכרים אלא אף, להבדיל, בין היהודים, וחביבים עליה ביהוד הספורים ע"ד הכנכה, שהללו האחרונים חולקים לה.

יוסטינא אינה באה אל ביתו של שלמה-החיים, אלא להודמן עם פיטרץ לפונדק אחד, בהכנסה הריהו מודקפת קמעא קמעא, וכשגופה נצב כבר ישר ומתוה, הרי היא

כרסנית, נפוחת-לסתות והשופת-כתפיים, עומדת כנגדו סתם, ומסתכלת בראש מורם לתוך עיניו בצפיה וביראת-הכבוד בבת-אחת.

ופיטרף, נראה שהביבה עליו חברתם של הפעושות הללו, והוא מלטפם ומחליקם על גלגלותיהם, כשהוא מתקרב ויושב אל השולחן מול הטבלא, שמטיל מעסה ועורכת עליה כל מיני מקלעות וגלוסקאות של בצק. חוזרת מטיל מן הפרוודות, כשפניה משולהבים ומכוחלים כאחד ואנלי זעה נושרים ממצחה, מתגלגלים על לסתותיה ומשרטטות עליהן קיריות. מהזיקה היא דרך הסינור כוס תה רותח ומהביל, מהיכת לעומת פיטרף, מעמידה לפניו את הכוס ונפנית אל הטבלא שלה.

נותן פוטרף בכוס עינו, מגופפה כלפי החלון מוצף-החזמה, מסובכת אחת ושתיים, ובוהמה מתוך עצימת עין אחת. אחיז הוא מחליק אה שפמה הכנה לשתייה, וחונף למטיל:

— הע, מטללי! בקיאה היא בהכנת. אותו משקה, בקיאה!

ומטיל, נראה שהיא נהנית מן השבבה הלואי הזה, והיא מעסה את בצקה בזריות בלתי-שכיחה.

כיון שכלה פיטרף לשתייה, הריהו מקנה שוב את שפמו בשרוול-פירותו, מרים משהו את מצנפתו הכבדה, ומצטלב אנב נהימת איזה לחש, אחיז הוא מרמו באצבע לתניקות, משלשל את ידו עמוק לתוך בית-החזה, לפני-ולפנים, ומוציא משם תפוחים אהדים, ארמונים וטובים למאכל, ומתעתד להלקם ביניהם, אבל קודם-לכן הוא מפנה את ראשו לכאן ולכאן ושואל:

— והיכן הנבן?

מיד מודקר שלמה-חיים בעצמו וממלמל:

— הא, לייבקה? תיכה ומיד! הקונדס מסתמא מטפל הוא אצל העו היידי!

והוא ריץ בעצמו לקראתה, הם הוא על בנו בכורו העלוב, שלא יקופה חלילה חלקו, הלה, ינוקא כבן תשע, שעיניו מנצנצות וממצמצות, וגופו הישרוקי מהונן בחטוטה קטנה, מתנפל לתוך החדר בסלוד ורקוד, כשקורנסו בידו ופיו פעור מתוך קוצר-רוח, וכשמכטו מוצא את פיטרף, הריהו זורק את הקורנס לאחוריו הכירים ומכרכר כנגדן בידים פשוטות, פיטרף מושיט לו את מנתו ביד אחת, ובשניה הוא מכניסו לבין ברכיו ומחליק על פניו הועירים, דמעות, כקטניות, נמצות ונתלות בריסו עיניו של הקטן, והוא מתאמץ להלחין אל פיטרף הטוב יותר ויותר.

משניח פיטרף בדמעותיו וחומד לצון לעצמו:

— בודאי הלךך אבא, הא? הלךך? שלום! כשתוסף להלקותו, אטלהו

לביתי, פשוטו כמשמעו, אטלהו! — והסל!

גבותיו המקורחות בהעויה של הצמחקה החולפת כקראור על כל פניו ונבלעת בתוך זקנו הקלוש. מטיל, אותה האם הרגשנית-הרגזנית, שצחוק ובכי משגשים אצלה בערבוביא, מפשילה את סודרה לאחורי האוזן, מתחככת שם קצת באגודלה המקומחית ומתחילה אף היא מחיכת בחיוק המשותף להבעת עינים בהירה ומאירה.

ופיטראָ גופא שוהה רגע על הסף, סוקר בעיניו המימיות והמוכות את כל הנמצא כאן, כשידיו נתונות בכיסי פרוותו הלבנונית-הכתומה, מסביב לערפו תלויות ויורדות שערותיו החפופות, הקנבוסיות, ופניו הנקשים ומרובי-הקמטים מעידים על שלוח פנימית עמוקה. וכיון שבחן במבטו את כל הבריות הנמצאות בחדר והשינוי לבסוף על שלמה-חיים, נפערות שפתותיו כמו מאליהן, וקול מצולל בוקע את הללו של החדר:

— די בוזי!

ואז מתנער בעל-הבית ושוּפָה כנגדו, מסיח דעת ממכנסיו הנשמטים אנב טפיפה מעל כרסו הצנומה, מושיט לו כפידו, ומציין לתוך עיניו בהכנעה ובמין חבוב מיוחד. ופיטראָ מקבל כל אלה באדישות גמורה, שכנראה רגיל הוא באלה, והוא פונה אל מטיל, קורין לה בעינו בערמוניות, והיא מחיכת מתוך הבנת כונתו, מגביהה את כנף סינורה המקומחית, מעבירתו על פניה ומתוה עליהם "נתיב" לבן מנחך. אחי"ב, היא פורשת לאחורי הארון, ושנמתקה צורתו, מקפלת את סינורה צורת ילקוט, ופיטראָ מעלה דבר-מה מתוך בית החזה ומורידו לתוך הסינור, וכשגמר, הריהו פונה שוב לפניו החדר, מתישר קצת, מעביר את אצבעותיו על שפמו, שאגלי מטר מנצנצים עליו, מסיר את מצנפתו השעירה ומנערה בחזקה כלפי הקרקע, כשהוא ממלמל:

— טפּוּ עולם מכוער, מכוער...

ושלמה-חיים מרגיש בעליל, שפיטראָ אמר כאן דבר גדול, וכי מחויב הוא לקבל דעתו בנדנדור ראש ובכת-צחוק, יהא גם מתוך אונס:

— הייחי, כיצד? כלפי טפּוּפה המטר הוא מכון, הא? הייחי, מכוער, מכוער... תיכף ומיד, פני פיטראָ! — מטיל, כוס חמין בשביל "הערל"! הריהו "שוה"...

בעיקר הדבר, מטיל!

ומטיל, שגמרה את הצפנתם של כל הני מילי מעליותא, נחפזה בפיוזות אל הפרוזדור, המשמש גם בית בשול ואפיה, לפחת רוח חיים במיחם, כשביל לכבד את פיטראָ הישיש בכוס חמין. —

הרגישו התינוקות בהאי סבא טבא והקיפוחו מכל צד: זה נתלה בפרותו מתרום ומזדקף על בהונות רגליו ומשתדל להציין לתוך כיסיו כי מובטח הוא שעדיין נשתיר שם מה גם בנללו. השני אוהו בירו ומלחיצה אל לחיו בחבה מגולה ובהבעת עינים, שפירושה: "שלי הוא פיטראָ היום, כולו שלי..." ותינוקת אחת

מִן הַמְגֵרָשׁ.

I.

בירכתי המגרש רהב-היודים, שעלב עין משחיר ורקוב, מוקף ארבעה כלונסאות, שנשתירו מגדר שלעבר, עומד באמצעיתו, ואמת מים דלוחה משתתה ועוברת לארכו, עמה נבדל ועקום-מראה, ביתו הרעוע ומחוק-הטיח של שלמה-החיים, או לפי שהיו קורין לו האכרים: שלום. בצדו היה דבוק ותלוי באלכסון מין צריף, הדומה לטלאי עשוי בידים בלתי-מסוגלות, הבניין הזה היה משמש דיר לעצים ומטמורת¹ לכלים שונים. מתוך הארובה המפוחמה ורצועת-הדפנים, שהיתה מוקפת מסגרת של גבים, בנגוד לכל הנג שהיה של תבן, היו נפלטים תדיר ועגול-יעשן קלושים ואפורים, מתאככים ועולים ומתגדפים באויר. הלון אחד היה חציו מפוצץ וסתום בסחבה מבוטלת-גונים, והדלת, שנבקעה משום-מה, השחירה מוקן ונטתה כלפי צד, כאלו חשבה לנפול.

בבית הזה היו האכרים שבשכונה שותים לפרקים כוס יי"ש מהול במים, ואוכלים מליח מתובל בבצל ושרוי בחומץ, שמטיל היתה מומחית בתקונו, והאכריות היו מריקות לתוך לוועיהן² כוס רום קטנה, על-פירכ רק לשם רפואה, ונושלות לביתן פת-סולת בשביל פעוטותיהן — בחשאי. מאורעות יותר חשובים לא נתארעו בביתו של שלמה-החיים, וכל הימים היה שרוי בקדרות משמימה. ועכשיו, משנהרסה הסוכה וימות-הגשמים התחילו ממשמשים ובאים, גדלה הקדרות על אחת שבע.

רק כשנכנס פטראָ סטפּ, הכנים עמו גיב איזו רוח משוכבת נפש ומאירת עינים. — החדר היחיד הגדול והקודר, שאד מסואב, מרכב מריחות שונים ומשונים, עולה מקרקעו ורובץ על הכל, וסגולה לו, שהוא מקדם בזיוות, פני כל נכנס, ממלא את נחיריו וחדר ונוקב לתוך-תוכו עד כדי עטישה, אותו החדר היה מקבל עם כניסתו של פטראָ צורה אחרת לגמרי. התינוקות העירומים והיחפים להצאין מתהילים מנענעים את אכריהם המדולדלים, מרימים את כתפיהם הצרות במין הנאה, שלפי הניכר, קשה עליהם לשאתה. התקרה הטחובה והזועפת תמיד מקבלת באותה שעה חיוך קבצני. ר' שלמה חיים בעצמו פושט מיד את עגמת-פניו המוצה, מגביה את

III.

בְּצִיר .

אין איש בבית - מה טוב! ליום בציר שקט ננוחות
 נחים על רצפת החדר, ענפים, פאילו
 שבו מדרך רחוקה, וחלומות המרחק עוד אתם.
 דממה. אין בעד פורמי הזקב, והרהורי
 נתלים בתמונות הבציר הרפות, גאחיים
 ברששות הפדים הדקים, מולפי פחול שחקים רחוקים, -
 רמזים על דברים שהיו או נבראו בתלומות,
 קלים וחולפים פעיבי צתרים הטהורות.
 שמות כה בוטהות בתכלת ונמונות בנהרה,
 אשר ישמה תלב לתם יפין, ולא יעגם ולא ידע בננעין...
 אביט מפסיב, מה טובה ומנהמה הבדירות!
 נפתחו מעינות מרתקים והשפוף הוחר הננו
 ברחבי האולם הריק והשומם,
 נח על רהיטיו וכתליו, וער תמונות מטשטשות-צבעים,
 וראה: גם בעצב הכמישה לרבי התכלת הוחרו.
 אז ירעדו זרמי הזקב ונראה האשר לפני,
 פאומר: הנני, החולם! תפשיני ומשל-בי...
 אף ימשך את לבי ההוד שבחלומות קפאה
 ויפי העולמות יצרתי לא אחמה, ואם ישנם וקדושים,
 ועת רבה עוד תרפרף דמות ערנה וננה נבנעה,
 מט ראשה על פתחי, ענמה, ותחפה, ותחפה לחנם...

II.

בליל זה האפר...

בליל זה האפל פה תשחיר הקמה בתרים.
 מאירים השכידים רק לנו הלכנים והצרים.
 לאן יובילונו בעמקי הלילה? אל תיראי
 ילדתי התרדה, מצלו שר אילן עירי,
 מצוחת עוף שחור מתרומם ונגעלם בחשכה -
 הליל לנו נאמן ובטוחים בהיכריו נלכה.

מה רף ליש האפל, מה מושכים מעמקיו! נרתיקה
 נבקיעה בגליו, נתנפל אל סתר הבקעה.
 בהפת איננות עתיקים אנל לך פלחישא
 את סודי התרד... או טוב מזה: גלף נהרישה.
 בליל זה גם זקני התרים דום שיהם מפירים,
 והשכינה מנחמה העולם התום בלי-מלים.

בליל זה לך ידום גם לבני, אינ-ששה, אינ-מלה.
 תשפוף תפלתי הנזה ברעדה ובגילה.
 בליל זה לא אשאל מאומה, רק אלף על גדה הנשכה!
 אצו על לבני מהרתר הרהורי, עברה.
 ואם פרחו בהלומי מאז ציצית-שמש מאדמים,
 משתבת קרבתי ולבינו, מלאכי התמים!

ותן ילדים לו וקלות-דעתם ; -
 אף רגע יציץ שמש געין-והבו,
 ובטלו פתאם כל התחומים.
 ולכד ששון-אור אחר כל המרחב,
 געד בקרות תהומו בהרות-גיל תרעדנה.

ושלוס-צהרים פא. הביטה סביב !
 שטוף זהר נח הים עד אבסי תקלתו.
 שטוף זהר רבן שפתו ; אף בפלעים
 מתגלים צבעים רפים ובישנים,
 פכנות-צחוק כבישות, פקחות על פני וקנים ;
 הם, הם ! ממרחק באים, שוקקים הגלים,
 זה אחר זה על זה החור מתרפקים,
 ואין מספר מאום, אין שואל ואין תמת...

א, לבי, לבי ! אף גם אתה אינך שואל,
 מאין מעין שלנה זה נובע,
 מאין שפעת אשר זה המיזר,
 לך בא על שפת הים בשעת צהרים.

1910.

I.

צִהָרִים.

יום יום אַל שַׁפּת הַיָּם אֲנִי הוֹלֵךְ,
 וְיוֹם יוֹם מִשְׁתַּנִּים פָּנָיו. לְהַקּוֹת עֲבִים
 עוֹד לְאַטֵּן נוֹהֲרוֹת בְּיָנוּ וּבִין הַשַּׁתֵּק,
 מְרַעִימוֹת פָּנָיו פֶּה־אֵם בְּעֵצִים צַחֲקוֹ.
 וְעַמֵּד הַצִּיּוֹ אֶחָד קוֹדֵר כָּלוֹ.
 וְהַצִּיּוֹ שְׁנֵי בְהִיר, מִצְהִיל פָּנִים,
 וְאִין בְּרוּחֹו קְבִיעוֹת אֶף לְרַנֵּעַ.

אֶף יֵשׁ שְׁעַת-רָצוֹן אַחַת לוֹ, שְׁעַת צִהָרִים
 וְנִשְׁפָּח כָּל מִלְבָּבוּ בְּכַד הַשְּׁעָפִים,
 וְנָח מוֹעֵפוֹ כָּלוֹ, וְהֵנוּ נִרְדָּם
 תְּרַדְמַת-צִהָרִים. בְּרִיקֵעַ
 עֲבִיבֵי-שִׁישׁ בּוֹדְרוֹת מֵאַפְסֵם מַעֲשֵׂה
 עִם הַעֲנָק הַנֶּסֶם אִו חוֹמְדוֹת לְצוֹן.
 וְנוֹנֵי גּוֹנִים רַבִּים לְאִין-סִפֵּד
 אֶל תּוֹכּוּ יִמְסְכוּ — וְהוּא לֹא יִדַּע.

וְהַגּוֹנִים מֵה מִשְׁנִים! רֶף שֶׁל תְּבִלַּת
 בְּהִירָה פְּעִינֵי גַעֲרָה שׁוֹקְמוֹת, הוֹלְמוֹת,
 וְלָהּ מִסְגֶּרֶת — גֶּרֶם כָּחַל וְאַפֵּל,
 נִבְטָם בְּכָבֵד-רֵאשׁ וְרָמּוּ מֵר בּוֹ כְּבוֹשׁ;
 וְדַמִּי-קְלוֹחַ הַלְּאָה, וְאַפֵּר קְלוֹשׁ צַבְעוֹ,
 מִחוּף שְׁמִמוֹן מִיכָן רַנֵּעַ, רַנֵּעַ
 לְשִׁנּוֹת פָּנָיו, וְהִנֵּה פֶס שֶׁל שׁוֹשָׁן

כשכור... למחר הלך חברי אל בעלת דירתי, שלם לה עבורי, ונטל ממנה את חפצי...
— ונאנו? ...

— באותו יום העתקתי את מושבי לה אס קוֹי, אשר על קרן-החוב, ומאז לא
ראיתיה...

גמר חברנו את ספורו, והתחיל שוב מטפל בנארגילה שלו, שהאיש כבתה בת,
ורשת הזיה היתה פרושה על עיניו. על הים כבו הצבעים הלבנים והתכולים, כהה
המרחק, והשכו המים. גליהם ענדו להם צבעים אדמדמים וורדיים, אותה ילדה קשנה
ותמה, עם מהרות המרגליות הכחולות על צוארה הדק, בנדה לאשה, בעיניה—שחור-
תהומות, ועל לחייה — החלומות הפורחים של התאוה הורדית...

בפרדם התחילו מתכנסים אורחים. הודרנו להתקין את בגדינו ולשפר את
היצוניותנו. כלנו שתקנו. דבר-מה סתום ועגום ירד עלינו במעטה בין-השמשות הכהה,
והעיק בהשאי על נשמותינו: אולי היה זה צל גורלה של היונית הצעירה? ...

קוטבא, וי ארר בי תריע.

בעוד רגע, עון פלילי גורא... ידי הקפוצות לאנרופים רעדו. אני מהרתי להדליק את המנורה.

היא היתה לבושה שמלה משונה, שלא ראיתה עליה קודם. כנראה, היה לה קר, קר מאוד. מפני שרעדה לרגעים, והשתדלה להתכנס יותר אל תוך הסודה, שהיתה עטופה בו. פניה היו לבנים-לבנים ומחוסרי תנועה, כקרוצים משיש. רק עיניה, שנדלו מאד, ברקו.

— אני הייתי לטרף לשניכם. — הוסיפה שוב, כאלו אנסיה להתנצל לפני מי — אתם טרפתם אותי, טרפתם! תמיד, כאשר הייתי מהלכת אליך, השבתי: אחד משלשתנו מות ימות, ומי? לא ידעתי. כאשר הלכתי אליה, וכאשר הייתי לבדי בבית, גם כן השבתי כזאת: אחד משלשתנו מות ימות, ומי, — לא ידעתי...

— איזה אל יקו? — שאלתי, פתאום — ברק קר פלח את מוחי.

נודעוזה.

— איננו.

— איהו?

— למה אתה חוקר ודורש כך? — ובתצחוק גלווה עמקה את פניה — אסון

קרה... ככה את המנורה! ככה, אומרת אני לך... כך! שנינו טילנו בסירה...

— כיצד, היום? כלילה זה?

— ומה בכך? כך התאויתי פתאום, הוא אמנם לא רצה, אבל הלך. עוד מצאנו

את יאני אצל הגשר. המשוטות היו בידו, אבל, איני יודעת, איך קרה הדבר, וסירתנו נתקלה בספינה... הוא לא ידע לשחות... — כל שעת ספורה זיה קולה, כמו קודם,

ישר, ברור ובטוח, אפילו נימה אחת לא רעדה בו.

— הרי את יבשה?

— הייתי כבר בביתי וההלפתי את בגדי.

שוב תקפני פחד. פחד גדול נפל בכל כבדו על נשמתו, והיא פרכסה כלה.

הפעם בעתה אותי אימת אותו הרוז הנורא, שנבצע כליל חשך זה על פני הבוספור...

איני יודע, מה שהיה לי באותם הרגעים. עצמי, כנראה, היו מקולקלים לגמרי, עמדתי

גלחץ אל הקיר. מחמת החשכה לא ראיתי את נאנו, אבל הרגשתי בהויתה, כשם

שמרגישים באיזה רוח טמאה ומבעיתה, הסמויה מן העין, ששולטת בבית. יראתי

להתקרב אל המטה, לעבור על פניה, רגע מיותר להשאיר עמה בחדר, נראה לי, כדבר

אי-אפשרי. נגשתי בלאט אל הדלת, ונזרקתי אל המסדרון. קפצתי מן המעלות וכנמלש

מאסון, נפלתי בחשכה, ונתגלגלתי ברעש גדול מן המעלות. קמתי וקפצתי שוב למטה.

סבבתי ברחובות כמשוגע, ולפנות בוקר באתי אל הברי, נפלתי על מטתו וישנתי

אני אוהבת אותך. כל כך מאושרת הייתי, אלו ידעת... אה, למה בא, למה בא פתאום? הוא לא מת, הוא בא פתאום! וכמו אז, דבר אלי: "ילדתי!..." ילדתי!... הוא מדבר אלי כך, ואני מבישה בו ותוהה: כלום לו חכיתי? ... בכל זאת המלתי עליו, אף על עצמי המלתי, רציתי לבכות. הרי כל חיי חכיתי, כל ימי חכיתי. ולמה? ופתאום—לא כלום! צר היה לי על כל זה, מבין אתה? לא יכולתי... אה! שניכם, שניכם, טרפתם את לבי! גם אתה גם הוא!...

בקרב לבה היתה מהפכה, כל חושיה, הרגשותיה והרהוריה, שחיתה בהם קודם, נתבלבלו, נסתכסכו, כמו בשעת דליקה, והתיכת-אוישר היתה לה שם, והיא אבדה בתוך המהומה והמהפכה, ומלים אין להביע את כל הגות-רוחה.

אני רצתי בחדר אילך; ואילך כמשוגע. נתקל בכל רגע בשלחן או בכסאות ומפרק את אצבעותי. לא שמעתי את רדייה, אנחותיה, רק מחשבה אחת היתה בלבי: נאנו לא היתה שלי, כל ה שלי! "בשותפות" היתה לי ולעוד יוני אחד!... נדמה לי, שמוחי הוא קטן, קטן קטן, והמהשבה הנוראה הזאת היא גדולה-גדולה, כבדת התנועה, וצר לה שם.

— אם כן — קראתי — את הייתה מחבקת את שנינו, שוכבת את שנינו, בסירוגין, בזה אחר זה?

חשבתי, שאם אביע את מחשבתי בקול, אולי ירוח לי קצת, צל קלוש של תקוה רבין על לבי.

— הן! — קראה בקול בטוח וברור, כשמים אחרי הגשם — אני הייתי מנשקת לו, אבל כעינים עצומות, בכל פעם הייתי עוצמת את עיני, מבין אתה? לא יכולתי לראותו... עצמתי את עיני...

אבל גש נא הנה, למה אתה עומד מרהוק, אני מתיראה לשבת לבדי בחשכה, איני יכולה לדבר, בשעה שאיני רואה אותך... הרי החרף כבר חולף, זוכר אתה אותם הערבים, הלילות? כלום לא יהזור כה שוב? הרי עוד הפעם יהיה טוב כמו אז, לא כן?

ואני בשלי: נאנו נשקה וגפפה עוד גבר! לא יכולתי הרגע... בבחירות אכזריות ומרגיזות התיצבו לפני עיני כל אופני לטיפותיה, ציירתי לי, איך שהייתה מחכת בתאווה בוערת את פניה בפני²⁰ כרוצה, שויקוקין די נור יעופו מהם, ומכניסה בתוך כך את שערותיה הפרועות לתוך עיניו. כך היו אף בחדר²¹ מנצנצות שניה הקטנות והלבנות, כמי²² אצל²³ היה צעירה, ואף את צוארו נשכה.

לא ידעתי נפשי! התהלתי חושש, שבהדר אפלוה עוד²⁴ יארע בלילה זה, ואולי

בחשכה את שרטוטיה. סגרתי את הדלת. היא עמדה באמצע החדר וחכתה לי. בקיטתי
גפרורים. הבינה לתנועותי וקראה כמו בפרד.

— אל נא! אל נא תדליק. לא נחויץ... כך יותר טוב.

ישבנו שנינו על המטה. כלה היתה קרה, וצמרמורת קלה כבשה את גופה.

— למה את שותקת? דברי, ספרי, היכן אבדת שוב?

— אנא, תן לי מעט לשתוק. אל נא תדבר גם אתה. אני עיפה. אחר כך,

אחר כך... אנוח מעט ואמנם היא נשמה בכבודות. ידיה היו נשענות על המטה.
זראשה היה מורד.

פתאום פתחה היא הראשונה:

— מעתה יהא טוב... מעתה יתחיל שוב הכל מחדש. אתה תראה. אני

חפשית. הוא איננו. אני כצפור חפשית! אתה תראה.

לא נפתחה אלי בדבריה. הביטה לפנייה. אך בהתפעלות מרובה דברה, כאלו בקשה

להשפיע על מי לשדל את מי.

מי איננו? איני מבין.

— הוא... הוא...

— מי הוא?

— אלי קו...

קפצתי ממקומי.

— היך? אלי קו? הוא היה פה?

לא ענתה תיבה, אחר כך אמרה בקול הרישי, כבוש:

— הן, הוא היה פה...

דמי פרצו אל פני.

— מאימתי? — שאלתי, ובהכותי לתשובתה, שמעתי את דפיקות לבי.

איני זוכרת — ענתה באותו הקול ההרישי והנבעת — מאותו שבוע... אתה

זוכר אותו שבוע ראשון, כשלא באתי אליך. כל השבוע, כל ימיו ההם בכיתי

או. אני כל כך אומללה!... — קראה פתאום בקול בני.

אני איני יכול לראות דמעות על פני אשה, וכשהיתה נאנו בוכה, היו

דמעותיה מוציאות אותי מדעתי. אולם הפעם הרגשתי רק שדבר-מה טפח על פני בכל

כה ובבלב את מוהי וסכסך את הרגשותי.

— אני לא יכולתי, מבין אתה, לא יכולתי... הוא בא אלי ודבר אלי, ילדתי!

ילדתי!... ואני הרי חכיתי לה, חכיתי, הביתי, חכיתי. אך חכיתי!... ידעתי שהוא

מת, ובכל זאת חכיתי... פתאום — אתה! לא, אין אתה יודע, אין אתה יודע, כמה

ומאז חל איזה שנוי גם ביהוסינו ההרדיים. הדלה לבקר אותי ערב ערב בדיוק, כמו קודם. יש ששני ימים לא באה, ופתאום ביום השלישי, בשעה מאוחרת, כשחדלתי כבר לחכות לה, והיא דופקת בדלתי.

— נא נו, היכן היית? היכן אבדת?— הייתי מפציר בה,

והיא תציץ בי פתאום במבט הצוף, שלא ראיתיו אצלה קודם, צוחקת ואומרת:

— ומה? אצל ידידי. לי יש ידיד כזה פה, ואתה לא ידעת, ומה? אתה כועס?

הרשות בידך. איני אוהבת אותך, ומה תעשה לי?

והטון כל כך לא היה מתאים אל נא נו — התינוקת התמימה, היכן נטלה

טון כזה, שלא בנתי אותו. אף-על-פי שידעתי, שאך מלגלגת היא, בכל זאת חבלה

את רוחי.

ויש שהיא באה עיפה ומדוכאה, שותקת. אינה אוהבת לדבר, ומתרגזת כשמדברים

אליה, יושבת, צוברת את קפלי-שמלתה על ברכיה ומתהרת מה, או שהיא מתחילה

מתחננת לפני, שאהבנה, שלא אעזבנה. כשם שמתחנן איש על נפשו.

— היום אתה אוהבני. אולם מה, התאהבני גם מחר? אם ישט לבך מעלי,

אנה אני באה? אני קטנה עדיין, אומללה, אני לא אחפין עוד בחיים...

לפעמים היה תוקפני איזה מורא לא-ברור בשבתי עמה, מפני שלא ידעתי

את כל המתהווה והמתרקם בתוכה פנימה בימים האחרונים. ברוי שאיוו תהום פערה

את לועה השחור בשבילה. תחת עיניה התעמקו ההוגים הכחולים, עיניה גדלו, וברק

משונה, חד ומעציב בער בהן, ורק מרושלה ואטית נעשתה בתנועותיה.

ואחר כך... אחר כך בא אותה לילה...

לילה נורא היה אז. רוחות חזקות שרקו בשריקת-אימה. דומה, שהקב"ה פתח

את הרוחות הללו מהרצובותיהן, והרי הן נעות ותועות בין המבואות הצרים בנהימת זעם.

החלונות רעדו והשתקשו בהמיה עצובה, הקציים מקישים במקלותיהם על אבני

המרצפה את מספר השעות, וכך מעגמות הן נקיישותיהם הבודדות, הערירות, כלבים

מיללים אילך ואילך.

נא נו לא באה. שכבתי בחשכה על מטתי, וחשבתי אותן המחשבות העולמיות,

שאינן מפרשות כלום, אלא מדכאות את הרוח.

„מה לי ומי לי נא נו? מה לי, היהודי הליטאי, וליונית נכריה זו? למה איני

מוצא מנוחה ואיני יושן בלילות?...”

בחצות הלילה שמעתי דפיקה קלה בדלת. קפצתי ושאלתי: „מי שם? אף-

על-פי שידעתי שהיא זו, לא שמעתי מענה. ידעתי שהוא מבטאה שם את שמה

בלחישתה, פתחתי. לפני הרפה בקלילות צל תבנית אשה שחודה, שבקושי הבחנתי

הנהדרים... מרקו אותם הנשמים ופזרו הרוחות... שבתי הביתה מדוכא ורצוין.
מדוכא ורצוין הייתי שב בכל יום הביתה, מתנפל על המטה בלי כח, ושואל
את נפשי, למה אני אוהב אותה כך, מה היא לי ריבה-ילדה זו? כלום יודע אילן
זה, העומד בשדה, שומם, למה הוא צומח פה, ולא במקום אחר? שאלו לרוח זה
שנשא את זרעו ושמן אותו בנבעה בודדה זו...

לבסוף, כאשר שכבתי באהר הלילות על מטתי לבוש בכנדי ומהרהר את הדתורי
הינעים, שמעתי מעל המעלות את הפסיעות המרפרפות והמורעות לי, את שפשוף היד
בדלת, קפצתי ממשכבי.

— מה זה? היכן אכדת? אמרי נא לי מה, מה? !..

לא ענתה. דוממה נכנסה אל החדר, דוממה התנועעה הלאה, עד שהגיעה אל
המטה וצנחה עליה.

— למה את שותקת? אמרי נא לבסוף, בשם ה'! מה זה היה לך? —
שאלתי וישבתי אצלה.

מבלי שהרימה את ראשה, אמרה כמעט בלחש:

— הייתי חולה.

אך אז הרגשתי בפניה שהם רעים מאד, גם חונים כחולים תחת העינים.
התחלתי מפציר בה, שתאמר לי מה לה, במה היא חולה, ישבה בראש כפוף
אספה הקפלים הדקים והמרובים שעל שמלתה ושתקה. פתאום הרימה את ראשה
בתנועה נמרצה, לא צפויה, הסתכלה בי במבט חודר ומעמיק לראות, אחר כך קרבה
אלי עוד יותר, שמה את פסת ידה הקלה והרועדת על זרועי למעלה מהמרפק, תאווה
כבושה היתה בתנועות גופה, ושאלה פתאום:

— אתה אוהב אותי? אתה לא תעזבני? לעולם לא? ראה, אסור לך

לעזבני, אני אמינתך, יש לי סכין, מוכנה לךך...

לפתה פתאום את צוארי בשתי זרועותיה, לחצה את פניה אל זרועי והתחילה

מיכבת.

אני הושבתיה על ברכי, סלסלתי וגפפתי אותה ולא ידעתי נפשי, התחילה היא
מתרפקת עלי בתהלה מתוך רגשנות כבושה, אך יותר ויותר הלך ואבד לה שלטונה
על עצמה, לבסוף לא היו כבר אלה לטיפות, אלא פרץ תאווה מטורף, כלה גמישה
וקלת-תנועה, כמו לשון-אש, התפתלה עלי ולפתה את גופי בלטיפותיה וסלסוליה
הצורבים. בפיה הטורף והפתוח במקצת נוצצו שניה הקטנות, הלבנות, כשני חיה
קטנה, זאבה צעירה...

משונה ובלתי-מוכנה היתה לי אז נאני.

על שישמעלותיהם, אוצרים הם סודות עבר החוק ונפלא, וכרונות שמחה, שכבתה, הגים, שנשבתהו, לפעמים נוצצת אש קטנה באחד ההלונות, מי יודע, איוו נשמה בודדה ותועה באה לנוד על הרבות ההוה ולזכור את העבר הנאור ... דו ל מ ה - בא ה צ י! היא נעודה מתוך אפלה ושינה, כיפתיה מכושפת זו, הדלקה באלפי אורות האותה, ורוצה לנקום את נקמת העבה להשיב מן ההיום את גולת הנעורים ... הנה ארמונו של הקידים ממצרים. מתנשא הוא גבוה, גבוה על מרום פסנת החוק, ויורדות הימנו במחבוא פרדסים, מעלות־שיש צרות, מואדות בפנסים, כנחש זה, שמתמה ישר אל המים, והארמון למעלה כלו בוער כאש. איזה הג עולמי שם, אתה ממצמין בעיניך אל הפורטיקים הגלויים לך, ורוצה להבחין שם את הבריות המתנועעות, רוצה לראות את הפלגשים החשובות והנהדרות, את הסריסים ואת הכושיות העזומות חצין ... יקה שד! טוב להלוט על הבורס פורר בליל ידה, ומה גם — ליד האהובה ...

והקין עבה, עבר גם הסתיו חופה, והחוקף בא עם ענניה ערפלו הכבדים, רוחותיו וגשמו הקרים, הישיבה על הגג בלילות נעשתה לא־אפשרית, ואולי גם בן לא יכלה נאנו לבוא ממוראם של השכנים, לא פקקתי הרבה, בקשתי ומצאתי לי דירה, לו גם קטנה ודלה, ובלבד שיחיה לה מבוא מיוחד, ואף מפתח נתנו לי לדלת שמתחה בכדי שלא אוקק בלילות להקפוני. ביום השינה אחר שישכרתי את דירתה, הודעתי לבעל־הבית שלי, שאבד לי המפתח, הלה המציא לי תיכף מפתח שני, שמסרתו לנאנו, וכל לילה ולילה הייתי שומע פסיעות השאיות ואטיות על גבי המעלות, ואחר כך — שפשוף־יד קל על הדלת, אותה אושה מודעה ויקרה לני, בכל זה לא הייתי מזדרז לקום ולצאת לקראתה, מפני שהשקתי מאז להקשיב אל הפסיעות המתגנבות, ואל השאון הקל מאחרי הדלת... הרש, הרש היתה נכנסת, עטופת־שהורים, ובשעה החמשית בבקר, עם השכה, כשהקפוני עדיין ישן שנתה, והביצי" — שומר הרחוב בלילות — מתגמנם בבית־הקקאודה, היתה עוובת את ביתי הרש, כלעומת שבאה, וכמו צל התגנבה בצדי הרחובות אל ביתה.

פעם אחת הכיתי לנאנו כל הערב וכל הלילה, והוא לא באה, עבר יום, יומים, ואני את נאנו לא ראיתי, לא מצאתי לי מנוחה, הדרי נעשה לי פתאום צד ומחוסר אויר, סבבתי כמטרף ברחובות, מדרתי את יאיוני מקצה אל קצה, אבל את נאנו לא פגשתי אפילו פעם, לבסוף לא התאפקתי, נועותי ושאלתי את קאפוני, אם סוהרהביצים בביתה, ענה לי זה, שהוא שם מסטאמבול יום, יום רק לעת הערב, עכשיו ישנן בבית רק אשתה וזו ... בתה, עליתי למעלה, הגג היה לה, רוחות נשבו עליו, בדקתי בעיני את כל פנותיו, כאלו בקשתי בהן איזה שריד מאותם הימים והלילות

אני זכרתי שאליקו חשב לשהות במיטלי לילה רק שנישדשלישה ימים. והרי הקיץ עובר, והוא עוד לא בא, שמא התרחש נס... נהמתי את עצמי, ואליקו סר, במהרה גם שכחתי אותו.

ובין כך התחילו ימי הקיץ מתקרבים אל קצם. באויר כבר הוהגשה נשימת ימיו הספורים, ואנחנו נעשינו ענומים. לילה, לילה נעשתה הפרידה קשה לנו יותר ויותר. אחונה, כביכול, בתוך האויר, דבקנו בהמומותו וביפיותה, וקשה היה לנו להרפות ממנו. יש שבאותם הלילות היה מתעורר פתאום אצל נאנו החשק לישוט בסירה. ואז היינו לובשים בגדים חמים, יורדים בחושאי מן המעלות, כשנאנו עוטפת את פניה בצעיף, בכדי שלא יכרנה הקצפוני, שפותח לנו את דלת הבאה, והולכים אל החוף. ישם אנו מוצאים את יאנו הקייקיצו (בעל סירה) הוקף, מי שהיה ידיו של אביה המנוח, ושהיה מטל את נאנו בילדותה, על ברזיו. נותנים לו מדיגיד אהה, עשרה גרושים בשביל הסירה, ועשרה גרושים שכר שתוקה, והיודי אל הבוס פור! בפעם הראשונה, כשישבנו בסירה, הפליאתני נאנו. נטלה את המוטטים ורצתה לנהל את הסירה. אני התננדתי לזה. החוף עדיין היה בעצם תנועת. הרבה ספינות סכבו הנה והנה, וצריך היה נסוץ של כמה וכמה שנים, בכדי שלא להפגע באחת מהן, ושלא להזנק, שוו בנפישכם, נאנו הרגישה את עצמה בתוך הסירה, כמו שתף על המים. בקלות ובמהירות מפליאה ידעה לישוט, שוט והתחמק, בין הספינות. יאנו הוקף, שישב על הוטמה של הסירה ועישף. היה רוטן בלשונו בכל רגע: צרצצ... סמן לתמיה, וקורא :

— מִשְׁאֲלָה ! מִשְׁאֲלָה ; (כלי עין ידעה !)

הדבר היה תמוה ביותר, מפני שפה בקושטא לא נדמין לי לראות נשים מהזוקות במוטט. מאיזה טעם, נחשב דבר זה לבלתי-מתאים לכבוד האשה. מאה כשהייתי שט עם נאנו בסירה, היתה היא מהזוקה תמיד את המוטטים, ואז הייתי שלה בטוה. בלי פהה, אלא בסקרנות הייתי מתענג לראות היאך עיניה ההדות, כעיני דיה, צופות למרחוק ומבחינות את תנועות הספינות, והסירה מציינת לה במהירות וקלילות כל כך. מי שלא נסע מכס בליל ירה על פני הבוס פור, אינו יודע עדיין את כשופיה של קושטא. דומה, שננלה לבנדך איזה דף ישן נושן מספר קדמוני. אתה מעיין בו ושוכח את ההוה. אותו החוף התלול, עם בתיו ונניו המטפסים ועולים, מטפסים ועולים עד לשמים, כערמה שהורה אהה, ובתוך שהוה גינה יש שאיזו אורות דולקים, ודומה, שנורקו פתאום לתוכם טפות-ספיר אדומות. אותם ארמונות-השיש הקדומים ומוראיי ההוה, שצפים, קודרים, מתוך המים, עומדים בשורה ארוכה על שפתם, שקועים בדומתם העולמית. עם הלונותיהם החשבים, עם הצללים השחורים, הרובצים לפתחהם האלמים

בתאווה בנומה הקטנה, שמתחת לצוארה, שאוצרת כל כך הרבה חום. היא פטפטה בתוך כך הרבה, וספרה לי דברים, שלא שמעתיים עד אז. ספרה, שאלה היונים הזעומים והמנושמים אינם הזרית, אלא הודה וזדהה, וישאת אביה ואמה הדגו התורכים, על פי טעות, בזמן טבח הארמינים. ולה היה חבר, אלי קו קראו לו...

— חכי, חכי נא מעט... מה את אומרת? חבר היה לך... אלי קו — מגמגם אני — אני מבקשך, שבי נא פה לנגדי... כך!... אני רואה כך את פניך יותר טוב, אם כן, חבר היה לך, את אומרת... היכן הוא החבר שלך?

על עיני קרם ערפל, ולבי דפק וחשב לקפוץ מתוך הזוי...
— איננו כבר — הוסיפה — אנחנו עוד היינו תינוקות, והוא דבר, נשבע שיקם מן התורכים את דם אבותי. הוא אהב את אבא ואמא. נשבע לנקום. הוא דבר לו, שכשיגדל יקחני לאיזה מקום בהרים. שם יש לו אה ויסתירני שם. שם נחיה שנינו, רק שנינו... כך דבר אלי תמיד, תמיד, עד שפתאום לא היה. הבולשת התורכית תפשה אותו. יש לו אה כזה, מורה, שרוצים להרגו... אני הייתי חושבת תמיד, בכל ום, חושבת, שהוא חי באיזה מקום, שפתאום יבוא ויקחני. הכיתי, אף-על-פי שידעתי, שהבולשת אסרה אותו בלילה, במקום אחר. כך דרכה.

— חכי נא, חכי... — מגממתי ולא ידעתי נפשי — שבי נא! שבי נא פה על ברכי, למען איטיב לשמוע אותך.

הרגשתי, שדעתי מסתתרת. הפצתי להסתיר במעבה השערותיה את פני שחורו. היא התישבה שוב על ברכי, השתעשעה בשפמי, הישירה אותה מיטבה בה הפשילתהו למעלה, ובתוך כך ספרה: הוא אבה, אבה. הבינה זאת מיד. אף-על-פי-כן הכתה, הכתה. אולי... בכל בקר היתה מתפללת: «אלי הטוב! עשה נס, שאלי קו לא יהיה מת!» ואו, כשנשקתי לה בפעם הראשונה, הרגישה תיכף, מאיזה טעם, שנס לא יהיה כבר, שאלי קו אבד לה. ונפעמה.

בשעה שהברה הרגשתי, שדבר-מה זה ועוין אותי הולך וקרב אלי. ואני עצמתי את עיני, להצתי את נא נו בזרועותי בכה כל כך, עד שנאנחה. נשקתי לה בטרוף-דעת, שכמותו לא נשקתי עוד אישה מימי. הבחלתי את הריבה בפדן-לטיפתי, עלעתי את ריח שערותיה, את המימות גופה הקל והיפה, עיף ורצוף הזרתי אחר כך אל ביתי. התנפלתי אל מטתי באיך-אונים ובכיתי. בכיתי בפעם הראשונה מן היום שהתחלתי אוהב נשים. והרבה, הרבה נשים אהבתי בחיי, כך! ראיתי, שעל פי טעות נהנתי זמן קצר אושר זה, ולעצור בעד אותו הכה הור, הוחלל ובא עלי בודאות נוראה, ונושא-עמו הרס ואברון — אי אפשר, אין בכוחי.

ממחרת היום ההוא, בבקר, נתבררו ונתלבנו מחשבותי, ואל קרבי שבה המנוחה.

— שד — לגלגנו.

נטלתי את המנורה והלכתי ראשונה, אך יצאתי אל המסדרון, ודבר-מה צלצל ונחבט בקרקע, ודמות לבנה נצנצה ונעלמה מעיני בחשכה.

— בודאי הלכה המשרתת לעשות בקור-ליל אל אחד הדירים — בארתי בצחוק, בבקר נכנסה אלי בעלת דירתי, וספרה לי, שמצאה אצל דלת ביתה במסדרון סכין אחת הדה. שמא אבדה לאחד מאורחי. לקחתי את הסכין מידה, הפכתיה הנה והנה, כרוצה להכירה, ואמרתי: מוטב, תהא מונחת אצלי עד שיבואו הם ואשאלם. ובתוך כך השתדלתי, שלא תכיר היונית הזקנה את הורוץ-פני ...

כשעליתי על הגג ראיתי את נאנא, כמו תדיר, עומרת לבדה אצל המעקה, פניה מורמים כלפי החמה, מסתכלת לבניה בלי-זיוע כל שהוא, וידיה מסולקות לאחוריה, דומם נגישתי אל מקומי הקבוע בפנת הגג, ישבתי, שחקתי והצצתי בה. לבסוף נפנתה והלכה הביתה, אפילו פעם אחת לא הזוירה אלי את פניה, אף-על-פי ששמעה את פסיעותי ושיעולי. בערב אותו יום, מאחר שהדירים נתפורו לדירותיהם, והגג נתרוקן, נטלתי את הסכין ושוב עליתי, ישבתי והכיתי, זמן רב הכיתי, הרגשתי כאלו איזה שטן רע מרקד בינינו כל היום... אחר כך יצאה אלי מן החשכה, בפסיעות פעוטות, חרישות ופיוזות קרבה אלי, עמדה סמוך, סמוך אצלי, הניחה את ידה על כתפי והסתכלה בי כאשמה, לא ידעתי למה, שמחתי לה מאד, משכתי והושבתי על ברכי.

— הנה הבאתי לך את סכיןך, שמצאתי היום אצל חברי — אמרתי במנוחה, זו היתה סכין ארוכה, הדה, שרק גברים, שאומנותם בכך, משתמשים בה. היא לא נבוכה, לא תמהה, ואמרה:

— יש לי אחרת, ואת זו השליכה, אינו דין שתהיה אצלך.

— אבל למה לך סכין, נאנא? בשביל מי ומה?

— בשביל ה"ממזלות העורות הבאות אצלך (מכרתי נשאה פינסנה, בשבילי אני, בשבילך, אולי עוד בשביל מי.

— למה את מדברת כדברים הללו? הרי עדיין תינוקת את.

— לא, מן היום שאהבתיך איני כבר תינוקת.

— אבל למה כל הדברים הנוראים הללו? ... נאנא!

— זוכר אתה את בת-השולטן, שקרב אליה בהור יפה ונתן לה תפוח, הבחור היפה הלך לו, ומן התפוח, שהשאיר לה, יצא נחש, שהמית אותה... מיום שאהבתיך לוחץ איזה מורא את נשמת, דומה, שאני רוצה להלחם במולי. וזה לא טוב, לא טוב... קשה היה לי להתחקות אחרי השתלשלות מחשבותיה וחוליותיהן, אני למפתי את שערותיה, נשקתי אל לחייה-האטלם שלה, הקרירות והריחניות כעלי פרה, נשקתי

הרחוקה, מפני שסבלתי את, מפני שורה היתה לי את, וזה ורהוקה. אך הרגישה בפסיעותי, וכמו מרוגזה, היתה רומזת בידה, מבלי החזיר אלי את פניה, שלא אגש, שלא אפריע בעדה, אי-אלו קולות מסותרים הבחינה אזנה, והרי היא רוצה לקלוש אותם, לתפשם. או שמא ראתה לפניו דבר מה, ששום איש אינו רואה אותו, והרי אינה יכולה להתיק את עיניה הימנו... כך עמדה נוכח החמה עם עננה על פניה, ואני תהיתי. לי היה נדמה, שפלג שטף לפני, פלג דך עם קשקשות-מכסף, עם צביו, ניצוציו והרחוקו, עם הליפות קדוהו ועצבותו הכלתי-מוכנים ובלתי-מפורשים, לא לו לעצמו ולא לעולם. והנה באתי אני ועכרתי שלא-מדעת את פני הברלה שלו, ודלחתי וקלקלתי את קשקשותיו הנוצצות...

כשהיה בא הערב, ואחרי הליל, ואני לא יכולתי מאיזה טעם לעלות על הגג, (עפי' הרוב קרה זה בשעה שהיו מבקרים אותי ידידי ומכרי מארץ מולדתי) היתה אובדת אצל נאנו כל סבלנותה, ואז היה יורד מאיזה מקום, לתמיהתם הגדולה של אורחיו, סדר ארוך ואדום, שהיה מתנפנף בחוץ לפני הלונג, מתנפנף ומקיש, הרש בשמשיה...

פעם אחת עברה דרך קושיטא הבורת צעירים מארץ-מולדתי. בתוכם היתה עלמה אחת מודידותי, הם שהו בקושיטא שלשה ימים. ביום הראשון בקרה אותי העלמה פעמים אההות לברתה, או עם הבריה, והיתה מפריעה את ראינותי עם נאנו. ביום השני לפנות ערב פרצה מכרתי אל הדרי נפעמה.

— מה יש ?

— לא כלום, ישנתי פה עלמה אחת בסודר אדום. יפהיה, מי היא ?

— שכנתי היא, יונת אחת.

— האמנם ? היא זעומה כזו. עמדתי הגע בלי-משים להסתכל בה. יופי כזה

אין אצלנו. והיא הציצה בי במבט כזה, עד שנבהלתה, חשבתי שתאכלני, מכשפה זו ? אני צחקתי. אני ידעתי את המבטים האלה אצל נאנו.

באו עוד צעירים. מכרתי ישבה זמן-מה והלכה לה. הצעירים נשארו, ונשארו עד שעה מאוחרת בלילה. הדגל האדום הורד מכתיוץ לפני הלונג, קפין, התנקש בחלוקי, ואני סבלתי. עצבי התרננו, ולא מצאתי שום תהבולה להפטר מאורחי. לבסוף, בשעה מאוחרת בלילה, התחלתי מתאונן על כאב ראשי. אורחי קמו ונפטרו לביתם. אני הלכתי מאחריהם ללוחם. מי שיצא הראשון אל המסדרון האפל נרתע פתאום לאחוריו, אל תוך הבית.

— מה יש ?

— איזו דמות לבנה ראיתי.

הערומה לפניו ואמרה :

— רואה אתה ?

הבטתי למקום, שרמוזה ידה ואמרתיו :

— אותו האור האדום מאד ? והו Tour de Leendre הדולק באמצע

הבוספור.

— שם מתה בת השולטן.

— איזה שולטן ?

— איני יודעת, אבל בשכבר הימים היה זה.

וספרה לי את האגדה העגומה והיפה בשולטן, שראה בחלומה, שבתו היחידה תאהב בשנות העשרים, אבל תמות מנשיכת נחש. התעצב השולטן, חשב מחשבות להציל את בתו, יעין לו הוויזר הגדול לבנות באמצע הבוספור מגדל ולהושיב שם את הנסיכה עד שתעברנה שנות הסכנה, וכן עשה הפאדישאח, עד עשרים שנה ישבה בתו בתוך המגדל הזה, לא יצאה אל אויר העולם, לא דברה עם איש, רק אכלה, ואת צרכיה הביאו לה יום יום מחצר-המלך, והנה מלאו לה עשרים שנה, הכתה הנסיכה לסירת-המלך, שתבוא לקחתה. פתאום ראתה סירה גדולה שטה על המים מלאה תפוחים יפים, ובסירה ישב עלם יפה אחד, הפקה לו בת-המלך בחלון, קרב העלם היפה עם סירתו אל המגדל ושאל להפצה, השקה נפשי בתפוחיך, עלם יפה ! תן לי אחד מהם, נטל העלם את הטוב והיפה מתפוחיו ונתן לבת הפאדישאח, העלם שט הלואה, והנסיכה פלחה אתה תפוח, והנה יצא ממנו נחש קטן והכיש אותה, ותמת בת-השולטן.

— זה היה מזל — נמרה את ספוריה בעצב.

לפעמים דמיתי, ש נ א נ ו אינה רואה כלום בעולם, זולת המזל... וכששאלתי

אותה פעם אחת למה נבחרה כך, בישעה שנשקתי לה בפעם הראשונה, אמרה :

— הרגשתי פתאום שמולי קרב אלי, קרב, ונדהמתי, רק נדהמתי, אני לא

נבחרתי : מה יש לפתור מפני המזל ? הרי הוא המזל ! ..

היא לא ידעה את מזלה, אבל ראתה אותו, הרגישתהו ושמעו אותו על כל פסיעה.

מיום שהתקרבוני אהרדי היתה נ א נ ו לאחרת, לבה לא הלך כבר אחרו

נחשי-הניה, לפעמים קרובות מאד היו פניה מוכירים לי את הזקנה הקטנה, ישראיתי

באותו ליל בחלון ביתם, האהבה נפלה עליה פתאום כסבל כבה, וכתפיה היו

בשביל זו הלישות יותר מדאי, שעות רצופות היתה עומרת בלי-נוע מול החמה בעינים

ממצמצות, בידים מסולקות לאחוריה, וחלמה מה, יש שחיותי נגש אליה, מביט בתוך

כך לצדדין : גורה, שמא יראני מי מאבותיה, ומתכוין אני להבקה, לעקרה מתוך קוריו-

יש שכלי משים עולה על לבך ברגע כזה איזו אנדה, ששמעת אותה בלודותך, ושנשנתכה מלבך בשכבר היום, או אפשר שלא שמעת אותה כלל, ואתה מתנועע על אנדה זו ורועה לזכור אותה...

ואחר כך היו באים לילות־הפרוץ, עדינים והולמים. סמוך לנו, בחוף הורלקו אורות מנוונים, התנועעו ספינות מלאות אורים, והן זרקו לכל צד את הפדוויקטורים, שרקו בלי הפסק. המו הארובות. על איזו אניה, שבאה מהזין לארין, רעמה להקת־מננים. דומה, שמתעדים יש להג גדול, או שההג הגדול והסואן כבר התחיל... ושם הרחק על ים־השיש שכנו דומיה גדולה, תכלת־כספית מרובה וחלוס־כשוף. „איי־הנסיכים” הסתמנו בקיום עדינים ודקים על רקיע בחור וכחול... בת המלך פרשה מן החנינה הגדולה, מן האורים הגדולים, מן ההמיה והשאון העליונים, והלכה להתבודד שם, במרחק הערפלים הכחולים ולחלום שם ביהדות. הלבנה זרבה שם לפלג־כסף זעיר, זע ומנצנין, ודומה אתה, שהגך רואה שם את מטוה הלום־הנסיכה, שמתרקם שם ביהדות, וזרח לו בחשאי באורו העגום...

בכל ערב הייתי יושב בפנתי ההישכה על הגג, יושב בלי תנועה ומחכה עוד שיתפרו האורחים היושבים שם בקצה השני בהברת היוני סוחר־הביצים, שמשמעל בשיעול נורא ומחריר כל כך, והזונית בעלת השפם וקול הגבר הזועם, שם מתנועעת ביניהם המוטה השחורה של נאנו, שתקנית זורה כל־כך, ומשמשת אותם. הרי נתקים הכסאות. האורחים נפטרים והולכים. האב והאם מתייצבים זה מול זה, מתמתחים ומפרקים עצמותיהם מתוך פהוק ארוך, ונכנסים הביתה. נאנו מכנסת את הכסאות, ומכניסה אותה אחריהם. נשמע קול הגבר הדומה, מצוה ונוהם וגוער ונוקף. נאנו, כדרכה, אינה עונה, ואני מהכה. הקולות משתתקים מעט מעט. שם, בביתה האורות מתנועעים ועוברים מחלון אל חלון: הולכים עם המנורה ובודקים לפני השנה את מנעולי־האורות והדלתות, אם סגורים הם. עוד אור קלוש פורין דרך סדק הוילון המורה, מתמתה אלי, לזחין בהתרפסות את נעלי ומבטיה... ואף הוא כבה. השכה ודממה. צוהת־דלת הישאת, רצועה, פסיעות מרפרפות וכבושות. רשרוש שמלה. צל שחור מתקרב. הלב דופק, דופק. אני פוישט את ידי, ודבר הם מתנפל לתיכם. היא! אני מושיבה על ברכי. היא עטופה בנלימתו הרחבה והארוכה של אביה. ישכה השוכבה במטה „לסמא את העין”, וזה עתה קפצה בגנבה הימנה. והביאה אתה את המימות המטה.

נדחקים והביקים אנו יושבים כל הלילה בירכת־הגג. היא, הפעוטה, כלה מכונסה על ברכי, לזחצת את פניה אל פני, ומכניסה בתוך כך שלא מרצונה את שערותיה הפדועות לתוך עיני, ויטותקה. לפעמים הוא מספדת לי מעשיות ואגדות מאותן, שיוצר הרמיון העממי על החופים הללו, בלילות אלו. פעם אחת פישטה את ידה הלבנה

— הרי יכלה או לנפול למטה?

זמן-מה הישתה עלי את מבטה, כמשתדלת לברי לעצמה דברימה, אחד כך אמרה בקול שוקט:

— מול... לכל אדם יש מולו. ממנו אין מסתור המול...

ורצינית נעשתה פתאום, כאלו את מולי קראה לפני.

לבסוף נשקתי לה... איני יודע פשר הדבר, מה שאותו מימנט של אותה נשיקה ראשונה, הוא היותר יקר לי בכל ההיסטוריה הזאת. משאני נתקל בו בין זכרונתי, נדמה לי, שבעד משהדחעבר מסתגלת עלי עצבות-עריגה ותונת-געגועים. אני משכתי אותה או בידו, והיא לא התנגדה לי, אבל נמשכה אלי במורק-לב ובאי-אמון, כחיה קטנה ופראית זו שנופלת ביד האדם, ותהיה בעיניה הנבעות: „מה רוצים לעשות בי?“ הושבתיה על בכי ונשקתי לה. כאלו נשכתי! קפצה, רגע הסתכלה בי בעינים מפיקות פחד, תמיה והתרגשות. שתי אוזניה הדולקו. פתאום הסבה מעלי את פניה, אף סככה עליהם בקצה כנף סודרה האדום ונאנחה:

— מה עשה?... אי, מה עשה?

— כלום לא טוב מה שעשיתי? כלום אסור?

שוב החזירה אלי את פניה. הם הפיקו, כמו קודם, פחד, תמיה והתרגשות. והסתכלה, הסתכלה בי במבט נעוץ קבוע ואי-מתנועע, כאלו רצתה להוכיח חוטב במה, וכמו מתוך הערפל התהולה מנחה מאיזה מקום בתדחוק על פניה, בתהלה קלה, דקה, וזעה כראשית הנץ החמה. אחד כך התגבירה יותר ויותר, עד ששטפה את כל פניה. ולאט, לאט חזרה אלי, לאט, לאט, נדחפה בידים נעלמות...

בין הרבה דברים נשכחים, בין הרבה רגשות כבויים נשאר לי מאותו מומנט ריח עריגה נוגה, כשאתה נכנס לחדר עיוב, יש שבאחת מפנותיו עולה לאפק נשמת ריחות נורפים, ואתה מבין מיה, שכאן עמדו בודאי פרחים.

מאז התחילו כשבילנו היים של התלחבות בלתי-פוסקת.

יום יום היתה שוקעת החמה לאיזה מקום מאחרי סטמבול. אני לא היינו הוצים אותה, אבל על פני שנינו הפכה שכינת-זחבה. אחוויידי היינו עומדים וצופים אל הזה אסיה שמנגד. הזמה, שאסיה כלה התקשטה באותם היגעים כבתולה, בשמלה ורודה, וכל מה יקרם הליל, האדמוני מניה יותר ויותר, סקוטארי להטה כאלפי לשונות איש. נתלחמו מירוחיה, פלטרות, כל כבי-זמכות, כל פסת-פחים לא נשארה שם, שלא להטה בפלחות ארוגות בריסוי שוחם ויחלום. שחרו משחור עמקיה, פידסיה, ובתוך אפלולית-שחורה זו דלקו אלפי הלונות, שהתלכדו יחד להצעות-ראש רועדות. הזמה, שקשטה אסיה את אהת מעיבייתה היפיה, וקלעה רצועות-ראש אלו בתוך קווצותיה השחורות...

אף אני הייתי מאושר בבדידותי. כל כך בודד הייתי אז וכל כך מאושר. הנישתי, שהלילה נלחץ אל נשמתי ועוטף אותה בקטיפתה. כמו הקולות והצווחות, הודלקו לפני רבבות אורות: כחולים, אדומים, ירוקים, שחתנוענו אילך ואילך על מימי ה בוס פור. ומאלוי צייר לי הדמיון מהחוות של ספרים וזמגדים על צוארה השחרחר של נאנו... יש שספינה גדולה מופיעה פתאום ממחשכיליל, כלה מלאה אורים, ונחלת לאטה וזרקת לפניה את אור הפדוקטורה, ודומה להיות ענקית, שגחה מחביון מאפליה, ושולחת לפניה קני-משושי, כעין פסיראור החבים, שממשמשים אילך ואילך, ומבקשים ומבקשים מה, הרי שלהח את קנייהמשושי שלה על סקוטארי, ואלו מאורות את פרדסיה וארמונותיה, קופצות הן משם ומתעכבות יגע על גאלאטה ופירה ומציפות אותן באורן החירי. אף ירי אני חורו וכפתורי ניצנצו. גאלאטה ופירה כבות פתאום, וסטאמבול עם מסגדיה עוטה פתאום נוגה חורו...

ובלבי אני היה גם כן חשך ושקט. גם בו הודלקו באותו ליל הרבה אורות מגוונים, שהיו כבויים זה כבר, וזכרונות קדומים, פנישות שונות, הודלקו וכבו פרופילים ודמויות, שהגיהו את הוי בוז אחר זה, ודברמה מסתד ומרנין, נחבא ומחור וורק קיר משושי, ומבקש ביניהן את האחת, האחת, ובמכוכה ושלא-מדעת דוכבו או שפתי בלחירתפלה את זה השם הפראי והילדותי, הקצר והארוך-ארוך כל כך:

— נאנו!...

פעם אחת היינו אותה במה תינוק אחד. הוא ידפה אחריו. הוא רין ורין על הגג עד שנפל. אני קפצתי ממקומי ומדדתי אליה, אני והיא בפני את עצמנו אל החינוק וראשינו נפגעו. מחוטמו של הקטן נול דם. הוא צוה בקול נואש, וכשראה את הדם, נבהל, ובניו נתעוו בעויה מניחבה מאד. לא התאפקנו הדימונו את ראשינו הבטנו זה אל זה וצחקנו, ומאו נעשינו ירדים. כשאיש זר לא היה על הגג, היינו שנינו עומדים נשענים אל המעקה. אני מציץ בצמאון ובסקרנות בפניה ומדבר אליה הרבה, הרבה, והיא מבטת לפניו ומרמנת "הן" או שהיתה עושה בפסתידה תנועה קלה כלפי מעלה, בודיקת מכט ובפצוה-לשון "צ", מה שמשמע אצל המורחים "לאו" אני אמרתי לה פעם אחת:

— אה כשהיתה תלויה במחצית גובה על מעקה הגג נבהלתי מאד, אבל הוא הורידה עוד יותר את גובה למטה, למה עשתה כזאת? אני פחדתי.

— הוא פחד?

פתאום צחקה, ופתאום נעשו פניה רצינים.

— ומה?

מכוסו את המים. ועיניה משפלות אל הטם, ופניה מרוכזים ורחוקים, כנכריה
התהלכה ביניהם...

אני ייבתי או בפנתי הרחוקה, ודמיתי או שאף היא שואלת את נפשה היא,
מה שאני שואל בני לבין עצמי: "מה לה פה? מי היא פה? מה רוצים הימנה
האנשים האלה?"

לבסוף התחילו האורחים מפקים ומשתתקים אחד אחר, ואחר כך קמו והלכו.
נאנו אספה את הכסאות והספלים, ונכנסה אף היא הביתה.

אני נשארת, כמה ייבתי על מקומי אני יודע. לא הרגשתי כיצד עפו השעות
מעל לראשי. בודאי ייבתי זמן רב. כשקמתי היה כבר השך בהלונות הבתים, גם
אצל הרזי נאנו וכו האורות. רק מהלון אחד בקע עדיין אור קלוש, שהתבולל
והשתרבב כרצועות זהב דקה על פני קרקע הנג ונגעה אל קצות כפות הנלי. נקשרתי
בחוש זהב זה, יש אצל ההלון מבית היתה יד נעלמה, שמשכה אותי ברצועה זו
משכה אותי אליה. קמתי, נגשתי, הוילון היה מורה, וסדק דק נשאר פנוי. הצצתי —
נאנו! ... בשמלה תחתית קצרה עד הברכים, יחפה, והישופת כתף. אחת מכתפיה
היתה עטופה בשיערותיה הפרועות, שככף שהורה נפלו עליה. הנליה היו נתונות בקעת
מים גדולה. ניכר היה, שדחצה את גופה. התחילה רוחצת הנליה, ותוך כדי מעישה
פישטו עליה מחשבות וכבישות, ידיה המושטות השתלבו על ברכיה, כפופה, ובראש
מוטה קצת הצדה, ישבה קפואה והסתכלה בנקודה אחת לפניה, ופניה... אל אלהים!
מה היה לפני! איזה יד זעומה פרעה את ראשה ומעכה את פניה, פני זקנה היו לה,
זקנה קטנה. וכתפיה מה כחישות ודלות, ראיתי בי רע למסכנתי הקטנה! לבי התכוין
בי. פתאום התנודדה, הרימה ראשה ופניה הייבו, הייכו באושר, כמו מחמת זכרון מתוק, או
מחמת הרגשה מוקדמה מתוקה של העתיד לבוא. בהיזק פישטה ידה לפניה, להלין את
עצמותיה, כמו מתוק שינה. נבבה במהירות את הנליה, נעצה אותן בסנדליות, ונגישה
אל המנורה, שעמדה לפני על השלחן. לא כבתה אותה מיד. זמן רב גפפה בשתי
ידיה את גולתה הלבנה, כמתחממת, ונחכה כלפי מאן-דהוא שבמהשבותיה, פניה שוטפו
בוהריהן הרישי וטוב. נמלכה פתאום וכבתה את המנורה, ונאנו לא היתה. בלעה
אותה החשכה.

עצבות רבה, שלא ידעתי שחרה, שלטה בי אז. הפצתי לבנות, חשקתי להתרפק
על מי. למה כך משונה לי? והדאיבני מה שלא ידעתי פשר הדבר. כלום זאת היא
אהבה? "שאלתי או את נפשי, כשם ששואלת האשה הצעירה, בשעה שהוא
מרינישה בפעם הראשונה תחת החזה את הפרפור המדאיב והבלתי-מודע עוד. כלום
זהו ולד?" ופניה מפיקים פה-ראושר.

ומטוס-ימח נעים היה לי לראות את קצות סודרה, שרעדו באויר כשני דגלים אדומים, את מחלפות שערתי, שרעדו אף הם ברוח מסביב למצחה, באותם הרגעים הציקתני המחשבה, כי לעולם אי אפשר יהיה לי לדעת, מה מתיחש עתה במוחה של יונת זו. למה תפליג עינה בתאוה כזו אל המרחקים השאננים? מה אבד לה שם? מה היא מבקשת שם? ...

פעם אחת, בהסתכלי בה ככה, נדמה לי, שעוד מעט ותפול מן המעקה. צעקה ברצה. מפני:

— היא נופלת! תזהר! ..

היא גם לא־הפנתה את ראשה, כאלו לא שמעה את צווחתי. הנע נשארה במצבה הקודם, אחר כך הוסיפה ושלשלה את מחצית גופה למטה, כלפי הרחוב, ואף את הגליוה הפשילה בתוך כך למעלה, לאחוריה, כדרך שעושים התינוקות בשעה שהם שוכבים על אדן החלון ומביטים אל החוץ. ראיתי אפילו את הקשורים האדומים על פוזמיקה הנכודים והשחורים ...

תקף! שטיא! — קראתי אל נפשי בכעס, ולא הסתכלתי בה שוב. את הגנ בכל זאת, לא עזבתי עד שלא ירדה היא מן המעקה והלכה לה, משתלכה קמתי אני ופסעתי מרחוק מאחריה, עמדתי בפה, עמדתי עד שנישתתקו פסיעותיה על המעלות, פסיעותיה ... היא לא פסעה על פני המעלות, היא לא ירדה מן המעלות, דומה, שפרחה על פניהן. קפצה ממדרגה למדרגה בשתי גליוה בבת-אחת במהירות-הבזק, מבלי להזיז אפילו במעקה, עד שנדמה, שהיא מחלקלקת, מחלקלקת למטה, רק האוזן שומעת דרדר אנווים מתפורים מתחת לרגליה: דרדר ... דרדר ... דרדר ... כך גם היה צחוקה המתפורר, בתהלה השבתי, שכך גם שוטפות מהשבותיה, עד ערב אחד, ובאותו ערב ...

כה, באותו ערב גופא ברי נעשה לי, שבחיק „תנוקות שטיא“ זו הוטל גורלי. הוריה של נא נא, יוני זקן, גדל הכרם והרב הכתמים, שהיה משתעל לפעמים בשעול תרועה מהירה, ואותה יונת זקנה, בעל קול התרנגול, עם השבים השחור והשפם השחור, — ישבו כמו בכל יום לפנות הערב, בחברת אורחים אחרים, ושתו קהאוה. דברו על הלחם שנתיקר, על העסק בביצים שירד (האב סחר בביצים), על החלום, שראה שלשום מי מהם בלילה, וזכר בו עכשיו, או על הוודה, שקראו אודותיה היום בעתונים. נא נא, בסדר האדום שלה, שמשה אותם, שותקת, הורה מאורה אל אורה עם טם גדול טעון ממתקים וכוסות מים, התיצבה עם הטם שלה לפני כל אהר ואהר, כמנהג המזרחיים, והכתה עד שיטעם זה מן המרקחה, ועד שישתה.

אלא השתובכות לשמה. אתם לא ראיתם את התפעלותה, מה שכל כך משונה בנילה. ואף-על-פי-כן כנילה לא היתה לגמרי. לה היו עינים מפיקות הרבה תבונה וחיים. כך, פני נאנו לא מצאי הן בעיני, את לבי לא משכו. לא בנתי אותם. רק משונים היו אצלי.

ואף-על-פי-כן ... אף-על-פי-כן, צד היה לי, על שעני לא נתקלו אף פעם אחת בעיניה, על שבאלו הייתי בבחינת "רואה ואינו נראה". הייתי מדפדף את ספרי, מבלי לקרוא בו, ועיני היו אורבות לשוא לפניו. מתהקות אחרי תנועות הכתם השחום-כהה, שהתנועע והבהיק מתוך המסגרת האדומה של הסדר ... לפעמים תפסתי את עצמי גם על כעסי, שהיה תוסם בלא-יודעים על ריבה זו.

פעם אחת השתעשעו הילדים בכדור. נתגלגל הכדור ונתקל בגלילי. הימנתי אותו וזרקתי. הכדור נפל במעקה הגג. נרתע הימנו ונתקל בראשו של תינוק. דבר זה הביא את הילדים לידי התפעלות מרובה, ושוב דקדוהו בי. ואני חזרתי וזרקתי בהם. נאנו עמדה רגע, נתנה בי עינה, נפתח פתאום והלכה לה. איני יודע, מה היה במבטה. תרעומות, השש-עלבון, או רגש אחר נעדר-יודות? פתאום נעשה לי אי-נעים מאד. כאלו עברתי עבירה. משום שלא ידעתי את הנמוק הנכון של הזעם הזה מצד נאנו. נקפני לבי על שהתעריבתי במשתקם של התינוקות. נדמה לי אג שלא היה הדבר מן הנמסים. עזבתי את התינוקות והלכתי אף אני מן הגג. בשעה שירדתי מן המעלות, ראיתי על אחת הרחבות את נאנו עומדת עם עוד עלמה ומספרת בהתעוררות. כשעברתי על פניהן, נשתתקו. ואחד כך צחקו. שמעתי מאחרי את צחוקה של נאנו, שמתפורר ומדודר בקטניות, שבמדומה, ורק אותן אחרי בני, מוכן שלא החזרתי אליהן את ראשי.

ובלבי הרגשתי, בכל זאת, כאלו נתקרבנו הפעם זה אל זה. אני כבר צפיתי ליום המחרת, שמחתי לקראת משחק התינוקות.

יום המחרת דמה לכל הימים. שעשועים, נחשי-נחיה, ריצה, ריצה, קפיצה! ואני כמו תדיר, הייתי מתבודד בפנתי, מדפדף איזה ספר, ועיני אורבות מבין דפיו לעיניה הוא, ושוב — ושוב — לשוא! ...

פעמים, שהייתי אני והיא יושבים על הגג ביהירות, ואז היתה משפפת ועולה על המעקה, נתלית עליה במחצית גופה, ועיניה נתונות במרחק, למשה שקק הרחוב, הלאה — רעש ההוף: שרן הספינות, המי הקטרים, מן ההוף והלאה — וזה הים, גוע האין-סוף הכספי ביפעת מנוחתו ... שעות יצופיות היתה נתלית על המעקה וצופה. לאן נשאה או את נפשה?

ואני יושבתי או בפנתי והסתכלתי באין מפריע בתבנית גופה הדק כנבעול,

ראייה. היא שחקה יחד עם התינוקות. שחקה כמו תינוקת. בהכרה אחרת, עם איוו הברה, כמעט שלא ראייתה. יש שמשונה היה הדבר בעיני. לו ראייתם את התפעלותה, שמהדהה, התעוררותה! תינוקת ממש... יש שמי מההכרה הקטנה היה מרגיז אותה, ואז היתה מעוה כלפי אותו קטן את פניה, מחקה אותו באופן מנוחק, מושיטה לו לשון, והוא רוצה להכותה. היא נסה, הכל הודפים אחריה, ריצה, קפיצה, צוחה, מהומה. הסדר האדום מתנפנף ברוח, לבסוף מפילים אותה. כל ההכרה מתנפלת עליה, דומסים, בוססים ומעסים, והוא — רק רגליה מפרכסות תחת ערמת הרמשים הקטנים והמלאים-תנועה הללו. היא מאימה, צוחקת, וצועקת... ואני מביט ותודה, כבת ישונה עשרה, ולא איכפת לה כלל, מה שאני איש זה, יושב ורואה אותה בכך.

יש שפתאום, מן הבית הסמוך, (בשני בתים רצופים ישבנו, אחד גבוה מהברו בקומה אחת, ודלתותיו פונות אל נג השני) קול קורא משונה יוצא אל אוויר העולם, קול רצוף, צרור, ומטורף כקריאת-הגבר:

— נא-נא-נא!

ומפתח הבית נזקק ראש יונית זקנה ומלוכלכה, בשבים שחור ועם שפם שחור על השפה העליונה, הריבה שלי קופצת כרגע, מנערת מעליה את כל ההכרה הלבנה וממהרת, מבוהלה ומבוושה, לקול הקריאה, ומאז נשמעות מן הבית צווחותיו השוררות של איתו קול מטורף, שיטופות בלי הפסק, כמבול אבנים, ומרעידות את האוויר ומפחידות את התינוקות, את קולה של הריבה לא שמעתי. כך היה בודאי מנהגה לשמוע ולשתוק, אולי בכתה שם.

נאנו, כלום אין השם זה הרבה מן הפראיות והרבה מן הילדות?

נא-נא-נא-נא...

אם יפה היתה נאנו? איני יודע, פניה היו פעוטים, עגולים ויחומים-כהים, כפני אותן הצועניות המורחות, הלוכשות סודרים לבנים על ראשיהן, ולועסות המיד מאסתיקה בשניהן הלבנות, פיה היה פעוט, עם שנים פעוטות ולבנות, ועם פיקס דק ושחור על השפה העליונה, כך, שכחתי לומר לכם: אף גומה קטנה היתה בלחיה הימנית. בני אדם הושבים על פי הרוב פנים כאלה ליפים, אפשה, שאף אתם הייתם מוצאים בהם את יפיפותו של המורה, בעיני אני לא היו הפנים הללו יפים, מפני מה? אפשר, מפני שלא בנתי אותם, פיה הפעוט עם השנים הלבנות היה פראי, אם אפשר לומר כך, פה דורס היה לה, בפחד אפשר היה לדמות, שהוא מעלע דם בתאיבון, וסמוכה לפה זה אותה הגומה, אל רחום! כמה הן וחסד, צניעות וילדות היו ננויים בגומה ועירה זו!... ושני ההפכים הללו בשכונת קרובה כזו היו עושים עלי רושם זה, לא מבורר לעצמי, עוד מה, היא השתובבה עם התינוקות לא לשם התינוקות.

מציד. הסתכלתי אל איש-שיחי ותמתתי. בניו היו אמנם אכולי הסערות ושופי-החמה, אבל הרי כבן שלש עשרה היה בצאתו אל ההרים. ובכל זאת נקעה נפשי מחר מאלי קו. הוא היה הוזה בקול אודות "ילדתו" וטורדני בתכניותיו. רצה לצייר לעצמו את המומנט, שבו יפגש עמה, עם "הקטנה". והלאני בהתפעלותו, פעם אחת גם העירני משנתי. אידיאה חדשה נצנעה במוחה, היא לא יבוא אר ביתה, מי יודע מה שם? שמא כבר נטאה? הייתי... הכלים! הוא לא תנשא! סכיני עודנו בהגורתי, אבל מוטב, שאשלה לשם את חברי, יחקה יראה, ואחר כך אבוא אני? לא כך? ...

מה אתם אומרים להתפעלות כזו? לא יכול להכות עד מהר, והעירני משנתי, אבל הנה, תודה לאל, נראתה מרחוק מי טילינה הזפה, צפה מתוך מי התכלת בשרידי מבצריה, בכתיה הלבנים ובפרדסיה הירוקים, בן-לוחי עובני. שני ימים יעשה ב מי טילינה, ואחר כך, טפיווי — סטא מ ב ו ל ה !

כשהורם העונן ומי טילינה התחילה מתרחקת מעינינו עם אלי קו שבת, שאפתי בפעם הראשונה מלוא ריאתי רוח מלוח, ושכחתי את אלי קו. המספר הפסיק, האש בנרילה ככתה, התחיל מטפל בטבק, מצית אותה ויונק, ויונק מן השפופרת, המים מחלהלים, ואנחנו שבים ומחכים, אחר הנעים אודים המשיך שוב :

בקושטא ישבתי אז ברחוב יאזא ג'י-הרי אתם יורעים אותה רחוב צרה ומעופשת, גם הזמתי הגבוהות, שכמעט כל היום אין החמה שורה בה, ושעל דירה אומרים, שהם מנשקים אהרדי מן ההלונות... אבל בעד זה היה נג נפלא לביתי, מאותו הגג השקפתי על "אוי-הנסוכים" על סקו טארי, שצפה ועולה מן המים עם הורשותיה העליוות — משמאלי; על סאראי-בורנו הלבן, הבהוי כלו בתוך ברושים ורומי לעולם תעלומות-קדומים — מימיני; על מאית הספינות, הסירות, הדגלים הלבנים, הרוחשים ווהלים על פני הבורספור ונודדים אהריהם רצועות כספספיות נוצצות, שעות נפלאות הייתי על אותו נג, שעות נפלאות, כשהייתי מהלך אילך ואילך, נהנה מזיו המרחק הזורח והשלו, ששריקות הספינות אינן מפריעות את שלותו הנשגבה ואת מנוחת-נפשי אני. תינוקות קטנים היו מתכנסים לפעמים על הגג לשחק, והם היו טורדים את מנוחתני, הם היו שולחים נחש-יני אל השמים, סבורני שבשום מקום אין נחשי הניד כך מקובלים, כמו אצלנו פה. אהבתי ביום קיץ את הנחשים המנומרים הללו עם זנבותיהם הצבעוניים, הרועדים, שמתלבטים ומכחיקים תחת השמש בשלל גיניהם וממלאים את האויר אותה החוקה, בהברת התינוקות ראיתי לפעמים קרובות ריבה יונות אחת עם סודר אדום על

כיצד התקמו בראש הדינאים? בכל מקום ישנם כלבים. צריך רק להראות להם את זה... — הרעיד לנגד עיני אנדרק קפויץ — היו פהנים גדולים הם כלם.

התחיל צעיר זה מלבבני לבסוף. הרבה היים ותנועה סערו בו וכמו כל המרחים, ידע לספר בתנועות ידיו ובעויות פניו הרבה יותר מאשר בשפתו העניה.
— בהרים אתה יושב? שם ביהך?

— היו לי איזה עסקים שם — השיב בניחוח ובקריצת-עין — אחי ק' צ' עדיין שם הוא. כל ימיו שם הוא, ואני הולך אל ילדתי. היא מהכה לי.
מבדיו הכלתי מסודרים בנתי, שנודווג עמי בתא אחד חבר ל"חבורות" הוניות, התנועות בהרי אנאטוליה ומטילות את התיתן על האזרחים השלטים.

— כשהייתי עוד בנימנאסיה באתונא, תינוק קטן הייתי או, קבלתי מכתב מאחי: "הנה, אלי ק', מוכן למות בשביל הענין שלנו, שמרתי את הרבה. אחד כך שחטו הכלבים את הארמינים, ובתוכם, — לו אפילו בטעות — את פ'טרו הוקן ואת אשתו, ילדתי נשארה יתומה קטנה, לבדה... אסף אותה אחד כך אל ביתו הרוך שלה. אבל כמה בכתה הקטנה, היא פהרה מהם. אני הייתי נוטל את שתי ידיה, לוחצן אל ראשי ואומר: "ראש זה לא יהיה על כתפיו של אלי ק', אם לא אנקם מן הכלבים האלה". בן כמה הייתי אז? בן כמה? כמה? בן ארבע עשרה, הלכה ילדתי אל הרוך, ואני הייתי הוואה אותה אך ביום הראשון לשבוע, כשהרוך והרודה לא היו בבית. ואף אז אך שעה מועטה. נמאסו עלי החיים. נזכרתי במצות אחי וחביתי. בלילה אחד באו אנשים ולקחוני. במכתב שהביאו לי מק' צ', היה כתוב "לכה ונמיתה בשביל ענינו". אבל לי היה אז כבר הענין שלי. אני צריך לבוא אליה, אל הקטנה, לאחר איזה זמן ולומר לה: "הא לך ידו, היא שחטה כך וכך תורכים". לא יכולתי לראותה לפני לכתה, וצר היה לי הדבר מאד. הלכתי מפני שחשבתי לעשות בהרים אך שנה או שנות, ואחר כך לחזור... כך חשבתי, אבל מה יכולתי לעשות — הוסקה, וערפל נמתה על עיני — בעד ראשי שקלו מאתים לטרות תורכיות, הייתי! אין דבר, עכשיו כבר אראנה, ויהי מה!

— כמה זמן שהית שם, בהרים? — שאלתי.

— את אבותיה שחטו לפני שתים עשרה שנה.

לא רע!

הרי זה כבר נעשה מענין, כנראה, היה אחיו מנהל אחת הכנופיות הפוליטיות, ולשם זה קרא גם לא ל' ק'. ככפדים אהבו מאד את העלם. פינסהו בשעות החק והרעב, נתנו לו סתרה ממרגלים. פעמים, שהחורף בא לפתע, הדרכים או מקולקלות הן, ואין אפשרות להגיע באיזה אופן אל העיר, או הדיפים בסוכות-הדוים נטושות, נזווגים

אמרתי לו.

— צ'צ'צ'! — הביע את תמהונו באופן מורחי — אבל קלים הם בודאי, קלים-קלים מאד, אני מתאר לי את זה היטב. בהרים אי אפשר היה להשיג את זה, שם אינם נחוצים, ב ס ט א מ ב ו ל א ר כ ו ש ל י ז ו ג כ ז ה. הרי עלי שאקנה! בחיי... אמר לילדתי... ילדה אחת יש לי שם... אמר לילדתי: הילך הארנק שלי ולכי וקני לי זוג מכנסים, אבל טובים, זוג נעלים מן המובחה, דוקא מן המובחה. היא, הדיחה! היא נצבת על הברכים, גוחנת ומודדת את הנעלים על רגלי, על רגלי, הדיחה!... לא כן?

— בת כמה היא ילדתך?

— כלום אני יודע? בת חמש עשרה! לא, שבע עשרה... ואפשר עשרים! איני יודע...

אה! — צחקתי בלבי — הנה "ילדה" כזו יש לך! "הוא עצמו לא היה יותר מבן עשרים וחמש.

התרומם, הוריד את רגליו על הקרקע, והתהיל בודק אותי בעיניו ומפשפש בפניו עד שנעשה לי אי-נעים. ברי, שיש לי כאן עסק עם בריה פדאית אחת, שנמלטה מהרי אנאטוליה.

— מי אתה, פרנצי או אנגלי? — שאלני פתאום בנוף נוכח.

— לא הא ולא הא.

— אשכנזי?

— לא.

— מוסקוב (רוסי)?

— הן.

— אהא! מיד בנתי שמוסקוב הנך, יהודי? שם, אצלכם ברוסיה עשו לכם כך — והוא העביר פעמים אחדות בידו על צווארו.

אלי! הגיית ברוחי הקשה, כלום כך נגזר עלי משמים לנסוע עם בריה גסה זו כל הדרך?

ומשונה הדבר, שכעוס, ככל זאת, לא כעסתי עליו, לא יכולתי לבעוס. לפני זה צחק פעמים אחדות. יודעים אתם את אמונתי בצחוקן של אדם, ובך-לויתי צחק בצחוק יפה וטוב כזה. כמותו צוחקים ילדים שוטים קצת, אבל טוב-לב מאד. אף יפה נעשה היוני בצחוקו. רק אז הרגשתי בעיניו התכולות והקורנות ובפיו היפה. — אצלנו עשו כך לארמינים — ספר לי — זה כבר, כבר. אבל יודע אתה,

שנים רבות בתורכיה, זו הארץ שמעכה את פניו ושחלהיבה באור יפה וחי כל כך את עיניו...

דבריו נגעו מנע כל-שהוא במחשבת אחת, שדחשה במוחה, ואני הפכתי אליו אה פני. אדם משונה הוא „אוסמאן-פחה“ שלנו, לא היה דבר בעולם, שלא משך עליו את עיניו ושלא היה קרוב אל לבו, שלא הבואו לידו תנועת העצבים, ומשונה — כל דבר, שלכאורה הוא פשוט כל כך, לפעמים גם כל כך, הרי בתוך מכונת ההסתכלות שלו התמונ אותו דבר באיוו סממנים לא-ידועים, וקבל שם מראה נאצל, יפה, וכשהיה הוא מדבר אודותיו, כבר ראינו לפנינו דבר עוטה-הורה, שהשכינה שורה עליו... הכל התחילו מתקרבים אליו, מפצירים בו, שיספר מה, הרבה נדד האיש הזה בארצות-המזרח והרבה ידע לספר, בספוריו היה קשה לחבר את המציאות מן הרמיון, אולי הוא בעצמו לא ידע לסמן את ההחומין בין מה שראה ובין מה שהתאווה לראות, אבל תמיד היה מענין ליטמוע אותו, שפתו היתה עשירה בתמונות ובצבעים... והוא התחיל:

בדרך שוכני מנסיעתי האחרונה באנאטליה, נטפל אליו באיו מיר יוני צעור אהה, שעוד מתחלת כניסתו אל התא שלי, היה חשוד בעיני, לבווש היה כאחד מפתחי הנוסעים במחלקה ג', בדיוו היו כמעט קדועים עליו, הלזכו ותנועותיו — בלתי-מחוקצעים, נסים לפעמים, הפצים ומלחשות לא היו אתו, בנפו בא, נכנס אל התא, הסתכל לצדדיו, מרד את החדר לארכו ולרחבה, כאילו התכוין לשכור פה דירה לימים רבים, נגש אל המטה שלו, שעמדה מנגדו, משיש את מרבדיה, לחץ את המורן שלה, וכשנוכח שהוא נוציו, הייך ונחם:

— מהמירך!... טוב!

ותיכף התנפל בכל גופו פקדן על המטה, התנדנד עליה קצת, כגון תינוק, וקרא על עצמו מתוך נהת-דוח:

— הי! מתנדנד, היידי... טוב!

באותם הימים לא היה הדבר בעיני מנוחק כלל וכלל, כפחד טמיר ההרתיו אז: השם יודע את בך-הייל זה, את נשמתו של מי פתח ממסנרותיה, וככספו של מי הוא מהנה עכשיו את עצמו במחלקה חושנית ובמורנים „מתנדנדים“.

— כלום שם בביתו אין מורנים כאלה? — שאלתי והעמדתי פנים תמימים.

הוא שכב פקדן, עיניו תלויות בתקרה, ושתיק.

פתאום נהפך על צדו, ופניו — אלי, זמן רב הסתכל בי, טויד במחשבת אחת,

נדר על פני ועל גופי מבטים שוהים, מתונים, נדר אותם, עד שהגיע לכפות הגלי.

— מה מחיר הנעלים האלה? — שאל פתאום — יקרים הם?

נאנו.

בצהרים לוחשים באנו אל אחד הפרדסים, שעל הוף יסדהשיש בק אדי קוי, לנחה. ישבנו בלי מעילים עליונים, הלוצינעל וחשופי-חזה, שתינו שרבט, קהאות, הזענו למכביר, קללנו את החמה, ודברנו אודות נשים...

יסדהשיש רבין לפנינו. כך, הוא רבין לפנינו! זאת היתה בדיה נאדרה, שהשתטחה תחת השמים בכל הודה הענקי והענותני, שאינו מפקיד אותך... הדיחי שוחקת לך, כביכול, ביחוקי-שמש צנוע ושלה, ואתה שוכח את אשמי-התהומות הגנוזים בחוזה... כל העולם היה לבן, עם תערוכות ירק קצת. תכולים-תכולים המים, ונענועיהם הדחבים והמפונקים אטיס-אטיים, כמו מתוך הלום. מנצנץ והין החול וכבה, מנצנץ וכבה, לאט-לאט... במרחק רועדים וועים אי-י-ה-נס יכיס האוירים, המתמוגים עם המים הלבנים"שם, עם האופק הלבן. והמרחקים הבהירים, שעלו על גדותיהם, המים, שאבדו את גבולם — אינם מפחדים אותך, אינם מדכאים אותך בנצה שלהם. הנה ננעין בלב הבריה האדירה, הנאדרה והשוחקת הזאת, הין דק וחד — הציהאי פיניראקי, ושורת לב הים ירק ברושיו ולוכן-מנדלו, הם זכים, זכים... וכל זה, אותו מגדל-האור בקצה פיניראקי, הדק, הקטן והלבן כמו נר, איתה הצועת הברושים, המשתרבת לאורך החוף, נס לבן זה, שמתנועע על המים לאטו בכנף הלוישה של עוף ענקי, — מוסיף לעולמיה לזית הן וחסה, אהבה וגדבה, מחרוזת של מרגליות תכולות על ציאר דק של נערה תמה וחביבה!...

ואצלי ישבו ודברו על נשים מיסודה של אופליה ומיסודה של גריטבין, על נשים-מלאכים, ונשים-לילות, כל אחד השתדל ליתן את הגבלתו שלה, ואני הצטערתי על הדברים הבאנאליים, הנדושים, שנאמרו פה, פנים אל פנים עם מיפמות של הבורא.

— ואני אמר, שאחד מאיתני הטבע של הנשים הם היסורים, היסורים... הם לה קודש יותר מן האהבה, כשהאשה הובקת אותך, איך משעיר את מאפלות התהומות בלבה, מי הקרים זה...

כן קרא אחד מהברננה שאנחנו קראנו לו, "אוסמאן-פחה" בשביל שהשתקע

.V

שירים רבים כבר כתבתי
 ואיני זוכר פמה;
 עם כל שחר נולד שירי
 עם כל שקיעת-חמה.

לו הייתי בעל-השבון,
 לו הייתה לי קבחת,
 שיר לשיר הייתי מונה
 מוחם קו מתחת -

וידעה כל הארץ סביבי,
 מדן ועד באר-שבע;
 פמה סעמים זרה שמשו,
 ובמה עלי קבה -

אף ערנוז און לי קרחה,
 ובעל-השבון איני
 יש לי יין, וכל העולם
 שבר כבר מיני.

ואיכה ארע מספר שירי? -
 ולשירי רים יין!
 על כל שפה צחוק שכרוני,
 וחלומי בכל עין.

.IV

הנה ירדו הדמדומים,
ונתלו על הלוני -
ואף שיר אהר מפל שירי,
לא נשאר בוקרוני...

בקר ספוני הדמדומים
אהזמן וצל ערב -
הנש אף עד מצחי אוי לי,
עולמי עלי קרב!

אהלי מלא צל וננהות
מבלי אשר יכילם -
צללי קתלי נוטפים זהב,
ואנכי אלם - אלם.

אטל מקלי ותמילי
אעבר בפעים,
תחת כל החלונות אעמד,
על יד כל השערים.

אז כל כחור אתפללה:
שיר נא לי יקירי!
ומפי כל נערה תמה
אלמד עוד את שירי.

.111

שירים רבים כָּבֵר פְּתַחְתִּי
שְׁכַחְתִּי כְּבֵר אִמְתִּי
כָּלֶם עָלוּ מִחוּץ לְבִי
וְנִמְלְטוּ מִשִּׁפְּתַי.

יָצְאוּ שִׁירֵי לְאֹיֵב-עוֹלָם.
וְנִפְּלוּ תוֹךְ הַמַּחְנֶה -
הָאֵם, צְפֹרוֹתֵי כִי לֹא צֵר לִי.
אֵל כָּל עֵבֶר פְּרַחְנָה!

נִפְּלוּ שִׁירֵי תוֹךְ הַמַּחְנֶה -
וְעָתָה הֵנָּם שְׁגוּרִים
עַל לִשׁוֹן כָּד בְּנֹת הַקְּרִיָּה
וְעַד שִׁפְתֵי הַפְּחִירִים.

וְאֵנִי כְּעֶצְמִי - אֹזִי אִם אֲגִיד,
וְאֹזִי לִי אִם אֲפַחֵד -
מִכָּל שִׁירֵי שְׁכַחְתִּי
לֹא אֲזַכֵּר אֶף גַּם אֶחֶד...

רְאוּ-נָא, רְאוּ: אֲנִי הַיְשֵׁר
שְׁלִי הוּא כָּל הַבְּרָכָה -
כָּל הַמַּחְנֶה מְנִי גוֹזֵן,
וְאֲנִי עָנִי כָּכָה.

.II

בְּחֹר אֶחָד יֵשׁ לִי מוֹדֵעַ
 לְמִי־דָעִי זֶה יֵשׁ רִיבָה -
 אֶךְ זֶה רִיבָה! אֶךְ זֶה רִיבָה!
 הִיוּ לָהּ הַתְּנִים שֶׁבָּעָה.

הִיוּ לָהּ הַתְּנִים שֶׁבָּעָה,
 וּמִי־דָעִי הוּא הַשְּׂמִינִי;
 אוֹי הַשְּׂמִינִי! אוֹי הַשְּׂמִינִי!
 עֲבָשׁוּ הוֹלְכָה הוּא לִימִינִי.

עֲבָשׁוּ הוֹלְכָה הוּא לִימִינִי -
 אֶךְ זֶה אִשָּׁה! אֶךְ זֶה אִשָּׁה!
 לֹא־אֵלָּא יָפְיָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה,
 לֹא הָיִיתִי בֵּין הַתְּשָׁעָה.

לֹא הָיִיתִי בֵּין הַתְּשָׁעָה,
 וְלֹא טִלְלִיתִי כִּאֵן בְּגִנָּה -
 אוֹי בְּגִנָּה! אוֹי בְּגִנָּה...

הַכֵּל סוֹקְרִים בִּי בְּקִנְיָהּ.

הַכֵּל סוֹקְרִים בִּי בְּקִנְיָהּ,
 בִּי מְקַנְיָאִים כָּל בְּנֵי עִירִי,
 כָּל בְּנֵי עִירִי, כָּל בְּנֵי עִירִי,
 וּבְיַעֲיָהֶם - הַעֲשִׂירִי.

יצחק קצנלסון.

שְׁעָה קְלָה.

אחת ואחת כִּמְהָ הֵם?
אֶמְרֵי אֶתְּ אֶחֻזִּי!
אֲנִי, אֲנִי לֹא אֶגִּיד וְאֵת,
לֹא אֶגִּיד אֶחְרֵי שְׁתוּתִי.

לֹא, לֹא אֶגִּיד כִּמְהָ הֵם —
לְמַעֲוֹת אֲנִי יָכוֹל,
כִּי שְׁתִּיתִי יוֹן רָב,
וְצִאֲתִי גַם בְּמַחֲלוֹל...

אחת ואחת — שְׁתִּים הֵן?
כִּי הָיוּ שְׁתֵּי עֲלָמוֹת;
וְאִלֶּם אֶתְּ, אֶתְּ אַחַת לִי,
אַחַת עַל אֲדָמוֹת.

שְׁתֵּיהֶן צְהוּבִית, שְׁמוֹתֶן הֵם:
נְטִישָׁא וּמְרִינָא,
שְׁעָרָךְ, רְחֵל, שְׁחֹרֵר הוּא,
אֵין לָךְ מֵה לְקַנָּא...

יֵנִי זֶה הוּא יָפוֹג הַיֵּשׁ
עִם וְכָר הָעֲלָמוֹת —
וְאִלֶּם אֶתְּ, אֶתְּ אַחַת לִי,
אַחַת עַל אֲדָמוֹת.

בבוכי-קברים מונחות התיבות הצמר והפשתן, ועל הכל יספה האבק, הדלו הקונים לבוא, מותרם אתה מה' ואדם, קום וחצוב לך קבר בחיים!

לא! הוא לא יתן למוט רגלו! הוא לא ימלא מאויו אויביו הנוראים האורבים לו ולכל אשר לו, הוא ינקום מהם את נקמת חייו, הוא יצית אש בביתם וכחותם, יקעקעם, ימרטם, ירמסם, ברגליו ירמסם, תנו לורכ כחות, תנו לו כחות שבעתים מאשר אתו, הוא מכה בידו על השלחן, בכל עת יזכור שמם, עד כי תודעו שנאתו, ועברתו עוברת כל גבול.

ובתוך כך הוא יורד, יורד מטה מטה, ביתו ממושכן, הנותו ממושכנת, ביתו נתרוקן מכל כלי הכסף, לחייו נמקו ועיניו בולטות, ומלבושיו זה ימים רבים אינם מחודשים, כמת מתהלך הוא עלי אדמות, ונלחם את החיים, אין משפטם הכל יעותו משפט, עולם זה אתם קוראים: עולם—בושה וכלימה לדעת ממלהבים כאלה ולשתוק, מנחם, הוא מנחם בן משולם יהודה, בין עניים יבוא ויתחשב, ושונאיו בנפש עולים מעלה, השמעתם ממין משטר כזה? בעלי חובו יאמרו, כי יניחו חותם על החנות, ויחלקו בנייהם את שארית הפלטה, נגיש אחד יוצה שישכיר לו את ביתו, והוא יסתפק במחור האחרון... את דמו מוצצים ממנו, כשהוא בא לבית המדרש הוא שומע, כי מתלחשים מאחוריו על אודותיו, הוא ומצבו הם שיוחה בפי הבריות, עד מתי אלהים לא יראה להם מי הוא ומה הוא?

בא "איש משוגע" אחד מקרוביו והויד ליעין לו, כי ישלים סוף כל סוף את אחותו, אולי יבנה, וירק בפניו, מי שמע עונת נוראה כזאת? הוא יצעד על סף הטמאים! הוא! קרו סבין וחתכו אותו לאברים אברים, לעבד כנעני ישכיר את עצמו על הפתחים והוור; אדרבא, יכירו ודעו כל באי עולם לאיזו מדרגה הביאו אותה ועל ביתם של אלו לא יעבור! מי שחנה ברוחו את הרעיון החצוף הזה מותר לקרעו כדג, הא, הא, הא, צחק פרוע יתפרץ מפיו, כלילה על משכבו הוא יושב במטתו ורואה בעיניו את "הסמך-מס", את הוועין, כל מלחמתו את אחותו במשך כל השנים היא לו ככדור כבד, שהוא מחויקתו בידו, הישליכנה לארץ? בשעת נסיסת האדם ועמידתו לפני התהום גם בקעי מחשבה כאלה עולים, אופל מסביבו, אופל תמחוני בוקע גם מבעד להלונות.

וחנותו נסגרה, נסגרה לעולמים, וביתו, בית אביו, יטבנה להודי דורות, עומד להמכר ולהיות למדור לאיש אחר, סאת עוני-נפשו נתמלאה, ואהו השביק, וידה, עני ומת— ועוד אין הוא בן המשים — שאולה.

מזרות, והסער מתחולל ברוחו. בידו היא עתה, אם לשכט אם להסה, האשה, שלחנם הרחה אותה אמו יחד עמו, ושהיה יכול לרצחה נפש, אותה ואת בעלה, שבע פעמים ביום, נצבת עתה לפניו. חיי בתה הביאו אותה לכאן, מה לו וכה? לא! לא יאבה סלוח! נמאסים אתם לי, ונתעבים. הוא צריך לצווה להם: זה חצי דור שלם, אשר הרי אתם ממיתים אותי בחייוכם ובנגודכם. את כלעי תוציאו מפי ומבית, למה נולדתם? מה אתם הפצים ממני עוד? כתומר מקשה הוא עומד ושומע, שומע יותר את עצמה, מאשר ישמע את תחנוני אחרת. היא אוחזת אותו בכנף, היא לא תרף ממנו, עד כי יפרדו בשלום, והמנוחה תשוב לשני הכתים: האם אין אלהים מומותיו? האיני בן אביהם? "מנחם, אחי מנחם, אל נא תדחה את אהותך, רחם עלי, עלינו!" והוא לא ידע רחם; הוא מתאזר ומתחיל לקרות בקול משונה: "הרפיני, הרפיני, ארורה, הרפיני מיד ועיבי אותי, לא אתן ידו לבם לעולם, לעולם!" קולה נשבר; "תגרשני מביתך, אותי את אהותך?" — "לכי מזה, לכי!" הוא צועק, רעיתו נראתה על סף החרד ונבהלה, "מנחם! אמרה, "מנחם!" — "אל תתערבי!" עיניו נתמלאו דם, הוא מלא חמה על עצמו ועל אחרים, אם עוד רגע תשאיר בבית, כי אז מי יודע, מה יעשה. דבורה עונה אותו בפחי נפש, רוח הזק ינשב, ובבית מנחם נשארה עקה השאית, הוא ישב על הכסא וראשו נשען על ידיו, מרים מרחוק: מנחם מה עשית? והוא לא יענה, צללים שחורים הוא רואה מרחוק.

לאחר שבעת ימים שבקה אלישבע, זו הכת-רעננים, חייה, ונקטפה כאבה, ותהי תאניה ואניה, בכל העיר דברו באותו מאורע; וכולם נדו ראשם ויאמרו: קשה-לב כזה עוד לא היה בישראל!

גם בלב ברכאל בא פדין ושעמום ולא ניהא היה לו ממעשי אביו, הוא היה יכול לשבת בחדר ישעה שלמה ולחשוב בהמתה, בעת ארוחת הצהרים הוא אוכל ושותק, אביו מדבר, והוא אינו שומע.

יום ירדוף יום, ושנה ושנה, והחמה העצורה אוכלת משני העברים עוד ביותר תוקף, על הפרצה בחומה הבצירה של נתן ורכורה ממר המות אמנם עלה קרום מעט; על כל פנים אין פנאי לחשוב בזה הדבה בימי המעשה, בעת שנלגלי המסחר סובבים תמיד ומסיעים את הכל עמם, והם הלא גם יתעשרו ויתעצמו מיום ליום, אבל הדחיה לא נשכחה, החליש לא נכנע מפני מי שתקף ממנו, לדבר זה אין סלוח, ומנחם בודאי לא ידע סלוח, מי ומי אשמים במזלה, מי שם ממש בסד רגלו, ואין מוצא ואין מבוא, אם לא הם, הנות מול הנות עומדת, שמה יביאו תמיד הסחורות הדשות, ופרקו את הציריות הכבדים מעל הענלות; ואצלו הכל — סתו, סתו ארוך.

אהותו ולהסבנו להנות, למען ידע ממנו צפונותיה, ורוח לו; ואין זה רע בעיניו, הוא אך לוחם, לוחם את אויביו. ונס הצד השני, לא טמן ידו בצלחתו, פעם בא הדבר, בבגוד קונה תדירי בהנות מנחם ובכבואו להנות אהותו, גם לידי מהלומות. מהלומות במושב ננדים ולא בין המון-העם, בושו בעיר וידברו בשניהם.

שנאה! השנאה והמשטמה בין שני הכתים האל נעשתה לשנאה כבושה, ואין נשר, והדרך בעד בעליהם הלא היא סלולה, זה עולה ומתעצם, וזה בא מעקה לעקה, נתן ודבורה, כי קמו בכקר למעשיהם, ידעו, כי הכל נכון לפניהם, ומנחם לחיין תמיד אל הקיר, אין שנוי במולו ואין סלוח...

והנה בא הצל גם בביתו של דבורה ונתן, יותר מצל—ימי עברה וועם היו להם, אלישבע, הבת הנחמדה, ומחמד נפשם, נפלה למשכב. בתחלה אמרו: אין דבר! ועשו רק רבואות-בית, אבל היא הלחה מאד, ויהיושו אחרי הרופא, וישכם ויערב לבוא, ולא יכול הוא וסמיו להושיע לה, ויעברו ימים רבים למחלתה האנושה, נסו באומרי "תהלים", נסו לשלוח פדיון לרבי רהוק, אם גם לא היה להם אמון רב בעדיקים, נסו למוד את בית העלמין בפתילות, ולעשות מהם נרות לבית-המדרש, הלך צדקה ברבים, הם הידועים ללא-דעותנים; התנפלו גם לפני "ארון הקודש", ויללו ליושב-מרום, זה כשבועים שלמים, שלא דרכה כף הנלם בהחנות, משיוש הייהם צפוי למות, למה להם הונם ורכושם?

ובביתם מהומה, הדלת נפתחת בכל פעם, ובאות נשים ושכנות לנוד ראשן ולעוין עצות, הרופא ירשן בהמתו וצועק, כי יפריעו את החולה האנושה ממנוהתה הדרושה לה— ואין שומע, פני דבורה, כאילו היא קמה מקברה עתה, ונתן, זה המוצק ובעל הלב העץ, נמס, ובמסתרים הוא יורד דמעות ובוכה כילד.

הסכנה הגיעה עד למעלה, מאלישבע ניטל כחההכור ותבערת הקדחת בוערת בה, בוערת מכלי-הרף, מלאכי מרום, בקשו בעד החיים הרכים ואל תתנו לקדוח את הנשמה בתדיונים! רצו אל בית מנחם, ובקשו ממנו מהילה" על כל עלבון הריב המנונה, שעשה שמות בשני הכתים, התרפסו לרגליו, ורצה דבורה גם הוא, בקרבה נברק הרעיון פתאום, ויהי להזות בנפשה, כי אם יסלה לה אחיה, וישלים עמה, כי אז יסור שבט אלוה מאת בתה, ותחלם, והוא ישמע לה, לא לב אבן לו.

ואחיה לא שמע לה! בלילה, ליל סנריר וקר, באה עטופה לביתו, מי האמון, כי עשה תעשה כזאת, אבל מה חזק מלב אם? לבה דפק בהזקה בכבואה, ונפשה כמו בצבת מעיקה, ותבקש ותתהנן לפני אחיה, כי ישלים עמהם ולא יסור להם עוד, על כל אשר נפל ביניהם, ותשבע לו שבועת-אמונים, כי תשתדל מעתה לישר כל הדורים אם אך יאמר: סלחתי! והוא לא אמר כזאת, עמד על יד השולחן והסתכל בה בעינים

שתמיד הם נצרכים לכסף, הם אדוני היערות ומוכרי החומר בכל כופר; והאנשים הבאים להחנות לקנות סחורה, כשוכרי ריחוב, בעלי משרפות, הם גם בונים בנינים, כן טובב ומסב מסחר את מסחר, כשן נלגל את חברו במכונה, ומביא רב תועלת. לעומת זה הקשה מנחם בעציו לתהלכות הנותו, כי עליו היה להעביר חלק מרוה החיים בה, את ממונו, להמסחר השני, ובעיקר, גם אם לא תבקשו השבונות רבים, לדבורה ונתן יש מול, ולמנחם אין מול... כמעט הוא בעצמו מתחיל להאמין בזה, בראותו, איך הכל יגע אצלו, ושונאיו ואויביו בנפש אינם ינעים כלל. ניסו ואחותו המה עוד מלזים לאחרים, ועליו ללות, כדי להחזיק מעמד, להרשעים והאכזרים — רק בשם זה הוא מכנה אותם — תבוא ההצלחה במעשיהם תמיד, עולם אי-צדק! ואתה אינך יכול לשנות בזה, אם תצעק, ואם תסבול.

ובתוך כך גדלו בניהם אלישבע וברכאל; ופה נראתה אמנם יד אחרת — אך שוויה משקל שרה, אלישבע, הבת הבכירה של נתן ודבורה, כל רואיה יהללוה, נערה בריאה ויפה עומדת לפנינו, והיא בעלת בינה ומשיבת רוח, נסו נא לדבר עמה ולשוחה אתה, והיא תשיב לכם על אהת שבע; וכי תצהיל פניה, ותמלא שחוק פיה, ונעו שערותיה, אדומות כזהב, חי אלהים אם ישאר ענן בחביון לבכם! עלה עלה הקיץ גם בסביבה מלאה אך [ורק עבודת הממון, וברכאל, שאר בשרה, הבן הבכור לדודה, גם לו נתן הטבע תרומה, אל תביטו לאמו המתנוגת והולכת, על אביו האוכל את בשרו בשנאה ובריב תמיד, הוא נער נחמד, בעל קומה גדולה, ולו לב משכיל, בעיני מנחם היתה בת אחותו מכשפה קטנה, ולא יכול לראותה בשלום, וגם דבורה שטמה את ברכאל ותמאסהו, צללי משטמה ואיבה יקיפו את הנפשות הצעירות מכל עבר, והן תשונגנה ותגדלנה ויוצאות ממחבואן...]

אבל בממשלת האיבה גם בעד קרבת הנעורים, שלא הטאו, אין מוצא, ברכאל, בשמעו בסעודה, סעודה, כבואו מן החדר, את חרפת דודו וכל אשר לו, נשאהו לבו להאמין גם הוא באלה, אם גם בסתר נפשו חשב, שטוב היה, אלו היתה אלישבע אהותו ויושבת אצלם, ואלישבע, היא גם היא, עמדה כחרוצה על יד אמה במלחמתה את אחיה, מלחמת מנן ומלחמת תגרה, תום ואהבת ההורים! דודה נכשל פעם אחת באבן ויצעד כהגר מעט זמן מה; ובכל עת פנשה אותו צולע, ראתה בזה אות, כי הורש הוא רעה על אביה, אמנם את שם ברכאל לא יכלה שמוע מנואין, גם היא בחזון נפשה השבה: לו היה הוא אחיה, כי אז דברה אתו הרבה, ושאלה אותו דברים הרבה.

האמנה את המאורעות אהה, אחד? מנחם נסה להסיר לב משרת עובד מאצל

רעיונות רבים למעשים ולמסחרים, הם שוטפים ובאים, מציעים לפניו הצעות שונות מכל צד ואינו יושב מבית התפלה יהודי בלא לוויה של סרסורים; עליו אך לומר "תן" או "לאו", ומחכים לגמד דעתו, והוא אינו גומר; כל דבר הוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד, עליו רק להכנס בדבר ולתת לו כהו ושכלו ויביאהו לשכר; אבל הוא אינו נכנס, לעת עתה אינו נכנס, עוד היום גדול, הלא כל פוץ סופו להכשיל אדם שבמותו צריך לעיין ולהשוב, לשקול ולבדוק, כה עברה עליו עוד שנה ללא עבודה מסוימת, ומי יודע אם הגיע לזה בפעם אחת, אלמלא הראו לו את הדרך אויביו אחותו גיסו, אלה הרשעים בעיניו, שהם יושבים והורשים עליו רע כל היום.

דבורה נתן פתחו להם על יד סדר הרבית הנות גדולה לצמר ולפשתים, למשי ולאדרת שעך, והיתה ההנחה הנועדה בשביל אצילים, לכסות עינים וגם לאמצעי לסחרים, מה עשה מנהם? הלך ופתח לו גם הוא הנות כזאת ממולם. פוזר נפשו מצא שוב נקודה בוערת, ואמנם המעשים התכופים: שכירת ההנחה, הנסיעה לעיר גדולה לקנות, הבאת הסחורות וסדרן, אם גם תחת השגחה משרת הריוץ ויודע במלאכתו, כמו שנו את טבעו, תוכן בקש למחצית ימיו, והנהו לפניו, הוא נעשה אדון למעשה אחד; ויש לפניו רק מבוא אחת, להשכים ולהעריב להנותו, להכות לקונים ולדבר עם קונים, גם אשתו ההולנית באה אחרי הצהרים ההנותה ושבה, לפעמים יאכלו בהנחה גופא את ארוחת הצהרים, בקצות מנהם הוא חנוני ארוך, והוא גם מוכר במחיר בינוני, אנשים, שכברו את אביו, ועודם זוכרים את אביו, באו אל הנותו לקנות, מנהם הלא אינו ימאי הוא, אם גם הפין הוא להרויח; ואם מחוק הוא את מחיר הסחורה בשביעה, אין זה כל כך רחוק מאמת, מה שהפריע אותו הרבה במלאכתו, הוא ענין ההתחרות את אחותו ואת גיסו, בעיניו לא הוא בא להסיג גבולם, כי אם הם מתחרים עמו, הוא ראה בכל מנע ומשא שלחם מעין מומה נגדו, וחשב את כל קונתו, צועד על ספם, לגזול מידו, תחת לחיות צופה ומביט במעשי ההנות ותהלוכותיה הפנימיות ולהביאה לידי דבר עושה פרו, שוב נטתה כל חכמת לבו וכל מחשבותיו כלפי חוץ, הוא, המתחיל זה עתה ללכת בחיים, והכל בסיוע משרתו ועל פיהו, הפין להתור התיירה תחת הגלי אנשים, הולכים לבטח הרבה ויודעים מה התוו להם, צפור דרור נלחמת את בני הנשר.

עברו ימים, ושוב החלו גיסו ואחותו לעסוק עוד בענף מסחרי אחד: הקימו להם חצר מחסן של קרשים ושל עצים לבנין, וימחר מנהם, בלי להשוש מחשבות הרבה, להשתתף עם עוד אחד ולהתחרות עמהם גם בזה, נתן ודבורה לא נטו הצדה בעסקם זה, האצילים, שבאו אל הנותם, והיו להם אתם משא-ומתן רב גם בדיני ממונות, מאחד

ועיון גמור בכל מעשיך בהאי עלמא, שדרך כסל למו, תובעים שם ושואלים במדומים מכל צד; ואלה מטה מתכנשים לקרוע אבר אבר, אבר מן החי ואבר מן המת... וכך היה באין חנינה, מלאכייהמות לא עזבו את המטה ריקם. שבעה ימים סבבו אותה ועמדו על המשמר. לא עשב וענף פה לקטוף, כי אם להסיע אילן ולעקור אותו משרשו. הרופא וסמיו, בקור-הולים כדבעי. אנשים יוצאים ובאים ומתלחשים, וכיום השמיני בבקר כבר מונה מת על הקרקע, ונרות דולקים למראשותיו ורגליו. הכינו עצמכם ללויה ולצדוק הדין!

ומנהם הוא העסקן והאבל הראשי. הלא הוא אומר „הקדישׁ. הלא הוא הבן והוא הזורש. המנין בבית, בימי השבעה, מרובה באוכלוסין; מת איש שוע ונכבד ליהודים. הכל מספרים בשבחו של מת; שמין את ההון הנשאר, וכל אחד עומד על דעתו ועל השערותו בעקשות. מנהם מוקף מלחכי פינכא, ויועצים ובוהנים מכל צד. דבורה רוצה חלק בהנחלה, כמשפט הבנות, והיא גם היא עצם מעצם המת ובשר מבשרו; ומנהם ממאן ומתרגש. הוא כל כך נרעש מן השנוי הנמרץ בגבולו, עד שאינו יכול לקשה מלבד המאון הזה, את שאר רעיונותיו ולהסכם למטרה אחת; הוא רין מהדר לחדר, פתח כל ארגו וארון וסוגרו מיד, מטפס הוא גם על עלית הבית, יורד למרתף, בכל ישים עינו, והחוקק נעדר ממנו. בינתים מודיעה לו האמה, כי בא הרב דמתא לבקרו, באו גם השוביים וישאר הנכבדים לשוה ולחמא, ובעיקר לתן בינו ובין אהותו. דבורה נשבעה להגיש הדבר בערכאות, אם לא יתן לה את חלקה, ובני העיר אינם רוצים להביא את הדבר לידי הלול השם.

והריב בעיקר כבר התפרץ. פעם אחת בין ערבים חדרה דבורה והשכינה אצלה כל כלי הכסף והתכשיטין שבבית; ומנהם צועק, כי יפוצין את מודה, אם לא תשיב את הנולה. והוא קפץ ושבר ראוי בחדרה, שומעים את הקללות והכלמות ברחוב, התגלע הריב בכל כעורו.

לא אאריך בפרטיו. משך שנה תמומה אכל משני עברים, ויערבב גם את העיר ויושביה. עסק ואהבת הנצהון. קנאה עקשנית נוראה ואיבת קרובים. עצמותיו של מת מתנועעות ונגררות על פני קרקע...

והנה עזבו דבורה ונתן חדר מושבם וישכרו להם בית מיוחד. כבתה האש המרכזית הבערת בכל יום, ונשארו גהלים עוממות. כהולמים חלום קשה עומדים הכלים הכבדים בכל ההדרים, יתמי דיתמי, אין כה מניע, אין עוד גם שאון ההלוקה. בגוף עניני הכסף וסדרום, עוד יותר בתחתם, לא ידע מנהם מה, הוא היודע הרבה, הוא מאסף את החובות, — את אצילי אביו אין לו קשה, — הוא מונה והושב בכל לילה וממלא בעט-עופרת גליונות שלמים במספרים רבים, ובינתים הוא מוציא הרבה, יש לו

הוא לא בקש להתעשר באווה, אבל בנה בנה את כספו אבן לאבן ויסוד ליסוד, שטרותיו היו לו מעין כל התימה והתימה על טופס של שטר—רבת ענין, לא! לא! לא! אותיות מתות הן אלה הכתובות על גליון נייר בנושפנקא דמלכא: אנכי החותם מטה חייב לפלוני ופלונני, ואני הנני אותו פלוני, אני אדונכם, ואתם עבדי!

ובדבורה לו אישה בעירכו, שנים כי יתחברו וילכו בדרכם ולהם דרך אכה, יעשו יותר מאחד, אהבה, תאמרו קיום המון, לא! מישג זכר ונקבה אין כאן, יש אך רוח אחד לבנות בכסף ולעשות כסף, רוח אחד בנופים שנים.

והתגלגלו המכונות, זו בפנה זו של הבית, ולה מעשה ארג ועסק עם רוב אנשי העיר; ועמדה לעומתה זו בפנה השניה, אבל עוד משמיעה קול נהר, ובשתי הפנות חורשים רעה האחד על משנהו, בזה יאמר: „פן יעצם ממני“ והוא כבר עצום, ובה יבקש תמיד: „אך יהלש ממני, ואל תהי לו בכורה!“ שנאת כחות שונים ומשונים ורוב בשר, למה לזכר תרבו נחלתו? ולמה יעשרו אלה גם בלי נחלה?

כה התבצר באותו בית על יד ה„גרמים“ השטימיים מצד אכה, ורוך נפשות פורחות מצד שני, ענין־חיים פשוט וכל ההתפרצות שבחיים.

מות! מעומק המות, רב־פלאים, החלו לדבוק על דלת הבית הזה, והקריאה היא להאדון, להיושב ראש, איש קרוב ליטבעים ואזכה המון בחיים, אנוש עוד במיטב כחתי, יושב בין אוצרי קניניו, אשר כבש וברא לו אחד אכה, נזכר פתאום בשנוני יסודי ותהומי, הוא את צלו... אלפי פעמים מדברים החכמים בספריהם ממהות המות, והוה גם בנדר השכל האנושי ומן המעשים בכל יום, אבל כל זה אין מיל זה המות הקרוב לך ממש, והרבו שלופה בידו.

משולם יהודה, המוצק כארגו וההושב בעיקר, שעוד יחיה הרבה, התקרר ועלה על מטתו בלי רצון, ביום הראשון התנחם ואמר: גם זה יעבור, הוא הסתכל באצילי ידיו החזקים, בשכבו כך רק בכתנתו לבשרו, וירא בהם עדי הבשר, אבל ביום המחרת כבר נחלש יותר, כבודות ואי־מנוחה בגוו ואגלי זעה ידו ממצחו... בעיני שממין מכיש הוא על הקירות ועל התקרה הלבנים, והנה אין פניהם נתמול שלשום, מקנה הוא את הזעה, לפתע נכרך בו רעיון, ונבהל: אלה הם אגלי שאול, צו לבידת!

מות! והוה דבר אחד מן האמירות בימים הנוראים: מי בקצו ומי לא בקצו, פה לוקחים בלי רחם את האדם, יובילו גופו למקום הושך, ואת הנשמה לפני כסא המישפט, לפני הנאצל הראשון, שלית מהשבה תפיסא ביה; ואחר זה באים הם, בניה, ללחק את אשר אספת בעמל, ונצים הם על כל בלי וכלי, על כל כוס ונביע, והוה הנותר בהאי עלמא למהומת אחים, מירוק העון, תשובה בנושף החיים, הרטה הרטה

הלך לעולמו. עכשיו הוא בן ששים, עד שבעים — עוד עשר שנים; ואיך ימים עדי
 עדי, בלבו אין גם הרהור כל שהוא והפין כל שהוא, כי יפנה לו אביו מקום, אבל
 סוף כל אדם למות, רואה אתה את הוקן, שומר את המפתחות, ואיך ישמר אותם,
 וביום אחד יוכל לקברות, והמה ישארו תועים לשעה באין להם מנהוג... ואז יקום הוא
 ויקחם, יקחם לידו! ואת אחותו ובעלה ישליך ההוצה, משומדים וכלבים ממש הם אלה,
 שעל פי דנא, הם עצמו ובשרו, הן האיתם, כי אימדים אנשים על שנים, שהם קרובים
 יחד, ובאמת הם קרובים, כי הלא אם אחת ילדה אותם, והם מה החוקים! כל אחד
 בעיה, וגם הפשוט שבפשוטים, קרוב לו למנחם מאחותו ובעלה היים נתן, ב"צלוחות
 של מים" יכול היה להטביע את שניהם, ולא התחרט, חי נפשו, כי נקעה מהם, כי
 מתועבים המה בעיניו, כי רוצה הוא להנך אותם, היתכן, כי איש יהודי יקום ויעשה
 רצת, הידיו תגואלנה בדם? אבל שנאה, שנאה שבלב מי יעצור בעדה? מי לא ישנא
 בני-אדם כאלו, כאחותו וניסו היושבים בצלו, ולבכם [אתם] להתעשר בכל, ולהרבות
 את הונם בכל, גם את יוצאי חלציהם הוא מתעב, את כלם יחד, גם את זו הנפש הרכה
 והתמה, בתם היחודה אלישבע — ותמיד ירקע בגלוי, אם רואה הוא, כי מתרועעים
 היולדים שבבית יחד...

ובימים כאלה ישב ה"צד" השני, היים נתן והיעיתו דבורה, בהדרם, לא השבו
 הרבה, אבל עשו הרבה, היים נתן לא היה מאלה בני אדם, הבחולים על ממונם, וגם
 לא מאלה, הוהירים בממונם, אבל מן אלה, היודעים טעם המזון והחוק שבמזון, הוא
 לא הלך לאט, לאט, בדרך הכבושה כהונתו, כי אם נטה מעט הצדה, והוציא תחת זה
 רבות כפלים. — ה"מחשבה" שבמזון לחוד, וה"עסק" לחוד, עסק לשם עסק, בודאי
 נפתחו לפניך תאי נפש איש, כשנצרך הוא לך ולקופתך; אז הנו בידך כהומר ביד
 היוצר, ומשחק הן לך גדלותו וגם יראתו, אבל הנח לנסיונות אלה, שבלאו חכי יפלו
 בחיך, והסתכל בתוצאה, ממון מיושך ממון, והו הכח הפנימי המושל, והדי הכל שלך —
 ובידי אחרים, אותם האחרים, שיודפס אחריו שלהם, וקלי דעת הם בעסקים; כי אם
 לא כן, שוב לא היו לווים הרבה, אלה הם שומרי כספק בפיותיו ופירות-פיותיו, היש
 לכם הרך מסוכן יותר מזה, ואף על פי כן, אתה הולך בו, אתה הולך בו בקרת-ידות
 ובלא עקמת-הפנים, מאה פעמים יאמר הלוח להדור אל רוחך, וגם מאומה לא ידע,
 הוא יחשוב בינו לבין עצמו, בונה לו בנינים על גבי בנינים; ואתה הנך יושב בביתך,
 ויודע את אשר יארג שם בלב, היים נתן היה נושא בחבו תכנית כל בני העיר וטבעם
 וידע למוד מעמדיהם אחד אחד, בכל עת ובכל שעה הוא יכול לשתוק ונפשו חידה,
 הוא שתק, כאמור, והבא לעשות אתו עסק דבר, לפתע הפסיקו דבורו, ושאל לו לדבר,
 שלא מן הענין, ונבהל הלך להשיב מן הענין... הוא לא היה מלוח, כי אם חוקר דין-

היושבת על יד החלון וטוה פומקאות, תקום ממושבה ננבחה; ימחר גם לקרוא שבן קרוב לעזרה. מסיעים ארון כבד ממקומו איש איש מהזיק בקצהו, והחזה שואף. זה הדומם, יסודו מעין הוא, גדול על כולם והזק מכולם, ואח"כ כאשר יעמדו אותו במקומו החדש, וההבורה מתפידת, הושב מנחם בלבו: למה היה כל העמל? והוה מפעם, כאיש שתעה מני דרך: והוא מתחיל להתוכח את פלג-גופו על דבר בני אדם, שלא ידעו תפקידם, על אביה שלא ידאג לה בלל, והושב "שהעולם-הבא" שלו כבר פוטר אותו מכל חובותיו לה. ולפתע יקום ויחל ללמד את בנו יחידו ובכורו בדבאל את ההומש. הוא צועק ומושך בלשונו את המלים של הפסוק אחת אחת. הנער הנחמד עומד ומסתכל בו וירא לנפשו! וכשהאב הוה על מלה קשה, והוא לא יבנה, יתפדין בבכי, ואמו קמה ואומרת: מה לך מנחם לעמוס עליו כל כך, עוד ילמד תורה. בכעס עצור עוזב הוא את החדר, ויצא ההוצה, ועם האיש הראשון, שיעבור עליו בחוץ, יחל לדבר על מקה החטים והשעורים העומדות בשעה, ורב הוא, ולמחר ירד, ירד עד חלק שלישי ממש, ובני-עלמא סבלים המה וקונים, קונים וקונים, וכורים בזה קברים לעצמם...

אתם לא תדעו מה ביכולת מנחם לעשות, לו רק צייתו לו ושמעו בקולו. הוא היה יכול לסדר את המקחים באופן שזה לא ירבה וזה לא ימעיט, במסחר העצים הוא יודע היטב, בחנינות ללבד ולצמר הוא בקי, בעסקי הליאות מי ישוה לו? הוא יתן לכם עצות לצאת מכל מיצה, יודע הוא למי נוכל להאמין על דברו, ולמי לא נוכל להאמין. ואעפ"כ הוא בעצמו אינו יכול להתייחס... לכאורה הוא מקדים לעשות, ונמצא מאחר. הוא חשב הכל מרישא לסיפא, והקא בזה שלא קרה, לא חשב. הוא האמין, ואין אמין, באותו בקי שצריך היה להשכים ולנסוע לרגלי עסק, ישן הרבה ושנתו ערבה לו. הלא את שלו לא יחטפו ממנו — והטפו ממנו. כה הלכה שנה, שנה. הוא כבר כבן שלשים והמשו יפניו וגופו ברחבם כשל בן ארבעים, והוא אינו מכניס מאומה לביתו, בודאי הוא חי ברוה, והאם לא תספיק גם מהצית מהון אביו לתת לאדם אמודות הגונה, אבל אמודות הנלקחה אינה בזה שנתעמל בעבודה... ומנחם, האם לא עמל הוא, האם לא טרוד הוא, גם בלכתו בשל? אדרבא, לו אין מנאי תמיד, ועל כן הוא מקצה, מקצה הוא באכילה, אם גם ערבה לו קם והולך, וישב וקם, מסיח עם אנשים ומפסיק בדבורה, כי עליו לחשוב בזה ולעשות מה, וכעיקר לא עשה דבר מימיו, התחיל ולא סיים, שמא תאמרו, אין כאן אהבת הממון ביסודה, אבל שאלו את מנחם לערך הכסף, לערך העבודה, ויניד לכם על אחת שכע, ויבאר לכם הכל על נכון. בעיקר איש נכון הוא, וגם הושב, הושב ודן גם על אודות אחרים, את אביו בודאי שהוא מכבד, אבל גם האב הוא ענין... למשל יכול הוא לצייר לו בדמונה שאביו כבר

דבר עם אנשים מעט במילי דעלמא ובעניני הכמה, שב לביתו, שתה צלוחית חלב ואכל ריקק קל. כן מעשהו יום יום, ובלילה, כשאנשי הבית כבר היו פנוים ממלאכתם, לקח ספר עיוני, והיה מעיין בו בדבר ה"גרמים השמימיים", או בדבר ה"שכל הנאצל"... וביתו זו אשתו, שמה מרים, היא ממשפחה ידועה, רכה וטובה, וגם היא צופיה הליכות הבית ביושר ובתום, ותכבד את בעלה כמלאך אלהים.

ובנים להם שנים: בן זבת, שניהם נשואים, ואחרים לא היו להם. ובנים אלה ותולדותיהם הם תכלית ספורנו הלאה.

הבן הבכור של משולם יהודה היה שמו מנחם, ושם אהותו הבאה אחריו דבורה. והיה מנחם נוטה לצד אמו, כי נחל ממנה איזה רך, וגם בלבנת פניו הופיט מעין קלסתר פני אשה; ולהפך נה על דבורה מעין רוח אביו, ותחי מוצקה בגופה, וידעה מה הוא היקום לאדם עלי אדמות. למנחם נתנה אשה מבית רבנים; ודבורה נשאה בן-אמידים, שידע אמנם גם הוא בתורה, ולמד מה בימי נעוריו, אבל ידע לסגור את הספר לאורך ימים, ולעשות תחת זה עושר. שמו היים נתן.

כבר בנעוריהם, ביטבתם אל שלחן אחד לאכול לחם, היה עוין האה את אהותו ובעלה, החתן התעמל לקנות לב הותנו והבן הלך בו רכיל. הרריהם היו סמוכים זה אצל זה, נג אחד משפיע את שניהם, ולבותיהם רחוקים...

בבית המדרש התפלל מנחם על יד אביו כמורה, והיה מתערב בכל דבר ובכל מאורע; הוא נוה להתפעל ומסתמך בעיקרו על עוז אביו. תחת זה התפלל גיסו בצד ריוס, עושה את שלו בתוך הסדרה, מקמין בזמנו והולך לו אחרי כך, ושב לביתו ולמעשהו. מנחם לא אהב את הנתונה ברב, בכל זה הוציא הרבה ולא ידע בעמל הכסף הנתן לו; ונתן סופר זמונה ר"ב לר"ב, עשרה לעשרה ומאה למאה. הוא ידע, כי סיג לעושר שתיקה, והיסוד לאדם לכל ימי חייו נעשה כחשאי ושלא ברעש.

ותלדנה הנשים בשתי הפנות. אשת מנחם ילדה לו בן ושתי בנות, והבן הבא אהדין, לא ראה מזה העולם, כי אם את עריסתו שנה ימים, ויעווב אחר כך את החלל הצר הזה, וילך לעולמים. ותלד דבורה גם היא בת אחת ושני בנים. בת הרב הלחה תמיד איזה ירחים לפני הלידה ואחריה, וציריה קשים עליה: למיצרי ההויה עליה להביא חי מדבר, ולה אין אונים. לאורך, עשתה דבורה את שלה, מבלי שום טענות ומענות, כאשר אכלה ומחתה פיה כן ילדה, ותבא את פרי בטנה לעולם, ונצבה אחרי שמונת ימים קוממיות — ועוסקת!

מנחם יושב בחדרו כחולך בטל ממש, פתאום תבוא הרוח עליו לשנות את סדרי הכלים, והוא קורא להאמה והעבד, ואשתו החלושה

אם דבר קטן או גדול. כל ימיו התרחק מהפסד וגם משכר בהול. לא עשה דבר היום, מה שיכול לעשותו למחר; אבל גם לא החזיק דבר, שצריך להעשות מיד. הוא לא פזר ברב, ורחוק היה מהוציא על מותרות, אבל בהכנת צרכי-הבית אהב את המרחב. למשל, כשהיו מסיקים אצלו בימות החורף את ששת התנורים בכל ששת הדריי, היה משניה על השפחות, שלא תבערנה עצים יותר מן השעורה, אבל בהציג הגדולה אשר לו היו מוכנים עצים להסקה שדרות-שדרות, שהיו מספיקים להחם בית גדול שנים רבות; ואם אכלו מהם הרבה בימות החורף הקשים, מלא הסדונם בכוא הקיין עוד בעודף, בעומק המרתף שלו היו קבורים הרבה בקבוקי יין, אם גם יותר מ"קידוש" ו"כוסות" לא שתה, פרותיו היו שמנות ובריאות, ובחלבן רב עושה, שני סוסים להובלת מים מן הבאר הרחוק היו עומדים בארוה שלו, וכל אחד יעבוד בשעתו. לולים של תרנגולות, אוזים ובנות-אוז, בבית לא יחסר המזג מאוצר שלם של תפוחי אדמה, פירות מכל המינים, נופת ודבש, — ולא תאמר האמה לקנות כל דבר מצרכי הבית יום יום.

ובבית גופא כלים מכלים שונים, בארזים של זכוכית נשקפים כלי כסף, מעשה חול וקודש, כלי נחושת וסירי נחושת אין מספר תלויים על הקירות — בכל אשר נפנה נראה בנין לעד, ועוד זה, מלבד הכסף העובר מיד ליד, לו ציוד מטבעות ושטרי כסף בתיבה מיוחדת של עשה; מונחים המה לכאורה לבטלה, כי אינם עושים פירות, אבל את החזק שיתנו לנפש יודע רק מי שמפתחם בידו.

וזה הדבר, משולם יהודה היה לא רק בעל איזה אלפים שקל, כאחד מבני הדור הזה, שבן אדם יושב בכאן עם ממונו, ולמחר יקח את ציוד הכסף בידו או בשטה, וירחיק לכת, כדבר מטולטל ממקום למקום. הוא היה דר בעירו וגדל בעירו, וכל אשר רכש — קיים ואיתן, הוא עמד באמת על הגליו, וזאת הנחלה, אשר ברכהו השם בה, היתה לו למעו נפש וגם לשיוון-נפש, הוא היה חי בעד עצמו ובעד אחרים, חי למקום ולבריות, ולא עברה רשות אחת את גבול חברתה. כבוקר הלוח ברעה צלולה ומיושבת לאציל בטוח, בעל נכסים רבים, סבום גדול בדיוק התנאים, והכל כתוב ומפורש; אחר כך הלך להתפלל בבית המדרש, עמד על מקומו הקבוע ודייק בכטוי המלים, לפי חקי הלשון, שלא זרים לו ונתן ליושב-עולמים ומצוה על התפלה את שלו ברב הפיץ, אחר כך שב לביתו, אבל סעודת-צהרים מספקת ויבך כהוגן לפניו לאתריה, נח מעט על מרכב קשה, קם ונטל ידיו, שתה המין מצלוחית זכה, הסתכל בשעות שתי-שלוש בפנקסי השבונותיו... סגרים אחר כך ונטל בנטות צהרים את ספר ישעיה עם המלבי"ם ולמד בו פרשה, עמד על "באור המלות" ועל "באור הענין"; אחר זה הלך עוד הפעם אל בית המדרש להתפלל מרחוב לב תפלת מנחה וערבית.

מיכה יוסף ברדיצבסקי.

איבת עולם.

מלאכתנו, מלאכת המספרים, היא ברובה, לשוה על דבר דרכי האהבה ועל אודות קשרי הנוער והמדתו, בעוד שבחלל החיים גם הפירוד והריחוק יכבשו להם מקום רב, ואורחותם הם בני-חזון, ואכן רב הוא לראות ולהתבונן לנפתולי בריאנוש במלחמת חייו, ולתגרת האדם באדם ולכל זה, אשר בין אחים יפרא.

בעיר אחת בינונית, אשר ברוסיה הדרומית, חי לפני ימים איש זקן ונשוא פנים, ושמו משולם יהודה לבית יעקב, והיה ידוע בקהלתו, בתור אחד מנגידיה, שועיה והכמיה, כי נוסף לעשרת אלפי השקל שלו (בסכום זה ערכו את עשרו) וביתו הגדול והרחב עם גנו האדום והכבד, שנראה למרחוק כמו גבעה קטנה, בהתאדם דשאה בחום הקיץ, היה משולם, — או כמו שקראו אותו במלואו: רבי משולם יהודה, — איש חכם ויודע תורה ומבין גם במחקר ולשון. הוא היה עוסק כל ימיו ב"רבית-אצילים", אבל הכל במדה אחוזה, ובלי לטמא נפשו בה, יחד את סחרי-הכסף, בתור יסוד האדם והייו עסק גם בשכלול רוהו והטבת מעשיו, וידע, כי לא דבר ריק הוא מאדם להיות חי משכיל ולבחור במסלת יושר ודעת.

גון החוק, זקנו הגדול, הרריו הגדולים, הרחוב שבכים, וביותר אוצר ספרי העיון בביתו מימים, שעוד ידעו בני ישראל מדברי חכמה והגיון, נתנו למבטו איזו הרמה, שבה התעלה על שאר בני עירו, הוא אהב את התורה הכתובה וכבד כל נקודה ממנה, אבל כבר עמדו למליץ לה בעיניו הרד"ק ובאוריו הישירים, מספרי הלכה כבר את בנין משכיותו של הארדכל הגדול משה בן מיימון; וכשהיה מעיין בדברי אגדת חכמים, לא היתה נפשו סולדת גם מדברי ה"בונה"..., ואל תאמינו, כי רופפו בזה עמודי אמונתו במה, לא! הוא עמד על עמוד חוק וישר; ואם הסיר איזו אמונות טפלות ומנהגים טפלים מלבו, היה זה, כאשר נסיר מאילן חוק איזו עלים כמושים — ושרשיו יכו עמוק בארץ, והוא עוד יגדל ויעשה צמה.

ומה ששמר ביותר את רוהו ונתן לו אותו האומץ, שנכר במהלכו ובדבורו עם הבריות, היה הסדר והמשטר במבטו, זו המתזונת הנראית ומשקל הנפש בכל אשר עשה,

.III

היש שטות הסירות בנתיבות אפלות.
 אין ים, אין רקיע, אין צפון, אין דרום.
 החשך הוא אלם ונבוליו נסתרים.

— אן תדאה תפלאים, בתהו סגורים?
 האמנם עוד ניצוין מהכהב ברעדה?
 ועיני, רק עיני את אשו לא צדה?

אל אן אתם חותרים בין מארב ערפלים?
 האמנם עוד שירה צוללת תרדה?
 ואוני, רק אוני, משמוע היא כבדה?

— הפילה הוא אפל, הפילה הוא אלם...
 אף סערי לא שבה ולחבי לא שקע.
 האמנם לנצה האור לא יפקע?"

— בעותי, צלמות פה דולקים, פה רודפים...
 אף מנום ומפלט לשוא תתור, עיני,
 החשך פולטני, האפל בולעני...

— גם תקוות, גם פתדים שכחתי... אנשא
 בלי הפט לפנים, בלי סקר לאחור,
 אל שישאני תהו השחור..."

היש שטות הסירות בנתיבות אפלות.
 אין ים, אין רקיע, אין צפון, אין דרום...
 החשך הוא אלם, ונבוליו נסתרים...

.II

השלֵהֶבָה בְּאֵפֶלֶה מִתַּפְתְּלֶהָ.
 קוֹרְצָהּ הַזְעֵכָה רוֹמְטָה.
 תַּחַת סוּפַת נְשִׁיכוֹתֵי מַפְרָפְרָת
 לִילִית צְהוּרָה וְלוֹהֶמָת.
 לְשׁוֹן בּוֹעֶרֶה בְּשִׁמְזוֹן לִי שׁוֹלֶה
 מִתַּפְתְּהָ תְּמִיזָהּ.
 זִקִּים סוֹאֲנִים נִתּוּסִים וּמִצִּיתִים
 לַיִל קוֹנְצֵרְתָהּ דְּבָנֵי הַזֶּה...

זִקְנִי מִצִּי אֶת כָּל טְלָלֵי עֲרֵי תָמָס.
 אֶת כָּל אֲנָשֵׁי בַח הַשְּׁחַת!
 אֵל הַמַּהֲרָ בָּם לֹא רָצָה עַת לֹו שׁוֹנֶעָה
 נַפְשֵׁי שְׂכוּרֹת אִשׁ נִצְחָת...
 אֵל הַמַּהֲרָ! מִי יוֹדֵעַ אִם לֹא בָרְאוּ
 בַּק דְּמִיּוֹנֵי הַבְּדָאִי?
 עֵיפָה נַפְשֵׁי מִתְעַתְּוֵי הַעֲרָפֶל.
 אֲנִי צָמֵא לְוִדְאִי!

צִעֲקַת שִׁבְרָה... רָעֵב, צָמֵא, מְרַעַל דְּמִיּוֹן,
 מִר צוּרָה לִי עֲבָרֵי...
 דְּמִי שׁוֹתֶת... הַלְאָה, הַלְאָה אֶת כָּל שְׂמָא.
 תָּנּוּ לִי בְרִי, תָּנּוּ לִי בְרִי!
 אֶת־לְבַבְךָ לִי וּבְדֹאִיתִי כִּךָ בַּק אֲצַמִּין
 לִילִית יוֹקְדָה אִשׁ הַשְּׁחַת!
 סָפְגִי מִצִּי אֶת כָּל טְלָלֵי עֵר בְּנִלּוֹתָם.
 לֵהֵב נַפְשֵׁי הַנְּשַׁחַת...

דוד שמעונוביץ.

מִהַ שְׂפִיָּם.

I.

הִתְרוֹגֵן מֵעֵינִי וְנִבְעֵי.
הִחְלַקְתָּ דָם לִפְנֵי וְשִׂאֲנִי.
וַיִּקָּל לַפְתָּאוֹס לְעֵינֵי
הָאָפֶס הַגָּדוֹל וְלָעֵגֶן...

וַיִּצְלַל צְחוֹק לְעֵנֹי בְּאֹנֵי
בְּאֵלֶפֶי רַעְמִים אֲכֹרִים,
וְסוּפּוֹת נִשְׁמָתִי אֶפְלוֹת
הִתְחַבְּאוּ בְּהַרְרֵי הַדְּרִים...

רַק צְלִילִים גְּלִמְוִדִים מִסְּעָרֵי
הִתְנַבְּוּ בְּקֶאֱט בְּסִרְוִינִים,
וּבְוִדִים מִסְּטֶפּוֹ הַרְשׁ
מִמְקוֹרֵי רִסְיִים עֲנוּיִים.

וְשִׁבְלֵי עֲזוּבִים, נִפְרָדִים.
שִׁיר חֲנִי אֶת צְלִילֵי הַהוֹמִים.
וְנִדְעָה שְׁמֵשׁוּ הַגְּדוֹלָה —
נִיצוּצוֹת, נִיצוּצוֹת וְתוֹמִים...

כלום. יוכל היות, שהוא עזבם עוד באותו יום, אבל באופן כזה, הן לא היה הוא מכחש ממני זאת. שיחתנו לאחר זה נתנלגלה עוד הפעם על ענינים אחרים, שונים, ודוקא — שוב — ענינים רגשיים.

ולאחר שעה או יותר, כשבאנו למלוננו, בבית אכר-פרדסן לא עני אהה, היה בבית הכל על מכוננו; אבל אצל אורחיו, המספר, נתנה הקדחת אותותיה, אותות ביתר שאת וביתר עוז — וישכב ויתכס בבגדו.

— אכלן גדול איננו וגם אינטלגנט גדול איננו, אבל כל הלילה איננו נותן לישן... — התאונן בעל הבית באוני על אורחיו, לאחר שהיושב נרדם לכאורה — הוא צועק... חלומות רעים מבעתים אותו, או מה? מתוך קדחת, כנראה... ואנשים כאלה באים המה לעבודה... תן להם עבודה!... משלחת...

— קדחת? ... — קרא בנו המגודל של בעל הבית, אותו שלא נולד „להתענות בבורה“, ושבאותו שבוע התעתד לנסוע לשיקגא, לדודו — שמן קיך והינא — היסיף בקול של ברסמכא — יותר לא צריך דבר!

ממהלת הקדחת עברו לתלואים האחרים המתהלכים. בעלת הבית ערכה את השלחן לארוחה-הערב, נכנסו איזו שכנים, מן המהלות עברה השיחה לקריש ולפתיחת חניות חדשות; העירו איזו דברים גם על עסקי קפת-מלוח: למי, שלא צריך לתת לה? נותנין, ולמי שצריך — אין נותנין. השעה היתה קרובה להשע. הבת המתבגרת, תלמידת המחלקה האחרונה בבית הספר המקומי, ישבה בקצה השלחן, במקום שהמפה לא הניעה עדיו, ולמדה צרפתיית, הכל כתמול שלשם. שוחחו, פהקו, שתו קפה ואכלו דגים מלוחים.

— אוי — התהטאתי לפני הכל בילה — הרניי בפלשתניא...

— נו ומה טוב! ... למה לבכות? — טען בעל בית המלון.

העומדים חיכו: משמחה! ... — משמחה על שהוא פה! ...

— בכיני הוא... — אמרה אסרמשפחתי במנוח ראשו. טפה אחת נתלתה בקצה-

הטמה, וכל אשר עבר עליה, החל כבר להתנדף. בנראה, הוא שבה לחיות את אשר היא.

ואני — מחיתי דמעותי — ולמה אכהד? גם נשף-אוישר המימי נענין סוף סוף

בקרבו, בהבישי פעם אל יודתי הקטנה, שאינה סרה מעלי, ופעם אל החקף. בהבישי

אל הילדה, אשר מה יהיה עמה מחר לא ידעתי, הבינותי, בכל זאת, שוב, מה שנולדה לי

בבוקר, כי איך שיהיה ושיהיה, כל זמן שאנו חיים — אין הכל אחת, בשום אופן

ואופן אין הכל אחת! וכי אותו ההבדל התחומי, שבין שני אלה האנשים, שפגשנו

אתמול באלכסנדריה ובפורט-סעיה, מונח גם בין שתי אלו העליות: בין זו שעלתה

אחות אמה המסכנה בימי, וזאת, שעלתה עמי היא, הילדה, בהיפה... ובהבישי אל

החוף — ותהי בי היות, ואבין, כי לעת עתה קרוב הוא החקף, אשר באתי אליו אני,

לאותה, שבא אליו ההוא גברא, הנער חוקן, בלונדון הודת, ומה שנוגע לוישי...

שמע נא, ידע אתה מה שאניד לך? הן שונאים אנו את הדבורים היותרים

על היופי, אשר אנו שומעים השכם והערב מסביבנו; הן רוקים הם הדבורים האלה

זגורמים לנו לפעמים לכפור בעצם היופי גופא, אולם, אמור מה שתאמר, מלים אין

בפי — ואז היה יפה, "והיום הגדול" אכן הוא ים יפה, ובהוף היפה — יפהפה! באותה

שעה האמנתי באמת ביופי, ביפי הטבע, ביפי הרוקם, ביופי של מעלה — — —

מובן — גם זה עצבים.

X

המבוי האפל הצדדי שמעבר לגבעת בית הכנסת, אשר הרך בו שבנו הכיתה,

היה רוק; מלבדנו — אין איש. היתה ככל אשר חוספנו ללכת, הלך ושוב בסמטות

המושבה הספורות והדוממות, כן ירה, ירד עד שפולי הרקיע; וכשנכנסנו אל המבוי,

היה החרמש מוטהרר כבר מקפאין-עשנה ומנענין שוב בוהרר-חכו, אשר היה לו מקודם,

בהיותו עוד חוליה דקה, אולם נשכ הרה הקל, התמודד, ירה הארץ — והיה נבלע

לאט-לאט מאחורי איזו כתמי ענן — ויספה.

למרות בריאותו הרופפת של בן-לוי, ולמרות הסכסוכים אשר היו לו מרגע

לרגע עם עירדלו ועם רגלו החבישה, הרבינו עוד לטייל באותו הערב; אבל בנוגע

לאחרית גבריו וכזונותיו, מה היה את "משפחתו" בימים הקרובים אחר כך — לא שם

הוא לב לכל הפצרותיו, ולא פלש יותר אף מלה. אפשר, שהוא בעצמו לא ידע

שלוחות אלינו עיני-הבעתה של האם. רעיון-בלהות נשקף מהן: בן כמקרה אחרתה יקרה לה גם בילדותיה הבכורות. אנו נעבור על ידי השוחר — והוא תשאר ...

— אמא! אמא! — צעקה ילדתי בכל כחה — אל תפחד! פה אין משלימים אל הסירה בחורה!

— נו מה? — אהו במטלטלניו היהודי העב — תלכו לאבסנתי...
ועל אוני לחוש:

— טעות... טעות... לא לגמרי הפשי... הכניסה... אחד כך אנד...
סגן המשולה לא היה כבר אתנו.

— הם לקחו מכם כסף? — נחפו אלי יהודי שני, על פי מראהו מיוצאי-רומיניה, וגם בן פונדקאי, על פי דבריו — אוי מוציאים... הירידה פה הפטיה לחלוטין... אינה עולה אפילו בפדה... אל תלכו אליהם... יפישו עיניכם... מה זה אברך? מה אתה?

בכיתי הפעם היתה כבר לא אותה הבכיה החשאית והקטועה כפריט סעיה, אשר המעבר מהטלטול והיוסורים המוחלטים אל מעשי-צדקתו הפתאומים של אותו היהודי האגדי גרם לה; הפעם היתה היקניות בלבי חולשה בכל אברי סנסוף נורא בראשי — וצעקה ארוכה בפי! ראיתי את האם עם שלשת ידיה הותרת אל החוק בהתפעלות ישנוניות וכהוסר אמונה בהצלחתה עד הרגע האחרון; ראיתי את היהודים, כשאר יהודים, העומדים פה מסביב, על אדמת הקודש, על אותה האדמה, אשר נכסף נכספתי אליה מימי ילדותי; ראיתי את מירחאין הזכים, הטהורים השוטפים, השוטפים, המשתפכים מעולמות החוקים עד החוק, עד החוק הזה... ועם החוק זכרתי אותו האדם מישראל, שבא יש אל החוק, בלונדון, ואת "בת ה' חבת מישראל" שירדה אל החוק עם בעל השפמים ההדים — וכל זה ביהר התיך את כל קרבי, והציף את כל פני בדמעות רותחות, גונחות, צועקות... צ'אצ'אצ'אצ'א!

— ביפו לא נתנו לנו לרדת! — נשמה האשה המאושרה בכבודתה, וספרה ליהודים מכל המוצאות אותה.

— ביפו אין נותנים, וכאן נתון נותנים? — שאל אחד היהודים העומדים — החוק צריך להיות בכל מקום אחד.

— טערקעלי שיקסע! — מעיד הקצב, בעל זקן הפשתן.
— וזה האברך אוני פוסק מבכיה! — תמה מחציתה ולגלג מחציתו בעל המלון

השני — איצ'י! — חקה הוא את קולי — טפישל, מה אתה בוכה?
פני באותה שעה נתנו לו, כפי הנראה, את הרשות המלאה להכתיבני בשם החכה הזה.

— נפוליון דיו! — אמר המקבל.

מילא, בקצור — המשת הפרנקים הנותרים נתתי להאשה, "לכל מאורע שיארע"; את הפרוטות הקטנות השארתי לי, אהובתי, בת האהת-עשרה, שהחזיקה כפות-ידיה הקפואות בשרווליה, הוציאה אותן משוס-רמה — ושלחה לי מבט אחד, ידיה שבו למקומן, אבל המבט הוקני, הוקני... ושוב נדמה לי, בעצם הצרה הקיצונית, בעצם המצב של אן-מוצא, כי כדאי, כדאי לחיות, כי יש בשביל מה לחיות, וכי נעים נעים לחיות. רגעי היה הרעיון הרמיוני ההוא, במעוף-עין בא, וכהרף-עין חלף — אבל בן-תוכן היה אותו הרגע. בפני בקרת השכל לא היה גם הוא יכול לעמוד, בפני קרה הכרת המציאות, כמו שהיא, והאפסות שלא-הריה, כמו שהיא — לא כל שכן... ואולם כל מהותי צעקה באותו רגע: כן! כן! כן!

IX

לא קצת עדיין בשמיעה? אבל לי, אמנם, אין כבר מה להאריך, לתאר לך באיזה רגש ישבנו בחיפה בסירות לנסוע אל ההוף — לא אבה וגם אני יכול, כמשליכים עצמנו המימה נדמינו ברדתנו מעל שלבי האניה. (כן, גם אני ירדתי אז לחיפה, יען שלבירות צריך הייתי לנסוע עוד לילה שלם, מה שכבר היה למעלה מכפי כחתי; גם מתענין הייתי להאות גורלה של משפחתי). הנה מתרה, מהרה יהתך גור דיננו: אם יקבל האדון את "הבקשיש" ואם לא, אם יתן לבוא העירה, אם לא... הוי, ארץ ישראל! ארץ ישראל! מה יקרת באותה שעה!

מהמת דוחק המקום ע"י הנוסעים הרבים, נפלגו במקרה המשת הילדים של האשה לעבור בשתי סירות, בסירה, שאנכי באתי בה, ישבו שתי הילדות הבכורות, והאם עם שלש הנותרות נפלו לתוך הסירה השניה, אשר פגרה הרבה מאחורינו.

אולם הנה ההוף... הנה גם פני יהודים, העומדים שם על היבש... אינו יהודים מאושרים, שכבר הנם שם, שכבר הותר להם לחיות שם... מה צריך אהר-כך עוד? צעקות ומהומות, הלב נתר ממקומו, נתר, נתר... מה יהיה?

— אין מה לירא... אין מה לירא... — צועק אלינו מעל התוף יהודי עב, קצבני בעל זקן פשתן, בפסקה תורקית — יהודים, הכניסה הפשויה פה...

אינני מאמין עוד למשמע אזני!
— לנמרי? אי אפשר... — ממחר סנן-המשולח שלנו לקפוץ ראשון מן הסירה וקרוץ להמבשר בעיניו.

מתוך קריצה זו שכחה הוא ואחיה לנישק איש את רעהו נשיקה לבא מן הדרך. עליתי גם אני אחריו ושתי הילדות צמודות בי, מתוך הסירה השניה, מרחוק,

נשארה היא, אם הילדים, בלי פרוטה. את אחותה העלה, ואיתה דהפו בחזרה אל תוך הסירה. מתלאה!

מה לעשות עתה? מה לעשות? לאן נוסעים מפה?

השך העולם. הספינה מתנודדת: מפליגה לחיפה; הנה יבנם משנהרבי-החובל לבדוק את הכרטיסים. מילא, בעד הנסיעה מפה לחיפה אשלם אנכי... אבל הלאה? משנהרבי-החובל עבר ולא שאל לכרטיסים. רחם, כנראה, את האמללים. יש עוד פרוטה להם? בבוקר לא אכלתי מהתרגשות; עתה צריך לאכול קמעא, להחליף כח, להכונן לאסונות חדשים; ברם, הפרוסה שוב מתיצבת בנרון — לא לבלוע ולא להקיא.

— ויהודים עמדו שם, יהודים... — התחילה האשה להמה, כשעיפה נפשה משתיקתה — ואיש לא רחם, איש... למה באתן ליפו? שואלין... מדוע לא ירדתן בחיפה? הלאו שלא ידעתי איפה היא יפו וחיפה גם שתיהן... (ולילות): שתקנה!! אקח את כלכן ואשליככן הימה!...

כאן נגש סגן-המשולה, שנסע גם הוא עד חיפה, ואמר: אשה דרכה בעקקה. אין מה לצעוק, הנה גם הוא נוסע לחיפה, לחיפה — ומשם לצפת. בחיפה יש לו אה, בעל אכסניה, ובודאי יצא לפגוש את הספינה, גם הוא, האה, נתין תורקי, ובודאי לא ימנע מהיות לעזרה בערה. בחיפה, עד כמה שהוא, הצפתי, יודע, הירידה בכלל קלה היא מאשר ביפו. היהודים שטענו, מפני מה לא ירדה היא, האשה, בחיפה, צודקים, אלא שהם בודאי לא ידעו כי האשה באה בספינה מטריעסט, הם השבו בודאי, שמרוסיה באה, שאז בירות קודמת לחיפה, וחיפה ליפו, והקשו: למה לא ירדה בחיפה? אך השתא אתי שפיר, זאל תצעק, הוא, סגן המשולה, יכול, כמדומה, להיות לה לעזרה. אלמלי היה איזה כסף בידה, היה הוא משתמש בו... רצונו לומר: הוא היה נגיש ישר לפקיד „הגומריק“ והיה אומר לו בלשונו: — הוֹגֵה, כך וכך... צריך יהיה לתת לו בערך סכום של המשה פֶּרְנִקִים בעד כל נפש ונפש... אולם אפשר שיקח גם נפוליון אחד בעד הכל. אָ אם יראה נפוליון של זהב — יותר טוב שני הצאי-נפוליון של זהב — יהיה הוא כפרתנו... ישנה היכן הוא בעולם...

— נפוליון? זה כמה! עשרים פֶּרְנִק? —! צוהה האשה — אפילו פרוטה אחת אין לי... גם אם ארד בחיפה... ביפו אמצא את אחותי... אבל בחיפה... שם אמות עם ילדי ברעב...

— נו, — אמרתי אני — בחיפה כבר נמצא לנו איזו עצה...

ולעת עתה היה לי כסף מזומן בעשרים וחמשה פֶּרְנִקִים עם איזו פרוטות, שנתתים לכנן המשולה תוכף, מיד ליד, כי יעשה בלהטיהם מה שהוא יכול.

עולם לעולם, בין חיים לחיים ובין מצב למצב, וכי למרות „הכרתי הברזרה“ פנוכל, אי אפשר לי, לבלי להרגיש בכל שעה הרגשות אחרות, מאשר בקודמת, הרגשות שונות ורהקות, לפעמים אנושיות-פשוטות ולפעמים סודיות-מוזרות... הן; ישן ישן סודות בצירופי דברי החיים, אחי! — — —

... מאחר הבתים יצאה נערה אחת גלוית-שער ועברה על פנינו להביח-המטת, כשהיא מוזממת מילודיה ערבית קלה, נעימה ומתאימה את פסוקי „שיר העם“ משל המשורר: „צפור זהב, עופו, חוגי ובקושי לי בן חוגי... ממלכה עלה מן החצר באייר הלילי קול של ספק ובר ספק נקבה: חוק חוק מנהן! (כלך! כלך מכאן!) ס'טעויד צונעטשעפעט? — הקולות התנוטנו, הלונות בות הכנסת הגדול של המושבה הקטנה הבישו עלינו מעל הגבעה ברחבות, אבל — השבים, אצלם עמדו מאורחי המקום, ושוחתו ביניהם על עניניהם בקול בעל-בית: את אהמד צרוך היה לפטר; וגב מאין כמותו! ... המשפט התגלגל ובא עד התפירה שבצדי הסמטת, שם צמחו פתאום צללי שני עלמים פועלים, אחד בתלכשת של אייג כהה, והשני בקרעי מנגוס-רוד והולצה ויחף לגמרי, נשמעו המלים: הפונדקי, שבעה גרוש... וגם הזמר המקונן: „שנים ציונים היינו ולא יכלנו לשבת יחד“, הצלילים רטנו, „מחר ימלאו ד' הדשים לבואי לארץ ישראל“ — נפסקה הזמרה ע"י הברה פולנית-יהודית רכה; „ובמה הדשים ימלאו מחר ללא-עבודה?“ — צחק השני, „הדשים“ על פי מבטאנו והפונדק כל עול עפי' תנועותיו בעונג גמור. —

הנשף נמשך.

VIII

ונמשך גם ספורו של רעי.

אשרו אז נמשך כשעתים.

אבל לא יותר.

כשהורו הסירות, הביאו בתן את האשה והמשת ילדיה בהורה! המלחים התרנו למאד על המושבות וזרי הלאה את הפציתן באכזריות רבה, החפצים היו מותרים ושירים במים, הילדות — החל בגדולה וכלה בקטנה — בכו בקול, האם הכתה ברציחה — ודבר לא דברה, היתה אימה!

והשבר הגדול, לאהות האשה עלה חוקא לרדת! גם לה לא היתה כל תעודה, אבל בעזרת אותו הנוסע עלה לה לרדת, והמהומה „בגומריק“ (בית המנס) כל כך גדולה, והדבר נעשה כל כך במהירות ובהיסח הדעת — עד שאצל אחותה נשאר גם כל סכום הכסף שלה, של האשה וילדיה, הארנק היה תמיד אצלה, אצל האחיות, עתה

בעל הקבוטה הארוכה-הארוכה, הפאות הארוכות-הארוכות והשטריומי"ל הגדול, שבאן, בראותו את מהות בני לוינו, הסיר מעצמו את מסוה הנזירות והקדושה, ויהי מעורב בין הבריות כאחד האדם, הרבה שיחה עם הנשים, ועם הנוסע מזכס-אירעם התרועע אפילו, והתחרה אתו בנבול-פה.

— מדוע? — חלק עליו הנוסע החדש — בחוף יפו יש סלעים וכפיים, ובשעת סערה אין הספינה קרובה אל החוף — אני יודע; אבל היום הלא שקט, אם לחשוש — יש לחשוש לדבר אחר. להנוסעות הרוסיות אין תעודות-מסע.

— נה בעד זה — אמר סגן-המשולח — אין אני חושש לכנון דא.

— מדוע? — קרא הנוסע החדש — כלום אתה פתי מאמין כמותך, שעכשיו כבר אין צורך בשום דבר: לא „בתוכרה“ ולא —
— אני הלא הנני נתין תורקי! — התפלל סגן-המשולח מצדו — ומה יש

לי לירא?

ובתוך כדי דבור ירד לצלחתה הוציא איזו נידות, והביא מהם ראייה לדבריו. האשה שלי מהרה אליי בבהלה, שומע אני מה שהם מדברים? לא יתנו לחדת... בינתים ניתן לנו צו להסתדר לבקרת הרופא, קרנשין — השדים יודעים, איזו חומרות חדשות!

— אוי, עיני מה תהא עליהן?... — רטטה האשה...

אולם דוקא הבקרת הזאת הניחה את דעתי. כל „הפרוצדורה“ נעשתה באופן כנוהך, אפילו לא למראית העין; כל מלוי החוק נעשה ברפיון ודוני כל כך, (הרופא, ששחק כל הלילה בקלפים, יצא והתעצל אפילו לעבוד על פני כל השורה, לא הביט אלא בפני שלשה, אולי ארבעה ממאות הנוסעים — ושב אל ה„קוטה“ שלי) עד עמאליה נתעוררה תקוה גם בנוגע לאסיר הכניסה: הן גם זה אינו אלא חוק תורקי... וכשיודעה כל המשפחה אל תוך הסירה לנסוע אל הנמל, כשנשתתק „השלום!“ שלח האחרון, ואני נשארתי לבדי על מכסה האניה בתוך נגודות השמש המובלים בגלי-נצחים (על האמת צריך להודות!) ומרחוק — יפו (הנאה כל כך מרחוק!) עם נגודתיה הדומים למעלות ומורדות של הזמה אהת גדולה, — היה, אני אומר לך, אחי, איזה דבר-מלכות בלבי, מרגעה! ... טוב! ... איזו שאלה היא אם יתנו להם לחדת; ליהודים לא יתנו לבוא לארץ יהודה? ! ולא אניה, כי לא ידעתי את כל אי-האמת המדאובה שבאמרה הולפת זו (מה לנו ולארץ יהודה בכל המובנים!), אבל טוב היה לי, וקוריה-הלום לפפוני, שלא היו דוגמתם לא לפני זה, ולא לאהר זה... ואז נתגלה לי הדבר הישן, כי למרות „ידיעת“, שהכל שווה והכל אחת בהחלט, הנה, כל זמן שהנשמה בקרבו, אין אני יכול מבלי עשות הלוקים שונים בין אדם לאדם, בין

בלי הפגנות, דמעות היסטרויות, אבל מסתרות, שתקניות, העריביאים, הנוסעים אל הקבר הקדוש, הביטו אלו, הבינו, כי מר הלקי בהיום, כי הקשה אלה את ידו אתי...
באותה שעה הסביר הנוסע החדש, שנלווה אלינו בקהורה, להעלמה השמנה, אחת האשה, איזו דברים מנוהכים מהי בוגס-אייזעס ומעלילות-ההרמון שבקונסטנטינופול.
היא הקשיבה בפהר ובכונו.

.VII

היכן אני עומד? הן; בחוף יפו ובמצב רוחי המשונה או.

המשונה במצב רוחי היה זה, מה שבאיוו בחינה חיתה נפשי ממש את ההפך מן המעמד השגור לפני אסון נורא, המתעתד לבוא, או לפני המות בעצמו. לפני אסון גדול, או לפני המות משערים, שהאיש מתמלא תהיה על הראשונות: או, אלמלי, היו חיי עכשיו בידו, כמה כבר יודע הייתי להשתמש בהם כראוי! מן המד נפשי או היה להפך: אהבה פתאומית וגדולה אל כל חיי שעברו, אהבה כבינה ושבועת-רצון נמורה מהייתי בשבועות האחרונים וצפיה הבת-הדרה אל מה שלפני: הנה אני בא אל הארץ... אחר כך-כבר לא איכפת... אחר כך כבר היה הכל טוב מאליו... צריך רק להיות שם... ושם, בארץ, הלא אהיה עוד היום — אי מחר... הנה יפו... איזה גיל! הנה הנוסעים מהמהלקות השניה והראשונה יוצאים ומביטים בבנוקלים... קרום של אפר מעולף הוד על הרי יהודה ממרחק.

כן, שכחתי להעיר לך במקומו של דבר: אני לא הייתי צריך לרדת ביפו. אני, על פי עצת מכר אחד בנוורק, שהיה כבר לפני שלש שנים פה, נמרתי אימר להיות מתחלה בגליל, ואחר כך ביהודה, ולפיכך קניתי כרשים עד בורות. אולם פרט זה לא מנע אותי, בכל זאת, מכל אותם הרגשות השגיאים, שהיו צריכים לשהיני: אילו הייתי צריך לרדת תיכף.

— נסענו ביהר ונרד איש לבדו — הראתה לי סימני התקרבות יודתי-ילדהי, בת האחת עשרה. ומה נעמו לי הפעם קולה והברחה הליטאות, המחליפה שיין בסמך וסמך בשיין! הושב אני עד היום: אלמלא היה היסקי לאחוז בה, ללפתה ולנשק לה מאליפות, כל כך לוחט, וכנדרמה לי, גם בולט, באותו הנע, לא הייתי מבליג על עצמי. אך דמי סעה, התנעש ביותר... ושבתי את הצמאון בלטיפת לחיה של בת התשע, הקטנה ממנה; ככה הוא הדבר. שאר הילדות, החל מוז שאמרה לי ביזם הראשון להתודעותנו: "וגם אני מיונדן" היו צעירות זו מוז בשנה: בת ששנה, בת שבע, בת שש. המש שנים שלמות עברו מעת שנתאלמנה האשה מבעלה!
— עוד לא ידוע אם תעמוד הספינה ביפו — הנה את דעתי סגן-המשולה.

הפירסקטיבה לא היתה מן המנעימות ביותר! אויזה פחד בא אל הלב, שמא הלכה כבר ספינתנו ליפו — והלא אז אבדנו... ובצר לי, בהגיע היאוש עד קצהו האחרון, ההלפתי בלבי לבלי האמין שוב לשום איש, ובכואנו לשם, לפורט-סעיד, לקחת בעצמנו את הכבודה שלנו ולשאתה בידינו עד הספינה. יש נמל בפורט-סעיד — ולא הרוש שם כלל לנסוע בסירות! ואם נאחר — נאחר... אה, הולדים אינם הדלים לבכות...

ואולם, הביבי, למה אלאך ב"פסיכולוגיה"? בפורט סעיד לאיש נמל, ואל הספינה צריך לעבור בסירות, ומבית-הנתיבות עד ההיזן מחלך רב ונורא... אבל — קצת דברי אנדה... רוצה אתה? הרי בן-אדם אחד יש שם (לא אדע את שמו, אך אפשר שהנהו שם עד היום...), גם-כן משרת בהוטל, ומינלא בפיו: "ביד אין אלהים בלב?" והוא כבן ארבעים וחמש; ופנישנו בדרך, לראשונה לא האמנו גם לו; אבל הוא לקח בחוקה... הוא שם בחוקה את הפצינו ואת הילדים על עגלת-ההוטל שלו, ויותר משלשה פניקים בעד הכל עם הסירות לא אקה מכס, יהודים שכמותכם!

המים היו צלולים, בלי גלים, השמש האירה — ונעימה היתה הנסיעה בסירה. נפש הילדים היתה, מוכילנו לא סר מעלינו. כל הדרך רב עם העריביאים בעלי-הסירות, שהאשימוהו בלקיחת-שוחד מאתנו. היא מצדו האשימם, כי אין אלהים בלבכם, לאחרונה העלנו בשלום על האניה, ובכדי לבלי לתת פתח-קפה לעריביאים, שהוא נוטל אצלנו ממון, שלם בעדנו מכיסו גם את שלשת הפניקים. — אנדה? כן! אבל יהד עם זה — עובדה, (אפשר "אָהרצי" היה לו באותו יום...), אני רוצה — אמר — שהמצוה שלי תהיה שלמה.

— זה היה מלאך... זה היה מלאך... — לא הרלה האשה לטעון...

ואני, כאשר שבה נפשי למנוחתה, חשתי מעט מים, החתתי את הועה מעל פני וידי, קלפתי תפוח-זהב, לקחתי פרוסת-לחם ואמרתי למלאות חובת-האכילה (רעב כמובן, לא הייתי; אף כי עוד לא בא דבר אל פי כל אותו היום), ואולם יהד עם הכזית הראשונה עלתה לפני אימת-הגנוד שבין "הנָאָגוד" וה"גוד" — לא! לא! לא רע וטוב ביחס במקרה, את אימת-הגנוד שבין "הנָאָגוד" וה"גוד" — לא! לא רע וטוב ביחס אלינו, אל התוצאות, ביחס אל האשה הסחופה עם חמשת ילדיה, סמל הגדודים והאסון הישראלי — לא! רע וטוב — ומה שמנח בשני המישנים האלה כשהם לעצמם; רע וטוב — בתור שני עולמות, שתי מהויות... שמה גדול התחום שביניהם! רבין עולמים, מה גדול התחום! מה גדול אסון בני-האדם! ומה קשה להיות! מה קשה להיות! — עמדה פרוסת הלחם בבית-בליעתי, ורמעותי נתכו נתכו

את ההפסד סבלתי מכיס; כמובן; אך לא על זה הצטערתי. רוחי נשבר מהרוק שנים ואיך-אונים. כפה היה הזרב וגועל. לעיסת הילדים את לחמם היבש הכריחה אותי להסב פני אל החלון; שמש רב... קיין בתקופת טבת... מצרים... מצרים וכנען... בשרות מאלמים אלומות... "והנה קמה אלומתי וגם נצבה... והנה תסבינה אלומותיכם ותשתחווניה לאלומתי" ... והנה — קדורה!

.VI

בקדורה, בשעת העברה ממסע למסע ע"י עליות ותחתיות ארוכות ומשונות לאין סוף, כשמטני עב"ך נתלים עליך הסבלים לשרתך ולשאת נך את משאך, ואתה מתנער מהם כמו מזוכים, וצוּעֵק בלי הפוגות ובגרון נהר: "לא, לא, לא!" — עלתה שוב מתחת הקרקע אותה הכריחה! אני נשאתי עלי המשנה צהרות ושתי ילדות, האשה עם יתר צירוותיה וילדיה היתה עוד ברהוק-מקום מאחורי; עיני כלנו תעו; איזה מסע הוא הנכון? לאיזה אנו צריכים להכנס? לשאול את מי לא היה בגדר האפשרות כלל... ופתאום שמענו קול-אדיב בלשון - אמא:

— לא בזה... לא בזה... במסלה השנייה...

ואחות האשה, שהקדימה וישבה בפנים, זכתה אפילו לשרות של "קולר" בשעת היציאה. — בשבתנו כבר יהדיו בענלה הנכונה, הצטער "הקולר" על שלגל עסקיו הוכרה לשבת עד קדורה בענלה אחרת — והוא הלא נוסע אתנו יחד מאלכסנדריה. מאלכסנדריה בלה שבועות אחרים, הוא — מבינס-אירעם... פירוש... מה? אותו הרמאי? מפני הרמאים צריך להזהר, אעפ"י שאי אפשר לדעת אם זה רמה, השבונות המטבעות מסוכסכים פה, ההבדל בין כסף וזהב הוא אמנם גדול, ומה אנו חושבים לעשות בפורטר-סעיד?

— כלומר? הלא יש לנו כרטיסים על נסיעה להלן — ליבו?

— טוב... אבל הלא נמל אין בפורטר סעיד... עד הספינה נוסעים בסירות ערביות... הערבים פושטים את העור מעל העצמות. בעד הנפשות וההפצים ודרשו בודאי שלשה פרנקים... ואולי ארבעה... בעד כל נפש ונפש. הנה הוא כבר דבר את הגברת הצעירה... והיא מסכימה... אם יש את נפשנו הוא נכון לשרת... הוא יקח רק שנים עשר... לא, רק עשרה פרנקים בעד הכל... הוא נוסע לא בפעם הראשונה ויש לו מכרים... איננו מסכימים? הוא מכנים בחשבון זה גם את העברת ההפצים מבית הנתובות אל ההוף —

— לא צריך! — הפסקתו בחמה נוראה, בשמעיו את מלות "אל ההוף" יוצאות מפיו.

— לא צריך — לא צריך... אך חושש אני פן תנחמו...

משופרמה וההזר לו את הכסף, ושליח-מישיבנו עשה העויה של אירצון, וקרא לי בהפון: "צריך לרוץ ולהחליף!" הגזבר בהתגלות-לבנו השמית רמו להשד"ח הצפתי על האיש המשרת: נא ג'ד", אך אני לא יכלתי כבר לשים לב לזה, כי רצתי בכל כחי אחרי איש-דברי, אחות האשה, בראותה כי אני ריק, התחילה גם היא בכל כובד גופה לרוץ אחרי, האשה בעצמה התחילה לצעוק, אבל אנהגה הוא הריק, ואנכי הרוקף היינו כבר בלב העיר, ומה שמענין ביתה, כי לבי המהסס עדיין לא אבה להודות בשום אופן, שכספנו בסכנה הוא! הריק עלה, ננמה על מעלות של בנקים, לא מצא את מבוקשי, ירה עשה קפנדריות, עלה וירה, ואני אחרי — ביטאית כחתי, אולם אני הייתי עיף ויגע, ובכלל הרבה הלש ממנו, במסדרונו של בנק אחד הלפה תמונתו של אותה הכריה, אשר ישבה אתנו אהר-כך בספינה בפורטרסעיד לבוא ליפו: היא כמו עלתה מתחת הקרקע וחלפה, המשרת הדל לרוץ, "אוי, אנהנו נאחר את המסע!" רק בלי יראה; לא תאחרו!" אצל שרף (שולחני) אחד עשה את הקומביניציות של החלוקה, אני קבלתי ממנו כל מה שנתן לי בלי חשבון — ורוץ! "נשארתי שלשה רגעים!" — הודיע לי איש-החסד, כל עוד רוח בי נשאתי אל בית הנתיבות בחוצות אלכסנדריא המזורים, כתנתי דבקה לגופי מועה; וספק גדול הוא, אם הייתי מוצא את הדרך לולא מצאתני בפתח-עינים אחות האשה המיללת, בלויית אותה הכריה שכבר נדבקה בה, כאיש הנזן מן הצד, להיות לה לעזר בכל אשר תפנה, "עושה? עושה! רק עשרה רגעים!" אולם אצל הקופה נתברר הדבר, שבכסף, אשר קבלתי מאת המחליף שלנו, עוד חסרים עשרים פ'נקים ואחד וחצי להסכום הכליל בעד שמנה הכרטיסים, "איך! הלא מראש אמרו, שעוד אקבל נכיון מהסך הזה?!" — טענתי בתנועותי, "הלא אמרתי לך נא-ג'ד" — התנצל הגזבר ג'ב בתנועות, סוף סוף: הכרטיסים כבר בידו, אבל בני-משפחתי וצורותיהם הנם פוזרים בכל ארבע כנפות בית הנתיבות, וכאן רק המשה רגעים! רכוננו של עולם! כמה עמל וכמה שבר-לב! ובסוף הסופות: רגע לפני הנתק המסע נראה איש הסדנו בעגלה: וכי ככה לא נתן לו כלום בעד כל טרחו?

— האם מעט גול והמס? — לא הבנתי אותו.

— איך!... — והוא התחיל לבאר שערי-השטרות המצרי ולהשבע, בהעויה של נפגע-בכבודו, שבידו לא דבק מאום; ואולם אם רוצים להשתמש בעזרתו הנם — מה הוא יכול לעשות?

— המסן! זד! מצה נחשת! — צעקה האשה.

— הרי לך... לך ועשה טובות ליהודים!

המסע נתק; הוא קיץ ויעלם.

אלמלי היינו נושאים את ההפצים בדיננו בעצמנו אפילו שהיינו מאהדים את המסע, ואז לא מצאנו בפורט - סעיד את ספינתנו, היוצאת משם היום לפנות ערב. זה היה טעם טוב! לשבת בפורט סעיד איזה שבוע ולהכות להספינה! עכשיו עלה לנו בארבעה פִּינקים, אבל באנו במקדם... הנה עוד הצי-שעה עד יציאת המסע. שפיר! שפיר! טובא!

— אבל כמה אתם צריכים לשלם בעד כרטיסים לפורט-סעיד, יודעים אתם?

— תפתח הקופה ויאמרו לנו.

— אבל מי יודע אם תספיקו לקחת כרטיסים; פה דהקית כוונ... ובסך של

מצרים יש לכם?

— לא; אצלנו כסף אויסטריה...

— בזהב, לכל הפחות?

— לא, בכסף... — נפל עלינו רוחנו.

— אם כן, מה תעשו?!... עליכם להחליף בזהב... הנה הציוניסט שלכם הולך...

פנו אליו... שאלו עצה מפיו, מה עליכם לעשות...

ה"ציוניסט" משרת-ההוטל, נגיש לתומי; ואולם להיות לנו לעזר היה הוא מוכן ומוזמן. תנו לו את הכסף, והוא כבר יקה כרטיסים בשביל כלנו. כמה? לא שמונה? בינתים נפתחה הקופה, הקהל הצריך ושיאינו צריך לנסוע, צר עליה מכל צד ויעמוד צפוף — איש על רגלי ועל כתפי רעהו. ה"ציוניסט" הטף בהפניו את כל הכסף אשר שמתי בידו — איזה סכום של שישים, שבעים כתרים — ויפן, מבלי מנות, אל הקופה... האשה דחפה אותי להספה גם אני אליו. בשעת ההמתנה התחיל איש-חסדנו לעשות איזו חשבונות ממטבעותיה של ארץ מצרים, מסלעיה, מאיסריה, מפורוטותיה — ערבוביה נוראה, שמחי העיף לא קלט ממנה כלום, ואנכי הודורני פעם ושתיים מפני הרמאים בדרך, והראת לי מכתב מקהיר, התום בנושפנקא של אגודת הציונים ד'שם, שבו מתבקש האיש שאליו המכתב (זה הוא, הציוניסט) לבוא לנאום שם נאום... "המכתב" היה איזו הזמנה רשמית לאיזה איש מלבני שלש שנים. ארכבותי התחילו מיוס-מה נוקשות ולבי מהסס מאד, אך בפי החוקתי את אמונתי בו: "כן, כן", וגם לבי מאן להדול מאמונה באה הטוב הזה... האח הטוב נעשה עוד יותר בטוח בעצמו, והתחיל מספר על נסיעתו, שעשה עם הרצל באוגנדה, "כלום היה הרצל באוגנדה? מה אדוני מדבר?" "היה!" התעקש ה"ציוניסט"... בקופה נראו פני הגובר השחור, הנצבים עלו איש על רעהו, אך משרת-ההוטל דחף את הכל בארכובותיו (הכל — לרבות את השד"ר הצרפתי, שעמד כאן סמוך לגווית והתדחק) והתחיל לבוא בדון ודברים ובשפת פִּינציה עם הגובר: הקירס... הקירס... הגובר כעם

סוחר בבשר בנות-החיה. — הבריה, שאני מספר לך עליה (אני אומר לך: פנים יפים, נחמדים!) כשעלה על הספינה, פגש האשונה בילדה הבכירה, והעיף עליה מבט מלמך מן הצד — ומיד נודעתי עם מי יש לנו עסק פה...

הן; הבחור הלז הוכיני בכל אותו הלילה הקשה את האפיווד של יום אתמול. מפני מה היה אותו לילה קשה ביהוד? כך; וגם... כן, נוכחתי: בפורט-סעיד כסו את כל המכסה בנופיות של ערביאים מצריים, אשר נסעו למטה להשתטח על קבר הנביא, ולא היה בגלל זה מקום לישבת עליה, ולא כל ישכן לישב. היתה דאגה מכל צד, אבל יהד עם זה איזה מצב-דוח משונה, הוסר דאגה... מה? איזה אפיווד? המתן רגע, אמסרהו בפרוטרוט.

הדבר היה באלכסנדריה של מצרים, האניה שלנו הלכה רק עד שם; משם צריך לעבור במסלת-הברזל עד פורט-סעיד, וכאן להשיג את הספינה של אותה החברה, שהפליגה באותו יום מסעיד ליפו.

לאלכסנדריה באנו בעלות הבוקר, בחוף התנפלו עלינו ערביאים, במכנסים דומים לשמלת אישה, בהפצרותיהם המאימות להיות לנו לעזר, אבל מה אני מספר לך? הלא גם אתה נסעת כמוני וידוע אתה את המנהגים, בקצרה בעוד שאנו עומדים מבולבלים ואיננו יודעים מה לעשות במקום החדש, הקולני, הפראי, נגש אלינו יהודי חגר אחד והתרה בנו, לבלי תת הפצינו לערביאים, משום שאחר כך ירשו אלה ממנו בעד הנשיאה יותר משוים של כל החפצים, „לז אתם יכולים להאמין!“ — קפיץ זההויק על ידו בדינש צעיר ממנו בעל קול בטוח ביותר, וכובע של משרת הושל עלינו — בדרך ציורים להיות זהירים מפני הרמאים... אבל עליו — תורה על החגר — יכולים אתם לסמוך... מה, ציוניים? לארץ ישראל? הרבה נוסעים עתה לארץ ישראל... וגם אני הנני אחיכם; ציוניסט... יכול אני להראות לכם מכתבים... מה נשמע ברוסיה?“ מובן, שיותר לא היה צריך לנו; מיד נמלאתי אני, אבי המשפחה, חבה וקירבה להאץ הוה, והחגר לקח ערבי עם עגלה, פקד לעיבי לשים על עגלתו את כל הפצינו ולהובילנו לבית התיבות, הוצות אלכסנדריה המזוהמים, ככל הוצות ארץ הקדם, ערביי כלנו הגלי, כשאנו נתונים בתמחון על הנרגילות ומוציאיהן ועל פני הישמעאליות המכוסים, עם צעיפיהן וזמיהן ושפופרותיהן-לנשימה יותר הוזהמא המרחיות, בקרבת בית-התיבות הרביקני החגר ודיש מאתנו הצי פֶּדֶנְק בעד כל אחד ואחד, היינו ביהוד איבעה פֶּדֶנְק — „וזה כבר עם המכס אשר שלמתי בעדכם.“ שלא כדעת האשה, היתה דעתי אני, כי הוא לא לקח יותר מדאי כל עיקר (לחעריבי המוביל נתן היהודי החגר רבע פֶּדֶנְק בעד העגלה עם הטרהה); לבי, בניראה, היה רק מיסודי-הדרך ומחי מבולבל משלטול ואי-שנת. —

V.

— וכך . . . האשה קבלה כרטיס עד ווינא, השיגה גם מכתב על להבא, ובברלין לא נפגשתי בזה עיד, (אנב, אתה אומר: ברלין, ברלין, ההלימתי! הערב הישני, אמנם, עבר עלי באספה לטובת השפה העברית; נאמו, הסופרים המקומיים; היו כל החובבים הנכבדים — לא נחת גדולה! . . . אבל הימים היו ימי-שלני . . . הן . . . שלי . . . ואני אומר לך . . . לולא המסתפינא מפני ההפרזה . . . יש שריח אותו השלני מניע לאפי . . . אה! . . . שמנה ימים הייתי ישם!) בן, בברלין לא ראיתיה עוד, אולם, יורה בנפשך: בטרעסט (אני באתי הנה הרך טרעסט), אך עליתי על הספינה . . . אה, הנה הצרותות הקטנים! הנה בני-משפחתו! היום נמלכה — והיא נוסעת ירושלימה, לקרובה!

מה שעבר עלינו בכל ימי הנסיעה בספינה — סוף דבה, איני הוצה להאריך טוב, חוץ מהמשפחה הזאת ומלבדי, היה שם רק עוד יהודי אחד, יליד צפת, אברך גיין וכפרן, כבן עשרים וחמש, סגן שד"ר או משולח-מתלמה, על פי פרצופו וציונו, עיניו היו של בן ארץ הקדם: מעוקלות פורתא ונוצצות כעור של רמש שחור ולח, הוא שב לארץ ישראל מאירופה, ורזה לא היה טוב עליו; כנראה, לא הצליח ביותר בעסקיו, ואולם . . . שמע מה שאניד לך: מי שלא ראה את האשה שלי עם עיניה הזולגות, שהן הן היו בעוכריה, עם "הויקט" שלה הלנבן על גופה הקלוש, עם שפתי-הדררים, שמתחתן היסחירה נומא מחוסר-ישינים, עם ישערותיה הבודדות, שיצאו מבעד לשביסה אנב התרשלות; מי שלא ראה אותה שוכבת שכיבת שונרא הולה על צרותותיה, ומסביבה ילדיה הפעוטים, הרעבים, הצמאים, המרוששים, שבגדיהם רבי-הצבעים לא הוסרו מעליהם זה הרבה הרבה שבועות, לא ראה מהזה מעורר-החמים מעולם, ועכשיו — הלילות הקרים על מכסה האניה, לחם הנקודים, בעיטות המלחים, ולולוי הנוסעים — ויתר ההרפתקאות . . . הנני מודה ומתודה: הדרת הים התיכון לא לקחה את לבי אז!

ומשונה ביהוד היה מצב רוחי באותו הבוקר של גשת הספינה ליפו, בלילה שלפניו, הלילה האחרון לנסיעתנו, נוספו עלינו פנים חדשות, צעיר אחד שעלה על הספינה אתמול בפורט-סעיד, הצעיר הזה — שומע אתה, — השמת פעם אחת לבך להבעת הפנים של בחורינו היהודים הפיניטיים, הנודדים בערי המזרח? אותם זקופי הקומה, בעלי הצורה הנמרצה, הואבית, עם תשחורת מיוחדת, שמנה, מזרחית, עם שפמים קטנים, חדים, נ"פ"תים אל עלי? השמת לבך אל הלזכר המושרף, המשוחר לשרף? אני מכיר אותם ובוהנם בבהרף עין, כמדומני, שהייתי יכול גם להבחין ביניהם בלי כל טעות, מראיה גרודא, מי מהם הוא רק מסרס-יסיס ועושה דמאות, ומי הוא גם

מה היתה סבת טעותה? הסבה היתה בזה, שבבלגיה עלה לה ע"י איזו המלצה (לה היה קרוב בירושלים ידוע שם לממונה „בבולל כל הכוללים“ ובידה נמצאה אגרת מאותו האיט אלוה, מה שהיה לה לישועה רבה) לקבל כרטיס הנס מאיזו חברה של צדקה עד ברלין, ונוסף לזה מכתב אל חברה של צדקה בברלין גופה, לשלוח את האישה הלאה... הנוסעת בתומתה ובכשתונה בפדוביליגיותיה, חשבה, כי כבר הכל יודעים אותה בכל הדרך, ומסרה את כרטיסיה, כמו שעשו הכל; אך כשהעידה אחותה את אונת, כי בלי כרטיסים לא יתנו לנסוע — עמדה וצעקה ודרשה מאת הפקיד החזרת הכרטיסים, יפה אמרת: אלה תולדות מסעי נודדי עולם!

— ועצבים, — הוספתי.

הוא צחק ואמר:

— עלי לא עבר גם „המאורע“ הזה בלי „קוריו פסיכולוגי“. ממחרת כשהלכתי אל חברת הצדקה הברלינית להיות מליין-ישיה של האישה, היו דברי עמו עם הנבאי, היהודי האשכנזי, אמנם כהלכה — דברתי נכונה, תוכל להאמין לי! — אבל יחד עם זה פעפעה הולשה עצבנית כבשות הנלי, ובעצם תוך הדברים המנומסים פוזו בקדרת ראשי, שכל מוחה כאילו הוצא ממנה, מחוזה ודברים מעין אלו:

— אני (מתהיל): אהוני! האישה האמללה הזאת נסעה עם בעלה ועם המשת ילדיה ללונדון. — הוא (מעמיד עלי פנים): וואס? ! עם בעלה?! הלא „בהפוטקציון“ כתוב, שהוא אלמנה! — אני (צוען) כן, כן, אלמנה אהוני, אלמנה! עכשיו היא אלמנה אמללה, יען שבעלה, בעלה... (האישה דורסת בתוך כך ברגלה על הנלי: אני מטפיל קולי): אסור לי להדאיב את זה העומדת פה... אבל המצב... בעלה עכשיו כבר בחוף... (האישה מעיקה באצבע על צדי; אני נבוך): רצוני לומר אביהן מת במדבחה כונתי... בלונדון... .

— וואס שוואצען זי אויגנס?! — יחרה אף הנבאי בי, בהיהודי הרוסי, המפיה כזבים.

אני (משתוקק, כדרכי בדברי עם נשוא-פנים, לסטור על גב השמו; בקשיות עורף) המש בניתי צלפחה אהוני!

— אל יאמין לו כבודו אל יאמין לו! — עולה באוני החומות צעקת הנוכחת — מליין ישרי הוא מטורף! אני הנני אלמנה זה המש שנים! אלמנה! אלמנה! ככריסק מת בעלי! בריסק! יקרא כבודו במכתב — — — — —
... בתנועת יד הפסקת, אני היטומע, לאחזונה את „הדיאלוג הדמוני“, שאים עלי להמשך עוד ועוד — וישב המספר כרגע אל המציאות.

אותה המשפחה... כמה משפחות כמותה בכל עיר-החוקק שבכל העולם! כצאן איבודות... כסוסות סומות... הן; הוצה חיות, בכל זאת, לדעת, היכן היא עמשינו אותה המשפחה שלי, וכיצד היא מרגישה את עצמה... ומה שמעניין ביהודה שומע אתה? שדוקא את בראשית פנישתנו לא היתה אצלה אמנה יתירה לגבי דירי, וכדוני: אחרי שעה קלה להתודענותו הוצאתי מעקלוני שיירי הנבינה ההולנדית, שהיתה לי, והתחלתי לאכול למראית העין, בכדי לרכוש את האפשרות לכבד את הילדים בה, והנה האם אסרה עליהם לקחתה מידי, נה השבתי נמוס! והוצאתי מטבעות-דמחשת נקובות בלניות, שנטארו בכיס, עשיתי מהם מהרזות קטנות ואמרתי לחלק לפעוטים, כדי לבדח את דעתם באיזה דבר, "להוציאם מאפטיה שלהם" (לי נדמה, שכל העולם שרוי באפטיה!) — לי אין צורך בהן... — התנצלתי לפני האשה; זו העמידה עלי פנים — על זה המוציא כסף לבטלה — ואמרה: ואם לי אין צורך, או גם לנו אין צורך! אבל מה שהיה עוד מלעיב מזה: כברלוק, על התחנה (כאנו לשים בערב) נסיתי להוציא צרורות אהדים מידי הילדות, שלמרות קטנותם של אותם הצרורות היו הם, אעפ"כ, פי שנים מנושאאותיהם — ותהי צעקה: אמא!

— השניתי עלי! — פקדה האשה על אהותה בצריחה מרה, אולם, לאשרי, קרה מיד המקרה, שהוכיח לאשה, כי אמנם, אולי לא בעל דעת צלולה אנכי (ודאי לא בעל דעת צלולה!) אלא, בכל אופן, לא גולן בן גולן, זה היה לאחר שעברנו את הפתח הצר, שבו מחזורים להפקיד את הכרטיסים, אני, מכיון שצרידות למיטא לא ניתנו לי, הייתי קל ברנלי ועברתי ראשונה — לפני המשפחה, ופתאום כעבור רגע, שמעתי מאחרי קול יללה:

— אויה לי! מסרתי את הכרטיסים! ובמה אסע ד'?

— כי לאן את נוסעת, דודה? הלא לרוסיה?

— שמורנה את החפצים!

והיא התנבלה על הפקיד, שיתן לה את כרטיסה בהורה, הפקיד לא הבין דבר ולא ענה, המון בית הנתיבות הנה עליהם כדור, נראה שוטף פרוס, הצועקת נעשתה מרגע לרגע יותר אבודת עשתונות, וכמצב כזה כבר הייתי גם אני לה, "למלאך מושיע".

— כי לאן את נוסעת? עד איזה מקום היו כרטיסין?

— עד ווינא, עד ווינא היו כרטיסי! לווינא אני נוסעת... אני מסרתי לי...

השבתי, כי הם כבר יודעים... כי מכאן יניחוני לנסוע כך... אבדתי, אבדתי!... ננישתי אל הפקיד, הישתמשתי בכל שעורי השפה הגרמנית, שנישנתרתי בהם מוזמן לזמן, לא נתתי לבי לאדיבותו או לנסותו בנוגע אלי, הובררה, אולם, לאחרונה, כי כרטיסיה של האשה היו אמנם, וכמובן, רק עד ברלוק.

— מיזנדין — מיום דין... — שחקה הוא בלשון נופל על לשון.
— הוא הדבר! — הנתי אני את נעחוני.

ומעמיטיו כבר לא הועיל לי בהחלט מה שנודעתני מיה, כי האושה היא אלמנה
זה שנים רבות, כי היא לא הונססה „אל המדינה“ לא מהסרון כסף, אלא מפני עיניה
המקולקלות; כי אחותה לא הונססה מפני שלעלמה לבדה אין נותנין להכנס... לא!
אותה המושפחה! — נגזר לבי... ומיד נחפזתי להעביר אליהן את מלתחתי מן העגלה,
שישבתו בה כל הדרך מקודם, ומיד הרגשתי איזו השתעבדות בנוגע לבלתי צורך
לשרת להן ככל האפשר. — אלה תולדות עצבים!
— ואלה תולדות מסעי בני ישראל! — עזרתי אני להמספר מתוך השתתפות.

.IV

מעל למושב הקמנה, כשיושבנו אליה, עמד הרמש הירח של היום הרביעי
למולד. תיכף לשקיעה, עוד טרם ישבנו על התל, נראתה ממעל מחצית טבעת הירח,
נדולה ודקה, שכל אשר הישך, הישך היום, בן ההובבה, ההובבה — עד אשר עלה
מימינה כיכב ניצני אהה, ואחריו אלפי-אלפים, לאין ספורות, זה אחר זה וזה בצד
זה, במלוא הרקיע; ואולם ככל אשר עלתה הטבעת, ככל אשר התרוממה למעלה,
בן נתחור והבה.

הגענו אל הסמטה הראשית; מחמת החושכה לא הוסיף עוד הערדל להתנדנד
על הרגל; הוא כבר נאחו ביד, ההרמש נתעבה, ויחד עם זה נחיה לכסף, לכסף הי.
לציר-כסף טבולים בעינין קפוא. בכתי המושבחה, שכל אחד ואחד מהם היה כעולם
בפני עצמו, הבחבו אורים צנועים, ומבעד להלונות הסגורים היה נראה, כיצד הבריות
טוים ארנ הייחס.

בן לויתי נתרגש.

— הן, הן; — קרא בלאט — בן העירות; מסעי ישראל... אי, ישראל...
יפה כל מה שבא עליו... לו דרוש גישו... מובן זה לא אמת... אבל במדה
ידועה... בלי גישו אינו מרגיש עצמו בטוב... לכאורה, איזו מנוחה, איזו שלוח
איזה נועם... אין פה עשירות... אבל אלמלי היו מסוגלים להיות אנשים,
לסבול כראוי ולהיות עוד יותר — כאן אפשר!

— „חוזן הצמרות“? — לא התאפקתי.

— אה, ככה... (אנחה עצורה) בן... ובכל זאת... אם היינו משקיעים,
ממש משקיעים עצמנו במקום — הרי אנו כאן... כל מקום ומקום היא של זה, מי
שמחיהו בחייו ממש... בכל אופן — (שתיקה ארוכה ושלא מן הענין) אתה אומר:

אחת עשרה, ואולי פחות — סך הכל, שבע נפשות; הן, בנוגע לחבילותיהן וצרויותיהן — לאלה לא היה מספר, כמדומה, החבילות הגדולות נתחלקו, כפי הנראה, בכונת, להרכיב ציודות קטנים, בכדי שכל המשפחה תוכל להשתתף בהעברתם ממקום למקום. ממעטפה בלתי-מרוכס של כר אחד בלט כבר להם לבן, שנמלך באצבעות.

— אוי, אמא, יהודי! — בשרה הילדה הבכירה, שראתה איתי ראשונה.

— יא, יא, איין זודדע! — הסכימו כל האשכנזים באיזו התעוררות מיוחדת, בדל"ת משולשת במלה "זודע", באנחה ובצהוק גם יחד, לשמע הערתה של הילדה בפני. אך אם המשפחה לא שמחה לקראתה, היא היתה באותה המדרגה של תלאה, אשר שמחה לגילוי איזה דבר כבר אין לפניה. יהודי — יהיה יהודי, וכי מה רעה עשו לה האיג'י-יהודים? לענו לה, החפו את ילדיה, יקון בפני אחותה? — פיש! . . . הנה בקרוב בלדן . . . והיהודי האמלל — מה יעזר לה? היא נתעצלה אפילו להשיב על שאלתי: מאין? — על זה ענתה לי, לאחרונה, העלמה, אחותה: מבריסק-ליטובסק.

— מבריסק ליטא . . . ולא מביליסטוק?

— מאי האי מביליסטוק? — קראה הילדה המבשרת, הבכירה, בנון רגוני, חקוי לקול של גדולים, ובהברה ברוסקית רחנית.

אולם אני כבר מאנתי לותר על מחשבתי הראשונה, כי זוהי אותה המשפחה, אותה המשפחה הביליסטוקאית, שהושבה מן החק האנגלי, ושאינה הגיע אל החוף האמתי, לא הועילו לי הוכחות, מעין אלה של שטרי-שמות-הערים, של מה ששם לא היתה אחות, ובאין הרי אחות — ואף גדולות מאלה החמנות עליהן, על כלן, נעשתה, בין-דגע בעלת ראשים הרבה, ונבוכה, החמנות-נבוכה — הלא זוהי הקשה מכל המינים!

— אני לא שאלתי, דודה, מאיזו עיר ברוסיה . . . אני שואל: מאין אתן

נוסעות עתה?

— ומאין אתה ניסע?

— מלינדון.

— וגם אני מלינדון, — נחרה ילדה אחת מעל קצה החבילות; ואף מבט עיניה השמשיות של הבכירה, בת ה"א" (כי עינים שמשיות הן לה, צריך אני להגיד לך, ושמשיות מזהו המין, שמראהו ראשונה כאילו אינך מדגיש בהן; ורק לאחרי-כך, לאחר התכללות בתן) כן, גם מבט עיניה של זו היפהפיה נתיכך קצת בנוגע אלי. — אתה צוחק: היפהפיה? אבל-אני אומר לך: סמט לבן! פרועת קווצות נוצצות! כמובן — לא רחיצות ולא מזרקות זה שבועות הרבה. . .

עד בליון נסעתי במרכבת הקיטור. במחלקה הדיביעית היה החק יותר מכפי הנדול, וגם
 דכודך-דודוי בכל אותה הדרך היה כפי שאני זוכר, יותר מכפי הנדול; הן.
 את הדכודך הבלתי-הנדול הלז הוצאתי אתי מלונדון. לא שישכונת היהודים
 במזרח לונדון כשהיא לעצמה נרמזה לזה — זה כמו שאתה יודע, יכולה לדבא
 אבל אני הלא באתי לשם מאיסטריכוודוי: לא מפניך גדול!... לא... הדכודך
 היתיר בא אלי ע"י מארזע אהה שאילו הייתי קורא עליו באיזה עתון, ודאי שהיה
 עובר עלי בלי כל הישם, ובקריאתי כך היתה שכתתי, אבל הוא אינע לעיני ובשעת
 רוגז עציבם והולשה.

זה הדבר: במלון אשר לנתי בו למטה, בחדר המטות הכללי, התאכסן בחדר-
 עליה קנטון אחד יהודי ביליסטוקוא; אשר בא מקדוב. את "ההיסטוריה" של היהודי
 הזה ידעתי כלני: הוא בא לאנגליה עם משפחה רבת-נפשית, "להראות" לא היה לו
 מה. ולא הניחוחו לעלות על החק, בחוק, אולם ע"י איזו המצאה יהודית עלה
 לו להתגנב אל הארץ דרך ליברפול, ומשפחתו נשארה באניה — והושבה לארץ
 אישכנו. היהודי הזה קצת משינה; ההכרפנים, בעל זקן מגדל, זה עם זה נעדי נמוד
 בתנועתו ובדבורו; הן, למרות מצבו האיום (הוא היה נפה) — ועבודת הנפשות
 והמסורות אין כשביל יהודים בני-אנגליה (!) היה משתטה עם כלנו ועיטה מעיטי-
 נעוזה. הכל היו "אוחזים בכטניהם מצדוק" בשמעם את השואותיה, אך שגנב את
 הגבול הדוסי, ואך שגנב את החק האנגלי. אולם המצב הזה לא אך הדבה, בשבוע
 השני הדלו, "החכמות", הנפה נשתתק, ופעם אחת בלילה, לאחר שמודעה לו ההודת
 משפחתו ישב לחדרו הקטנטן, הניף את הדיסי החלון מכפניו, סתם כל היר, וסדק,
 פתח את קנהדונו — וישכב. בבוקר נמצא מוטל במצב של המדעה הנמורה; הן.

ועכשיו תאר לעצמך: מספר ימדיצמא וחצי רעב, ולילות-נדודים בנסיעה בים,
 ובימישה; אפטיה של שלש ארבע מעת-לעת, בלי כל מחושבה, בלי כל הרגשה
 אפטיה של "כמה תמו החיים, ללחשין?" (רק מנין לנין איני אמרת, בפדילי-צפור
 חדים, נוקבות ונמסות: מה חרף לחרף... הוא בא אל החק... ואני אימתי?
 אימתי אני?...). כן, שער כנפשוך את "המצב הפסיכולוגי": אהיו ימים מספר כאלה
 של הכנעת הדומר העכור והתבטלות הקושי שבאדם, היו אני — תהנות אהדות לפני
 בליון — נכנס בטעות לעגלה אחרת ומצא בפניה אצל הפתח, משפחה יהודית אהת
 מוטלה על הבליותיה המפורזת על הקרקע, המשפחה היתה: אם, אישה כבת שלשים
 וישיש או ושבע (פניה ומלבושיה, אני הומה, איני צריך לתאר לך (!) בתולה כבת
 עשרים, לא עוה, אבל כבהה ומחושלת בתנועותיה, בעלת עינים לא מביעות, אבל
 פסיביות, מהוססת-ראש (והיתה אחרת), וחמש ילדות, שהגדולה מהן היתה כבת

אשר אקטוף ואנטל עלי בפרדסי הארץ המובטחה, לבטאבוא שמה (בימים שתהיה עבודה, ואני לא אחיה שרדי בקדחת...) ואף-על-פי-כן נסיתי ... כי אני, כאמור, הייתי אז בחיים — פה מה אני מדבר? נתכונתי לומר: בשנתי קומבנציות החיים — התבין? כלומר: בכח המעולף, המסתתר של החיים, זה השולט בנו על כרחנו, ושלפעמים הוא, הוא המנעים לנו גם את ההפוש כשהוא לעצמו; לא יכלתי ולא אביתי להשתחרר מהשאיפה הבלתי-שכלית, לכאורה, לאיזה דבר יותר, לאיזו קומבנציות אחרות, למקומות אחרים — זו המשיכה הנסוכה בי, כבכל... ההכרה, הכרת קהלת בן דוד מלך בירושלים עליו השלום לחוד, ומהלך חיי — הא לחוד... דא נמשך, כאשר היה לאר ידי להמשיכו, מבלי נפול כמעט תחת השפעת המכיר שבי — צרכים! תפירה, שכירות, "קול-העובד החפשי", זוג נעלים, יסורי המין — עניני כל שעה ושעה לעצמה!... וכלום יודע אני? אולי במעמקי נפשי רטמו והעירוני לנסיעה, אם לדבר בסגנון ספרותי, גם צלילי-נגעונים ליפה-נוף (סוף, סוף), על תל כזה אהר עבודתי לא ישבתי בנויורק מעולם!) ואולי גם לצל מולדת, אשר, כיהודי, לא ידעתי מיום צאתי לאויר העולם, כל ימי היותי, כל — לרבות אפילו שנות-הילדות הראשונות תחת השמים המתוקים והחביבים של אוקריינא שלי המתוקה עם "שקציה" החביבים, המשליכים בגדיך המימה, מדי רחצך במי-הנהר המתוקים והחביבים — הייחי! איני יודע איך אתה הושב בנדון? — אולי פרכס שם או ב"מעמקי" גם עוד שריר תקוה, מעין — למצוא איזו אחיזה, איזו אחיזה שיהא, יניקת-משהו שם, באותה ארץ-המדה, באוזה התיכונה, אשר אהלי-הבידואים, אולי בני-בניהם של אברהם העברי, יטמו שם עד היום הזה; אשר נמלים שם, ומכריכים אותם, ממש כמו שעשה אליעזר עבד אברהם בשעתו; ואשר (ודאי, העיקר!) דור שלישי ורביעי ללוי-ברבית לפריצים פולנים מנסים שם ללכת אחרי המהרשה... שם... רצוני לומר: פה... אה, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה היא, את ההר הטוב הזה והלבנון...

— נו, ומאי הוה עלה? "נתאהות"? הנך "יונק"?

אבל מיד הרגשתי, כי לא צריך היה להפסיקו, קול עצמי נדמה לי מיד לגם ביותר, לדיסוננס גם.

הוא קטף שלא במתכוין איזה עשב-פיפות ומוללו באצבעותיו.

III

— ובכן... בעת שנסעתו מניוירק.

נסיעתי ההיא, כפי שאתה יודע, כמדומני, לא היתה ישר מהתם להכא. בדרך עשיתי קנפדריות קלות. ימים אחדים שהיתי בלונדון; סרתי גם לברלין, מאנטורפן

נסעתי הנה, למה? למה נסעתי הנה? מה יחלתי מנסיעתי זו? — זה כמעט שאינו נוגע לכאן, לעצם הדבר.

הלא כבר שמעת מפי לא פעם! ככל החושבים על חייהם מימות עולם, באתי גם אני זה בכרכר לדיי ההכרה הרגילה, כי הודתם, הודת החיים הללו, "לעד לא תפתרו" כי מה שיהיה אחריי היו לא אשיג ולא אתפוס עד הנעי האחרון... ועד בכלל... כלומר: כלום לא יהיה... וקשה מזה: לא רק מה שיהיה אחריי — גם מה המה היו לא אבין לעולם... לא אבין מהו העולם, ומה אני בתוך העולם הזה ומה הייתי לפני, ומה אהיה לאחרי — (ראה, הורה... זהב מוכסף רוטט... איזה לחורש היום?) הן; ביד מי הישלכתי אל מלא תבל זו לנישום, לחיות, לראות שמים וארץ, להתחמם בקרני השמש ולסמור ממחטי-הקרה... (עכשיו לא קר לי; אני מדבר בדרך כלל) הן; להענות באיברים מוקדמים ולשאת יגון בסתוים נונים — אם לדבר בלשון הפיזנים — וראה זה פלא: הכל בצפית אותו התור האחרון, שאין אחריו כלום, התור האחרון, המוכרה לבוא, המכריהני לחושו בכל רגע ורגע, התור, שאחריו ישנה לדורי-דורות, בלי הלומות וכלי יקיצה לנצח-הנצחים, אותו התור המאפס הכל מאפסים... מה אתה צוחק? על מליצתי, או על זה שאני נותן את הדבר בלי-כך אל לבי?... (ראה, הנך יושב סמוך יותר מדאי אל הצבר, תדקק...) בקצרה: אותו התור, שבאמת אין לפניו לא קודש ולא חול, לא יפה ולא מכוער, לא אהוב ולא שנוא, לא השוב ולא לא-השוב, ושאר-על-פי-כך, עם כל קושי החיים ואי-בינת החיים, אין רוצים שיבוא הוא אי-החיים... ואז... כשנסעתי... כבר ידעתי... ידעתי או את כל הידיעות הישנות הללו (הישנות והבנלויות עד כדי הרפה, הישנות, הבנלויות — והאמתיות!)... וגם זה ידעתי (כי כלום הרבה זמן עבר מאז?). שלמרות "ידעתי" ולמרות הרגשותי, הרי אני ככל היודעים והמרגישים מאז ומעולם, מוכרה, שלא ברצוני ולמרות רצוני, לשמוע לקול רצוני... כן, לקול רצוני... וככל הסובבים אותי, כמוך כאחרים, החושבים והבלתי-חושבים, המרגישים והבלתי מרגישים, למלאות באיזה דבר את החלל הריק, הכולע, שאינו מתמלא עד הרגעים האחרונים, ואולי לא עד בכלל — מי יודע דבר... בנוורק — איך ישן? הנך שומע? — בנוורק שהיתי שמנה שנים, מיום עזבי את אוקריינא ארץ מולדתי; ישבתי כל העת בבית-מלאכה (מיטת-ההזעה!) והייתי משליך אל התהום הפתוח צללי-כפתורים, מאותם שהייתי תופר ומחבר בהם לעשרות אלפי מכנסים בכל הודש והודש (בנוורק שופ" נאלה, ובכל הגעל שבנפשי, צריך אני לומר לך!). ואמנם ידעתי, הרגשתי, כי פי התהום הפעור אינו אלא מתעקס ע"י השלכה זו (על התמלאות אין אפילו להרהר!), ומאיךך גיטא, לא נכחד היה ממני, כי לא בכפתורים וצלליהם כל האשמה, וכי תהום הפחדים, אם לדבר בלשון נכונה, לא יתגשר גם בתפוחי-הזהב.

אינו בנוי שגלו מעל שלחן אביהם... שמעם דת-דגושין בניהם... כי אם... אמנם, אולי מוזהמים כשהם לעצמם — קרוב לודאי : מוזהמים — אבל, בכל אופן, לא מוזהמי עולם... הרי !? הרי, לצמרות כי תדענה !? ותמיד, תמיד : קמן יעקב ורל... איזה עצב ! מן המושבה נשמע צלצול פעמון הערב.

— ויודע אתה מה שאניך לך עוד ? — היתה על רעי רוח הדבור — דוקא פה... (אולי נשב על התל ?... בחוריתנו ?...) דוקא פה, במקום שחרבנוה הרבן עמנו מתבלט כל כך... דוקא פה היו לי איזו שעות של קוד-הרות... שנדמה לי ב... כי היי מתמלאים... באיזה קו באיזה סעף... הכל רק יששם, בכל המקומות, מרבים כל כך לדבר על "ארצנו החמודה"... אולי בשביל זה תקיף הוא כל כך הצער בשבאים הגנה... מחלום ליקיצה... עד היום — שנה ומחצה — לא ימוש מלבי לכל מראה יעני : זוהי ארץ ישראל !...

— עצבים ? — נתעורר איש שיתו בעבור הנעים אהדים של שתוקה — עצבים, אתה אומר ? (אני לא אמרתי כלום) הן ; אולי...

ולאחר שער קלה כשישקעה השמש ואנחנו בחוריתנו מטיולנו ישבנו לנוח על התל המכוסה דשאים צנומים ועלי-העבר עבים ומרוסקים בעין הזמן לא ושיחתנו שתכנה נתחלק במהירות הגולה מענין לענין, שבה עוד הפעם אל עצבים ואבזרוהם, נטל רעי והבליט לפניו את רגלו האחת, שערדל התנדנד עליה, שם בצדה את השניה, החבושה במשטחים, ושלט כדרכו הניע בדבריו עד לידי השתפכות-נפש גמורה, ואז הרצה לפני משוסמה מוכרזותיו הבאים בזה, שאמנם, לכאורה, לא היו שייכים כל עיקר למה שהתחיל בו, ההרצאה — תחלתה במשפטים בודדים ומנומנים, שהפיוץ מרובה בהם על העימות, אבל אחר-כך, לאט לאט, התחילה וזלפת בקשר פנימי מספיק למדי, לפי עדותו של בעל-הדברים בעצמו, שהיה מעודני מהפסקה להפסקה : — ישב במנוחה... שבו... הנני מספר ממה שעבר... גם הנמנע יעבור... הכל עובר.

..II

— זה היה בעת שנפעתי הלום מנוזוק, הן, אני אומר : זה היה — כאילו היה כאן באמת איזה דבר... בכל אופן... בכל אופן — לא "זה היה" ! אם בסגנון זה — או לא "היה" ; הרי קר... ואיני כופר : איזו צרו פ' ידברים, אמנם, הוין ; ואולי בזה הוא כל הקוטב... בזה שנתחברו מעין איזו דברים והדו... דברים שהחלתי נתפס רב בהם על הנתפס... ברגיל ברשמי דברים והולכות... הצוני לומר : הולכי דברים... ובכן ? הן ; בעת שנפעתי הגה.

— רוזטט ? — הורתי במתכוין על מלה זו הבינתו של רעי, מדי דברו עלי
הפילוסופיה של הטבע: הוא אמנם, כדרכו, התפשט באפריהטון של מלגלג, אבל
בקולו הפעם היו פנים לכאן ולכאן.

— הן; צמרותיהם... — נלכד הוא בפיה אשר טמנת לו — אני מדבר עלי
צמרותיהם... אימתי היה זה? לפני חצי יובל שנים, כמדומה... הזקנים שבאלנות,
זוכרים בודאי... לפני חצי יובל שנים לא היה פה כלום... הזלות... הול...
— ומדוע, אפוא, הנך מטעים דוקא את צמרותיהם? — הצנתי את השאלה ישר.

— היאך? צמרותיהם?... הן; הצמרות מביטות למרחוק; הצמרות אולי
רואות מפה את הערים הגדולות... (יודע אתה, הקדיש" של בעל-מלונך נוסע למדינת
בשבווע זה...) הן, הערים הגדולות... שמעבר לים והלאה...
— ומילא ?

— מילא !... הערים הגדולות — רבוא רבבות השקיעו בהן כחותיהם... מאות
בשנים, מאות בשנים... בנו, צברו, הוסיפו... לכן? לכן איתן עמדתן... יש אחיזה לנולדים
בהם... יש איוו נגרדיוות... זוכר אתה את בתי-הנתיבות הגדולים? את הפרדסים הנחררים?
— נו ?

— ופה... עניות-של-חיים מוכרתה... ישוב של כ"ה שנים... ושל איוו
אנשים? ה... יודע אתה, היום בעל מלונך אומר-שאתן את בני להיות לאכר?
שיענה כמנוי בבזירה? אם לכך — נוה לו שלא נברא...
עוף פורח אהה, שאת שמו בעברית לא ידענו שנינו, השיב עלינו בכנפיו
מרבות-הצבעים, אשר הוריקו את התכלת, ויחלף.

— אבל מה שמעצב מזה — המשיך המדבר בקולו ההשאי, וכבר בלי כל צליל
אירוני כמעט, ובאיוו כובד-ראש משונה, מתמיה — מה שהן רואות... יותר נכון
חזות — את... הסביבה הקרובה, העיקרית... נניה, שצמרותינו, היחה, שזכות
את הערים הגדולות והבצורות... ואולי גם אינן רואות ואינן משוות אותן לכפרנו
העברי העלוב... אולם את הסביבה העיקרית, הקרובה, הן אי אפשר להן שלא
לראות... ולבי, לבי עליהן... לבי על כל אלה, אשר נועיהם מתחת עשו ענף ולא
הכו שורש...

— דברי נבואה ?

— אף לא מאמר ראשי !... ואנחנו — וכי אני איננו רואים ?

— מה ? ?

— את הכפרים ! את הישנים, לא שלנו, אלא את הללו, שנתערה, שהשמש

שמשם והגשם נשמש, ששנותיהם לא עשרים והמש... ואף העם היושב בתוכם הלא:

ע צ פ י ס.

I.

מעין ריה פרסום עלה מסביבנו — מנדולידישטות הנמוכים, או ה"מימוזה", כאשר יקראו להם אחרים, שבמעלה המושבה העברית, אשר בארץ יהודה, אלומתהפז של החמה השוקעת מאחורינו הזריבה ברוסיהמרחב שלפנינו כנופיה אחת של עבים שקטים וקלושים; שקטים וקלושים היו גם יתר העבים, הבלתי מזהבים, והמזוקמים פסיכתם ארוכים ודקים. קצות מרומים קרנו בזהר רך וצנוע, וזהר של עליהדם מכסיפים-משחירים. הגונים נשתנו ממעוקד-עין אחד למשנהו הצטרפו, התמוגו, פרוורבו — ונמוגו.

אצל הארה, הבודד והזקוף, מאחורי ה"שטות" הקטנות ועליה-הצבר הצהבהבים, המלאים כוכה, מחטים ואיוו חשיבות קבועה, נטינו, אני ורעי, איש כבן שלישים, בעל שכם הגון, נטוי, לא אצילי כלל, ופנים גסים, עבים, מהוטטים ודועים בועות לכנבנות, שמהמת חליו לא הלך לעבוד באותו יום, יום אלולה, עם הוסדתמוו בכל תקפו, נטינו מהמסלה הישרה ונלך אל מול פני הרכסים, אשר בקצה האופק הקרין; המבצר התרוב, ה"היסטורי", אשר מימינו, במרחק של שליש פרסאות, נדמה קרוב, כל-כך קרוב... ומקדמה הלכנו במישור וההרשנו, בנוף האפור, מעל לצוקי-ההרים וקרני-זוויותיהם אשר ממנו והלאה, היו כבר משרטוטי הכצור, אבל הזרב השדה היה בולט עדיין — קיצי, או פנה רעי לאחוריו, וישקף על פני כל הככר, השמש, במלוא זרחה, אדומה ולא עיפה כלל, הלכה הלך ושקיע, האילנות, אשר אצל המושבה, נתדחקו ממנו, נתדחקו וכדו. — האילנות הללו... — הפסיק בן לויתי את דומיתנו פתאם, אלא שקולו הלך רם, הרצין והאירוני כאחד, רכך קצת את הפתאמיות.

— אה? ...

— האילנות הללו, אומר אני... רואה אתה את צמרותיהם? אלמלי הייתי כותב רשמי-מסע מכאן או "כתבות", למצעה, כמעשי כל אנשי-שלומנו, לא הייתי נמנע, בלי ספק, מהתחיל: מושבותינו... איוו בתצחקק גלוייה מתעללת בעציה דספודים ורטטת...

וְעֵלִית־קִיּוֹר קִמְנָה לְאִישׁ הַהוּא הַיְתָה.
 וְלֹה אֲשַׁנֵּב קָטָן.
 וְנָהִי לוֹ לְנַפְשׁוֹ, וְלֹא יָדַע בָּהּ מִלְאָךְ,
 וְלֹא יָדַע בָּהּ שָׁטָן.

וְלְאִישׁ תְּפִלָּה אַחַת, וְהָיָה בְּעַרְלוֹ –
 וַיְהִי עוֹלָה שְׁמָה.
 צוֹנֵחַ לְאֲשַׁנֵּב, וְרוֹעֵד, וְלוֹהֵט –
 וּמְפַלֵּל בְּדַמְמָה.

וּמְאֹרֶךְ הַתְּפִלָּה בְּאֶרֶץ יְמֵי חַיֵּו – – –
 אֶךְ אֵל עֲלִיּוֹן לֹא רָצָה;
 אֵת לֹא בִקֵּשׁ לוֹ נֶפֶשׁ, וְהָאֵחָת שֶׁבִקֵּשׁ –
 אוֹתָהּ לֹא מָצָא.

וְהָאִישׁ עַד יוֹם אַחֲרוֹן לֹא נֹאֵשׁ מִחַמְסִים
 וְנִפְשׁוֹ הוֹחֵלָה.
 וּלְבָבוֹ הַתְּפִלֵּל, הַתְּפִלֵּל וְנִמְתָּ
 בְּאִמְצַע הַתְּפִלָּה...

חֲמוּן חֲרִיעַ.

ה. נ. ביאליק.

וְהָיָה כִּי תִמְצְאוּ...

וְהָיָה כִּי תִמְצְאוּ מְנַלַּת לְבָבִי
בְעֵפֶר תְּתַפְלֵשׁ.
וְאַמְרַתֶּם כֹּה: הָיָה אִישׁ תָּמִים וּפְשׁוּט
וְעֵינָי וְחֻלְשׁ.

וַיְהִי הָאִישׁ עוֹשֶׂה וְחַיִּל לְתַמּוֹ
וַנְּחַבֵּא אֶל פְּלִיָּו.
וּמִקְבֵּל בְּדַמְמָה, פְּלִי בְרִיכָה וְקַלְלָה,
מִהֲרִשְׁבָּא לֹא מֵאֲלִיָּו.

וַיִּצְא הָאִישׁ – וַיְהִי עוֹבֵר לְתַמּוֹ
וַנְּתִיבֹ לֹא עֲקֵשׁ.
מִקְטַנּוֹת לֹא בָרָה וְגִדּוּלוֹת לֹא פִלְלִי,
וַנְּצִוּוֹת לֹא בְקֵשׁ.

וְאִם אֶחָדֶיךָ אֵדָבָר לֹא-קְרוֹאוֹת, הַגִּדּוּלוֹת –
וּבְכִתְּךָ הַמְּלָחָה!
וַיַּעֲמֵד הָאִישׁ, וְהוּא מִבֵּיט מִשְׁתַּמָּחָה –
וַיִּקְדַּב בַּיָּלֶךְ... .

וְאִם אֶחָדֶיךָ אֵדָבָר דְּבִקִּי עַל פִּתְחוֹ הַנְּצִוּוֹת –
וְהוּא לֹא אֶסְפֵּן:
וַיִּתְעַב בְּאֶחָד עוֹזֵנְפֵשׁ הַמְּלָבִים
עִם צְדָקַת לֵב-שֶׁפֵּן.

תוכן:

1 (שיר) ח. נ. ביצליק / והיה כי תמצאו... (שיר)
3 י. ח. ברנר / עצבים (ספור)
27 דוד שמעונוביץ / מחשכים (שירים I—III)
30 מיכה יוסף ברדיצבסקי / איבת עולם (ספור)
42 יצחק קצנלסון / שעה קלה (שירים I—V)
49 א. א. קבק / נאנו (ספור)
71 יעקב פיכמאן / I. צהרים; II. כליל זה האפל; III. בציר (שירים)
75 אשר ברש / מן המגרש (ספור)
117 אשר ברש / שקיעה (שירים I—IV)
129 א. ביילין / עוד יום אחד (רשימה)
138 ז. שניאור / בשבילי (שירים I—II)
141 דבורה בארון / על יד החלון (רשימה)
148 יעקב כהן / I. כשורה; II. ימים חולפים... (שירים)
149 ג. שופמן / אהבה (רשימה)

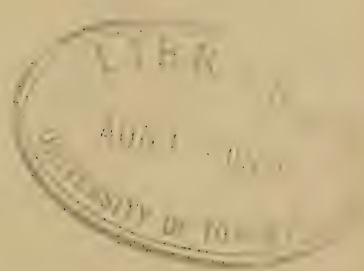

HARVARD COLLEGE LIBRARY

SEP 1929

GIVEN IN HONOR OF
WILLIAM MACK

85
5034
535

תענית

בזאת ספרותי

ערוך על יד

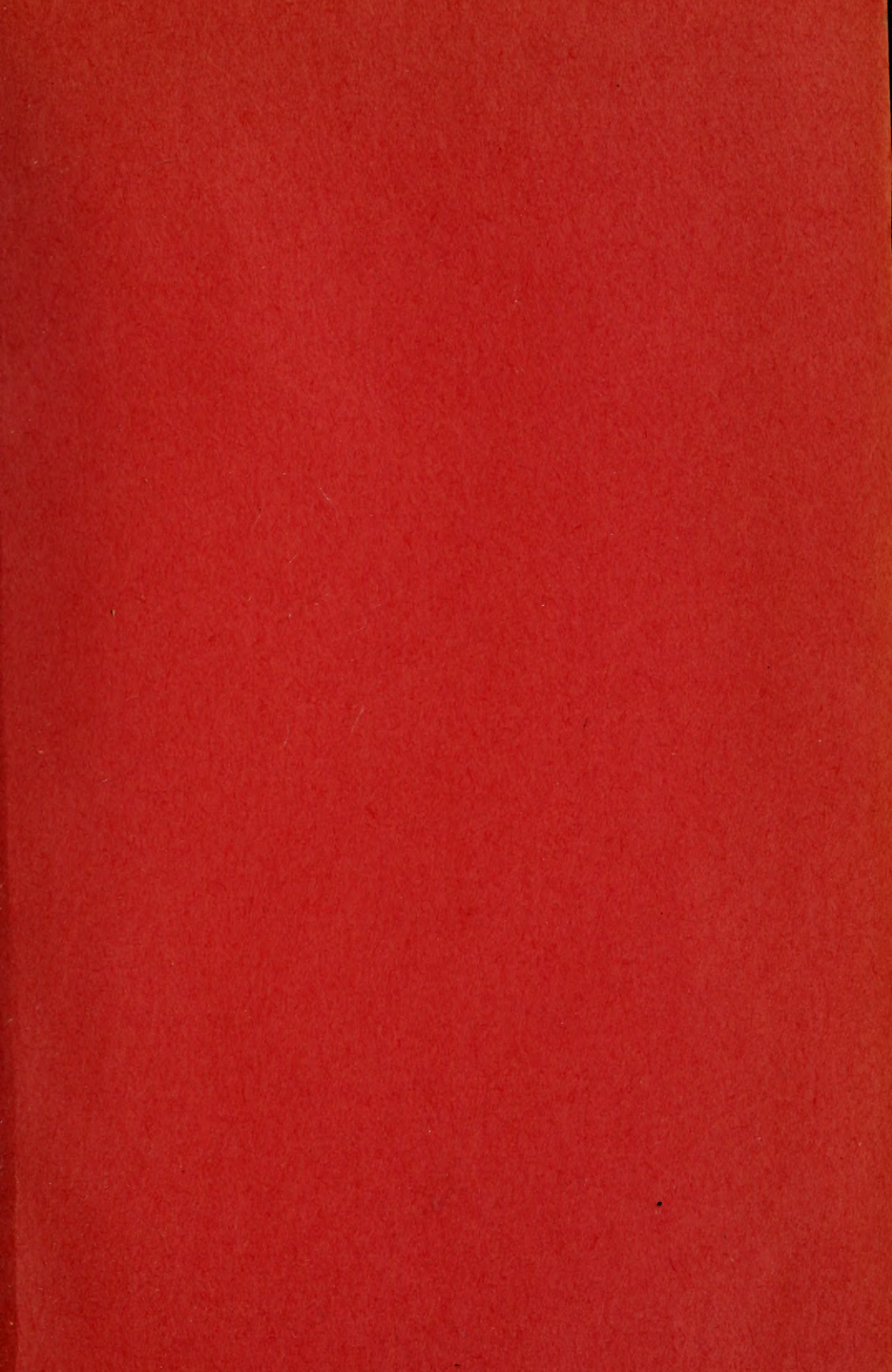
הוצאת

ג. שופמן.

"רביבים"

לבוב, תרע"א.

PJ
5038
S35

Shalekhet

LIBRARY

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

ש ל ת

